

Фондација
Душко
Јовановић

Да само ријеч убија

Зборник радова са првог међународног
конкурса за истраживачко новинарство
Фондације Душко Јовановић

Фондација
Душко
Јовановић

Да само ријеч убија

*Фондација
Душко
Јовановић*

Подгорица, 2013.

Неправда се не заборавља

» „Говорићу истину кад год ми то буде по вољи“

Истраживачко новинарство сматра се најузвишенијим обликом новинарства, јер од новинара истраживача захтијева далеко више труда, вјештина и спремности на ризике од „обичног“ новинарства. Оно указује на системске проблеме у друштву и најчешће се бави корупцијом, криминалом, злоупотребом власти или једноставно... исправљањем неправди.

Управо је то један од разлога оснивања „Фондације Душко Јовановић“.

Појава истраживачког новинарства везана је за САД и аферу „Вотергејт“ којом је дневни лист „Вашингтон пост“, објављујући информације о прислушкивању политичких противника, присилио на оставку тадашњег предсједника Ричарда Никсона. Због те чињенице ова афера је запамћена као најславнији успјех истраживачког новинарства. Међутим, коријени истраживачког новинарства сежу много даље.

Истраживачко новинарство у Црној Гори започео је главни и одговорни уредник дневних новина „Дан“. Афере о којима је писао ређале су се, а његов живот био је све угроженији.

Представљајући фондацију широм Европе, упознала сам много новинара истраживача, а све их је непогрешиво повезивала једна нит. Трагање за истином је њихов идеал. Зато је лакше разумјети зашто је живјети под сталним притисцима њихово опредељење и њихов избор. Новинарима истраживачима није важно како су се докопали истине! Битно је да је она ту!

Можемо на њу гледати с огорчењем или презиром или јој се ругати... Али, поново... она је ту...

А шта је истина?

Истина је да је 27. маја. 2004. године убијен борац за истину... На прагу своје редакције, пуцњима који нијесу убили само његово срце... Страдало је још невиних срца која не могу да забораве, јер се неправда не заборавља. Неправдом су погођена и срца свих добромислених грађана Црне Горе.

Због њих и због нас постоји „Фондација Душко Јовановић“.

Стога ћете, поштовани читаоци, у овом зборнику имати прилику да на једном мјесту прочитате све радове приспјеле на први међународни конкурс фондације. Прочитаћете и побједнички рад. Читаћете о кабулској првој приватној банци, при чему је веома важно да упамтите да је свака сличност са нашом збиљом, сасвим случајно, случајна...

Жири је имао тежак задатак. У ужи избор ушло је седам радова и нијансе су одлучиле о побједнику.

Оно што је јасно из пристиглих радова је чињеница да су свуда у свијету проблеми слични или исти, с том разликом што иза Вас стоји држава која штити своје грађане или држава која ради против њих.

Паметни људи кажу да је живот само зачарани круг у ком се непрестано вртимо и у којем ће свако одговарати за своја дјела.

Само, кад се најмање надамо, круг се окрене...

Оснивач „Фондације Душко Јовановић“
Славица Јовановић

Фондација

Љушко Јовановић

- ▶ Банкар његује кумовски капитализам
- ▶ Годишње „прелети” милијарда
- ▶ Како су смијењени играч покера и трговац драгуљима
- ▶ Сви знали да мора доћи до колапса
- ▶ Када би палате у Дубаију проговориле
- ▶ Мутни послови с авио-горивом

Ендрју ХИГИНС
(„Вашингтон пост”, САД)

Кабул банка ДОДЈЕЉИВАЛА МУЛТИМИЛИОНСКЕ КРЕДИТЕ ЗА КУПОВИНУ ЛУКСУЗНИХ ВИЛА У ДУБАЈУ НАМИЈЕЊЕНИХ АВГАНИСТАНСКОЈ ВЛАДАЈУЋОЈ ЕЛИТИ (1)

Банкар његује кумовски капитализам

Пише: Ендрју Хигинс

» Блиска веза између Кабул банке и Карзајевог круга огледа се у дефинисању успостављања климавог пост-талибанског поретка у који је Вашингтон уложио више од 40 милијарди долара и животе више од 900 америчких службеника
» Кабул банка отворила је више од 60 огранака и недавно најавила да ће отворити још 250, а наводи да има више од милијарду долара депозита од више од милион авганистанских корисника

Авганистанска највећа приватна банка – коју је основао једини исламски играч покера свјетске класе – прославила је пету годину пословања прошлог љета са лутријом за штедише у Палати Париз, која иначе служи као сала за вјенчања у Кабулу.

Награде које је додијелила Кабул банка састојале су се од девет станова у главном граду Авганистана и готовинске награде у укупном износу од преко милион долара. Банка је сам догађај прогласила као највеће извлачење награда те врсте у Централној Азији.

Шеф Кабул банке додјељује много веће награде владајућој елити своје земље коју подржава САД: мултимилионске кредите за куповину луксузних вила у Дубају, од стране чланова породице Хамида Карзаја, његове владе и оних који га подржавају.

Блиска веза између Кабул банке и Карзајевог круга огледа се у дефинисању успостављања климавог постталибанског поретка у који је Вашингтон уложио више од 40 милијарди долара и животе више од 900 америчких службеника: кумовски капитализам којим се богате инсајдери са политичким везама, а уништава авганистанска популација.

–Оно што радим није баш најбоље, није то оно што би требало да радим. Али, ово је Авганистан, рекао је у интервјуу оснивач и предсједник Кабул банке, Шеркан Фарнуд. Када су га питали у вези с куповином у Дубају и зашто су, према подацима из катастрофе у емиратима у Персијском заливу, многе виле регистроване на његово име, рекао је да ови људи не желе да откривају своја имена. Авганистански закони забрањују настањивања преко мора и захтијевају строги обрачун свих трансакција. Али, они који се тичу кредита за Дубаи, укључујући власнике Кабул банке, кажу

да одређени проток готовине није у потпуности неуобичајен или нелегалан у дубоко традиционалном систему који се више ослања на везе подршке него на законе. Занимљива улога коју игра банка и њени неортодоксни власници претходно није пријављена, а била је документована у катастрофу; јавним записима; и у интервјуима у Кабулу, Дубаију, Абу Дабију и Москви.

Изгледа да су многи који су умијешани покушали да до разумних граница сакрију бенефите које су примили од Кабул банке или њених власника. Карзаијев старији брат и његов бивши потпредседник, на примјер, имају виле у Дубаију регистроване на Фарнудово име. Извршни директори Кабул банке су рекли да њихове књиге не биљеже никакве кредите, за ове или неке друге послове у Дубаију, које је бар дјелимично финансирао Фарнуд, укључујући куповину куће од стране Карзаијевог рођака и брата Мухамеда Касим Фахима, његовог садашњег првог потпредседника и војсковође кога се многи плаше, јер је блиско сарађивао са снагама САД у обарању талибана 2001. године. У вријеме када Вашингтон повећава војни притисак на талибане, активности стања биланса авганистанских банкара повећавају ризик финансијске нестабилности, што би могло утицати на прогрес на бојном пољу. Мање од 5% Авганистанаца има банковне рачуне, али међу онима који их имају налазе се многи војници и полицајци чије плате се исплаћују преко Кабул банке.

Један амерички званичник, који прати авганистанске финансије, пристао је да говори под условом да остане анониман, зато што нема овлашћења да коментарише јавно. Рекао је да банке имају доста новца, али је примијетио да у кризним тренуцима авганистанске штедиште неће „стајати у реду са шољама кафе у рукама“ већ ће „махати са АК-47с“.

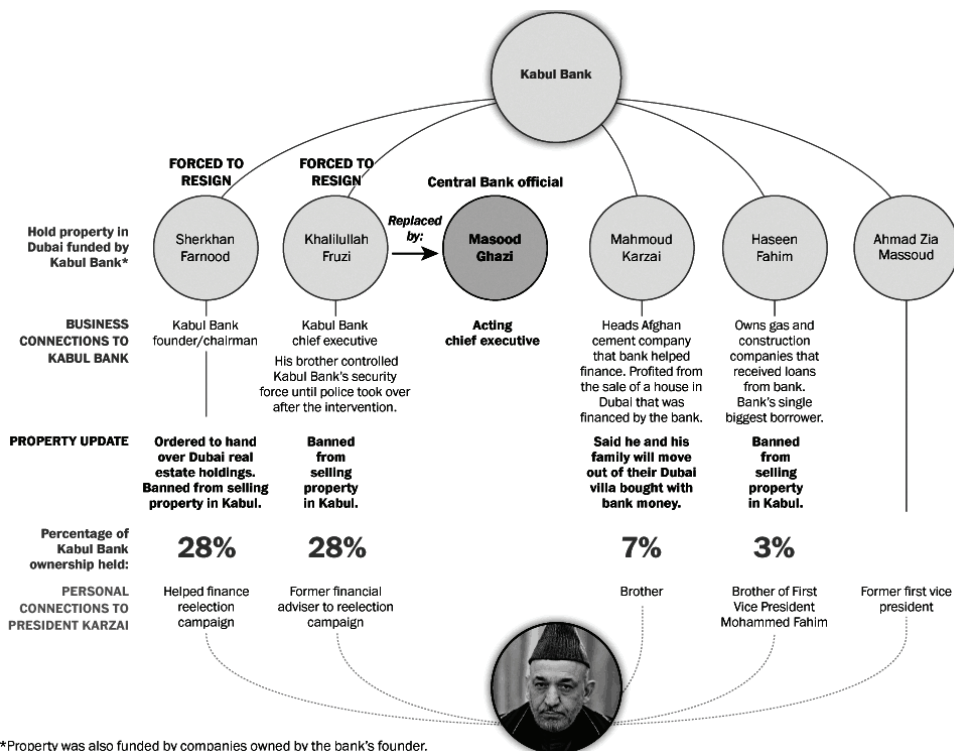
Руководство Кабул банке у различитим интервјуима дало је различите податке о томе шта банка има са купцима кућа у Дубаију. „Они су закупци. Они имају рачун у Кабул банци“, рекао је председавајући банке Фарнуд, крупни 46-годишњак са талентом за математику и новац – и добитник 120,000 долара на Европском првенству у покеру 2008. године, одржаном у лондонском казину.

Главни ревизор банке, Раџа Гопалакришнан, међутим, инсистира да новац за кредите не долази директно из Кабул банке. Он је навео да новац стиже из њихових филијала, које су засебне јединице, најчешће из Агенције за трансфер новца Шахин иксчејнџ, која је у Фарнудовом власништву, а води је један од 16 дионичара Кабул банке и која послује у Кабулу изван сједишта банке. Ревизор је истакао да је Фарнуд „један велики лонац“ али да су филијале „дефинитивно легално одвојене“.

НОВА ЕКОНОМИЈА

На неки начин, Кабул банка показује колико су се ствари у Авганистану промијениле од 2001. године, када земља није имала приватне банке и када није било привреде о којој би се говорило. Кабул банка је отворила више од 60 огранака и недавно најавила да ће отворити још 250. У банци тврде да има више од милијарду долара депозита од више од милион авганистанских корисника.

Кабул банка напредује зато што се Авганистан, иако екстремно сиромашна земља, налази на мјесту преплављеном готовинским новцем, што је резултат великог прилива стране помоћи, доприноса од опијума и легалне привреде која упркос прогнозама расте око 15% годишње. Огромна количина новца иде право у руке једне мањине – нешто кроз законске профите, нешто кроз мито и унутрашње договоре који везују политичку, војну и пословну елиту земље.

ПРАТИТЕ НОВАЦ: График вас води кроз мрежу политичких и финансијских конекција између авганистанског предсједника Хамида Карзаија и Кабул банке

Док учвршћују поредак слободног тржишта, чему се Вашингтон надао, финансијске институције овдје понекад служе својим власницима и њиховим политичким пријатељима као касице прасице. Кабул банка, на примјер, помаже новчаним средствима авио-линију која послује са губитком, а у власништву је Фарнуда и дионичара банке и лети три пута дневно на релацији Кабул – Дубаи.

Извршни директори Кабул банке су помогли финансирање прошлогодишње, преваром уништене кампање, предједника Хамида Карзаија за поновне изборе, а банка је дијелом власништво Махмуда Карзаија, старијег брата авганистанског предсједника и Хасина Фахима, брата Карзаијевог кандидата за потпредједника.

Фарнуд, који сада већину времена проводи у Дубаију, жели да води посао на „нормалан начин“ и не прхвата услуге као резултат својих пословних контаката. Стављањем имовине на своје име значи да је новац његове банке бива осигуран, упркос кризи на тржишту некретнина у Дубаију: Може лако вратити новац уколико дужници остану без готовине. Преглед података о имовини у Дубаију и интервјуи са садашњим и бившим предсједницима Кабул банке, показују да су Фарнуд и његови партнери из банке до сада инвестирали најмање 150 милиона долара, у некретнине у Дубаију. Већина њиховог власништва је на Палм Џамеира, острву које је направљено у облику палме, гдје најјефтинија кућа кошта више од два милиона долара.

Мирваис Азизи, Фарнудов пословни сарадник који се удаљио од њега и основао конкурентску Азизи банку у Кабулу, такође је сливао новац у некретнине у Дубаију, са чак мање сигурним резултатима. Компанија у Дубаију коју он води, Азизи инвестментс, уложила је много новца у земљишне нацрте на Палм Џебел Али, развоју имовине који је у застоју. Азизи није одговорио захтјевима за интервју. Његов син

Фархад је рекао да ја Мирваис заузет. Одговорност за надгледање пословања банака у Авганистану лежи на Централној Банци Авганистана, чије обавезе подразумевају превенцију спекулисањем имовином у иностранству. Сједињене Државе су потрошиле милионе долара покушавајући да подупру Централну банку. Али, како кажу авганистански званичници и званичници САД-а, иако професионалност банке расте, недо-стаје јој политичке снаге.

Гувернер Централне банке, Абдул Кадир Фитрат је навео да је његово особље „подробно истражило” „трачеве” о пословима у вези са имовином у Дубаију, али „нажалост, до сада није откривено ништа”. Фитрат, који је некада живио у Вашинг-тону, прошлог мјесеца је послао тим инспектора у Кабул банку као дио редовних прегледа банковних рачуна. Он је признао да су авганистански кредити „веома компликовани за оцијенивање” јер „се не зна ко шта посједује”.

Послови Кабул банке са Махмудом Карзаијем, предсједниковим братом, помажу да се објасни зашто ствари стоје тако. У интервјуима, Карзаи, који посједује један авганистански ресторан у Балтимору, изјавио је да је на почетку изнајмио палату на Палм Џамеири за 5,5 милиона долара, гдје сада живи са својом породицом. Међутим, касније је рекао да је имао неформални уговор са Кабул банком за кредит за кућу и да мјесечно плаћа 7.000 долара камате. „Ситуација је веома занимљива. То је веома тешко објаснити зато што то није уобичајени начин пословања,” истакао је Карзаи, чија се кућа води на Фарнудово име.

Карзаи је рекао и да је купио 7,4 процента удјела у банци са пет милиона дола-ра, које је позајмио од банке. Међутим, Гопалакришнан, главни ревизор, тврди да у књигама Кабул банке нема кредита предсједниковом брату.

У једној од вила на Палм Џамеири, која је регистрована на Фарнудово име, је по-родица Ахмада Зиа Масуда, авганистанског првог потпредсједника од 2004. године до прошлог новембра. Кућа, купљена у децембру 2007. године за 2,3 милиона дола-ра, прво је била регистрована на име Масудове жене, али је касније пререгистрова-на, тако да се Фарнуду даје формално власништво, што показују имовински подаци.

Масуд, брат легендарног вође антисовјетске гериле Ахмеда Шах Масуда, каже да је Фарнуд одувјек био власник, али је дозволио његовој породици да је користи без надокнаде последње двије године, зато што је он „мој блиски пријатељ.” Масуд је додао: „Заједно играмо фудбал. Заједно играмо шах.” Фарнуд је појаснио да иако „се вила води на моје име” она „реално” припада Масуду.

Хасин Фасхим, брат актуелног авганистанског првог потпредсједника, други је корисник дарезљивости Кабул банке. Он је добио новац од Фарнуда, као помоћ за куповину виле од шест милиона долара у Дубаију, која је као по обичају, опет реги-стрована на његово име. Позајмио је још много милиона од банке, коју дјелимично посједује, да би основао своје фирме у Авганистану. У интервјуу у сједишту Кабул банке, Калилула Фрузи, као извршни директор свакодневних операција банке, тврди да не зна колико је новца завршило у Дубаију. Уколико Карзаијеви рођаци и други купују куће „у Дубаију, или Њемачкој или Америци... то је њихов посао,” каже Фру-зи, додајући да банка „не даје кредите директно за Дубаи”. Фрузи, бивши трговац драгуљима, сматра да је Кабул банка у најјачој снази, остварује профит, има око 400 милиона долара у текућим рачунима, депонованих код Авганистанске централне банке и других институција. Кабул банка је тако богата, додао је, да гради сједиште вриједно 30 милиона долара, групу свијетлећих кула, направљених од стакла које је отпорно на метке. Банка троши милионе за ангажовање оружане заштите из компаније Курасан секјурити сервисиз, коју је, према документима за регистрацију, некада контролисао Фрузи, а сада је води његов брат.

Банка је дијелом власништво Махмуда Карзаија (на слици), старијег брата авганистанског предсједника, и Хасина Фахима, брата Карзаијевог кандидата за потпредсједника

Коријени Кабул банке протежу се до Совјетског Савеза. Обојица, и Фрузи и Фарнуд стекли су своје образовање и започели бизнис тамо, пошто је Москва напала Авганистан 1979. године.

Док је био у Москви, Фарнуд је успоставио успјешан модел трансфера новца – хавала (користећи подземље и везе које се заснивају на повјерењу без икаквих папира) да би премјештао новчане фондове између Русије и Кабула. Руска судска документа показују да је 10 Фарнудових запослених било ухапшено 1998. године, а касније и осуђено за нелегалне банковне активности. Уплашен због хапшења у Русији, као и од Авганистана, у коме су владали талибани, Фарнуд је помјерио свој фокус на Дубаи. Три године некон пада талибанског режима 2004. године, он је добио дозволу да отвори Кабул банку. Његова хавала, која је регистрована у Дубаију, Шахин иксчеинџ, почела је да напредује и да врши трансфер готовинског новца за клијенте. У посљедњој години извршен је трансфер од 250 до 300 милиона долара у Дубаи, каже главни ревизор.

Банка је почела да прима нове дионичаре са политичким везама, међу њима предсједниковог брата Махмуда и Фахима, потпредсједниковог брата, који је свој удио регистровао на име свог малољетног сина. Фахим је рекао да су његове двије фирме позајмиле 70 милиона долара од Кабул банке. Унутрашње позајмљивање је, каже он, неизбежно, чак и пожељно у Авганистану, зато што када нема чврстог правног система, бизнис се ослања на повјерење, а не на формалне уговоре. „Авганистан није Америка нити Европа. Авганистан почиње од нуле”. Фахимов посао је процвјетао, увелико захваљујући уговорима са извршиоцима послова на пројектима са иностраним фондовима, укључујући нову додатну зграду амбасаде САД и различите зграде за сједишта ЦИА у земљи, међу којима је и удаљена база у Косту, гдје је погинуло седам Американаца, у децембарском самоубилачком нападу

Џорданиана, ратника җихада. „Имам добру прилику да остварим профит“ рекао је Фахим.

КАО ДИВЉИ КОЊИ

Кабул банка укључена је и у авиобизнис, обезбјеђујући кредите Памир ервејзу, авганистанском превознику, чији су власници сада Фарнуд, Фрузи и Фахим. Памир је потрошио 46 милиона долара на четири половна боинга 737-400с, изнајмљених Хашиму Карзаију, предсједниковом рођаку, који је радио у Силвер спрингу, као „ста-рији савјетник.“

Фарнуд је истакао да је обезбиједио „мало“ новца да помогне Хашиму Карзаију да купи кућу на Палм Џаеири у Дубаију. Карзаи је, у кратком телефонском интервјуу објавио да је та имовина, заправо, инвестиција и да је он позајмио нешто новца од Фарнуда. Тврди да се не сјећа детаља и да би „морао да провјерим са рачуновођом.“

Нур Делавари, који је био гувернер централне банке током успона Кабул банке, изјавио је да су Фарнуд и његови људи „били као дивљи коњи“ и да „никад нијесу обраћали пажњу на правила и регулативе.“ Делавари не зна ни за какве имовинске послове Кабул банке у Дубаију. Каже да је и сам купио кућу у Емиратима за око 200.000 долара.

Фитрат, актуелни гувернер Централне банке покушавао је да заузме чвршћи став када је у питању Кабул банка и њени ривали. Прије прошлогодишњих предсједничких избора, Централна банка послала је оштро писмо писмо банкарима, жалећи се да су превише новца проћердали на „физичко обезбјеђење и возила отпорна на метке“ и „да дају велике суме новчане помоћи политичарима.“ У писму се од њих захтијевало да остану „политички неутрални.“

Кабул банка урадила је супротно: Фрузи, њен извршни директор, придружио се Карзајевој кампањи у Кабулу, док је Фарнуд, њен предсједник покераш, организовао акције за прикупљање фонда за Карзаију у Дубаију. Једна од акција одвијала се у кући Карзајевог брата у Палм Џаеири. Влада је узвратила услугу. Министарства одбране, унутрашњих послова и образовања сада плаћају многе војнике, полицајце и професоре преко Кабул банке. То значи да вриједност од десетина милиона долара државног новца пролази кроз ту банку, што није уобичајен аранжман, пошто владе, иначе, не пумпају толике суме кроз једну приватну банку.

Убрзо након новембарске инаугурације за други круг, предсједник Карзаи обратио се на антикорупцијској конференцији у Кабулу, критикујући званичнике који се „послије једне или двије године рада за владу, обогате и купују куће у Дубаију.“ Прошлог мјесеца, он је путовао у Лондон поводом конференције о Авганистану, којој су присуствовали секретарка САД Хилари Родам Клинтон, као и други лидери, гдје је том приликом обећао да ће окончати мрачне послове којим се грубо крше његова правила.

У Лондону на конференцији је био и Фарнуд, који сада има авганистански дипломатски пасош и Фрузи који представља финансијског савјетника за Карзајеву кампању за други круг избора, а који, такође, посједује кућу у Дубаију. „Да не постоји Кабул банка, не би било ни Карзаија, нити владе“ рекао је Фрузи.

(Дописник Џошуа Партлов из Кабула и специјална дописница Ана Мастерова из Москве допринијели су овом извјештају)

ЗВАНИЧНИЦИ ЗБУЊЕНИ ЗБОГ МИЛИОНА ДОЛАРА КОЈИ АВИОНОМ ОДЛАЗЕ ИЗ АВГАНИСТАНА У ДУБАИ (2)

Годишње „прелети“ милијарда

Пише: Ендрју Хигинс

» Сав тај новац се магично појављује ниоткуда, казао је званичник Сједињених Држава који прати растућу улогу Авганистана као средишта за трансфер новца до Дубаија

» Готовина се лако може пренијети кроз ВИП сектор на аеродрому, кроз који авганистански званичници, генерално, пролазе без претреса

Међава новчаница лети из Авганистана - често под будним оком царинских службеника на аеродрому у Кабулу – као дио новчаног егзодуса који збуњује званичнике САД и подиже забринутост због поријекла новца.

Тај новац, који се процјењује на укупно више од милијарду долара годишње, лети углавном до Дубаија у Персијском заливу, гдје, како сматрају амерички и авганистански званичници, многи богати Авганистанци смјештају своје породице и фондове. Све док је готовина на аеродрому пријављена, њен трансфер је законит.

Али у вријеме када Сједињене Државе и њихови савезници троше милијарде долара за подршку крхкој влади предсједника Хамида Карзаија, количина новца који се одлива намеће сумњу да су средства намијењена за ту помоћ преусмјерена. Администрација Сједињених Држава за борбу против дроге покушава одгонетнути да ли дио новца долази са развијеног авганистанског тржишта опијума. И званичници у сусједном Пакистану сматрају да се барем једна количина новца који напушта Кабул кријумчари копно из Пакистана.

– Сав тај новац се магично појављује ниоткуда- казао је званичник Сједињених Држава који прати растућу улогу Авганистана као средишта за трансфер новца до Дубаија, који има шест летова дневно за Кабул и из Кабула.

У међувремену, Сједињене Државе интензивирају своје напоре да зауставе проток новца у другом правцу – у Авганистан и Пакистан за подршку Ал Каиде и талибана. Високи званичници државног Трезора овог мјесеца посјетили су Кабул како би расправљали о протоку новца и осталим темама повезаним са незрелим, често хаотичним финансијским сектором ове земље. Праћење авганистанске размјене одавно је отежано због распрострањеног коришћења традиционалног начина преноса пара, познатог као „хавала“, гдје документације баш и нема. Авганистанска Централна банка, уз подршку савјетника из америчког Трезора, покушава да их контролише, тако што им издаје дозволе за операције.

ПРОТОК НОВЦА СЕ НАСТАВЉА

У међувремену, проток новца се наставља. Формулари о пријављеном новцу, који се попуњавају на међународном аеродрому у Кабулу, а у које је имао увид и „Вашингтон Пост“, показују да су авганистански путници пренијели у Дубаи више од 180 милиона долара, у току два мјесеца, почевши од јула. Ако се та стопа настави током читаве године, износ новца, који би напустио Авганистан у 2009. години, далеко би надмашио годишње порезе те земље и домаће приходе за око 875 милиона долара.

Обрасци о пријављеном новцу истичу значајну и често мутну улогу „хавале“. На питање како препознати „изворе средстава“ у формуларима које издаје авганистанска Централна банка, достављачи новца често помену име исте кабулске „хавалае“, пословна јединица „Њу Ансари ексчејнџ“. Почетком прошлог мјесеца, авганистанска полиција и обавјештајци претресли су канцеларију „Њу Ансари“, у једном кабулском тржном центру однијевши документа и рачунаре, истакли су авганистански банкар који су упознати са операцијом. Амерички званичници одбили су да коментаришу шта је подстакло ту акцију. „Њу Ансари ексчејнџ“, филијала лиценциране банке „Њу Ансари Ексчејнџ“, била је затворена на један или више дана, али је убрзо наставила са радом.

Укупна количина одлива новца сигурно је много већа од пријављене суме. На примјер, један Кинез је недавно ухапшен на аеродрому у Кабулу због тога што је код себе имао 800.000 непријављених еура (око 1,1 милион долара).

Готовина се такође лако може пренијети кроз ВИП сектор на аеродрому, кроз који авганистански званичници, генерално, пролазе пез претреса. Амерички званичници су саопштили, да су код авганистанске владе, у више наврата, покренули питање посебног третмана за ВИП особе на аеродрому, али да није направљен никакав помак.

Амерички званичник тврди да му је неки виши полицијски службеник из Дубаија саопштио да је један авганистански дипломата слетио на емиратски аеродром прошле године са више од два милиона непријављених долара замијењених у еуре. Авганистански генерални конзул у Дубаиу Хаџи Рашудин Мохамеди казао је у телефонском разговору да није упознат са чињеницом да се такав инцидент десио.

МИЛИОНИ У АКТОВЦИ

Да велика количина новца пролази кроз аеродром у Кабулу, откривено је прошлог лjeta, када је британска компанија „Глобал стратџис груп“, која има уговор о обезбјеђивању аеродрома, почела да подноси извјештаје о трансферу новца авганистанској националној управи за безбједност, домаћој обавјештајној агенцији. Судаи према неком ко је добро упознат са ситуацијом, домаћа полиција која је позната по корумпираности, жалила се на тај аранжман и компанија „Глобал“ престала је да подноси извјештаје у септембру. Авганистански банкар, који су интервјуисани у Кабулу, изјавили су да велика количина пријављеног новца припада трговцима који желе да купе робу у Дубаију, али хоће да избјегну плаћање такси, одуговлачења и папирологију. Готовина, која напушта Кабул, укључује широк спектар страних валута. Највише их је у америчким доларима, еурима и – како би заварали званичнике – у саудијским ријалима, валути, који се не користе много у Авганистану.

Према ријечима једног америчког званичника, који је био присутан док су се новчанице бројале, прошлог мјесеца, добро одјевени Авганистанец, на путу ка Дубаију,

Хамид
Карзай

ухваћен је са три актовке у којима је било три милиона долара у америчкој валути и два милиона у саудијској валути. Неколико дана касније, исти човјек је опет био на аеродрому у Кабулу, поново на путу за Дубаи, са око пет милиона долара америчких и саудијских новчаница.

Једна од теорија је да дио арапског новца долази од саудијских донација које су биле намијењене џамијама и другим пројектима у Авганистану и Пакистану. Но, амерички званичници кажу да заправо не знају шта се стварно догађа.

Напори да се схвати колико новца одлази из Авганистана и зашто, спрјечени су због недостатка сарадње из Дубаија, жале се авганистански и амерички званичници, који су жељели да остану анонимни. Финансијски проблеми Дубаија, каже амерички званичник, створили су атмосферу у којој је Емиратима потребан страни новац, а „изгледа да им није битно одакле тај новац долази“. Власти у Дубаију одбиле су да дају свој коментар.

АВГАНИСТАНСКЕ ВЛАСТИ ПРЕУЗИМАЈУ НАЈВЕЋУ БАНКУ КАКО БИ ИЗБЈЕГЛЕ КАТАСТРОФУ(3)

Како су смијењени играч покера и трговац драгуљима

Пишу: Џошуа Партлоу и Ендрју Хигинс

» Карзаи бира да опорави Кабул банку након што је на састанку, одржаном прије мјесец, од гувернера Централне банке Абдула Кади-ра Фитрата добио доказ о њеним незаконитим пословима

Авганистанска Централна банка преузела је контролу над највећом и политички најмоћнијом приватном банком, и наложила њеном руководиоцу да преда луксузне виле вриједне 160 милиона долара и друге некретнине купљене у Дубаију за инсајдере са добрим везама, саопштили су авганистански банкари и званичници.

Та интервенција има за циљ да подржи кључни стуб авганистанске економије као и борбе против Талибана – који су угрожени због распрострањене корупције.

Кабул банка исплаћује зараде авганистанским војницима, полицији и наставницима и узима 1,3 милијарде долара депозита од грађана Авганистана. Кажу да имају петсто милиона долара на текућем рачуну. Неконтролисана пракса кредитирања Кабул банке, спекулације о некретнинама у Дубаију и недјеље отровних свађа међу дионичарима, пријете да ескалирају у економско и политичко разарање. Званичници САД већ дуго су забринуте да ће Кабул банка због своје величине и неубичајене праксе проузроковати финансијску катастрофу, а то би могло оставити авганистанске безбједносне снаге, којима пријете љуте и често наоружане штедише, без примања, а уједно долази до подривања Обамина авганистанске стратегије. Дионичари у интервјуима инсистирају на томе да је Кабул банка солвентна. Нејасно је до којег нивоа су дошли њени лоши кредити, од којих су многи отишли у руке породица и пријатеља моћних политичара. Неки авганистански бизнисмени разматрају одлуку предсједника Хамида Карзаја да се супротстави Кабул банци, што је његов први значајнији корак у борби против корупције у Авганистану. Амерички званичници замјерају Карзају због тога што не стаје на пут корупцији у својој влади и жале се што авганистански лидер није заузео довољно чврсте ставове и што је чак интервенисао како би заштитио неке осумњичене, са којима је близак.

Предсједник Кабул банке, Шеркан Фарнуд, покер играч свјетске класе и његов извршни директор, бивши трговац драгуљима, били су присијењени да у понедељак поднесу оставке након што им је запријеђено да ће бити ухапшени, уколико не прихвате чистку у руководству, коју је наредио Карзаи, казали су људи упућени у сукоб.

Та банка - која је дјелимично у власништву Карзајевог брата Махмуда - преда-

Гувернер кабулске банке
Абдул Кадир Фитрат

Генерал Дејвид Х. Петреус

та је у руке главном финансијском директору Централне банке, који је постављен за извршног директора. Он ће копати по банковним рачунима у потрази за нелегалним, неукњиженим кредитима вриједним можда чак стотине милиона долара и покушати да поврати средства. Карзаи бира да опорави Кабул банку након што је на састанку одржаном прије мјесец, од гувернера Централне банке Абдула Кадира Фитрата добио доказ о њеним незаконитим пословима. Како тврде они који су умијешани у случај Кабул банке, а који су тражили да остану анонимни, генерал Дејвид Х. Петреус, највиши амерички заповједник у Авганистану, присуствовао је састанку и позвао Карзаија да предузме акцију.

Два дионичара банке су казали да је Фарнуд помогао авганистанским властима, тако што је упознао амбасаду САД у Кабулу са неправилним кредитирањем. Та информација, како су додали, подстакла је Петраеуса да притисне Карзаија да направи чистку у кући. Фарнуд је ово порекао. Карзаи је у почетку оклијевао са акцијом, казали су људи упућени у ситуацију, и наредио је потпуну чистку тек у недељу, након бурног и контрадикторног састанка између менаџера банке и Централне банке тог дана. Говорећи у својој вили на мору у Дубаију- коју је купила Кабул банка – Махмуд Карзаи, који посједује седам процената Кабул банке је казао: "Мој брат је урадио веома добру ствар. Сада банка може да игра по правилима." Он је казао да ће убрзо напустити своју вилу и изнајмити смјештај негдје друго. Кабул банка, казао је, треба да "инвестира у Авганистан, а не вани." Кабул банка претходно је била заштићена политичком подршком својих дионичара, који поред Махмуда Карзаија, укључују Хасина Фахима, брата потпредседника Мохамеда Фахима. Кабул банка је такође допринијела прошлогодишњој кампањи за реизбор председника Карзаија. Централна банка није преузела власништво над Кабул банком, али јесте контролу њеног руководства. Очекује се да ће нови извршни директор, званичник Централне банке Масуд Гази на тој функцији бити три мјесеца, док Централна банка не оформи независно руководство. Он је на тој позицији замијенио Калилулу Фрузија, некадашњег трговца драгуљима, чији брат контролише добро наоружано обезбјеђење Кабул банке. Кабул банка је некад важила за банкарског пионира у Авганистану, гдје је увела банкомате, производила сјајне брошуре и развила бизнис тако што је организовала разна извлачења награда за своје штедише. Но, потом је своје пословање проширила на авио компаније, за дионичаре поставила особе блиске политичарима, и постала симбол каубојског кумовског капитализма који је помогао у томе да се земља изобличи од 2001. године када су Сједињене Државе покорице талибане.

"Вашингтон пост" је ове године први открио мрачне трансакције Кабул банке, укључујући огромну имовину купљену у Дубаију новцем банке. Та имовина обухвата најмање 16 вила на Палм Џамеири, вриједних више милиона долара, луксузни развој

Персијског залива, и двије куле у изградњи. Све то регистровано је на Фарнуда и његову супругу. Фарнуд, оснивач банке и свргнути лидер, у почетку није желио да чује за повлачење. Но, након што му је у понедјељак на састанку у Централној банци пријеђено позивом полиције, према ријечима људи упознатих са ситуацијом, ипак је предао функцију. Пристао је да испуни захтјев Централне банке да препише сву своју и имовину своје жене у Дубаију на Кабул банку. Неколико вила на самој обали на Палм Џаеири, свака са базеном, у власништву су истакнутих Авганистанаца, укључујући Махмуда Карзаја, који је водио један авганистански ресторан у Балтимору.

Централна банка настоји да сачува тајну о својим плановима у вези са Кабул банком, из страха да би јавна нагађања о њеној солвентности могла подстаћи навалицу на банку, која има своје филијале широм земље. „Не желимо да правимо панику на тржишту, па ћемо врло пажљиво то ријешити“, казао је један званичник Централне банке који је желио да остане анониман. Будућност банке зависиће дјелимично од тржишта некретнина у Дубаију, гдје се цијене некретнина купљених готовином из банке смањила и створила велике губитке, бар на папиру. Други главни извор брига је, како кажу банкари и званичници, скривена мрежа великих кредита, а многи од њих су у рукама самих дионичара Кабул банке. Авганистански регулатори, упркос опсежној помоћи из Сједињених Америчких Држава, нијесу открили инсајдерске кредите, који премашују законита ограничења.

Највећи кредитор Кабул банке, према ријечима радника из банке, је Хасин Фахим, мањински дионичар, који је позајмио неколико десетина милиона долара за финансирање различитих ризичних послова, који су заузврат издејствовали уговоре у америчким базама и на просторима у Авганистану којима управља ЦИА.

Фахим, који је у Њемачкој са својим болесним братом, потпредсједником, рекао је у телефонском разговору да је узео кредите у износу од 92 милиона долара из Кабул банке. Он је недавно отплатио 26,5 милиона и казао да његова имовина, укључујући и тржницу злата у Кабулу, вриједи много више од његових дугова у банци.

Фахим је дјеловање Централне банке описао као брзоплето, и додао да би власти требало да дионичарима дају више времена како би вратили новац из иностранства. Његов дом у Дубаију, казао је он, је реигистрован на његово име и купљен личним новцем.

Наравно, ово ће утицати на тржиште, рекао је.

Два највећа дионичара Кабул банке су Фарнуд, бивши предсједник, и Фрузи, бивши извршни директор. Њих двојица, који говоре руски језик јер су провели неколико година у Русији и бившем Совјетском блоку, су претходних недјеља били су заокупљени бурном борбом за контролу банке. „И док двије стране иду једна према другој, а онда и ка спољним субјектима, то ствара нервозу предсједнику, америчким истражитељима и Централној банци,“ казала је једна особа упозната са сукобом. „И то је довело до ове одлуке.“

Један виши авганистански званичник истиче да се Централна банка побринула за Кабул банку. „Стога, нема потребе за бригом,“ додао је.

Сви знали да мора доћи до колапса

Пише: Ендрју Хигинс

» Трезор и Америчка агенција за међународни развој или УСАИД кажу да њихов посао никада није био да проучавају прекршаје авганистанских банака појединачно, већ је фокус био на томе да подуче Авганистанце да сами обављају тај посао

» Када су 1. септембра штедише почеле да опсједају Кабул банку да би извукле своје депозите, Махмуд Карзаи, предсједников брат, захтијевао је да Сједињене Државе „ураде нешто“ и избаве банку

Касно прошлог мјесеца, један мали тим експерата из Трезора САД-а пошао је у Кабул да предухитри дебакл, за који се Вашингтон надао да се неће десити, али су га случајно потпомогли.

Три човјека који представљају „тим за брзе одговоре“ стигла су у главни град Авганистана 31. августа – дан прије него што су авганистанске штедише почеле да захтијевају свој новац назад, из авганистанске највеће, политички најмоћније и опасно најраспуштеније приватне банке.

Расплет у Кабул банци, који је прошле недјеље довео до жестоких сукоба између снага безбједности и службеника који су покушавали да повуку своје плате, ударио је на кредибилитет предсједника Хамида Карзаија – чији је брат највећи дионичар у банци – и уништио је централни ослонац стратегије САД за доношење економске и политичке стабилности у Авганистану. Трезор и Америчка агенција за међународни развој или УСАИД, који су блиско сарађивали са авганистанском Централном банком, кажу да њихов посао никада није био да проучавају прекршаје авганистанских банака појединачно, већ је фокус био на томе да подуче Авганистанце да сами обављају тај посао.

Интервјуи са авганистанским и америчким званичницима као и са главним дионичарима Кабул банке, међутим, учинили су јасним да су САД одиграле кључну улогу у убјеђивању авганистанских власти, да коначно пружу управљење у Кабул банци крајем августа; то је био потез који су многи авганистански бизнисмени оцијенили као закаснио, али који је такође покренуо навалу штедиша на банку. Постојећи хаос и мјесеци неодлучности о томе како управљати Кабул банком, илиструју ризике створене везом, која се заснивала на дубоком неповјерењу, али на узајамној за-

Сви знали да мора доћи до колапса

висности Вашингтона и Кабула. Амерички званичници се пазе да не гурају прејакo авганистанску Владу ка промјенама, али такође имају изговор за непредузимљивост на неугодним, политички осјетљивим питањима, на која најбоље могу одговорити Авганистанци. У исто вријеме, авганистански званичници имају пуно повјерења у америчку помоћ и експертизу, међутим, често се осјећају заштићеним од потребе да сами донесу тешке одлуке.

НЕЗАКОНИТИ КРЕДИТИ

Када су 1. септембра штедише почеле да опседају Кабул банку да би извукле своје депозите, Махмуд Карзаи, председников брат, захтијевао је да Сједињене Државе „ураде нешто“ и избаве банку. У исто вријеме, он је бјеснио, како су амерички званичници конструисали кризу у Кабул банци, да би наштетили његовом брату.

На крају, Кабул банка може бити спасена, или јој се бар привремено може одложити казна, божанском интервенцијом: дуги одмор који означава крај Рамазана, исламског светог мјесеца, спријечио је штедише да истргну своје фондове. Када се банка поново отворила за пословање ове недјеље, претходна паника се углавном била слегла.

Будућност банке, међутим, је далеко од сигурне, пошто авганистанске власти раде на томе да размрсе мрежу незаконитих кредита, али остаје велико питање: шта је Кабул банку натјерало на руб пропасти, зашто је требало тако дуго авганистанским и америчким званичницима да покушају да сустигну ту критичну финансијску институцију, чија је неортодоксна пракса била јавна тајна у Авганистану годинама?! Ово подразумијева велике, ризиканте улоге у некретнине у Дубаију и велике скривене кредите самим дионичарима Кабул банке, далеко изван граница закона.

– Сви су знали да ће се овај колапс десити, али нико није урадио ништа поводом тога”, рекао је авганистански бизнисмен, који се сјетио упозорења амбасадору председника Џорџа В. Буша у Кабулу, Залмаја Калилзада, да припазе на Кабул банку. „Ово ће вас натјерати на сузе једног дана,“ бизнисмен је рекао да је саопштио Калилзаду. Калилзад је одбио да коментарише.

Један званичник САД, који је тражио да остане анониман због осјетљивости ситуације, је рекао да је Трезор – који има око 20 запосленика стационираних у Авганистану на пуно вријеме – сакупио детаљне информације о могућим прекршајима Кабул банке, а раније ове године захтијевао је од гувернера Централне банке Авганистана, Абдула Кадира Фитрата да предузме корективне поступке.

Ова информација је дјелимично потекла од виших извршних директора саме Кабул банке, која је услиједила после тешког раскола, који се протезао цијело љето, између председника банке Шеркана Фарнуда и његовог извршног директора Калилуле Фрузија. Обојица, и Фарнуд и Фрузи су тада били присиљени да се повуку са позиција, али су и даље остали највећи дионичари банке.

ЈАВНА КАТАСТРОФА

Према ријечима Махмуда Карзаја, председниковог брата, Фарнуд се приближио америчкој амбасади у Кабулу у јулу и „рекао им све,“ укључујући и детаље о кредитима брату авганистанског потпредседника, Маршалу Мохамеду Фахиму, који нијесу књижени. Фарнуд, каже Карзаи, „је штакор“ који је мислио да ће Сједињене Државе

**Мохамед
Фахим
(лијево)**

стати на његову страну у свађи са Фрузијем, извршним директором.

Фрузи је, у интервјуу у Кабулу, рекао да он такође вјерује да је Фарнуд отишао Американцима са информацијама из банке и казао је, да му је сам Фарнуд, то рекао.

Упитан, да ли је то истина, Фарнуд се, у интервјуу, у својој луксузној вили на риви у Дубаију, насмијешо и рекао: „Немам коментар. Ја сам покерски играч.“ Фарнуд, који је основао Кабул банку 2004. године, је једини Авганистанац који је икада побиједио на неком међународном такмичењу у покеру.

Веома забринуте за стабилност банке овог лjeta, амерички званичници су блиско сарађивали са Филтратом, гувернером Централне банке и појачали притисак за предузимање акције. Према ријечима упућених људи, ген. Дејвид Х. Петреус, нови амерички врховни командант у Авганистану, присуствовао је састанку у Кабулу, везаном за Кабул банку са предсједником Карзаијем и Фитратом, бившим савјетником Свјетске Банке у Вашингтону.

У блиским консултацијама са канцеларијом аташеа Трезора у Амбасади САД-а у Кабулу, Фитрат је направио план за контролу Кабул банке. Око 20. августа он је захтијевао да Вашингтон пошаље тим банкарских експерата, као помоћ, у Кабул.

Међутим, оно што је било замишљено као брз и дискретан потез Централне банке, да би се стабилизовала Кабул банка, претворило се у збркану јавну катастрофу.

29. августа, Фитрат је позвао Фарнуда, Фрузија и Махмуда Карзаија – три највећа дионичара Кабул банке – на састанак у Централној банци. Фарнуд и Фрузи су се усагласили да се повуку са позиција предсједника, односно извршног директора – не одмах, али у неком неодређеном времену, према ријечима људи који су упућени у расправу.

Следећег дана, расправа се значајно заоштрила. Тридесетог августа рано ујутро предсједник Карзаи је позвао свог брата Махмуда у предсједничку палату и изгрдио га због пословног стања у Кабул банци. Махмуд је потом одјурео у Централну банку, гдје је Фитрат захтијевао да Фарнуд и Фрузи дају оставке на лицу мјеста. Фарнуд је, у почетку оклијевао, али му је речено да ће завршити у затвору ако се буде опирао. „То је био лак избор. Дао сам оставку,“ сјећа се Фарнуд. Фитрат, кога смо позвали телефоном у Кабулу, одбио је да разговара о Кабул банци.

Када је тим за брзе одговоре Трезора стигао у Кабул 31. августа, новости о чистки већ су биле процуриле. То је покренуло штампедо штедиша следећег дана. Централној банци Авганистана је требало још три дана да замрзне имовину главних дужника Кабул банке, а то је нешто што је требало урадити на почетку. „Био је то фиаско,“ рекао је један амерички званичник. Пошто су штедише нагрнуле на све огранке Кабул банке широм земље, Фитрат и други авганистански званичници су окривили америчке медије за ширење панике. Критичари владе упирали су прстом на другог кривца: године мировања поводом питања Кабул банке од стране Карзаијеве владе. Довести

овако велике, добро повезане и витално значајне банке до дна, међутим, увијек је представљало пошалицу.

МИЛИОНИ ЗА ЈАЧАЊЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ

За разлику од многих институција у Авганистану, Кабул банка је у ствари радијална. Иако већ дуго утонула у наводе о кршењима закона, она је ипак успоставила мрежу огранака широм земље, увела интернет банкарство, инсталирала софистицирани компјутерски Оракл систем и сервисирала 1, 4 милиона клијената. На много начина, Кабул банка је изгледала као ријетка авганистанска прича о успјеху и оправдање америчких напора да помогну предсједнику Карзају да изгради стабилан финансијски систем на рушевинама које су оставили талибани, који су забрањивали оснивање приватних банака. Жељни веће ефикасности, УСАИД, Свјетска банка и остали охрабривали су авганистанске власти да рутирају исплате кроз приватне банке, јер су се надали да ће на тај начин бити транспарентнији систем исплаћивања зарада влади. Одговорност за плаћање полиције, војника и просвјетних радника дата је Кабул банци. У исто вријеме, Сједињене Државе су сипале милионе да ојачају Централну банку. Шест консултаната, које је ангажовао "Делоит", међународна фирма за рачуноводство и консалтинг, преселило се у Кабул да савјетује Централну банку, као дио уговора вриједног 92 милиона долара, који је склопљен прошле године.

УСАИД каже, да никада није био уплетен у „пословне аспекте“ надгледања авганистанских приватних банака и да извјештавање о проблемима у Кабул банци или било гдје друго, нијесу дио њихове консултантске мисије. Званичници Трезора пратили су извјештаје упитних активности Кабул банке, али немају овлашћења да рјешавају проблеме, које они виде као одговорност авганистанске Централне банке.

„Срео сам се са људима из Трезора, више пута и они никада нису показали никакву забринутост, апсолутно никакву,” рекао је Раџа Гопалакришнан, главни ревизор Кабул банке.

Авганистанска Централна банка је повремено покушавала да смири експесе Кабул банке, али то их није одвело никуда. На примјер, издала је наређење прије прошло-годишњих предсједничких избора да се банке не мијешају у политику. Кабул банка је урадила супротно. Помогли су фондовима предсједника Карзаја и његовог политичког партнера, а обојица имају браћу који су дионичари и дужници Кабул банке.

Са малом политичком снагом, Централна банка се ослањала на помоћ Сједињених Држава. Упитан, почетком ове године, зашто није урађено ништа у вези са спекулацијама о имовини Кабул банке у Дубаију, Фитрат, гувернер, је рекао да је чуо такве „гласине“ провјерио их и није открио ништа неповољно. Централна банка, запазио је Фитрат, има и савјетнике из Трезора и консултанте из УСАИД-а и редовно провјерава рачуне Кабул банке. Уколико нешто озбиљно није у реду, рекао је „они би то открили.”

Када би палате у Дубаију проговориле

» Азербејџанци, са истим именима као предсједничко троје дјеце, посједују некретнине у Дубаију вриједне око 75 милиона долара, показују имовински подаци

» Куповине у Дубаију пружају риједак конкретан примјер колико је новца азербејџанска владајућа елита намножила и гдје је он скривен

» Азер Гасимов, предсједников портпарол, одбио је да коментарише куповину некретнина у Дубаију. „Немам коментар на то. Прекидам ову причу. Довићења“

Чак и по стандардима града који слави екстраваганцију, ово је био спектакуларан шопинг: у првим мјесецима прошле године, за само двије недјеље, 11-годишњи дјечак из Азербејџана је постао власник девет палата, које се налазе на самој обали.

Укупна цијена: око 44 милиона долара – или угрубо 10.000 година рада за плату просјечног Азербејџанца. Али, неко ко још није ни тинејџер, а ко посједује велики дио најскупљих некретнина у Дубаију, може бити било шта само не просјек.

Његово име, према подацима из земљишних књига у Дубаију, је Хејдар Алијев, које је случајно исто као и име сина азербејџанског предсједника, Илхама Алијева. Датум рођења власника, који се налази у имовинским књигама, је такође исти као предсједничковог сина.

Званичници у Баку, главном граду Азербејџана, одбили су да коментаришу како предсједников син – или у најмању руку азербејџански школарац, са истим датумом рођења и истим именом као и предсједников син, може посједовати палате на Палм Џамеири, луксузном насељу, које настанују мултимилионерске британске фудбалске звијезде и други који се купају у парама. Годишња плата Илхама Алијева, као предсједника је око 228,000 долара, што је много мање од оног колико је потребно да се купи и најмања вила на Палми.

Азер Гасимов, предсједников портпарол, одбио је да коментарише куповину некретнина у Дубаију. „Немам коментар на то. Прекидам ову причу. Довићења.“, рекао је он, када смо га позвали телефоном и када смо му саопштили имена на имовинским документима. Гасимов није одговорио на захтјеве да прокоментарише ситуацију, које смо му послали факсом, имејлом и текстуалном поруком преко мобилног телефона.

Азербејџан, бивша совјетска република богата резервама нафте и гаса, мада, уништена сиромаштвом које се распрострло свуда изван свог сјајног главног града, одавно има репутацију склоности корупцији. Међутим, куповина у Дубаију, која

Азербејџански предсједник Илхам Алијев са супругом

раније није била пријављена, пружа нам риједак конкретан примјер колико новца је владајућа елита те земље умножила и начинима на који се бар један дио тог богатства тајно складишти преко мора.

ПРОБЛЕМ ЗА ВАШИНГТОН

Ове трансакције су изоштриле дилему, која је бацила сјенку на односе које Вашингтон има са Азербејџаном годинама: како помирити амерички безбједносни и енергетски интерес у овој нафтом богатој држави на Каспијском мору, са оним што Стејт департмент, у прошлогодишњем извјештају о људским правима широм свијета, описује као „прожимајућом корупцијом” све ауторитарнијег режима. Азербејџан је послао своје трупе да подрже америчке напоре за изградњу демократије у Авганистану и Ираку, али кући се непоколељиво повукао од практиковања демократије, према ријечима дипломата и експерата за тај регион. „Транспаренси интернешнал” је у истраживању глобалне корупције, спроведеном 2009. године, смјестила Азербејџан међу најгоре: 134. мјесто од 180 нација. Као додатак на девет регистрованих некретнина, које посједује Хејдар Алијев, сада дванаестогодишњи школарец, земљишне књиге Дубаија, такође, имају документа на имена Лејла и Арзу Алејева. Предсједник Алејев има двије кћерке са тим именима, а отприлике и тим годиштем. Тачни датуми њиховог рођења се не могу установити, али различити извјештаји показују да је Лејлин рођендан на исти дан као и жене из Азербејџана, која се појављује у земљишним књигама.

Све у свему, Азербејџанци са истим именима као троје предсједникове дјеце, посједују некретнине у Дубаију у вриједности од око 75 милиона долара, показују подаци о имовини. Агенти за некретнине у Дубаију, који су упућени у неке од ових трансакција, казали су да је куповине обавио клијент, који је представљао азербејџанску владајућу фамилију. Агенти кажу да су некретнине плаћене унапријед.

Али Керимли, предсједник азербејџанског народног фронта, једне опозиционе

партије, у телефонском интервјуу је рекао, „Сви знамо да је наша земља од оних са највећом корупцијом.“ Али када је чуо за куповине у Дубаију, рекао је да је изненађен очигледним недостатком напора да се оне сакрију. Азербејџански опозициони лидер Керимли је казао да се они „не суочавају са опасношћу“ зато што су правосудна тијела, тијела за борбу против корупције, као и многи медији у земљи, под њиховом чврстом контролом. Журба да се средства пренесу преко мора, ријетко са намјером повратка, заједничка је особина многих нација које производе нафту, гдје корумпиране елите покушавају да осигурају своје богатство у случају да се промијени смјер политичког вјетра кући. Овај феномен је дио „проклетства које доносе ресурси,“ обољења које је деформисало економије и политике корумпирано-заплетених држава, које производе нафту од Нигерије до Венецуеле.

Керимли је казао да је Вашингтон превише пажње посветио питањима безбједности и енергије, те стога „послао сигнал нашој земљи да демократска реформа није важна.“ Када је Риард Б. Чени посјетио Баку као потпредсједник 2008. године, са предсједником Алијевим није разговарао само о енергији, већ се сусрео и са извршним директорима БП -а и америчке нафтне компаније Чеврон; обје те компаније послују у Азербејџану, као на примјер Егзон и друге стране нафтне компаније. Азербејџан и Сједињене државе каже Чени „имају многе заједничке интересе.“

Обамина администрација се такође фокусира на стратегијска питања у својим односима са Азербејџаном. У посјети Бакуу прије двије године, Вилијем Џ. Бернс, подсекретар државе за политичке послове, хвалио је Азербејџан због подршке Сједињеним Државама у Авганистану и истакао улогу нафтног цјевовода од Бакуа до Турске, кога је подржао САД, а који прекида руску омчу на извоз енергије из Каспијског мора.

У једном говору, Бернс је избјегао директну критику Азербејџана и изјавио: „Ми, такође, вјерујемо да ће јачање демократских институција, владавина права и поштовање људских права имати позитиван ефекат на будућност ове земље.“ Влада Алијева и они који је подржавају, у међувремену су покушали да изгланцају углед Азербејџана, спонзорисаним путовањима истакнутих странаца у Баку и унајмљивањем лобиста, који треба да истакну достигнућа државе. Дејвид Плуоф, Обамина менаџер за кампању на претходним изборима, посјетио је Баку прошле године, да би одржао плаћени говор, а неколико мјесеци касније, бивши британски премијер Тони Блер је такође добио надокнаду за говор у истом граду. Плуоф је одбио да коментарише своје путовање.

СВЕ У ПОРОДИЦИ

Азербејџаном, који је постао независна држава распадом Совјетског Савеза 1991. године, континуирано влада углавном иста породица. Алијев је наслиједио свог оца, Хејдера Алијева, који је био предсједник од 1993. до своје смрти 2003. године.

Дуги останак на власти породице Алијев обезбиједио је мјере стабилности и економски раст захваљујући енергији, у земљи која се граничи са Ираном и Русијом. Али, с друге стране, због њих, Азербејџан остаје изрешетан уцјенама и развија културу некажњавања криминала. Улога коју је играла породица Алијев у центру овог система огледа се јасно у прошлогодишњем суђењу у Њујорку, гдје се судило Фредерику А. Бурку, америчком милионеру оптуженом за кршење Акта о корупцији странаца, јер је плаћао мито у Азербејџану. Бурк је поднио жалбу на ове оптужбе.

Случај је повезан са неуспјелим покушајем деведесетих година, да се купи

Када би палате у Дубаију проговориле

азербејџанска државна нафтна компанија, СОЦАР, гдје је Алијев, сада предсједник државе, тада био извршни директор. На судском свједочењу и у писменом исказу документованом у суду, Томас Фарел, бизнисмен из Вирџиније, који је био умијењан у пропаљу шему, истакао је да су велике нелегалне уплате биле намијењене „породици.“

Фарел, у свом писменом исказу наводе да је Хејдар Алијев, отац, „наредио да повежемо трансфероване суме новца са банковним рачунима, који су отворени у корист рођака Хејдара Алијева.“ Фарел такође каже да је „добрио инструкције да новац који се шаље члановима породице Хејдара Алијева буде намијењен за „велику куповину.“ Износ захтијевааног новца је, типично, био један милион долара. Ове наводне уплате умањене су износима који су инвестирани у серије куповина некретнина у Дубаију, према имовинским документима, почевши 2008. године, а достижући врхунац у јануару и фебруару прошле године.

Куће купљене у Дубаију, регистроване су на троје људи, који имају иста имена као и дјеца предсједника Алијева, а коштају, угрубо, око 330 пута његове годишње плате.

Неки чланови породице имају новца. Предсједникова старија кћерка, Лејла, је удата за Емина Агаларова, богатог руског бизнисмена, а рођаци прве даме Мехрибан, имају уносне пословне интересе у Азербејџану. Агаларов је одбио да коментарише када су га упитали да ли је помогао да се његовој супрузи или било којем другом Алијевом дјетету купи кућа. Казао је да је „удружио бизнис и имовину“ са својом женом, али није објашњавао, одговарајући мејлом: „То не желимо да коментаришемо.“

Сабит Багиров, бивши шеф СОЦАР-а, нафтне компаније, тврди да не зна да ли Алијев посједује некретнине у Дубаију, али да би за њих било веома неуобичајено да било какву куповину, те врсте, региструју под њиховим стварним именима. „Не би они то урадили тако отворено. То би могла бити некаква провокација,“ рекао је он, додајући да би непријатељи режима могли смјестити послове у Дубаију да би ослабили Алијева. Багиров је одбио да елаборира те тврдње.

Луксузно насеље Палм Џамеира у Дубаију

Мутни послови с авио-горивом

Пише: Ендрју Хигинс

» „Снабдијевање огромним количинама горива је веома осјетљив посао, са значајном политичком, дипломатском и геополитичком комплексношћу. Није то само питање логистике“, рекао је Џон Турни

» Нова предсједница Киргистана Роза Отунбајева захтијевала је да Пентагон престане да користи приватне компаније и да, умјесто тога, почне да послује преко предузећа којима управља држава

» „Мина“ и „Ред стар“ обављају највећим дијелом куповину, транспорт и складиштење авио горива, преко мреже номинално независних али интимно повезаних сателитских фирми

Када су трупе САД ушле у Авганистан 2001. године, Даглас Еделман је већ створио упориште у Централној Азији. Отворио је кафић и ресторан брзе хране у главном граду Киргистана, на спољашњој граници некадашњег совјетског царства, које се распадало.

Данас, када је његово богатство добило турбо-пуњење захваљујући рату, овај 58-годишњи Калифорнијац, заједно са својим младим партнером из Киргистана, контролише мултинационални посао са горивом за авионе, у којем су склопили уговоре са Пентагоном вриједне скоро три милијарде долара, како кажу садашњи и бивши запосленици.

Уговори садрже ратне планове САД за надлијетање Авганистана и помажу да Пентагон заобилази изузетно опасне руте преко Пакистана. Потпомогнути, међутим, од стране пензионисаних војних и обавјештајних службеника САД, послови са горивом за авионе су скупили дебелу мистериозну маглу, која је збунила конкуренте и Бијелу кућу.

Истражитељи из Конгреса су провели шест мјесеци копајући по само једном извору пентагонских уговора, могућој илегалној диверзији руског горива и тврдњама Киргистанаца о тајним пословима, што је заоштрило односе са главним савезником САД-а.

Оснивање „Мина корп.“ и „Ред стар ентерпрајзис“ предузећа испод радарског домета – чије су власништво, послови, па чак и локације канцеларије обавијени велом тајни – показује, како се за скоро деценију од рата, не само подигла доња граница корпоративних гиганата, већ су се обогатили и непознати почетници.

За само осам година, „Мина“ и „Ред стар“ су – обје регистроване на Гибралтару

Предсједница Киргистана Роза Отунбајева

и са истим људима на челу – дошле ниоткуда и постале кључна веза у америчком војном снабдјевачком ланцу. Оне су побиједиле и избациле постојеће конкуренте у снабдијевању, скоро милијардом галона авиогорива за базу америчких ваздушних снага, у Киргистану. Постале су стуб, који је од виталног значаја за авганистански конфликт, а такође и у снабдијевању америчких ратних авиона у Баграму, зрачној луци у Авганистану.

Без њиховог снабдијевања, амерички ратни напори би се веома брзо смањили и зауставили. Све америчке трупе улазе и напуштају Авганистан у америчким транспортним авионима, које горивом пуни Мина у Киргистану. Та фирма, такође, обезбјеђује гориво за флоту Ц-135 авиотанкера, који представљају више од трећине укупних операција допуњавања горивом преко Авганистана. Огромни подземни резервоари, које је саградила компанија „Ред стар“ у Баграму садрже вриједност авиогорива, која би могла да стане у пет олимпијских базена. То је, до сада, највеће постројење те врсте у ратној зони.

Саме компаније су, међутим, веома невидљиве. У пословању са Пентагоном, оне користе адресе у Торонту, Лондону и Гибралтару, сваку како изгледа само кратко по испоруци поште. Еделман, бивши власник кафића, који сада живи у Лондону, је толико неухватљив да чак ни конгресни истражитељи који су испитивали послове у вези

са авио горивом нијесу успјели да разговарају с њим. Он није испштовао ни јулски позив на суд из Пододбора за националну безбједност и спољних послова, како кажу људи блиски истрази.

РУПЕ У УГОВОРУ

Еделманов 35-годишњи партнер из Киргистана, Еркин Бекболотов, у свом првом интервјуу у медијима, рекао је да је „одржавање простог профила кључ успјеха у земљама, у којима постоји непријатељство према САД.“ „Мина“ и „Ред стар“ су, казао је Бекболотов, који се сусрео са Пододбором, „одрадиле фантастичан посао.“

Он је одбацио коментар о власништву и зарадама, говорећи једино да су компаније оствариле „разуман профит.“ Еделман је, додао је он, углавном „хонорарни савјетник.“

Међутим, људи који су упознати са овим послом кажу да Еделман, који је поријеклом из Стоктона, Калиф., има најмање половину управљачке моћи у Мини и Ред стару. Бекболотов посједује остало. У компанијама кажу да Еделман није доступан за интервју.

Збуњени – а у исто вријеме и љубоморни – конкуренти шапућу да су компаније вјероватно верзија „Аир Америка авганистанског конфликта“, номинално приватна авио линија коју је тајно водила Централна обавјештајна агенција (ЦИА) током вијетнамског рата.

„Сви мисле да сам ја припадник ЦИА,“ каже Бекболотов, примјећујући да „овакав имиџ може значајно помоћи“ пошто се њиме обуздавају „шिकанирања од стране званичника Киргистана или људи блиских њима.“ Али Бекболотов инсистира на томе да то није истина.

„Желио бих да се овакав имиџ настави,“ рекао је, „али привлачи тако велику пажњу да морамо разбити тај мит.“

Пошто су проучили 250.000 мејл страница, уговора и осталих докумената везаних за послове са авио горивом, конгресни истражитељи нијесу дошли до ваљаног доказа преваре или корумпираности ЦИА-е. Међутим, пронађене су озбиљне рупе у систему пентагонских уговора – који се уско фокусира на то како држати моторе авиона упаљеним – занемарујући притом потенцијалну штету дипломатских и стратегијских нежељених ефеката.

„Пентагон и Стејт департмент игнорисали су перцепцију која је распрострањена у јавности у Киргистану, о коруптивним уговорима, проузроковану фундаменталним недостатком транспарентности,“ рекао је Џон Тирни, демократа из Масачусетса и председавајући пододбора који води истрагу. „Снабдијевање огромним количинама горива је веома осјетљив посао, са значајном политичком, дипломатском и геополитичком комплексношћу. Није то само питање логистике.“

Бијела кућа, алармирана због случајних последица посла са горивом, гура већу транспарентност, рекао је један виши административни савјетник. „Ту је огромна борба са њима (Централном командом САД) око овога,“ рекао је званичник, који је тражио да му се не наводи име, због осјетљивости цијеле ствари.

Када је аутократски предсједник Киргистана Курманбек Бакијев, смијењен у априлу, званичници САД-а, који су пожурили у Бишкек да пружи подршку његовом наследнику, били су оштро искритиковани од стране нове владе Киргистана, која тврди да су мутни послови са авио горивом обогатили свргнути режим. Киргистан осцилира у погледу да ли да отјера Американце из њихове базе, а званичници са-

општавају да поступци „Ред стара“ и „Мине“ нијесу учинили ништа што би помогло америчкој ствари.

У интервјуу, који је обављен непосредно прије септембарског састанка са предсједником Обамом, нова предсједница Киргистана Роза Отунбајева је захтијевала да Пентагон престане да користи приватне компаније и да почне, умјесто тога, да послује преко предузећа којима управља држава. „Мина“ и „Ред стар“ су, каже она, „унијеле много лоших ствари у нашу трагедију.“

Оптужбе за преступе су „потпуна глупост“, каже Чак Сквирс, пензионисани обавјештајцац војске САД и директор операција везаних за пословања. Ово је легитимна компанија. Увијек је то и била.“

НЕДОСТАТАК ТРАНСПАРЕНТНОСТИ

Годинама, у овом бизнису регрутује се по неколико бивших војних оператера, укључујући ветеране Обавјештајне армије и Специјалних снага САД и у њему се развијају необично блиске везе са Пентагоном.

Када је Агенцији за одбрамбену логику прошле године требао снабдјевач за више од 100 милиона галона авиогорива за 12 мјесеци за базу Авиоснага САД изван Бишкека, то је уништило могућност за уобичајени поступак јавне набавке, за оно што је Пентагон назвао „разлозима за националну сигурност.“ Ти разлози су строго повјерљиви. Уговор је отишао у „Мину“. У центру „Мининих“ и „Ред старових“ посло-

Све америчке трупе улазе и напуштају Авганистан у америчким транспортним авионима, које горивом пуни Мина у Киргистану

вања са Пентагоном је Сквирс, генијални пензионисани потпуковник, који одлично говори руски језик и који је провео 27 година у Армији САД, углавном као обављештајца. Завршио је каријеру као савјетник Централне команде за Централну Азију, која сада води војне операције САД у Авганистану као и у Киргистану. Пошто је био стациониран у Бишкеку од 1997. до 1999. године као амерички војни аташе, Сквирс је имао прилику да упозна Еделмана у америчком кафићу и ресторану брзе хране, калифорнијском најпознатијем предузећу, све док није почео са продајом авиогорива Пентагону.

КИРГИСТАНСКИ УГОВОРИ

Пошто га је „Ред стар” ангажовао 2003. године, Сквирс је одиграо централну улогу у подизању фирме, када је Агенција за одбрамбену логику тражила компанију са којом би склопила уговор 2008. године за Баграм, у коме се наводило да испорука треба да иде преко цјевовода. Сквирс је убиједио војску да дозволи „Ред стару” изградњу приватног цјевовода годину дана раније, тако да је то била сада једина компанија која га је имала. „Ред стар” је добила уговор.

Посао са цјевоводом, каже Рон Ашер, вашингтонски адвокат који ради за конкурентску компанију, „Интернешнел оил трејдинг компани”, дао је „на неконкурентски начин „Ред стару” да једини има оно што је потребно за монопол.”

Сквирс пориче да компаније примају било какве посебне погодности: „Видјели смо прилику. Ризиковали смо. Свидјело им се. Свидјело се и нама.” Примјећујући да је „камион пун горива потенцијална бомба,” рекао је да је цјевовод пресјекао опасни саобраћај у коријену и на тај начин повећао сигурност. „Нема посебних веза. То је професионална веза.” Пентагон одбија да учини да званичници уплетени у уговоре о авио гориву буду доступни за интервјуе. Али, у писаним одговорима на питања, он хвали професионалност компанија, говорећи да „Мина” и „Ред стар” „успјешно извршавају своје уговоре од 2003. године.” Пентагон сарађује са конгресном истрагом.

Да би америчке трупе наставиле да улазе у Авганистан и да би амерички ратни авиони тамо летјели, Пентагон мора да испуни оно што изгледа као 18 гигантских водених кревета у америчкој зрачној луци близу Бишкека, коју војници зову „граница слободе.” Велике гумене вреће садрже 3, 6 милиона галона авиогорива и „Мина” их пуни сваки дан.

Пор. Дејвид Р. Зорзи, вршитељ дужности, каже да не зна ништа о дугом ланцу посредника који купују гориво и допремају га у базу. „То је предивна ствар,” каже он. „Ми не бринемо о политици.”

ТАЈНОВИТОСТ У КАНЦЕЛАРИЈИ

„Мина” и „Ред стар” имају слабо видљиву инфраструктуру обично повезану са неким предузећем, које послује милијардама долара. На адреси на Гибралтару, коју користе и „Ред стар” и „Мина” налази се адвокатска компанија која се бави „сервисима виртуалне канцеларије.” „Минина” лондонска канцеларија је заправо мала стаклена кутија. Испоставило се да је адреса у Торонту, коју је „Ред стар” користио да би добио први посао са Пентагоном, у ствари, пословни центар у једној високој кули.

Бекболотов, генерални директор „Мине” и „Ред стар”, рекао је да ове двије

фирме имају друге канцеларије и око 450 запослених. Није желио да открије детаље о томе гдје се налазе, цитирајући безбједносне разлоге. Бекболотов је рекао да компаније стварају менаџерску структуру „у складу са стандардима“, чији је центар у канцеларији у Дубаију, који је отворен у јануару под називом „Мина петролеум“. Међутим, жена која нам је отворила врата тамо, пориче да ради за „Мину“ и каже да не зна ништа о тој компанији. „Мина“ и „Ред стар“ обављају највећим дијелом куповину, транспорт и складиштење авио горива, преко мреже номинално независних али интимно повезаних сателитских фирми.

НЕУХВАТЉИВИ ПРЕДУЗЕТНИК

Људи који годинама познају Еделмана, укључујући његову бившу супругу Ребеку Таси, кажу да су збуњени тајновитошћу. Они описују Еделмана као наочитог, обичног човјека који је увијек у потрази за новим пословним подухватом. Осамдесетих година једно вријеме је живио у Шпанији, гдје је према ријечима бивше супруге трговао „свим и свачим од платна и наранџи до челика.“

Раних деведесетих, Еделман је почео да послује у бившем Совјетском Савезу. Проводио је вријеме у Москви, сарађујући са компанијом која се бавила продајом, чији је назив „Фрст лидер“, рекао је један његов бивши колега, а касније се преселио у Бишкек, гдје је отворио амерички кафић и ресторан брзе хране. „То је било најпопуларније мјесто у Бишкеку,“ сјећа се Бекболотов, који је у то вријеме имао малу

Еркин Бекболотов (десно)

компанију за продају уља. Еделман је такође ушао у енергетски бизнис, обезбјеђујући авиогориво за цивилне летјелице на аеродрому у Бишкеку. Богат по стандардима Киргистана, Еделман је живио у кући са базеном и имао је црног пса, а према ријечима породичних пријатеља возио је „шевролет субурбан“ отпоран на метке.

„Ред стар“ је добио почетни уговор за снабдијевање горивом базе америчких ваздушних снага у Киргистану у децембру 2002. године, недуго пошто је фирма основана. Према ријечима киргистанских тужилаца, „Ред стар“ се, да би вршио испоруке у складу са уговором, задружио са двије локалне киргистанске компаније, „Манас Интернешнал Сервисес“ и „Аалам Сервисес“, обје су контролисали рођаци тадашњег председника, Аскара Акајева.

Бекболотов, Еделманов партнер, казао је да није било избора пошто је Пентагон прописао да „Ред стар“ мора имати приступ аеродрому, а то је нешто што су једино могле обезбиједити компаније, које је контролисао Акајев.

У Авганистану „Ред стар“ је добио свој први уговор за снабдијевање авиогоривом у Баргаму 2004. године, пошто је Сквирс убиједио Агенцију за одбрамбену логику да се достава може обавити преко територије бившег Совјетског Савеза до сјевера. Овај нови канал који је изграђен далеко око руског горива и представљао је очајнички потребну алтернативу пакистанској рути која је била „заражена“ насиљем.

Већина руског авио горива, коју је „Ред стар“ испоручивао америчким ваздушним снагама у Авганистану, како тврде званичници Киргистана, била је лажно сертификована од стране власти цивилне авијације Киргистана, као да је за домаће цивилне потребе. Ово значи да је гориво заобишло обавезе извоза, али да стога мора остати у Киргистану за не-војне сврхе.

Темир Саријев, министар финансија у Влади Киргистана која је преузела власт овог априла, описао је поновни извоз у Авганистан као „муљажу“ која је уништила царински склад између Русије и Киргистана. Плаћање руских тарифа би повећало цијену коришћења руских залиха, најмање за трећину.

Базарбаи Мамбетов, председник киргистанског удружења продаваца уља, написао је 2008. године, писмо амбасади САД-а у Бишкеку, Влади Киргистана, а такође и „Ред стару“, у којем се жали на оно што он назива нелегалном поновно увезеном смицалицом. Једини одговор, казао је он, били су позиви киргистанских званичника, да му кажу да остави ту ствар на миру. Раније ове године, руски главни снабдјевач авио горивом је заврнуо славину доставама према Киргистану.

Пентагон, у писаном одговору на питања, каже да Агенција за одбрамбену логику „нема сазнања о било каквим повредама руских закона и регулатива.“ Сквирс, директор пословања, каже да „Мина“ и „Ред стар“ нијесу учиниле ништа погрешно и да су „увијек изнад граница.“ Конгресни истражитељи су у обавези да издају потпуни извјештај о овоме и другим питањима у новембру“.

СОЦИЈАЛНО НЕЗАДОВОЉСТВО

У међувремену, Киргистан је потресен политичким превирањима, дјелимично услед бијеса јавности због наводног уцјењивања авиогоривом. Када је председник Акајев побјегао из земље последице устанка 2005. године, нова влада на челу са Курманбеком Бакијевим је покренула истрагу уговора са авио горивом.

У септембру те године, нови киргистански главни тужилац је писао секретару одбране Доналду Х. Рамсфелду, жалећи се на сарадњу фирме „Ред стар“ са претходним режимом. Послови са авиогоривом, написао је он, „створили су озбиљно

друштвено незадовољство.”

У исто вријеме, вашингтонска адвокатска компанија, коју је ангажовала нова влада Киргистана за истрагу, послала је извјештај у Бишкек: „Секретеријат одбране је прво пристао на сарадњу у нашој истрази, али ... убрзо је престао да сарађује.” Када је Отунбајева, актуелна председница, дошла на власт у априлу ове године, послала је још једног круга жестоких протеста, њена влада је започела сопствену истрагу. „Мина”, уплашена оним што је препознала као подвале од стране пословних конкурената, лобирала је оштро да би се састала са новом председницом. Отунбајева је одбила увертуру. „Мина” је онда покушала са другачијим приступом: у јулу је Бекболотов, Еделманов партнер, одржао тајни састанак у Истанбулу са 28-годишњим сином Отунбајева, Атаијем Садибакасовим, који нема никакву званичну функцију и нема искуства у бизнису са авио горивом.

Упитан о овоме, Бекболотов је казао да се сусрео са сином Отунбајева само зато што „нисмо имали приступ председничкој канцеларији да бисмо објаснили пословање. Истанбулски састанак је описао као „потпуно бескористан.”

Син Отунбајева, којег смо добили путем телефона, одбио је да коментарише. Његова мајка, председница, је рекла да не зна ништа о сусрету у Истанбулу: „Нико ми ништа није рекао и никад нисам чула за ово.” Додала је „Корупција је бескрајна. Сви ти тамни ћошкови. То је као да покушавате да очистите Аугијеве штале.”

Док се не пронађу докази који би подржали њене оптужбе, рекла је да је замолила сина да напусти Киргистан на неко вријеме, да би тиме спријечила да буде увучен у шакале.”

„Покушавам да га извучем”, казала је она.

Пентагон, међутим, показује слабе знаке извлачења. Ускоро ће најавити нови уговор о авиогориву за базу изван Бишкека. „Мина” има велике шансе да добије тај посао.

Вондауња

Лушко Јовановић

- ▶ Силована, па бачена у море?
- ▶ Уцјене, пријетње и злостављање
- ▶ Сви ће бити испитани

Mzilikazi wa AFRIKA
(„Сандеј Тајмс”, Јужноафричка Р.)

ШОКАНТНА ПРИЧА О ЈУЖНОАФРИКАНКИ И КАДЕТИМА КОЈИ СУ СЕКСУАЛНО ЗЛОСТАВЉАНИ НА БРОДУ (1)

Силована, па бачена у море?

Пише: Mzilikazi wa Afrika

» Мистерија плутајућег тијела кадеткиње поморца продубљује се шокантним тврдњама о сексуалном злостављању на броду

Смрт младе Јужноафриканке ван своје земље разоткрила је и шокантни скандал сексуалног злостављања. Жртве су високошколци у потрази за поморском каријером.

Само неколико сати након што је Акхона Гевеза пријавила да је силована на теретном броду „Сафмарине Кариба“ прошлог мјесеца, тијело ове деветнаестогодишњакиње пронађено је како плута ка хрватској обали.

Гевези је недостајало двије недјеље до завршетка кадетуре за позицију официра за навигацију брода. Сахрањена је јуче у свом родном селу Нхархуни у Источном Кејпу. Покренуто је неколико истрага поводом њене смрти.

Више од 100 Јужноафриканки, међу којима је била и Гевеза, прошле су кроз „Transnet National Ports Authority“, студијски програм, као дио кампање за охрабтивање младих жена да постану поморкиње.

Њена смрт је вани представљена као самоубиство, али јужноафричка полиција је након допремања тијела прошле недјеље покренула сопствену истрагу, а „Транснет“ планира да отвори независну истрагу поводом овог питања.

КАПЕТАН ЈЕ БОГ

Неколико кадета из програма за поморске студије, под условом да остану анонимни, изјавили су за „Сандеј тајмс“ да је било злоупотребе моћи од стране виших официра који су пријетили кадетима угрожавањем каријера ако не пристану на сексуални чин. Наводи о сексуалном злостављању укључују и тврдње:

- Виши официри силовали су два кадета док су били на мору;
- Једна кадеткиња прекинула је двије трудноће које су успједиле након силовања на мору;
- Три приправнице остале су трудне до краја своје дванаестомјесечне обуке;
- Један кадет послат је кући мјесец дана прије завршетка програма, јер је одбио секс са вишим официром;
- Једна кадеткиња је добила дијете са ожењеним јужноафричким руководиоцем Агенције за поморску сигурност након што је он насрнуо на њу и запријетио да ће раскинути уговор ако некоме каже.

Гевеза

– Када смо стигли на брод, тамо је било десет жена и речено нам је да је капетан наш Бог; он се може вјенчати с тобом, крстити те и чак сахранити без ичије дозволе. Речено нам је да је море ничија земља и да оно што се деси на мору – на мору и остаје – каже бивша кадеткиња.

Још једна бивша кадеткиња додаје: „Као да смо бачени усред парка за игру.“

– Заиста не желим да говорим о томе. На мору се дешавају лоше ствари, а ја сам једна од жртава – рекао је један од бивших кадета који је наводно силован.

Гевезино служење на броду „Сафемарине Кариба“ трагично се завршило 24. јуна. Тога дана у десет сати рекла је капетану брода Клаудиусу Колодзиејцзуком да ју је виши официр у неколико наврата силовао на броду регистрованом у Британији. Према извјештају Колодзиејцзука, он се одмах сучио с официром и сазвао састанак с њим и Гевезом за 11 сати.

Након што се она није појавила на састанку, почела је потрага. Колодзиејцук, узнемирен таблетама и боцом разређивача нађеним на предњој палуби брода, позвао је на узбуну и контактирао са спасилачком службом луке Ријека у Хрватској.

Три сата касније, Гевезино тијело је нађено како плута у мору.

ПОЖАЛИЛА СЕ КОЛЕГИНИЦИ

Њен отац Јохн Гевеза рекао је да је каријера паметне младе жене – његовог јединог дјетета – представљала наду за њене незапослене родитеље.

– Нећу се смирити док се особа или особе одговорне за смрт моје кћерке не нађу иза решетака – рекао је он.

Портпарол јужноафричке полиције, генерал-мајор Марк Магадлела, ове недјеље је потврдио да је полиција истраживала да ли је Гевезина смрт била самоубиство или убиство.

– Такође истражујемо наводе да ју је на броду силовао виши официр.

„Транснет” оснива одбор за истрагу. Портпарол Јохн Длудлу изразио је саучешће Гевезиној породици.

Ипак, додао је да је неумјесно то што су неки од бивших кадета одлучили да изнесу оптужбе о сексуалном злостављању први пут посредством медија.

– „Транснет” увјерава родитеље садашњих и будућих приправника – уложиће мо напор да обезбиједимо сигурност свим учесницима наших програма за обуку. Охрабрујемо јавност и наше студенте да пријаве било какву злоупотребу овлашћења нашој независној антикорупцијској бесплатној линији.

Ноћ прије смрти, Гевеза се повјерила колегиници Нокулунги Целе. Целе је дала изјаву чију је копију „Сандеј тајмс” видео. У њој објашњава како јој је Гевеза испричала да ју је први официр напаствовао неколико пута.

Целе је рекла да је украјински официр (име познато „Сандеј тајмсу”) наводно прво хтио да је пољуби док ју је учио да плива, раније у мају мјесецу. Официр јој се касније извинио и позвао у своју собу гдје ју је наводно силовао.

Целе је рекла да Гевеза није била вољна да случај пријави капетану, јер се плашила да јој нико неће вјеровати.

Целе је обавијестила Колодзијејцзука следећег јутра.

Портпарол „Сафмарине” Деби Овен рекла је „иако је наша сарадња с гђицом Гевеза била кратка, ми из `Сафмарине` смо дубоко потресени њеном трагичном смрћу и компанија води темељну истрагу о томе шта се десило”. Овен је рекла да је ова несрећа прва те врсте за 30 година.

Уцјене, пријетње и злостављање

Пише: Mzilikazi wa Afrika

» *Јужноафрички поморски адвокат рекао је да је „закон заставе најбоље рјешење“, иако је Гевезин случај компликован, јер укључује држављане различитих земаља*
» *Хрватска, Јужна Африка, Украјина и Британија укључене – можда*

Адвокати имају недоумице око смрти јужноафричке кадеткиње, деветнаестогодишње Акхоне Гевеза. Тинејџерка је умрла 24. јуна док је била на броду „Сафмарине Кариба“. Оно што случај додатно компликује су чињенице да је брод регистрован у Британији, био је у хрватским водама када је Гевеза умрла а непосредно прије него што је тијело откривено она је навела да ју је силовао главни официр на броду који је Украјинац.

Јужноафричка полиција истражује да ли је Гевеза гурнута с брода или је скочила.

Struan Mundell, јужноафрички поморски адвокат, рекао је да иако је Гевезин случај компликован, јер укључује држављане различитих земаља, „закон заставе је најбоље рјешење у овом случају“. Ово, како он каже, значи да би земља у којој је брод регистрован могла водити истрагу.

– Али, овај закон се примјењује једино ако је брод усидрен у некој од лука у земљи у којој је регистрован – каже Мундел.

Да је то случај, Мундел каже да локална власт, у овом случају британска, не би могла бити приморана да истражи случај. „Сандеј тајмс“ је утврдио да „Сафмарине Кариба“ крстари између Европе и Египта, али да не упловљава ни у једну луку Уједињеног Краљевства. Полиција је потврдила да након што се заврши јужноафричка истрага, локалне власти ће размотрити тражење стране заједничке правне помоћи у покушају да се открије узрок Гевезине смрти. Ово може укључити Британију, Хрватску и Украјину.

Адвокат Чарлс Липкон, из поморске адвокатске канцеларије са сједиштем у САД, рекао је да Владу Јужне Африке треба пожурити да усвоји поморско право САД.

Ово законодавство допушта ФБИ да истражи злочине против америчких држављана почињене на мору или на броду регистрованом у САД било гдје у свијету. Против једног броја америчких држављана и бродова за крстарење вођен је кривични поступак у складу са овим законом, укључујући и скорашње случајеве:

– Један Њујорчанин кажњен је новчаном казном од 5.000 долара након признања да је сексуално насрнуо на осамнаестогодишњу дјевојку на крузеру „Norwegian

Брод
„Сафмарине
Кариба”

Dawn” и 71-годишњи мушкарац оптужен је за сексуално напаствовање шестогодишњег дјечака на једном крузеру у децембру мјесецу.

Сприте Зунгу, локални представник Међународне федерације транспортних радника (Internacional Transport Workers – Federation), која се бави поморским случајевима изјавио је „Као бивши поморац, кажем вам да ријешити овај случај постаје мисија. Људи углавном нерадо говоре о ономе шта се дешава на мору. Желимо да охрабримо кадете да проговоре о сексуалном злостављању на мору.”

Јужноафричка козметичарка која је, наводно, силована док је радила на крузеру на Карибима, ангажовала је адвокатску канцеларију из САД да води њен случај.

Тарун (30), рођена у Порт Елизабету, уз захтјев да се њено презиме не користи, каже да је била приморана да напусти посао након тешке патње на броду у власништву „Royal Caribbena International”.

Она сада ради за авионску компанију у Уједињеним Арапским Емиратима.

Ове недјеље ангажовала је „Lipcon, Margulies, Alsina & Winkelman” — специјализоване за поморски закон и случајеве који се баве повријеђеним путницима и посадом широм свијета.

Тарун каже да ју је силовао јужноафрички колега, фитнес инструктор, а да је послата кући након што је пријавила случај.

– Мислим да су ме послали кући како би заташкали случај и заштитили репутацију – нијесу бринули о мом стању. Најлакше је било превазићи физичку бол. Најтежи дио био је, и још увијек је, убиједити себе да сам исправно поступила при пријављивању случаја упркос покушајима да ме убиједе да гријешим, упркос што осјећам да правда још није задовољена и упркос томе што имам само своју породицу и пријатеље који ме емотивно подржавају.

Тарун каже да јој је, након што је случај пријавила, капетан рекао: „Постоје двије верзије приче – његова и твоја, али његова звучи увјерљивије пошто си била под утицајем алкохола”.

Каже да су је савјетовали да се остави случаја или да се суочи с ФБИ истрагом с обзиром на то да се наводно силовање десило на броду регистрованом у САД. Након што је одлучила да одустане од случаја, дали су јој два сата да спакује ствари и поздрави се.

Адвокат Чарсл Липкон из Мајамија, Флорида, каже да је водио неколико случајева који укључују Јужноафриканце.

– Неки чланови посаде, нарочито капетани и остали виши официри уцјењивали су кадеткиње и чланове посаде да имају однос са њима или ће им у супротном загорчати живот на мору.

Свјежа крв

„The Transnet National Ports Authority“ увео је кампању „Повратак на море за жене“ (Back to Sea for Women) како би охрабрило високошколце да упишу поморске курсеве 2004. године.

Собанту Тилаји, главни руководиоца за отпремништво у Јужноафричкој агенцији за поморску сигурност (South African Maritime Safety Agency) која је дио програма, каже да је више од 130 високошколаца из руралних подручја прошло кроз тај програм, а да је 100 било женског пола.

– Има око 300.000 регистрованих бродова широм свијета и више од 1,5 милиона помораца. Ако се квалификујете, можете успјети било гдје у свијету – каже он.

Тијаји каже да су полазници из некад сиромашних заједница уписивали једногодишње курсеве на Универзитету за технологију на острву Кејп (Cape Peninsula University of Technology).

По завршетку, кадети се укрцавају на 18-мјесечни курс обуке, проводећи 12 мјесеци на мору. Након завршетка њихове обуке на мору, полагају усмени тест који одређује за који област поморства су најпогоднији – официри палубе, официри за навигацију брода или официри строја. Са даљом обуком, могу постати и поморски пилоти.

Професор Ед Снудерс, начелник поморских студија и спасилачког центра на Универзитету за технологију, на острву Кејп каже: „Овим се бавим од 1977. године и *Повратак на море за жене* је најбоља иницијатива да привуче свјежу крв у индустрију.“

Последњи сати Акхоне Гевеза

Догађаји од 24. јула према извјештају капетана „Сафмарине Кариба“, Клаудиуса Колодзијејцзука.

10:00- Гевеза пријављује да ју је силовао први официр на броду.

10:20- Позвана је да се врати у 11:00 на састанак с наводним силоватељем. Капетан брода обавјештава првог официра о наводима за силовање и налаже му да се састане са Гевезом у његовој канцеларији.

11:00- Први официр долази на састанак, али се Гевеза не појављује.

11:08- Након што није пронађена, слиједи позив на узбуну.

11:45- Контактрана је оближња лука за помоћ при спасавању на мору.

11:50- Капетан брода је узнемирен боцом разређивача и таблетама нађеним на предњој палуби.

13:27- Члан посаде примјећује Гевезино тијело које је касније и извађено из мора.

„ТРАНСНЕТ“ ТРАЖИ ДА СЕ ИСТРАЖИ ЗЛОСТАВЉАЊЕ КАДЕТА НА МОРУ (3)

Сви ће бити испитани

Пише: Mzilikazi wa Afrika

» Сви кадети биће испитани како би помогли истражи, иако ће њихове изјаве остати у тајности, рекао је портпарол „Транснета“

Независни стручњак биће одређен да испита наводе о сексуалном узнемиравању, застрашивању и страдању кадета на програму обуке компаније „Transnet National Ports Authority“. Ово је уследило након смрти на мору 19-годишње Акхоне Гевезе, неколико сати након што је пријавила наводно силовање које је починио виши официр брода „Сафмарин Кариба“. Њено тијело пронађено је како плута ка хрватској обали 24. јуна и она је сахрањена прошле суботе у селу Нхархуни у источном Лондону, источном Кејпу.

Протести
због смрти
Гевезе

– У складу са нашом политиком, оформљен је одбор за истрагу којим предсједава независно и стручно лице, како би се испитао узрок несреће – рекао је пи-ар компаније „Транснет” Џон Длудлу.

Длудлу је рекао да је циљ задатка утврђен и то лице биће именовано кроз неколико дана. Истрага ће обухватити додатне наводе о сексуалним злостављањима које су доставили други кадети у прошлонедјељном „Сандеј тајмсу”. Сви кадети биће испитани како би помогли истрази, иако ће њихове изјаве остати у тајности, рекао је Длудлу.

– „Транснет” се у потпуности обавезује на сарадњу у овој истрази – додао је он.

Длудлу је рекао да се од 2004. године за овај програм пријавио 421 кадет од чега је 21 отпао. Разлози за напуштање су окончање уговора и лоше здравље. Додао је да је 15 жена завршило програм током протекле двије године, а да се 14 других тренутно налази на мору.

Гевеза је умрла само двије недјеље прије завршетка дванаестомјесечне обуке на мору и промовисања у официра за навигацију брода.

Фондација

Лушко Јовановић

- ▶ Сумњиви бизнис директора полиције
- ▶ Генерали узвраћају ударац
- ▶ Државни милиони за опремање виле
- ▶ Незаконити најам треба отказати
- ▶ Истрага разоткрива бизнисмена

Stephan HOFSTATTER
(„Сандеј Тајмс”, Кенија)

Сумњиви бизнис директора полиције

Пишу: Mzilikazi wa Afrika и Stephan Hofstatter

*» Руководство у чуду након што је директор полиције потписао
најам за ново сједиште без објављивања тендера*

Милијардер бизнисмен склопио је са генералним директором полиције Беки Целеом ризичан посао од 500 милиона ранда везан за некретнине који ће за последицу имати селидбу сједишта полиције у зграду коју је он купио ове седмице.

„Сандеј тајмс“ може открити да је Целе потписао посао за селидбу руководства Јужноафричке полицијске службе, укључујући министра полиције Nathi Mthethwa, његовог замјеника Фикиле Мбалула и административно особље, у зграду Рокса Шабангу скоро два мјесеца прије него што ју је Шабангу купио. Тендер за посао никада није објављен, чиме су прекршени прописи Трезора да сви уговори у вриједности изнад 500.000 ранда морају проћи кроз процес надметања понуда. Ни након што је „Сандеј тајмс“ три дана заредом постављао питања, Одјељење за јавне радове није хтјело да објасни зашто се оглушило о правила Трезора.

– Даћемо вам писмени одговор до понедјељка или уторка – рекао је њихов портпарол Lasky Mochalibane. Шабангу је потврдио да је купио 18-спратни „Middestad Sanlam“ центар у Преторији, у сриједу за 220 милиона ранда, и изјавио да још увијек „преговара“ са полицијом о усељењу.

„Сандеј тајмс“ је дошао у посјед уговора о најму за „Middestad“ између Шабангуове компаније „Roux Property Fund“, и САПС (Јужноафричке полицијске службе), који су потписали Целе и званичник за јавне радове М. Б. Тлолане 1. јуна. Најам је закључен на 10 година почевши од данас и у њему се специфицира да чекове треба насловљавати на Шабангуову компанију. Пројектовани издатак по „обрачуну стварних трошкова“ износи 520. 947.435 Р. Полиција ће користити 21.747 метара квадратних канцеларијског простора. Преосталих 16.000 метара квадратних већином заузимају радње у приземљу.

ПО ЦЕПУ ПОРЕСКИХ ОБВЕЗНИКА

Сједиште Јужноафричке полицијске службе смјештено је у Wachthuis згради одмах иза угла.

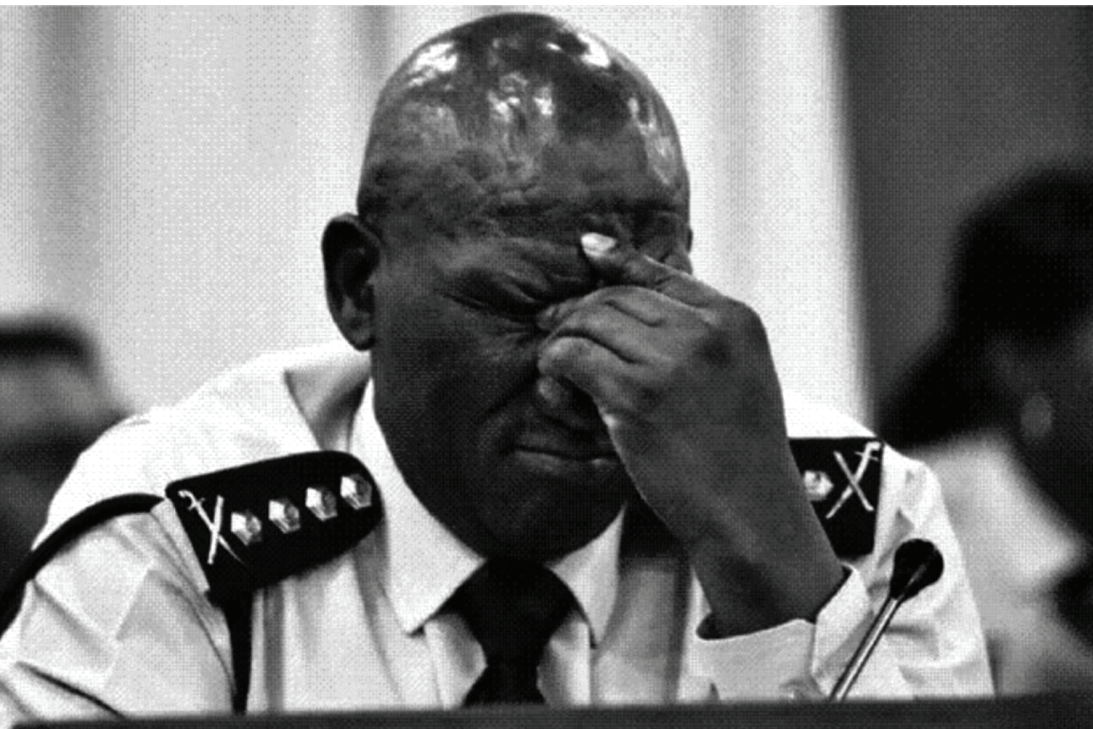

Фото: ЕСА АЛЕХАНДЕР

Генерални директор полиције Беки Целе свједочи пред скупштинским Комитетом за хартије од вриједности

Зграда се налази у власништву „Encha” некретнина, који су одбили да објелодане износ најамнине коју наплаћују. Међутим, извор из полиције нам је рекао да најам Wachthuis зграде такође износи око 500 милиона ранда, као и да је предвиђено да траје и наредних 10 година. Ово је подржано чињеницом да је „Encha” компанија регистровала двије обавезнице код „Investec” над имовином у укупној вриједности од 415 милиона ранда.

Изузев ако се најам Wachthuis зграде не откаже, порески обвезници би у току следеће деценије могли исплатити скоро милијарду ранда за смјештај сједишта Јужноафричке полицијске службе.

Изгледа да неколико високих званичника има озбиљне сумње у погледу тог потеза. – Они не разумију зашто је потребно изнајмити нову зграду када постоји довољно простора (у Wachthuis згради) – изјавио је један званичник близак полицијској управи. За 500 милиона ранда најмање 10.000 нових полицајаца би могло да патролира улицама Јужне Африке.

Целе је изјавио да је нови простор био потребан како би се смјестило руководство и између четири и шест специјализованих јединица. Он није могао прецизирати колико би се полицијских званичника преселило.

– Постоји много јединица које су под мојом директном командом и оне морају бити тамо гдје сам ја. Министар, замјеник министра и неки од комесара се селе у нову зграду са мном.

Целе није могао објаснити зашто је потписао најам у јуну за зграду која је купље-

на ове седмице.

– Свакога дана ја потписујем гомиле и гомиле докумената, а најам је један од њих. Уколико је било икаквих неправилности, можда вам руководство ланца набавке може пружити одговоре.

Целеов избор најмодавца сугерише да су политички обзира надјачали ефикасну употребу новца пореских обавезника у вријеме када влада тврди да не може приуштити да плаћа шетње за државне службенике који су у штрајку.

Власници Wachthuis зграде, „Encha” некретнине, припадају породици Мосенеке, који су блиски сарадници бившег предсједника Thabo Mbeki.

ВЕЗЕ С ВЛАДОМ

Чини се да је Шабангу, с друге стране, добро повезан са владом предсједника Јакоба Зуме, будући да је присуствовао инаугурацији Зуме као ВИП гост. Он пориче да је приликом склапања послова користио политичке везе.

– Ја сам пословни човјек, а не политичар – изјавио је он – нису сви који су присуствовали били тамо због политичких веза.

Милијардер, чија породица потиче из Свазиленда, почео је као скроман дистрибутер кукуруза у Мпумаланга.

Данас његово царство некретнина које вриједи 1,4 милијарде ранда обухвата „Протеа” и „Јабулани”, тржне центре у Sowetou и Alex Plaza у Alexandri. Он је, такође, партнер у масивном пројекту пословног и малопродајног простора вриједног 1,5 милијарди Р у Мбабане, Свазиленду, и у тржном центру вриједном 1,2 милијарде ранда у Mogale Sity. Претходно је оптужен за тајне договоре с банкарским званичницима за куповину некретнина на аукцијама и њихову продају влади са значајним профитом, али он ово одлучно пориче.

– Ах, не – то није тачно. Ми смо водили преговоре (о продаји фарми) у име владе и плаћен нам је хонорар, то је све – изјавио је ове седмице.

У међувремену, званичници Јужноафричке полицијске службе рекли су „Сандеј тајмсу” да је Целе такође потписао посао за селидбу полиције у Дурбану у још једну зграду коју Шабангу преговара да купи.

Шабангу је био у Дурбану у петак у покушају да склопи посао, о чему је одбио да пружи детаље, рекавши да се преговори налазе „у осјетљивој фази”.

Једино је потврдио да ће се полиција уселити у његову зграду у Преторији.

„Ја (сам) управо купио (дату) зграду и полиција жели да се пресели у њу будући да Wachthuis изгледа плави и налази се у ужасном стању.”

Тakoђе је изјавио да је под знаком питања валидност најма Wachthuis зграде која припада компанији. „Постоји велика контроверза око валидности (датог) најма”, навео је он.

Извршни директор „Encha” некретнина др Седисе Мосенеке изјавио је „Сандеј тајмсу” да његова компанија има „законит најам” за смјештај сједишта полиције у Wachthuis зграду.

Он пориче да постоји било шта лоше у вези са зградом: „Некретнина се одржава према највишим стандардима и до данас од нашег закупца нисмо примили ниједну притужбу.”

НАЦИОНАЛНИ КОМЕСАР ПОКУШАО ДА ПРЕБАЦИ КРИВИЦУ НА САРАДНИКЕ (2)

Генерали узвраћају ударац

Пишу: Stephan Hofstatter и Mzilikazi wa Afrika

» Чланови руководства, који су довели у питање ризичне послове са некретностима, убрзо отпуштени

Полицијски генерали узвраћају напад на националног комесара Беки Целеа који их је јуче у Скупштини повезао са корумпираним пословима набавке. Генерал Целе је рекао народним посланицима у петак да су генерали Stephanus Terblanche Matthews Siwundla и Хамилтон Хлела изненада поднијели оставке након што је затражио од Специјалне истражне јединице Willie Hofmezeга да испита сумњиве послове вриједне у милијардама које је одобрила њихова јединица за ланац набавке, почевши од 2006. године.

Међутим, најмање један од генерала је изјавио да га је Целе истјерао, јер је одбио да слиједи наређења и да одобри ризичне послове за канцеларије вриједне преко 700 милиона ранда у претходна три мјесеца. Terblanche и Хлела су јуче потврдили да је Целе лично водио акцију да се национално и провинцијско сједиште Јужноафричке полицијске службе у Преторији и Дурбану релоцира, што укупно кошта пореске обвезнике 760 милиона ранда, пружајући документе који подупиру њихове тврдње. Кореспонденција показује да су званичници Јужноафричке полицијске службе и јавних радова преиспитивали потребу за селидбом. Финансијско одјељење Јужноафричке полицијске службе је у јуну упозорило да је буџет већ исцрпљен и да је могуће да ће буџети за друге полицијске „приоритете“ – попут „тимова за тактички одзив“ и „просторије за провинцијске ратове“ – морати да буду смањени како би се исфинансирали ризични најмови.

Terblanche који је водио одјељење за некретности Јужноафричке полицијске службе све док изненада није позван, када му је понуђен пријевремени одлазак у пензију, изјавио је „Сандеј тајмс“ да је Целе довео у заблуду скупштину када је посланицима рекао да се његова (Целеова) улога завршила с утврђивањем потреба полиције за смјештајем и да је препустио остатак посла Одјељењу за јавне радове.

ОТПРЕМНИНА, А НЕ ОСТАВКА

Као минималну и недужну улогу у изнајмљивању нових зграда за сједишта без објављивања тендера Целе је описао своју улогу након што је „Сандеј тајмс“ разоткрио послове.

Terblancheова верзија догађаја је подржана у документима у које је „Сандеј

Бизнисмен
Рокс
Шабангу

тајмс” имао увид. Документи показују да се Целе сложио с одобрењем трошкова јавних радова у износу од 520 милиона ранда за десетогодишњи најам новог сједишта полиције у Преторији и са прелиминарном анализом трошкова за четворогодишњи најам сједишта у Дурбану. Документи показују да је Целе одобрио плаћање Јужноафричке полицијске службе у износу од 4,7 милиона ранда на мјесец за зграду Транснет, за коју је речено да је 4. августа продата за мање од 40 милиона.

Јуче је Хлела изјавио да је Целе затражио од њега да изнајми ову зграду на десет година. И Terblanche и Хлела су изјавили да нису били свјесни питања која су се јавила о њиховом наводном учешћу у неправилностима у ланцу набавке све док Целе није поставио то питање у скупштини.

„Ја сам сазнао о овоме тек јуче из медија – то са нама никада није продискутовано – изјавио је Terblanche.

– Ја немам шта да кријем. Уколико је Целе био свјестан ове крупне корупције, требало је да будем суспендован – и уколико би могли доказати *prima facie* случај, ја морам бити осуђен за то. Умјесто тога, добио сам отпремнину.”

Целе је лично одобрио његов пакет неколико дана након што је Terblanche одбио да потпише овлашћење за најмове у Преторији и Дурбану, изјавио је.

„Ја нисам био убијеђен да нам је потребан тај простор и подијелио сам своју забринутост са својим непосредним надређеним, генералом Хлела”, изавио је Terblanche.

Хлела је рекао да је Целе вршио притисак на људе како би осигурао да се Јужноафричка полицијска служба пресели у нове канцеларије у Преторији и Дурбану.

„Целе ми је првобитно усмено дао упутства 24. марта ове године да се позабавим селидбом руководства Јужноафричке полицијске службе у Санлам центар. Полицијска пракса је да се не постављају питања својим надређеним, тако да никада нисам питао генерала о томе.”

Селидба у двије нове зграде није оглашавана, изјавио је он. „Целе није испитао тржиште некретнина тражећи друге прикладне и расположиве зграде, само је желио да се преселимо (у зграду).”

Хлела такође пориче да је дао оставку. „Генерал Целе је слагао пред скупшти-

ном. Ја нисам поднио оставку, већ ми је понудио отпремнину, код себе имам писмо које је он потписао. Служио сам у Јужноафричкој полицијској служби 30 година, али сада вам могу рећи да је моје одобрење израђено у року од сат времена.”

Документи подржавају упорне тврдње Хлела и Terblanchea да је Целе директно укључен у одобравање ризичних најмова за које никада није расписан тендер, као што је уређено правилником Трезора.

БЕЗ ТЕНДЕРА

У писму које је 8. јуна 2010. године написао начелник финансија генерал-пуковник SJP Schutte дивизионом комесару руководства ланца снабдијевања Јужноафричке полицијске службе истиче се да одјељењу недостају средства потребна за потписивање новог најма у Дурбану, јер је Целе „лично назначио и одобрио релокацију канцеларије националног комесара у другу зграду” (у Преторији).

Упутства за набавку из јавних радова такође наглашавају да је Целе лично „идентификовао” зграду у власништву Транснета као прикладну за ново сједиште Јужноафричке полицијске службе у Дурбану.

У кореспонденцији у коју је „Сандеј тајмс” имао увид званичник јавних радова пријећује, са „озбиљном забринутости” да је Јужноафричка полицијска служба сама идентификовала Трансет зграду, умјесто да распише тендер.

– Морамо се упитати да ли је Јужноафричка полицијска служба, дјелујући изван својих овлашћења, створила извјесна очекивања. Неуспјех да се дата очекивања остваре може надаље довести до озбиљних негативних последица за државу као цјелину.”

Смјештајне потребе сједишта Јужноафричке полицијске службе у Дурбану треба да слиједе „доличне процесе и да буду оглашене на отвореном тржишту ради реалистичног поређења у погледу тржишних трендова”, истичу званичници.

Потреба да се сједиште у Дурбану скоро утростручи – са 13 368 метара квадратних на ново сједиште од 45 499 м² – такође је подигла прашину. У процјени о потребама Јужноафричке полицијске службе коју су 22. јуна потписали Целе и Kwa-Zulu-Natal, провинцијски комесар Monnze Ngobeni наводи се да је простор потребан како би се релоцирале јединице за насиље у породици, за заштиту дјете, сексуалне прекршаје и јединице криминалних обавјештајних служби из градова Inanda, Phoenix, Дурбан Централ, Brighton Beach, Умлази, Chatsworth, и Pinetown у нову зграду. Након тога, Schutte је поставио питање зашто би се ови сервиси измјештали „из заједница”. „Стога, остаје да се ријеши важан аспект у погледу начина на који су установљене потребе и нивоа потреба који је оправдан у односу на остале приоритете и трошкове”, закључио је он.

Пуковник Lindela Mashigo је изјавио да је Целеова канцеларија преузела на себе да одговори на детаљна питања, али није успјела да то обави до времена пуштања у штампу. Целеов портпарол Nonkululeko Mbhata је изјавила да је одјељење пружило одговоре на сва релевантна питања током скупштинског саслушања у петак. Хлела, Terblanche и Siwundla су поднијели оставке на свој положај у Јужноафричкој полицијској служби, а већина ових питања се налази под истрагом, изјавила је она.

Целе је у недељу назвао „Сандеј тајмс” дајући притужбу како је нападнут из заједнице будући да му није дато довољно времена да одговори на питања постављена његовом особљу.

Државни милиони за опремање виле

Пишу: Stephan Hofstatter и Mzilikazi wa Afrika

» Целе је први полицијски шеф јужноафричке полиције од краја апартејда, а могуће једини цивилни службеник на нивоу генералног директора, за кога је купљена нова кућа

Влада је потрошила 4,2 милиона ранда на куповину и опремање раскошне куће за полицијског комесара генерала Беки Целеа у ексклузивном предграђу Преторије након што је презрео званичну резиденцију која му је понуђена.

Документи у које је „Сандеј тајмс“ имао увид показују да је држава потрошила 4,2 милиона ранда на куповину и опремање куће за Целеа у ексклузивном предграђу „Waterkloof“.

Кућа кошта три милиона ранда са трошковима превода, а Јужноафричка полицијска служба потрошила је запањујућих 1,2 милиона за луксузно опремање, укључујући кућну теретану од 500.000 ранда, која је у изградњи.

Чини се да је Јужноафричка полицијска служба држала трошкове декорисања Целеове куће управо испод нивоа од 500.000 ранда, изнад којег би било потребно расписати тендер, тако што је раздијелила фактуре на робе и услуге. Раскошно опремање износи 499.800 ранда, а декоратерки ентеријера је плаћено још 249.900 ранда за услуге.

Документи показују да док је Целе одобравао смањење службе у сиромашним заједницама у KwaZulu-Natal, његова кућа у предграђу Waterkloof опремана је луксузом који се само може замислити. Одобрени предрачун компаније „Mirisa Interior“ укључује:

- 8.000 ранда за тапациране фотеље на крајевима дрвоног стола за осам особа;
- 12.500 ранда за софу поред отвореног роштиља;
- 5.000 ранда за вазу са вјештачким цвијећем;
- 11.000 ранда за краљ Момбаса заглавље и основни сер у главној спаваћој соби; и
- 27.500 ранда за три ТВ равних екрана, за дневну собу и двије спаваће собе.

ПОСЛАНИЦИМА ДРУГАЧИЈЕ ГОВОРИО

Ова екстраваганција је у супротности са имиџом који је Целе представио у скупштини претходне седмице. Он је рекао народним посланицима „да је одлучан да

БАШ КАКО ТРЕБА: Ово је кућа која је одговарала Целеовим стандардима

искоријени консултанте који се труде да измузају - у питању је велики новац", и свечано је обећао да ће се постарати да се оскудна средства његовог одјељења троше на борбу против криминала, нарочито у руралним подручјима са лошом службом.

Кућа је купљена и плаћена из буџета Јужноафричке полицијске службе након што је Целе одбио пространу кућу у којој је претходно боравио начелник Јединице за одузимање имовине и начелник Специјалне истражне јединице Willie Hofmeyr, у безбједном полицијском комплексу, а која не би нимало коштала пореске обавезнике.

Ово чини Целеа првим полицијским шефом јужноафричке полиције од краја апартејда - а могуће јединим цивилним службеником на нивоу генералног директора, за кога је купљена нова кућа.

Целеови претходници Џеки Селеби и Џорџ Фиваз живјели су у сопственим кућама.

Владина политика дозвољава да се званичницима у безбједносним снагама обезбиједи смјештај.

Али, виши чиновник у Одјељењу за јавне службе и администрацију, који нам је дао изјаву под условом анонимности, каже да је то типично значило постојећи службени смјештај, попут смјештаја у војној бази или полицијском комплексу. Уколико генерални директор долази да живи овдје (у Преторији) из друге провинције, он мора купити некретнину из својих средстава, наводи званичник.

- По мом сазнању, „не постоје други генерални директори за које су куповане куће.”

НЕДОВОЉНО ДОБРА: Службена резиденција коју је Целе презрео

Целе је током ове седмице изјавио да треба кривити особље за набавке уколико постоје било какве неправилности у вези са куповином и опремањем његове куће.

У интервјуу за „Сандеј тајмс“ он је нагласио да није посједовао кућу и да је плаћао „најам“ у облику одбитка за бенефицију становања у износу од 8.968 ранда мјесечно.

Али, ово плаћање најма би могло оправдати угрубо само 800.000 ранда од куповне цијене.

Целе је изјавио да је раскошни ентеријер био потребан како би забавио важне госте. –Уколико ме посјети начелник Интерпола, не желим да ме нађе како живим у колиби или у кући са једним лонцем – наводи он.

Целеов правни савјетник генерал-пуковник Julius Molefe је рекао да бесплатна кућа у којој је претходно становао Hofmaeyer, која се налази у оквиру чуваног полицијског комплекса у коме борави његова елитна јединица „Навкс“ (Соколови), није сматрана одговарајућом због „озбиљних сигурносних питања“.

Такође, неправедно је поредити Целеа са другим највишим владиним званичницима.

– Он није генерални директор за водопривреду, наводи Молефе.

Целе се такође ове седмице нашао под нападима због одобравања десетогодишњег изнајмљивања под напумпаним најмом од више од 500 милиона ранда без објављивања тендера, како би смјестио ново полицијско сједиште у зграду која је у власништву пријатеља председника Јакоба Зуме, Рокса Шабангу Shabangua. Посао

је један дио истраге СИУ, која такође покрива два најма од 770 милиона ранда која су потписана прије него што је Целе наименован.

Данас је „Сандеј тајмс“ у прилици да открије детаље начина на који је Целе наводно покушао да присили своје генерале да одобре послове са Шабангуом. (За више детаља о овој причи погледајте наставак 2.)

ОСУМЊИЧИО ГЕНЕРАЛЕ

На састанку са „Сандеј Тајмсом“ у хотелу „Шератон“ у Преторији у петак Целеу је дата прилика да одговори на 15 питања о спорним тендерима у које је наводно умјешан, што је он одбио.

На питање да ли је икада дао упутства свом бившем шефу за набавке генерал-пуковнику Хамилтону Хлела да се постара да тендери буду додијељени Шабангу – како Хлела тврди – Целе је рекао: „Нећу вам одговорити на то питање. Дато питање се налази под истрагом.“

Умјесто тога, он је описао Хлелу и бившег шефа за набавке Јужноафричке полицијске службе генерал-мајора Stephanus Terblanche као особе које се налазе у срцу мреже сумњивих послова са уговорима за набавке који вриједе у милијардама.

Он наводи да су два сумњива најма у вриједности од 770 милиона ранда тајно потписана 28. јула 2009. године, један дан прије него што је његово наименовање објављено. Послови су обавезали полицију на изнајмљивање постојећег сједишта „Wachthuis“ комплекса и оближње „Koedoe Arcade“, за још наредних десет година, упркос одмаклим плановима за изградњу новог сједишта, које је Целе ставио на чекање.

Целе се жали да се „Wachthuis“ налази у шокантном стању. „Када пада киша, тамо тече ријека Мисисипи, морате пливати.“

Власник „Wachthuisa“ Sedise Moseneke претходно је изјавио за „Сандеј тајмс“ да његова компанија има „законит“ најам, и навео да од полиције није примио ниједну притужбу на Wachthuis комплекс.

Целе је изјавио да је постао свјестан десетогодишњег продужења најма тек у октобру када је од Хлела захтијевао преглед свих уговора које је његово одјељење за набавке одобрило и открио да је најам Wachthuisа скочио са 1,4 милиона ранда на 3,5 милиона мјесечно. Када је открио и неправилности у осталим пословима које је Хлела потписао, затражио је да СИУ (Специјална истражна јединица) спроведе истрагу.

„Хлела је 2008. године добио листу ствари које је требало да истражи и он није урадио ништа поводом тога“ наводи Целе. Али је одбио да прецизира које су то ствари: „У питању је много ствари.“ Целеов нови шеф ланца набавке генерал-поручник Geri Kruser изјавио је да се послови које су спровели Хлела и Terblanche налазе под истрагом.

Целе је такође презентовао писмо које је Хлела потписао 30. августа, његовог последњег дана на послу, којим одобрава пренос BMW на „Eastern Cape“, полицијског комесара Mphemele Landua. „А он (Хлела) живи врата до врата с тим човјеком,“ наводи Kruser.

Kruser наводи да је Хлелеов потчињени Terblanche тезгарио као агент за некретнине док је био начелник за некретнине при Јужноафричкој полицијској служби. Као доказ за то, Целе је приказао Terblancheову опроштајну поруку постављену на интернет Јужноафричке полицијске службе два дана након што је Целе одобрио његову

отпремнину. „Мој син и ја смо отпочели два посла у Mossel Bay, од којих је један разрађен посао са некретношћима“, наводи се у поруци.

Terblanche наводи да је открио његов удио од 50% у пословима његове породице, и као доказ послао „Сандеј тајмсу“ факс писма које је потписао шеф за људске ресурсе Јужноафричке полицијске службе Пуковник JP Thiele.

Хлела такође пориче прекршај. Ландуов „BMW“ је био један од 18 рутинских преноса аутомобила које је одобрио у току године. Ја сам желио да прије одласка са позиције потпишем пренос који је одобрен мјесецима раније, наводи Хлела.

Одјељење за јавне радове је обновило најам за Wachthuis зграду за наредних десет година, упркос писменом упутству које је потписао Хлела - у које је „Сандеј тајмс“ имао увид – да најам „треба продужити на период од пет година“.

Јавни радови су одбили да дају коментар.

Незаконити најам треба отказати

Пишу: Mzilikazi wa Afrika и Stephan Hofstatter

» „Сандеј Тајмс“ је утврдио да је Шабангу показивао „своју“ зграду високом руководству Јужноафричке полицијске службе седмицама прије него што је склопио уговор о куповини зграде

Посао шефа полиције од 500 милиона ранда који је имао за циљ релокацију његовог сједишта је незаконит и требало би га отказати путем ургентне апликације код Вишег суда. Ово је један од неколико експлозивних закључака садржаних у званичним документима поднесеним Специјалној истражној јединици (СИУ) и заштитнику грађана, док оба тијела истражују трансакцију. „Сандеј тајмс“ је прошлог августа објелоданио уговор са Роксом Шабангуом, бизнисменом и пријатељем председника Јакоба Зуме. Целе је порицао да је одиграо било какву улогу у остваривању најма зграде, рекавши да је он просто потписао „процјену потреба“.

Међутим државна истрага открива да је:

- Целе лично изабрао „Sanlam Middestad“ као зграду у коју ће се преселити највише руководство Јужноафричке полицијске службе – најмање једну седмицу прије него што је процјена потреба уопште урађена;
- Јужноафричка полицијска служба вршила је притисак на званичнике из Одјељења за јавне радове да прогурају посао;
- Само годину дана раније Јужноафричка полицијска служба је одбила значајно јефтинију понуду да изнајми исту зграду;
- Шабангу је преговарао о послу директно са Јужноафричком полицијском службом, која је прихватила и одобрила његове услове, умјесто да посао склопи са јавним радовима;
- Shabangu је можда незаконито преправио најам након што је потписан, што укључује повећање најма са 2,8- милиона мјесечно на 3,3 милиона ранда;
- Високи званичници јавних радова би се могли суочити са дисциплинском акцијом ради улоге коју су имали у дебаклу;
- Посао крши Устав, акт о управљању државним финансијама и прописе трезора, и не треба га одобрити.

Шабангу је током ове седмице одбио да пружи одговоре на детаљна питања.

Међутим, признао је да трпи притисак од стране начелника Специјалне истражне јединице Willie Hofmeуга и заштитника грађана због извјесних питања.

Истрага је такође довела у питање тврдњу Јужноафричке полицијске службе да

Беки Целе

није било довољно времена да се објави тендер за најам, будући да им је хитно био потребан већи канцеларијски простор за комуникациони центар за Фифа свјетски куп 2010.

Целе и његово високо руководство потписали су меморандум у коме се наводи да нема расположивог новца за најам. Међутим, управо сјутрадан средства су одобрена.

„Сандеј тајмс“ је такође утврдио да је Шабангу показивао „своју“ зграду високом руководству Јужноафричке полицијске службе седмицама прије него што је склопио уговор о куповини зграде.

Он је претходно утврдио да је заобилажење тендерских правила било оправдано будући да је „Sanlam Middestad“ била једина прикладна зграда на располагању.

Истрага је, међутим, открила да је зграда „Sanlam Middestad“ испод стандарда и да јој је потребно „значајно реновирање“ прије него што би се полиција могла уселити.

Открића бацају озбиљну сумњу на одлуку коју је у децембру донио министар јавних радова Gwen Mahlangu- Nkabinde да испоштује уговор – само три седмице након што је преузео кабинет. Његов претходник Geoff Doidge посавјетован је, прије него што је отпуштен, да откаже дати посао. Он је одбио да да коментар.

Одбио да одговори

Целе је путем свог портпарола, пуковника McIntosh Polela, одбио да пружи одговор на детаљна питања.

„Ово питање се налази на рјешавању у Канцеларији заштитника грађана. Из тога проистиче да Јужноафричка полицијска служба неће учествовати у овом паралелном процесу коме желите да је подвргнете,“ изјавио је он. Mahlangu-Nkabindeов портпарол Obakeng Modikoe обавезао се да ће одговорити на питања, али то није урадио.

Истрага разоткрива бизнисмена

Пишу: Mzilikazi wa Afrika и Stephan Hofstatter

» „Савјетујемо одјељење да поднесе хитну апликацију Вишем суду у којој ће затражити судску ревизију и повлачење своје одлуке да склопи уговор о најму,“ наводи се у извјештају

Осуђујући извјештај који је наручило Одјељење за јавне радове разоткрива бизнисмена Рокса Шабангу као творца замисли која стоји иза сумњивог најма у вриједности од 500 милиона ранда за ново сједиште полиције у Преторији. У правном мишљењу које је Cliffe Dekker Hofmeyr дао на 52 странице, а које је поднесено Специјалној истражној јединици (СИУ) и истражитељима заштитника грађана који истражују посао, наводи се да је Шабангу „иницирао (закључио) процес који је водио ка томе да се потпише уговор о најму“.

У извјештају, у који је „Сандеј тајмс“ имао увид, такође се наводи да би Шабангу било тешко да докаже да „није био свјестан чињеница да није испоштован уобичајени тендерски процес за набавку најма ове величине“. Правила Трезора захтијевају да се за све уговоре вриједности изнад 500.000 ранда распише тендер. Извјештај у закључку наводи да најам крши неколико закона и прописа о тендерима и да би „суд вјероватно прогласио уговор о најму неважећим“.

„Савјетујемо одјељење да поднесе хитну апликацију Вишем суду у којој ће затражити судску ревизију и повлачење своје одлуке да склопи уговор о најму,“ закључује се у извјештају.

Извјештај такође препоручује да се предузме дисциплинска акција против вршиоца дужности генералног директора **Sam Vukela** и три званичника јавних радова због улоге коју су одиграли у овом дебаклу. Када смо контактирали с њим, Vukela нас је упутио да питања поставимо портпаролу одјељења **Lucky Mochalibaneu**. Mochalibaneu нам је у четвртак обећао да ће нам се „јавити када (одјељење) прикупи све неопходне информације“, али нам се није јавио до тренутка када смо предали чланак на штампу.

Министар за јавне радове **Gwen Mahlangu-Nkabinde** је дуже од недељу дана била под притиском. Од ње се тражило да објасни зашто је допустила да се настави са најмом упркос правном мишљењу сопственог одјељења да је најам незаконит. „Посветили смо пажњу вашим питањима, а одговоре ћемо вам доставити чим их припремимо,“ изјавио је њен портпарол **Obakeng Modikoe** прошле седмице. Наша питања су остала без одговора.

Према извјештају, Шабангу је написао писмо Одјељењу за јавне радове, датирано 31. маја 2010. године, у коме тврди да се „придржавао исправне процедуре у смислу изнајмљивања некретнине у најам Влади“ и изјавио је да је Јужноафричка

полицијска служба „прихватила и одобрила“ његове услове. Али је Специјални национални комитет Одјељења за одлуке о понудама разоткрио Шабангу и оптужио га за претјерано наплаћивање.

Извјештај потврђује и открића „Сандеј тајмса“ да је национални комесар полиције генерал Беки Целе лично одиграо улогу у селидби Јужноафричке полицијске службе у зграду која припада Шабангуу.

У извјештају се наводи да се у писму од 3. маја 2010. „напомиње да је национални комесар Јужноафричке полицијске службе одредио „Sanlam Midcity Centar“ као мјесто гдје ће се преселити министарство, канцеларија националног комесара, служба за комуникације и разне компоненте Јужноафричке полицијске службе“.

Катастар непокретности у Преторији биљежи да је зграда купљена тек 6. јула 2010. године за 220 милиона ранда, а преведена на име „Roux Fonda“ за некретнине тек 21. јануара 2011.

Током интервјуа за „Talk Radio 702“ у понедељак, Шабангу је жестоко порицао да је имао било какву врсту споразума „писменог или усменог, са полицијом, да ће они изнајмити зграду, прије него што ју је (он) купио“.

Ово је у супротности са изјавом коју је дао генерал-пуковник **Хамилтон Хлела**, заменик националног комесара, који је у то доба водио Одјељење полиције за набавку.

Хлела је у интервјуу у петак потврдио да га је, након што му је Целе 24. марта дао наређења на паркингу хотела у „East Rand“ да премјести неколико компоненти полиције у Sanlam Middestad, Шабангу касније тог дана позвао телефоном и представио се као власник зграде. Хлела је изјавио: „Шабангу је дошао у моју канцеларију наредног дана и извео ме да ми покаже своју зграду.“ Хлела је потврдио да је он један од свједока којег су испитали Специјална истражна јединица и заштитник грађана.

Шабангу је одбио да одговори на детаљна питања „зато што постоје озбиљни наводи и ми смо се срели са заштитником грађана и начелником Специјалне истражне јединице када су нам постављена иста питања на која смо пружили одговоре“.

Sanlam
Midcity
Centar

Фондација

Душко Јовановић

► За министра нема кризе

Иван НИНИЋ
(Портал „Пиштаљка“, Србија)

За министра нема кризе

Пише: Иван Нинић

» Подаци из привредног регистра и регистра имовине државних функционера указују да је министар Дулић апсолутни власник предузећа „Dg комп. гаџинари” д.о.о

Уколико се погледају биланси пословања предузећа „Dg комп. гаџинари” д.о.о. из Суботице за последње двије године стиче се утисак да за власника, министра животне средине и просторног планирања Оливера Дулића готово да нема финансијске кризе. Према подацима из финансијског извјештаја, који је регистрован у Агенцији за привредне регистре, приход Дулићевог предузећа у 2008. години износио је 97.138.000 динара, а у 2009. години 91.915.000 динара. Од укупног промета предузећа, министар је остварио чисту нето добит од 1.170.000 динара у 2008. години и 803.000 динара у 2009. години. Иначе, подаци из привредног регистра и регистра имовине државних функционера, указују да је министар Дулић апсолутни власник предузећа „Dg комп. гаџинари” д.о.о. (100 посто власничког удјела).

Према званичним подацима Управе за трезор која функционише при Министарству финансија, између државних органа и институција и предузећа чији је власник Оливер Дулић постоји веома тијесна сарадња. Наиме, Управа за трезор Републике Србије у периоду од јануара 2008. до новембра 2010. године евидентирала је преко 1.100 трансакција, односно уплата које су државни органи и институције реализовали у корист предузећа „Dg комп. гаџинари” д.о.о. из Суботице. Другим ријечима, према евиденцији Управе за трезор, у наведеном периоду је чак 70 различитих државних органа и институција куповало робу и користило услуге фирме министра Дулића. Тако је Дулићево предузеће за 34 мјесеца пословања са буџетским органима и институцијама остварило промет од око 24.464.600 динара.

ДЕСЕТ РАЧУНА

Управа за трезор евидентира расходе само оних државних субјеката који се воде под консолидовани рачун трезора Републике Србије. Другим ријечима, Управа за трезор располаже подацима који се односе искључиво на буџетске расходе директних и индиректних буџетских корисника. Дакле, у том смислу је немогуће стећи увид у евентуалне трансакције између Дулићевог предузећа и појединих јавних предузећа или државних институција које послују захваљујући сопственим приходима, ван консолидованог рачуна трезора.

Према подацима из јединственог регистра рачуна који води Народна банка Србије, предузеће „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. своје пословање обавља преко десет рачуна, отворених код различитих комерцијалних банака, а који су укључени у систем платног промета. Током 2008. године, Управа за трезор је између буџетских институција и Дулићевог предузећа евидентирала промет који се кретао око 4.720.774 динара. Збирни промет који је Дулићево предузеће остварило у 2009. и првих десет мјесеци 2010. године креће се око 19.743.826 динара. Дакле, за непуне три године пословања са буџетским институцијама предузеће „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. је приходovalo око 24.464.600 динара. У ову суму улазе и незнатна средства приходована од физичких лица која су запослена у појединим буџетским органима и институцијама, а која су рачунарску опрему куповала на мјесечне рате.

Уколико се, према њиховој дјелатности, направи груба категоризација, долази се до закључка да је робу и услуге предузећа „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. користило: осам здравствених установа, 18 органа локалне самоуправе, 26 образовних установа, девет установа са јавним овлашћењима, пет установа културе и четири правосудне институције. Дакле, чак и да је свих 70 буџетских институција, приликом набавке робе и услуга од предузећа „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. претходно поштовало процедуру прописану Законом о јавним набавкама, симптоматично је да је власник поменутог предузећа нико други него министар у Влади Србије.

На списку буџетских установа које су оријентисане на здравствену заштиту, а које купују код Дулићевог предузећа су: Општа болница у Суботици, Апотека у Суботици, Завод за јавно здравље у Суботици, Дом здравља у Кањижи, Специјална болница за рехабилитацију „Бања Кањижа“ у Кањижи, Геронтолошки центар у Кањижи, Филијала Сјевернобачког округа Р330-а у Суботици и Филијала Јужнобачког округа Р330-а у Новом Саду.

Међутим, да сарадњу буџетских институција са предузећем „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. прожима политичка, односно партијска нит, потврђују егзактни подаци из извода Управе за трезор. Наиме, један од водећих коопераната Дулићевог предузећа су Општа болница у Суботици и Дом здравља у Кањижи. Суботичка Општа болница од предузећа министра Дулића купује рачунаре, фискалне касе, тастатуре, флеш меморије, цд-ромове, штампаче, факс апарате... Такође, ова здравствена установа користи и услуге техничке подршке, односно услуге „изласка на терен“ сервисера предузећа „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. Индикативно је да је Општа болница правни следбеник Здравственог центра у Суботици у коме је до избора, али и после избора на функцију предсједника Народне скупштине Србије био запослен управо Оливер Дулић.

На списку добављача Дома здравља у Кањижи, посматрано по оствареном промету, веома високо се котира предузеће „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. Из извода Управе за трезор није могуће прецизно утврдити коју све опрему је ова здравствена установа куповала од министра Дулића. Готово сви трансфери, а у протеклом периоду било их је више десетина, третирају се као „промет робе и услуга“ без навођења назива рачунарске опреме која је купљена. На овом примјеру индикативно је то што је директор Дома здравља у Кањижи др Ласло Кермеци коалициони партнер Демократске странке чији је високи функционер Оливер Дулић. Осим што је директор Дома здравља у Кањижи, др Кермеци је покрајински посланик и члан Одбора за буџет и финансије у Скупштини АП Војводина, испред тзв. Мађарске коалиције. Такође, на списку коопераната Дулићевог предузећа налази се Геронтолошки центар у Кањижи, чији је директор Владимир Хајдер, такође функционер Демократске странке.

Дулић

Сем здравствених установа, предузеће министра Дулића рачунаром опремом снабдијева 14 мјесних заједница у Суботици, Градску управу града Суботице, Скупштину града Суботице, Општину Нови Кнежевац и Сјевернобачки управни округ. Опште је позната чињеница да градску власти у Суботици предводи Демократска странка и да је градоначелник Суботице Саша Вучинић управо из ове странке. У том смислу грубе рачунице показују да је само током 2010. године из буџета града Суботице на рачун предузећа министра Дулића трансферисано преко два милиона динара за набавку рачунарске опреме. Општина Нови Кнежевац је током 2009. године, такође, у више наврата, куповала рачунарску опрему од предузећа „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. из Суботице. Иначе, предсједник општине Нови Кнежевац је Драган Бабић, партијски колега министра Оливера Дулића. А када је у питању податак Управе за трезор да је у децембру 2009. предузеће „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. својим производима снабдијевало Сјевернобачки управни округ, ваља подсјетити на чињеницу да је својевремено и Оливер Дулић обављао функцију начелника тог округа.

На списку од 26 образовних установа из Суботице, Кањиже, Кикинде и Новог Сада, које су кооперирале са Дулићевим предузећем, налазе се поједине основне и средње школе, предшколске установе, дом ученика, више школе и факултети. Са аспекта сукоба интереса веома проблематична може да буде пословна сарадња између Грађевинског факултета Универзитета у Новом Саду и предузећа „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. из Суботице. Наиме, с обзиром на то да министар Дулић води ресор просторног планирања, урбанизма и грађевине, треба имати у виду да одређена вјештачења и стручне надзоре у тој материји углавном врши управо професорски кадар са Грађевинског факултета.

Када је ријеч о категорији установа са јавним овлашћењима, предузеће „Dg комп. гаџинари“ д.о.о. стиче профит захваљујући сарадњи са девет таквих државних субјеката, а то су: Центар за социјални рад града из Суботице, ЈП Дирекција за изградњу Суботице из Суботице, ЈП „Привредно технолошки паркови“ из Суботице, ЈП за уређење насеља општине Кањижа из Кањиже, Информациони центар за развој

Потиског региона општине Кањижа из Кањиже, Зоолошки врт Палић из Суботице, Туристичка организација општине Кањижа из Кањиже, Дневни центар за дјецу и младе са поремећајем из Суботице и Међуопштински завод за заштиту споменика културе из Суботице.

ПАРТИЈСКА КООПЕРАЦИЈА

Иначе, јавности је познато да су директор Међуопштинског завода за заштиту споменика културе из Суботице Геза Ваш и директор ЈП Дирекције за изградњу Суботице Јосип Ковач Стрико партијске колеге министра Дулића. Осим партијске повезаности и чињенице да Дулићевом предузећу прави профит на терет градског јавног предузећа, Стрика и Дулића повезује још једна веома важна нит. Наиме, у новембру 2009. године Стрико је постављен за предсједника УО Републичке агенције за просторно планирање, која подлијеже под надлежност ресора на чијем челу је управо Оливер Дулић. Ни категорију буџетских установа културе Дулићево предузеће није заобишло када је ријеч о продаји рачунарске опреме и стицању профита. Тако су се на листи коопераната који купују код министра нашли: Позориште „Kosztolányi Dezső” из Суботице, Културно-образовни центар „Турзо Лајош” из Сенте, Образовно-културна установа „Цнеса” из Кањиже, Регионални креативни атеље „Јожеф Нађ” из Кањиже и Културно-образовни центар „Чока” из Чоке. Сем са културним институцијама, предузеће „Dg comp. računari” послује и са правосудним. Преко Дулићеве фирме извршена је набавка рачунарске опреме и то за: Виши суд у Суботици, Основни суд у Суботици, Прекршајни суд у Суботици, и Општински суд у Кањижи. Према члану 35 Закона о агенцији за борбу против корупције, министар Дулић је био дужан да изврши пренос својих управљачких права у свом предузећу, и то на правно или физичко лице које ће за његов рачун, и у његово име, вршити управљачка права до престанка његове јавне функције. Ове обавезе ослобођени су само функционери који у привредном друштву посједују свега три одсто власничког удјела. Међутим, увидом у јавне регистре које воде Агенција за борбу против корупције и Агенција за привредне регистре, могуће је видјети да током 2010. године министар Оливер Дулић није извршио пренос својих управљачких права. Према подацима из регистара наведених агенција, Дулић је и даље, са 100 посто власничког удјела у предузећу „Dg comp. računari” д.о.о. из Суботице, носилац управљачких права.

Такође, према одредби члана 36 Закона о Агенцији за борбу против корупције, министар Дулић је о активностима свог предузећа био дужан да обавијести Агенцију, јер је током 2010. године продавао рачунарску опрему државним субјектима. Наиме, наведеним чланом је прописано следеће: „Правно лице у којем је функционер власник више од 20 одсто удјела или акција, ако учествује у поступку приватизације, јавних набавки или другом поступку чији је исход закључивање уговора са органом републике, територијалне аутономије, локалне самоуправе, другим корисником буџета, односно другим правним лицем чији је оснивач орган републике, територијалне аутономије или локалне самоуправе или правним лицем у којем је више од 20 одсто капитала у јавној својини, обавезно је да о томе обавијести Агенцију у року од три дана од дана предузимања прве радње у поступку, као и о коначном исходу поступка у року од три дана од дана сазнања о његовом окончању”.

Закон је јасан

У члану 2 Закона о Агенцији за борбу против корупције институт „сукоб интереса“ се дефинише као „ситуација у којој функционер има приватни интерес који утиче, може да утиче или изгледа као да утиче на поступање функционера у вршењу јавне функције, односно службене дужности, на начин који угрожава јавни интерес“. Чланом 27 закона је прописано да „функционер не смије да користи јавну функцију за стицање било какве користи или погодности за себе или повезано лице“. У том смислу се намеће оправдана дилема да ли би предузеће „Dg contr. gašipari“ д.о.о. пословало профитабилно и да ли би кооперирало са 70 државних субјеката да у истом периоду његов власник није био председник Народне скупштине, а потом и министар у Влади Србије.

Фондација

Душко Јовановић

► Кркљанац иза решетака

Patrick MAYOYO и Jillo KADIDA
(„Daily Nation”, Кенија)

Кркљанац иза решетака

Пишу: Patrick Mayoyo и Jillo Kadida

» Хиљаде људи чами у затворима широм земље, неки и по десет година, чекајући да се одлучи о њиховим случајевима, „Nation” ексклузивно открива

Ситуација представља сурову слику нашег правосудног система и покреће питање способности канцеларије за државно право и правосућа о заштити права осумњичених за које се претпоставља да су невини док се не докаже супротно, те из овог произилазе неки од најгорих случајева повреде људског права. Случај Филипа Кипнегетича је један од примјера неправде. Кипнегетич је оптужен за убиство и чами у истражном затвору последњих десет година, чекајући да се његов случај заврши. Због неефикасног правног система, он је само један од стотину парничара који као да су осуђени чак и прије него што је њихов случај саслушан и о њему одлучено.

Тужно стање ствари у нашим судовима и затворима илуструје случај господина Џозефа Мачарије, који чека више од четири године да се његова жалба размотри. Ту су и случајеви гђе Рут Ванџиру и гђе Естер Ванџику, које чекају у женском затвору „Ланг’ата” од 2003, односно 2004. године.

Кенијска национална комисија за људска права сада изражава забринутост због огромних нагомиланих случајева у локалним судовима наводећи да то представља неспровођење правде. Потпредсједник овог тијела Хасан Омар у недељу је рекао да је посјета разним затворима показала узнемирујуће стање ствари поводом неријешених судских случајева.

Господин Омар је рекао да је потребно да се и државни тужилац и предсједник Врховног суда суоче са проблемом.

„Један од начина је и да тужилаштво преиспита неке од блажих случајева и повуче их, а предсједник Врховног суда да изда одлучна упутства судским службеницима да се хитно позабаве овим проблемом”, каже он.

Господин Омар каже да је неправедно и представља кршење законских права парничара да људи бораве у истражном затвору или чекају на жалбу дужи временски период. За нагомиланање случајева криви су и недостатак особља у судству, документација која недостаје, непотребно одлагање, адвокати који заступају сиромашне, недостатак особља за подршку судија и магистрата, недостатак адекватне канцеларијске опреме и неспремност судства да користи модерну технологију.

Тренутно, многи затвори имају два или три пута више затвореника од прописаног броја. На примјер, затвор „King’ong’o” у Њерију има 1.700 затвореника у односу на првобитне капацитете од 600 док затвор „Какамега” има 900 затвореника умјесто 500.

Гужва у кенијским затворима

Подаци показују да 998.263 случаја чекају у Вишем суду и магистратским судовима широм земље. До 31. децембра 2008. године пред вишим судовима било је 209.668 случајева, а пред магистратским судовима 788.595. Прикљупљање неријешених случајева из 2009. године и даље траје. Засад још 43 суда треба да поднесу извјештаје за децембар 2009. године.

Виши суд у Најробију има највећи број неријешених предмета – 70.589, а након њега Момбаса – 20.306. Привредни суд у Милиманију има 16.917 случајева, а Виши суд у Кисију 14.465. У Махакосу тек треба да се одлучи о 13.419 случајева, а 12.169 случајева је на чекању у Накуруу.

Преглед неријешених предмета за 2007–2008. показује да је било 416.134 случаја у вези са саобраћајем, 190.969 грађанских парница, 122.159 кривичних предмета, 29.790 наслијеђених случајева, 10.189 предмета у вези са земљиштем, 10.432 случајева у вези са одређењем и 8.922 осталих случајева о којима тек треба да се одлучи.

Секретар Вишег суда Лидија Ачод је за нагомилани посао окривила недостатак особља у судству.

– Остали фактори попут лоше плате, који су за последицу имали губитак 43 магистрата од 2005. до 2009. године, тактика одуговлачења адвоката попут тражења непотребних одлагања или подношења бројних захтјева да се заустави покретање поступка, такође су допринијели одуговлачењу – каже она.

Што се особља тиче, она наводи да судство мало тога може учинити, јер нема средстава да запосли још службеника. Додаје да би број судија био повећан, парламент прво мора донијети закон о повећању тренутног лимита од 50 судија Вишег суда. Земља има 46 судија Вишег суда, 11 судија у Апелационом суду и 282 магистрата.

Ачод је, такође, навела да у неким ситуацијама, чак и кад има тачан број магистрата они се не могу расподијелити, јер нема судова. Ипак, гђа Ачод изразила је оптимизам да ће се ситуација поправити, наводећи да је судство разматрало ово питање. Нови магистратски судови граде се у Нароку, Керугоји, Наивашу, Маријакани, Килифију, Мутому, Килгорису, Њахурууу, Бутеру и Ваџиру.

Нагомилани случајеви

Пет виших судова гради се у Малинди, Кисуму, Њери, Бусији и Мигори. Правна комора Кеније (ЛСК) вјерује да би повећање снаге судства помогло у рјешавању проблема нагомиланих случајева. „Не можемо очекивати да као земља преживимо са 50 судија“, каже Оконго Омоџени, предсједавајући ЛСК.

Омоџени каже да су многи од неријешених предмета били саобраћајни прекршаји који се лако могу ријешити брзим новчаним казнама. Још једно од рјешења овог вишегодишњег проблема је, по његовом мишљењу, доношење предлога Закона о Суду за мале вриједности који већ неко вријеме чека у парламенту.

Фондација

Љушко Јовановић

► Тајне острошког блага

Будо СИМОНОВИЋ
(„Франкфуртске вести”, Црна Гора)

Тајне острошког блага

Пише: Будо Симоновић

» У првој транспортној колони стигло је 166 сандука са око 8.300 килограма полуга, а у другој – 38 сандука са звечећим златом Народне банке, тешким око 1.900 килограма

У Служби државне безбједности Црне Горе, под бројем 299 – 1 – 3587, чува се позамашан досије архимандрита Леонтија Митровића, некадашњег игумана и управитеља манастира Острог, човјека чије је име ушло у историју пропасти бивше Југославије и њене капитулације априлских дана 1941. године, када је Острог накратко био последња престоница и уточиште југословенске владе и краља Петра Другог Карађорђевића пред њихово бјекство из окупираних земља.

Тај досије садржи и крије кључне тајне о ономе што се тих мучних дана, тог злог прољећа, збивало под острошким гредама. Крије, поред осталог, и причу, дјелић истине о стварној судбини огромног блага југословенске државе и краљевског двора, јер је, што милом, што силом, овом, тада шездесеттргодишњем свештенику, пало у дио да то благо спасава и крије пред најездом освајачких фашистичких легија, али и свих других на благо похлепних, намножених у вртлогу стравичне ратне катаклизме која се четири године ширила свијетом.

За досије сам сазнао готово случајно, али ми је потом требало више од десет година да завири у њега. На столици министра полиције су се смјењивали Филип Вујановић, Вукашин Мараш, Андрија Јовићевић, Милан Филиповић, а ја се свима обраћао да ми дозволе увид у тај досије. Једни ме нијесу ни удостојили одговора, други су негирали да такав досије уопште постоји. Коначно, кад је на чело министарства дошао Драган Ђуровић, реаговао је као прави професионалац и човјек који је разумио потребу и значај да се отвори ова тамна страница наше историје и послје пола вијека скине вео тајности са многих загонетки из дана пропасти старе југословенске државе. Написао је наредбу и омогућио ми увид у тај, додуше, већ добро цензурирани и „очишћени“ досије.

КРАЉ У ОСТРОГУ

Леонтије Митровић, рођен у паштровском селу Подличак 1878. године у честитој породици Луке Митровића, као прекаљени ратник из два балканска рата, нашао се и у Првом свјетском рату и 1916. године са српском војском преживио голготу одступања преко Албаније да би потом 1918. учествовао и у пробоју Солунског фронта и

у вихорном ослобађању поробљене Србије и Црне Горе.

Коначно, 1919. године се скрасио на Цетињу гдје је ускоро произведен у игумана и одликован правом да носи напрсни крст. Двије године затим, са три ордена Светог Саве, Златном Обилића медаљом, Сребрном медаљом за храброст, Албанском и Кумановском споменицом на грудима, сјео је на столицу игумана манастира Острог, односно првог чувара Ћивота Светог Василија Острошког, којем је смјерно служио више од тридесет године.

У Острогу се, наравно, затекао и у априлу 1941. године. У првим поноћним сати-ма, 6. априла 1941. године, Њемачка је мучки, без објаве рата и поштовања било каквих обичаја ратовања, напала Југославију. Који сат потом, у праскосорје, њемачке борбене ескадриле су засуле бомбама војне аеродроме од Љубљане, Брежица и Загреба до Ниша, Скопља и Куманова, а истовремено је Хитлерова солдатека, тачније 12. армија, кренула и у широку копнену офанзиву према Југославији са бугарске територије.

Тек што се, након првог налета њемачких бомбардера, мало слегла прашина и детонације тешких бомби надјачао плач и јаук рањених и избезумљених Београђана, који су безглаво некуд бјежали између рушевина, почела је и бјеганија и расуло и југословенске владе и младог краља Петра Другог Карађорђевића са његовом свитом. У паници, без правог плана и циља – само што даље од Београда и линија фронта, које су се вртоглавом брзином помјерале од граница ка унутрашњости. Влада је одступала једним, краљ и његова камарила другим правцем.

У недјељу, 13. априла 1941, док је окрњена југословенска влада засједала на Палама, краљ Петар је приспио у Острог, одавно већ предвиђен и припремљен за могућу ратну престоницу. Андрија Копривица је у својој књизи „У Острогу сачувано злато“ забиљежио о томе казивање игумана острошког Леонтија Митровића:

„Тринаестог априла, негдје иза подне, приспио је краљ Петар са својом љубавником Доли Најдановић, генералом Драганом Мирковићем, управником двора, с неколико министара, ађутаната, ордонанаса и читавом булументом агената и жандарма... У прошлом свјетском рату имао сам прилике да видим много нереди и збрке, али што сам видео док је краљ овдје боравио, надмашило је све што сам до сад видео... Почев од краља па до последњег жандарма није се знало ко је од њих вртоглавији... Нико од њих није водио рачуна што се земља налази у пламену, што је газе, прљају и пљачкају фашистичке хорде...”

Један од последњих свједока тих бурних острошких дана био је и, нажалост, одавно већ покојни игуман Серафим Кашић, дугогодишњи смјерни службеник овог светилишта, а потом и његов управитељ. Својевремено је потписнику ових редака испричао своја сјећања на те дане, на последњи конач краља Петра Другог Карађорђевића у Горњем острошком манастиру 13. априла 1941, дан уочи бјекства из земље.

– Ујутро, ми поранили на јутарњу молитву, али нас на улазу у светињу дочека стража:

– Нека, прескочите јутрос звона и молитве, опростиће Бог и Свети Василије, да не пробудите његову свјетлост краља...

Вратисмо се натраг у конаке и не излазимо више негдје до осам-девет сати. Онда мене као најмлађег послаше да донесем воде. Изађем бојаљиво и одмах видим да нема страже на капији испред манастира. Нема ни војника нигдје околу. Уђем полако унутра. Не чује се нико. Испењем се на врх прстију до прве собе – она празна. Тако и остале, зијају отворена врата, а унутра нигдје никога. На сточићу у соби у којој је спавао краљ отворена „споменица” и у њој доста невјешто, основачким рукописом написано: „Слава Ти и милост, Свети Василије. У овим тешким данима помози мојој

јуначкој војсци и моме љубљеном народу. Петар”.

Тек много касније сазнали смо да су они, изгледа, имали радио станицу и да су обавијештени да је војска пред капи-тулацијом. Зато су, тако на трку, крио-мице, отишли из Острога како би угра-били да безбједно узлете са Капиног поља код Никшића – сјећао се игуман Кашић.

Краљ Петар и његова пратња су тог 14. априла 1941. године први стигли на Капино поље, на импровизовани аеро-дром, у том тренутку једину слободну ваздушну луку у Југославији, коју су тог јутра од њемачких ловаца и бомбардера чували густе, ниске облаци. За то врије-ме се од Пала ка Никшићу примичала и колона возила са министрима и особљем Владе, а из Сарајева је, прије свих, авио-ном долетео командант ратног ваздухо-пловства, генерал Боривоје Мирковић, који је преузео команду на аеродрому на Капином пољу.

А те сумрачне тренутке на малом никшићком аеродрому, Михаило Марић овако описује у својој књизи „Краљ и влада у емиграцији”:

„Према Мирковићеву плану требало је да авиони, који одвезу прве путнике у Грчку, поново слете на никшићки аеродром. Очекивао је да ће сваки авион успјети по неколико пута да превезе „живи товар”. Ваздухопловни генерал организовао је „ваздушни мост” Југославија – Грчка. Испред бараке стајала је удвостручена стража покрај двадесетак сандука. У њима је било злато, звечеће и у полугама. Прије но што авион крене, пилот се јављао лично генералу Мирковићу. Он је, онда, наређивао своје ађутанту да двојица стражара понесу, заједно с пилотом, бар по један сандук у авион који полијеће...

Злато је доведено у Никшић претходне ноћи. У првој транспортној колони стигло је 166 сандука са око 8.300 килограма полуга, а у другој – 38 сандука са звечећим златом Народне банке тешким око 1.900 килограма. Међутим, из града на никшићки аеродром пренијето је да се пребаци у иностранство само 20 сандука. За више – није било авиона”.

Генерал Мирковић је настојао да по сваку цијену у претоварене авионе утовари свих двадесет сандука па је понекад избацивао и некога од оних који су се некако укрцали и већ молили Бога да авион што прије крене и срећно се приземљи. Неки од њих су се узалуд молили – нити су се икад вратили у Никшић, нити су виђали који други аеродром – завршили су, по свој прилици, на дну Средоземног или којег другог успутног мора, или у гудурама албанских или грчких планина. Посебно је, ипак, зани-мљива прича о последњем авиону који се тих дана виноу са Капина поља ка Грчкој. У њему је сједио генерал Боривоје Мирковић, потпуковници Милош Банковић, Миодраг Бошковић, Миодраг Лозић и Живојин Радојичић, мајори Душан Бабић, Светислав Во-ховски и Крста Лозић, капетан Славко Стебрњак и стари министар Марко Даковић,

Богородица
Филермоска

који се готово случајно нашао ту на аеродрому и скоро силом угуран у авион. У авион су убачена и преостала три сандука злата.

СУДБИНА ЗЛАТА

Само искусни ваздухопловни вук, какав је био пилот Иван Доминико, могао је преоптерећену „савоју“ подићи са травнатог узлетишта у Никшићу и довести је до грчких обала. Ту се, међутим, испријечила нова, непланирана невоља – ватра грчких пограничних снага која је присилила авион да принудно слети на прву зараван. Последице су ипак биле трагичне. У хаварисаном авиону страдао је министар Марко Даковић, генералу Мирковићу су поломљене обје ноге, а теже и лакше повреде су доживјели и сви остали.

– Од 204 сандука злата који су допремљени у Никшић, у Каиро је пребачено само осамнаест – тврди пилот мајор Светозар Лолић.

– Сјећам се и авиона у које је утоварано и њихових пилота. Пет сандука је убачено у „савоју маркети“ капетана Леона Брадашке, пет сандука у „дорније“ капетана Милојевића и наредника Орешковића, три сандука у двомоторни „потез“ мајора Мишовића и пет сандука у „савоју“ капетана Ивана Доминика... Овај пилот се вратио пошто је претходног дана превезао краља Петра у Грчку...

Занимљиво је да је авион који је превозио краља Петра и његову најужу пратњу, под пријетњом и будном пратњом британских ловаца, непланирано морао прво да слети на помоћни аеродром код Парамитија у Грчкој и да је краљ из летјелице морао да изађе са рукама на потиљку, али је лет убрзо настављен, чим је утврђен идентитет путника.

Од априлског хаоса 1941, у којем се вртоглаво рушила и нестајала најмоћнија и стратешки најзначајнија држава на Балкану прошло је шездесет и седам година. Историчари и аналитичари су углавном одгонетнули разлоге тако брзог распада и краха Југославије, како се могло десити да је Хитлерова и Мусолинијева освајачка машина прегази скоро без икаквог отпора и за само једанаест дана уклони као грану с пута у намери да оствари своје стратешке циљеве и интересе на овом простору и несметано настави поход на југо-исток.

Историчари, међутим, још нијесу ваљано умочили перо, нити до краја разјаснили судбину југословенског злата па у причама о томе превагу и данас имају маштовита и бајковита нагађања и спекулације, које немају готово никаквог тврдог утемељења у документима.

Илустративан примјер је књига „Пећина седам лопова“, италијанског писца и новинара Ђанфранка Пјаџеџија, мајстора за велике завјере и спектакуларне афере, који тврди да се радило о шездесет тона злата

Краљ Петар Други Карађорђевић

и измишља драму како су Италијани, тобож, у санитарском возу пребацили тај богати плијен до трезора својих банака (један од јунака овог романа вели да је „све описано тако добро да ми се чини чак и да је истина...“). По истраживањима историчара Николе Живковића и др Николе Жутића, радило се, међутим, о 204 сандука монетарне златне легуре, разне финоће, у облику кованог злата или у полугама. Укупна тежина тог злата, без сандука, износила је 10.405 килограма и 388 грама. Тај товар је, по наређењу централне Народне банке, још 8. априла утоварен у Ужицу у три камиона. Конвој је преко Мостара 15. априла стигао у Никшић и злато је одмах пребачено у Требјешку пећину. Извјесно је такође да је после бјекства краља и владе из земље, у Црној Гори остало 9.173 килограма и 452 грама злата. Највећи дио су заплијенили Италијани (послије рата су признали и вратили 8.393 килограма злата). Од злата склоњеног у Острогу неколико сандука су већ 1941. пронашли и однијели Њемци, око 600 килограма су склонили и после рата властима нове Југославије пријавили игуман Леонтије, Андрија и Петар Копривица и Љубо Круљ, али то није било све. До данас стоји загонетка колико је злата, мимо тога, било и касније нетрагом нестало из Острога.

„ПЕЋИНА СЕДАМ ЛОПОВА“

Посебно поглавље у овој причи представља судбина папирног новца који је био склоњен у већ споменутој пећини у подножју брда Требјеса на периферији Никшића. Некада је то очигледно било добро уређено војно складиште са великом капијом и прозорима за вентилацију. Дугачка је више од педесет метара, широка петнаестак, док се висина таванице креће око десет метара. У ту „пећину седам лопова“, како је крсти Ђанфранко Пјацези, половином априла 1941. доведена је и смјештена највећа количина старојугословенског папирног новца. Како очигледно није било шанси да се спасе и сачавају ни злато и друге непролазне вриједности, а камоли у суштини већ безвриједни папир, неко је наредио да се пећина минира, односно новац уништи и спали:

Никола Живковић тврди да је новац остао у пећини до 15. априла када је око 17 часова стигло наређење да се спали.

– Прије него што је приступљено паљењу новца, из пећине је извучено злато и 4.738 мјеница у износу од 747.377.306 динара, као и друге хартије од вриједности, оставине и кауције у износу од 318.565.220 динара, које су заједно са златом транспортоване на Цетиње и смјештене у трезор тамошње филијале Народне банке – каже Живковић.

Све ове хартије од вриједности заплијенили су Италијани, али су их на интервенцију Њемаца предали у току рата преко високог комесара Љубљанске провинције. На основу ових хартија од вриједности, њемачке окупацијске установе су наплатиле од дужника Народне банке 56.062.797 динара и потрошиле за своје потребе, а документацију уништиле“.

Од силине детонације подметнутог експлозива у пећини, притисак је избио зид на улазу и већу количину новца избацио и развијао по падинама Требјесе. Вијест се брзо пронијела и ускоро је почео општи грабеж и потрага за парама. Здраве, ватром и експлозијом неоштећене новчанице народ је бременима развлачио на све стране, у похлепној грозници и неразуму који може само новац да пробуди и изазове.

Иначе, поред другог силног државног блага, које се априлских дана 1941. године сабрало у Ужицу и одатле кренуло на неизвјесни пут ка Црној Гори, ту је доведено и 50 сандука с резервним новчаницама од по 10.000 динара. У сваком сандуку било је

по 50.000.000, односно укупно 2.500.000.000 динара. Радило се о новим новчаницама које још нијесу биле пуштене у оптицај. По наређењу гувернера Народне банке Краљевине Југославије од 9. априла 1941, у Ужицу је спаљено свих педесет сандука са резервним новчаницама у апоенима од по 10.000 динара.

ПАТРИЈАРХ НЕ НАПУШТА НАРОД

Истог дана када су краљ Петар и његова пратња побјегли из Острога пут Никшића, у горњи острошки манастир је дошла његова светост, патријарх српски Гаврило Дожић са личним секретаром, синовцем Душаном Дожићем и пратиоцем Милутином Поповићем. Он је који дан прије тога стигао из Београда у доњи острошки манастир.

„Остао је овдје и на конак – сјећао се својевремено игуман Серафим Кашић – а сјутрадан је ваздан шетао овим платоом испред манастира, загледан низ Бјелопавлићку долину као да некога чека. Шета углавном сам, ћутке, смркнута лица и тек гдјекад нас понешто упита. У сутон, пред манастир рупише три млада официра у пилотским униформама. Смјерно ступише пред патријарха, војнички салутираше и онда му један саопшти:

– Ваша светости, његово величанство краљ је одлучио да се пред налетом освајачких хорди склони и са владом привремено оде из отаџбине па Вас позива и моли да кренете за њим, авион Вас чека у Никшићу...

Патријарх за тренутак застаете зачућен, а онда одлучно одговори:

– Идите ви, ћецо, и срећан вам пут! И поздравите милостивог краља нашега и зафалите му на бризи и пажњи. И кажите му да ја не могу оставити свој народ на милост и немилост немилосрдницима, да је пастиру мјесто уз стадо и кад навалe чопори гладних вукова...

Осјећајући да су се над Југославију и њен мученички народ надвили црни облаци и слутећи да се припрема велико зло, патријарх Дожић је, иначе, одмах по доласку у Острог, 12. априла 1941. године, у манастирској „споменици“ записао:

„Молим се Богу и Св. Угоднику његовом Василију Острошком и свима светитељима да Бог сачува наш мученички народ у овим тешким и љутим временима и да свевишња сила божја избави цијело човјечанство од ужасних искушења и несрећа које га толико немилосрдно притискају и упропашћују. Патријарх српски Гаврило.“

Патријарх Гаврило је остао у Острогу и по цио дан на ногама ишчекивао нове вјести. А оне су стизале све црња од црње, све док једног студеног, кишовитог јутра, 25. априла 1941, у светилиште нијесу рупили Њемци и немилосрдно га извукли на кишу. Ту му се један официр-гестаповац унио у лице и заједљиво упитао:

– То ли је тај влашки поп који је објавио рат великом Рајху!?

Њемци су очигледно добро знали за патријархов говор преко „Радио Београда“, 27. марта 1941. године, уперен против потписивања и приступања Југославије Тројном пакту, пламену бесједу која је дигла на ноге не само Београд, и присилила Хитлера да се окрене Балкану и за тридесет и седам дана одгоди напад на Русију (што је, како ће се испоставити, било можда пресудно и за коначни исход Другог свјетског рата).

А патријарх Дожић је тада, поред осталог, рекао и ово:

„Понизимо се сви пред Богом и усправимо пред људима...! Ако је живјети, да живимо сви у светињи и слободи! Ако је мријети, да умремо сви за светињу и слободу...!“

Улаз у
требјешку
пећину

Сем што су опљачкали светилиште и понијели све што се понијети могло, од злата, огромне количине папирног новца и разноврсних других драгоцености до хране и пића, Њемци су тог дана из Острога у заточеништво повели патријарха Гаврила, његовог секретара Душана Дожића и игумана острошког Леонтија и преко Сарајева и Загреба их довели у Београд. Ту су их раздвојили – Леонтија и Душана Дожића на једну, а патријарха Гаврила на другу страну. Он је дуго потом био конфиниран у манастирима у Раковици и Војловици код Панчева, заједно са владиком Николајем Велимировићем. Одатле је одведен у интернацију. Поред осталих концологора, робовао је и у злогласном Дахау и био једини црквени великодостојник који је преживио пакао њемачког нацистичког мучилишта.

ТАЈНА ВИШЕ НИЈЕ ТАЈНА

Кад су краљ и влада са импровизованог аеродрома на Капином пољу авионима побјегли преко границе, понијевши, како се до данас сумња и спекулише, злата и драгоцености колико је највише могло стати у претоварене летјелице (најчешће се спомиње податак - 20 сандука злата) и кад је сав терет спасавања и чувања блага остављеног у Острогу пао на плећи већ времешног игумана Леонтија Митровића, он је тајну најприје повјерио професору Андрији Копривици и договорио се с њим да све покушају сакрити. Пошто то нијесу могли учинити сами, одлучили су да у све укључе и кафеџију Петра Копривицу и манастирског шумара Љуба Круља (Леонтије је „врбовао“ Копривицу, а Андрија Круља).

„Завјереници“ су посао обавили у глуво доба ноћи, 23. априла 1941. године, само два дана прије него што су у Острог банули гестаповци, а на четири мјеста су

сакрили и закопали добар дио дворског блага.

Нико од њих током цијелог рата није ипак одао тајну, иако су постојале велике и бројне опасности да све буде проваљено, почев од оних који су благо довели до Острога, истоварали га из камиона и смјештали у манастирску магацину до оних који су могли само да сумњају да је оно ту завршило. Прошле су четири ратне године. Ратна дејства против последњих остатака Хитлерове армаде и њихових највјернијих и најоданијих слуга још су трајала, кад је Андрија Копривица, 25. априла 1945. године, бануо на Цетиње и Блажу Јовановићу, тада секретару Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и Боку повјерио велику тајну.

Благо је одмах, ноћу и у најстрожој тајности откопано и превезено на Цетиње па је тако празна каса нове југословенске државе у повоју изненада доброно припуње-на са близу шесто килограма злата, што кованог, што у полугама.

По документацији из полицијског досијеа Леонтија Митровића, мјесец и по дана касније, половином јуна 1945. године, на адресу старјешине манастира Острог, архимандрита Леонтија Митровића, стигао је допис „Управе краљевих добара“, захтјев да Митровић чиновнику ове управе Милану Милосављевићу „преда све државне ствари као и ствари бивше Управе Двора, уколико их има, а које су вам предате дијелом на чување, дијелом пак силом прилика приликом капитулације, мјесеца априла 1941. год...“ Десет дана потом, 26. јуна 1945. године, Леонтије Митровић шаље подробен извјештај на адресу Управе краљевих добара у којем, поред осталог, вели да је у априлу 1941. предато на чување „десет сандука државног злата и 15 врећа папирног новца у вриједности 375.000.000 динара“, као и „14 кофера и сандука дворских ствари, међу којима је била и једна гвоздена касица и једна Рафаелова слика увијена у ролну...“ Описује потом како је и уз чију помоћ потом успио да закопа и склони дио повјереног му блага – шест сандука државног злата и два кожна кофера и гвоздену касицу од дворских ствари.

Описујући потом пљачке и похаре Острога, од којих је највећа била она коју су 25. априла 1941. извршили Њемци, Митровић, поред осталог, пише и да је 2. августа 1944. у Острог дошао четнички војвода Павле Ђуришић „и затражио под пријетњом смрти, да му се преда сандук са златним новцем“:

„При таквим околностима – пише Митровић – ја сам му показао мјесто гдје је био укопан један сандук и он је то са својим људима раскопао и сандук са новцем однио...“

„21. априла ове године – наставља Митровић – дошао је к мени као члан државне комисије, са овлашћењем од стране Маршала Федератив. Југославије капетан Милан Стојковић, са задатком: `да записнички утврди шта је заостало од златног новца Држав. Нар. Банке`, који је остављен у манастиру априла 1941. год... Ја сам пом. капетану казао шта је остало, али записнички нисам са њим ништа утврдио, већ сам написао писмо Предсједнику Владе Маршалу Титу о скривеним сандуцима са новцем и у истом писму молио да се, по могућности, вађење ових сандука не врши дању, ради народа, да не би криво схватио...“

Из полицијског досијеа Леонтија Митровића јасно је да је у Острогу или у непосредној близини, постојало „дежурно око“ које је даноноћно мотрило ко долази и с ким се дружи стари игуман, баш као што је у стопу праћен и његов најинтимнији пријатељ Петар Копривица. Пажња је посебно појачана када су по Никшићу почеле да звецкају златне турске лире и наполеони и Петар Копривица почео да обрће замашне паре. Тако све до августа 1952. године кад је Удба узела под своје овог предатног кафеџију који је држао хан у Острогу.

– Сигнал за узбуну је, колико се сјећам, дошао од шефа Удбе из Чачка – казује

Ристо Вуковић, главни иследник у овој афери. – Он је преко неког свог човјека из службе дознао да му је Никшићанин Петар Копривица, продао тридесет-четрдесет златника. Позвали смо тог човјека и тајно га суочили са Петром Копривицом. Зачудо, Копривица је истог трена, без икаквог двоумљења и околишења признао да је продао Чачанину тих тридесет или четрдесет златника и сам, без питања, додао да код куће има још 130 златника. Тако је клупко почело да се одмотава...

Сјутрадан је уз помоћ Копривице, у строгој тајности, у близини доњег манастира откопана лименка са око 25 килограма златних турских лира, а на запрепашћење иследника, Копривица је тада казао да је једну сличну лименку закопао и у башти код своје куће у Никшићу. Кад је и та кутија нађена, Копривица је иследнике повео и у шталу и испод јасала извукао још једну мању лименку, која му је, изгледа, служила као нека приручна каса (по сјећању Риста Вуковића, у тој кутији је било 333 златника).

ХАПШЕЊЕ ИГУМАНА И СУДСКИ ПРОЦЕС

Игуман Леонтије Митровић ухапшен је 12. септембра 1952. године и већ сјутрадан је подробно испитан. Ако је судити и по тој изјави и по свим осталим изјавама и допунама које је касније, самоиницијативно, у више наврата давао, и током истраге и током суђења које је уследило, може се закључити да је он хапшење дочекао готово као олакшање, јер се, макар и на овакав начин, коначно ослободио једнаестогодишње море, проклетства и немира који му је задало злато.

Ако се цијена једног „острошког златника“ тих година на црном тржишту кретала око 5.000 динара, лако је израчунати са коликим парама се разметао стари игуман. По његовој рачуници, односно по ономе чега се сјетио и што је у својим изјавама признао, само он је током рата (не рачунајући сандук златника који је, како тврди, предао четничком команданту Павлу Ђуришићу) и у годинама послје рата, до хапшења 1952. године, раскрчмио више од 8.250 златника, односно око шездесет килограма сувог злата!

У овим изјавама, иначе, први пут признаје и открива да је 1941. године за себе узео и склонио и један од 15 џакова папирног новца доспјелог у Острог, у којима је било по 25 милиона динара у апоенима од по хиљаду динара, што је у кратком времену док је тај новац још важио, такође било баснословно благо.

Истрага у афери око острошког злата потрајала је готово пола године, а окружни јавни тужилац са Цетиња Велимир Богавац је тек 2. марта 1953. године, пресавио табак и на тринаест густо куцаних страна срочио оптужницу против игумана Леонтија Митровића и још десет лица. Основно кривично дјело које им је стављено на душу било је „трговање златним новцем у виду заната“.

Поред Митровића, оптужени су Петар Копривица, Илија Каваја, Герасим Чечур, Ђорђе–Ђоле Ђуровић, Раде Војиновић, Блажо Јокановић, Ристан Вулић, Ђуро Вукотић, Ђуро Ивановић, и Блажо Митровић.

Уз већ поменути прву ставку оптужнице о утаји општенародне имовине, односно 74,265 килограма златног новца, како је прецизирано, Леонтију Митровићу је као посебан гријех приписано и то што је Павлу Ђуришићу, августа 1944. године, предао сандук злата тежак 50 килограма, чиме је, како вели тужилац, „починио кривично дјело привредне сарадње са непријатељем“. Посебно је била занимљива оптужба против Ђура Вуковића, „маршала двора“ који је 1941. године допремио злато и дворске драгоцености из Београда у Острог, а потом, током рата три пута од Леон-

тија Митровића узео по 1.000 златника (више од 20 килограма злата).

У досијеу Леонтија Митровића се, међутим, поред првобитне, знатно оштрије оптужнице налази и друга, много блажа и с мање оптужених. Кључ ове непознанице око двије оптужнице, скраћивања списка оптужених у острошкој афери и битних разлика у квалификацијама кривичних дјела за оне који су ипак сјели на оптуженичку клупу крије се, изгледа, у кратком записнику са састанка у Државном секретаријату за иностране послове Југославије, одржаног 13. јуна 1953. године. Тог дана је „државни савјетник за иностране послове” – баш тако се звала његова, очигледно врло утицајна и важна функција – др Милан Бартош, окупио најистакнутије функционере правосућа и полиције и просто им издиктирао директиву како се, због виших државних интереса, мора водити истрага око острошког злата и какав, коначно, треба да буде њен епилог, јер би то, како је упозорио је Бартош, могло имати далекосежне негативне последице на тада актуелни међународни поступак код Трипартитне комисије за реституцију монетарног злата, односно враћање југословенског злата опљачканог током Другог свјетског рата, који још није био окончан:

– Истрагу треба тако водити да излази да је пронађено злато дио онога које су италијански окупациони органи, било војни или цивилни, утајили од укупне количине монетарног злата Југословенске народне банке, које су били заплјенили приликом капитулације старе Југославије – наредио је Бартош.

Суђење Леонтију Митровићу и осталим актерима „острошке афере” почело 17. јула 1953. године у Окружном суду на Цетињу пред судским вијећем којем је председавао судија Петар Лековић. У Митровићевом полицијском досијеу нема ни првостепене ни другостепене пресуде, али ми је, тек неколико година касније, кад је ова прича узбуркала јавност и кад су почеле полемике у штампи, из Агенције за националну безбједност јављено да је пресуда ипак пронађена и да се налази у Државном архиву Црне Горе. Првостепеном пресудом изреченом 7. септембра 1953. године, Леонтије Митровић осуђен је на годину и по дана строгог затвора, Петар Копривица на двије и по, Илија Каваја на три и по, Раде Војиновић на годину и по, Благо Јокановић на двије године, а Ђуро Ивановић на седам мјесеци затвора. Из пресуде се види да је и на самом суђењу још редукован списак оптужених – нема четвртооптуженог Ђорђија–Ђола Ђуровића и седмооптуженог Ристана Вулића који се, истина, спомињу у пресуди, али само као свједоци.

Врховни суд Црне Горе пооштрио је казну Леонтију Митровићу и осудио га на двије и по године, што је записано као напомена само у његовом полицијском досијеу, јер се и тој оригиналној пресуди изгубио траг. Иза браве је остао двадесет два мјесеца и дванаест дана, а онда је услышена његова молба и остатак казне му је опроштен. Занимљиво је да је о томе одлучивао министар полиције, односно државни секретар за унутрашње послове Црне Горе, а не суд!

ТРИ НАЈВЕЋЕ СВЕТИЊЕ

У оптужници против Леонтија Митровића и осталих, осим златног новца, нигдје се не спомињу остале драгоцености и благо, превасходно оног које је нађено у скровишту испод патоса у његовој спаваћој соби. Сем констатације у записнику о претресу Митровићевог стана у конацима код доњег острошког манастира, сачењеног 18. септембра 1952. године да је „у спаваћој соби, у поду испод пећи, нађена већа количина разног накита, као и три кутије са позлаћеним иконама које су власништво Петра Карађорђевића, бившег краља Југославије” – о свему томе ни у оптужници, ни

Рука Св. Јована Крститеља и крст у њиву Св. Петра Цетињског

у пресуди нема ни помена.

Све то је, дакле, остало обавијено велом тајности и далеко од очију јавности, али и од очију стручњака који би утврдили о каквим се драгоценостима ту заиста ради. На њих се слијегала прашина у тами полицијског сефа и дуго се нико није усуђивао ни да их спомене. Тек средином седамдесетих година прошлог вијека прича је некако допрла до игумана Марка Калања, дугогодишњег секретара тадашњег митрополита црногорско-приморског Данила Дајковића и он је предано и упорно кренуо у потрагу за светињама. Тек петнаестак година касније, ће, међутим, на видјело коначно испливати громовито откриће – да се у Цреној Гори налазе три највеће хришћанске светиње – икона Богородице Филермоске, рука светог Јована Крститеља и честица Часног крста – свете реликвије којима се замео траг у вихору Октобарске револуције у Русији двадесетих година прошлог вијека и за које се вјеровало да су нетрагом нестале у катаклизми Другог свјетског рата.

Захваљујући казивању Марка Калања и подацима које сам нашао у досијеу Леонтија Митровића, не само да је разјашњено кад су и како свете реликвије доспјеле на двор Карађорђевића, како их је краљ Петар Први Карађорђевић у априлу 1951. године донио у Острог и предао патријарху Гаврилу Дожићу, а овај их повјерио на чување игуману Леонтију, него сам коначно установио ко ми је и зашто годинама правио опструкцију у трагању за истином о острошком благу и откуд су долазиле телефонске пријетње и други притисци да се оканим тога, поготову кад сам 1995. године јавно поставио питање ко је украо најскупочијенији драгуљ са иконе Богородице Филермоске.

Из полиције, првенствено из Службе државне безбједности, у чијем су сефу реликвије чуване пуних 26 година, упорно је лансирана прича да су светиње оскрнављене док су биле у рукама Карађорђевића, односно за тих једанаест и по година док су чуване у Острогу и под окриљем Српске православне цркве. Тиме је бачена велика

љага и на династију Карађорђевића, којој су реликвије стигле у руке са руског царског двора, и на Српску православну цркву, а посебно на већ више од пола вијека покојног игумана Леонтија.

Но, како у животу никада не бива како неко жели већ онако како је суђено, и у овом случају се показало да нема савршених злодјела, да увијек остане неки траг и истина кад-тад изрони колико год се неко трудио да је закопа у девет јама и све путеве до ње поравна и затрави.

Светиње су, на иницијативу Марка Орландића, тадашњег предсједника црногорске владе, почетком 1978. године извучене из сефа Службе државне безбједности и предате у надлежност Вјерске комисије. У записнику о примопредаји, међутим, није констатовано да на икони Богородице Филермоске недостаје најскупоцјенији и највећи драгуљ, централни сафир из Ђердана на прсима Богородице (притом је констатовано да недостаје мали рубин у десном краку ореола). Иако је „рупа“ на мјесту украденог сафира камуфлирана неким златним украсом у виду крстића, њу очигледно не примјећује само онај ко не жели да то примијети.

УКРАДЕН НАЈВЕЋИ ДРАГУЉ

У жестоким реакцијама тадашњег шефа Службе државне безбједности Момчила Пејановића и његовог замјеника Владимира Кековића (иначе првопотписаног на записнику о примопредаји реликвија), које су услједиле након мојих написа о пљачки и скрнављењу иконе Богородице Филермоске, поновљене су тврдње да је крађа почињена негдје друго и да су светиње отишле нетакнуте из њихових руку. Демантовале су их, међутим, фотографије светиња направљене на дан примопредаје на којима се јасно види да на икони нема највећег драгуља.

Патријарх Дожић приликом хапшења у Острогу

У потрази за доказима кад је и гдје светиња оскрнављена, најприје сам дошао до документарног филма који је, по налогу полиције, снимио познати филмски сниматељ Стево Лепетић на дан кад су светиње и остало благо откривени у Острогу у септембру 1952. године. Тај филм, који је такође дуго чуван у сефу Службе државне безбједности, а случајно сачуван захваљујући Момиру Матовићу, познатом мајстору документарног филма и фотографије, непобитни је доказ да су на икони Богородице Филермоске у том тренутку били свих седам најскупоцјенијих драгуља, дакле и онај централни, највећи.

То значи да је икона доспјела у полицију неоскрнављена, а то још убједљивије потврђује и записник једне комисије Савјет за просвјету и културу Народне Републике Црне Горе која је имала задатак да прегледа драгоцености заплијењене у Острогу. Чланови комисије су били професор Слободан Бујишић, један од руководиоца Савјета, и Милош Вушкович и Александар Пријић, већ тада познати, угледни и афирмисани сликари.

Записник ове заиста квалификоване и озбиљне комисије од 17. марта 1953. године, који се такође чува у досијеу Леонтија Митровића, представља тај драгоценци и важни докуменат, који је све до сада, изгледа не случајно, остао далеко од очију јавности пошто не оставља ни трунку сумње о томе кад је и гдје пљачка почињена. Сем констатације у опису украса на икони да „један мањи рубин на десној страни иконе недостаје, док се дијамант налази“, у записнику дословце пише да у „доњем низу висе седам мањих и већих необрађених зефира, шест висе о дијамантима, а средњи о брилијанту...”

Тај докуменат, коначно, непобитно доказује да је тај седми, средишњи, најкрупнији и најскупљи сафир из огрлице са иконе Богородице Филермоске украден у периоду од марта 1953. до јануара 1978. године, у вријеме док је та светиња чувана у трезору црногорске тајне полиције. Он под сумњу ставља, прије свега, челне људе, оне који су се у том периоду смјењивали на челним столицама полиције и Службе државне безбједности све оне, не баш бројне, који су за тих двадесет и пет година имали кључ од сефа и могли доћи у додир са реликвијама.

Ако је тачна тврдња Марка Орландића, коју је изрекао крајем фебруара 2008. године у подгоричком дневнику „Вијести“, укључујући се у полемику око пљачке драгуља са иконе Богородице Филермоске, да су 1976. године, кад је он видео икону у кабинету тадашњег министра полиције Вучића Чагоровића, били на броју сви сафири под грлом Богородице, то би драстично сузило круг одговорних, јер то значи да је крађа почињена у полицији и то у вријеме од 1976. до 18. јануара 1978. године кад су светиње предате у надлежност Вјерске комисије!

На ову моју констатацију тужбом је реаговао само Владимир Кековић и тражио накнаду такозване нематеријалне штете од 15.000 еура због тога што сам га, наводно, оклеветао да је украо драгуљ. Сви судови, од Основног до Врховног су, међутим, потврдили да клевете није било, односно да сам саопштио само непобитне чињенице и пуну истину. Прича о острошком благу, посебно о три највеће хришћанске светиње, имала је за последицу то што се сада дефинитивно зна да се то непроцјењиво културно и духовно благо налази у Црној Гори, да га више нико никада неће моћи отуђити и мимо јавности неке друге уступити или продати. На другој страни, покренута је велика полемика око тога како и гдје то благо треба чувати и како га и гдје изложити јавности, а истовремено је и „отворена истрага“ да се евентуално утврди ко је опљачкао и оскрнавио икону. Потписник ових редака се са таквим захтјевом још прије више од годину дана обратио црногорском државном тужиоцу, али он још на ту кривичну пријаву није реаговао на адекватан начин.

„Зашто је уведен...”

У првом документу у досијеу Леонтија Митровића, написаном 1946. године, поред његових основних личних података, оних који су уписани и у личном картону са фотографијом, стоји и објашњење „зашто је уведен”:

„Што је за вријеме бивше Југославије узео активног учешћа у службовању ондашњим ненародним режимима. За вријеме окупације узео је активног учешћа у издаји, при чему је давао своје дописе окупаторском листу „Глас Црногорца”, у којима је нападао наш покрет, а данас је сасвим наспрам ФНРЈ...”

Овакве тешке оптужбе и квалификације неког чиновника Удбе, међутим, нијесу подастрте чврстим доказима, или их барем нема у Митровићевом досијеу. Наспрам тих оптужби, рецимо, у досијеу овог јунака из балканских и Првог свјетског рата, нигдје се не спомињу његова одличја која у то вријеме нијесу дијељена без великих заслуга.

Побјегло 216 политичара

Многи од авиона који су се та два сумутна и тужна априлска дана 1941. године винули у небо са ледине на Капином пољу код Никшића, ако су и успјели да долете и срећно се приземље на неком од грчких аеродрома, страдали су потом као лак плијен њемачке авијације, а тек ријетки су успјели да се врате до Никшића и превезу бар још једну туру бјегунаца. Све у свему, за та три дана од 14. до 16. априла, упркос ниским облацима и потпуно нерегуларним условима за летење, са Капина поља је, по подацима Михаила Марића, у иностранство превезено 216 југословенских политичара и државних личности са краљем Петром Другим Карађорђевићем на челу. Обашка њихова ближа и даља родбина.

Златна грозница која траје

На простору од Острога до Никшића, на којем се априлских дана 1941. године ширила „златна грозница” и одигравала драма са огромним благом југословенске државе и краљевске куће, и данас се шире приче и сумње да још има негдје склоњеног злата, да је оно што је до сада откривено тек један, мањи дио. Као доказ се узима и то што је прије тридесетак година Станка Николић, домаћица из насеља Мушовина на периферији Никшића, копајући у башти, нашла златну полуку тешку више од осам и по килограма за коју је непобитно утврђено да потиче од тог злата, односно да је припадала бившој Народној банци Краљевине Југославије.

Првоодговорни

У вријеме док се икона Богородице Филермоске налазила у сефу Удбе, односно Службе државне безбједности Црне Горе, на столици министра унутрашњих послова смјењивали су се Војо Биљановић, Војин Јауковић, Никола Ђаконовић, Драго Стојовић, Веселин Булатовић, Милутин Тањевић, Божидар-Бобо Булатовић и Вучић Чагоровић.

Многи од њих су претходно руководили Удбом, односно Службом државне безбједности која је била као нека припрема за узлет на ту министарску фотељу.

Одала га жена

Иако је Удба, изгледа, помно пратила сваки корак Петра Копривице, није имала тврдох доказа и дуго се није усуђивала да покуца на његова врата. Фаталну грешку је, по прилици, направила његова супруга, која је у љето 1952. године боравила у некој бањи у Србији. Ту је упознала и спријатељила се са неком женом из Чачка, која јој се пожалила да никако не може да набави мало злата да би уредила зубе. Ова јој је великодушно понудила да јој она набави колико год јој треба.

Испоставило се, међутим, да је то била супруга неког удбаша, који није остао скрштених руку. Најприје је, након прве испоруке, наговорио супругу да пише „пријатељици из Никшића” и пита је да ли има још златника, а кад је отуда убрзо стигла нова количина и порука да има још ако треба, замршено клупко је почело да се одмотава – из Чачка је стигло обавјештење и упозорење на адресу црногорске Удбе...

Миш и брашно

Ристо Вуковић истиче да је Леонтије Митровић од првог тренутка кад је схватио да је све проваљено и откривено показао крајњу искреност и отвореност, спремност да каже све што зна о том несрећном злату и богатству, о муци коју је носио једанаест и по година:

–Притом готово да се није могло ни осјетити некакво његово настојање да умањи кривицу или прикрије нешто што му не иде у рачун и сем оне сумњиве тврдње да је и митрополиту Арсенију давао новац и да је и он знао одакле тај новац потиче, чини ми се да бих се на сваку његову ријеч и данас могао заклети. Питао сам га једном, онако неслужбено, шта му би да се он као свештеник и искусан човјек упушти у све то, како није могао да се ишчупа из канци похлепе. А он ми је одговорио: „Не може, мој Вуковићу, миш проћи кроз врећу брашна, а да му барем реп не остане брашњав...”

Случај Ђура Вукотића

Од тројице оптужених у првобитној оптужници Велимира Богавца, којих нема у другој, коначној верзији оптужнице, Ђуро Вукотић, којем је Леонтије Митровић натоварио на душу 3.000 златника, не само да је заобиђен другом оптужницом, него је, изгледа, и пуштен из притвора прије осталих.

– Једнога дана – сјећа се Ристо Вуковић – дотрча код мене у канцеларију секретарица начелника истражног одјељења Видака Поповића – мислим да јој је било име Кића Радоман. Начелник, вели, није тренутно у канцеларији, а зове из Београда Марко Вујачић Кутлача (тада потпредсједник Президијума Савезне скупштине, прим. Б.С.), можете ли се јавити на телефон. Јавим се ја и представим. Он пита шта радим па кад чу да ја замјењујем Видака, пита за Ђура Вукотића. Каже да је добар и поштен човјек и пита може ли се како ослободити и пуштити из притвора. Друже Марко, велим му ја, он се огријешио о закон и законито је затворен, а Ви знате ко одлучује да ли он може бити ослобођен... Није, мислим, прошло ни два-три дана ето наређења да се Вукотић ослободи и више га, да ја знам, нико нигдје није ни споменуо у вези са овим случајем.

Игуман Леонтије и Серафим Кашић са конзервама злата

Благо које нема цијену

Први потпуни опис украса на реликвијама и процјена њихове вриједности направљени су у Русији 1859. године. Они су тада процијењени на 24.930 рубаља у злату!

– Ако је вриједност украса на овим реликвијама још у деветнаестом вијеку процијењена на 25.000 рубаља у злату, јасно је да је то данас просто баснословна вриједност – вели **Јури Пјатницки**, кустос гласовитог петроградског музеја Ермитаж и велики познавалац овог културног и духовног блага.

– То се посебно односи на икону чију је вриједност заиста немогуће измјерити новцем. Ако би, пак, неко мене замолио да одредим осигуравајућу суму за икону Богородице Филермоске, мислим да би говорили о неколико десетина, па и стотина милијарди долара!

Вондауца

Лушко Јовановић

- ▶ Кривицу не признају, бране се ћутањем
- ▶ Имовину отела црногорска и руска мафија
- ▶ Гига признао убиство
- ▶ Предложено да свједоче Лопухова и Кузњезов
- ▶ Како је дошло до крвавог рата за „Јадранску стражу“
- ▶ Пријетио везама у полицији и судовима
- ▶ Рекли су ми да га је купио страшан човјек
- ▶ Зиндовићу и осталима 68 година затвора

Комнен РАДЕВИЋ
(НД „Вијести“, Подгорица)

Кривицу не признају бране се ћутањем

Пише: Комнен Радевић

» Осим Зиндовића, за двоструко убиство оптужени су и Никшићанин Радојица С. Зековић (24), Беранац Александар С. Зечевић (27) и Будванин Рајко Д. Кнежевић (27)

Разумијем наводе оптужнице, не бих се изјашњавао и за сада бранићу се ћутањем. Нећу да одговарам ни на чија питања, изјавио је Никшићанин Драган Ђ. Зиндовић (35), звани Гига, на питање председника вијећа подгоричког Вишег суда, судије Ивице Станковића, да се изјасни о оптужници у којој се наводи да је убио Владимира Ракочевића и Адалберта Шута, украјинског држављанина, у будванском кафе-бару „Јадранска стража“. Осим Зиндовића, који је јуче био веома расположен и насмијан, за двоструко убиство оптужени су и Никшићанин Радојица С. Зековић (24), Беранац Александар С. Зечевић (27) и Будванин Рајко Д. Кнежевић (27).

– Господине судија, нијесам учествовао у пуцњави, нијесам ни на кога пуцао, и не осјећам се кривим. За сада нећу одговорати на питања суда, тужиоца и адвоката – изјавио је окривљени Зековић.

–Нијесам крив по тачкама оптужнице, и не знам зашто сам у притвору. Нећу да одговарам, за сада ни на чија питања – казао је Кнежевић. И окривљени Зечевић је навео да није учествовао у пуцњави, те да није крив.

Радивоје Ракочевић, отац покојног Владимира, придружио се кривичном гоњењу против четворице оптужених.

Суђење се наставља 27. новембра, саслушањем свједока. На јучерашњем главном претресу нијесу дошли свједоци, оштећени Жељко и Владимир Јанковић, а у судским списима нема доказа да су примили позиве.

Према оптужници Татјане Беговић, замјеника вишег државног тужиоца, за убиство Владимира Ракочевића и Адалберта Шута, 13. септембра 2007. године у кафе-бару „Јадранска стража“ у Будви окривљени су Драган Зиндовић, Радојица Зековић, Александар Зечевић и Рајко Кнежевић. Осим за убиство, Зиндовић, Зековић, Зечевић и Кнежевић, према оптужници, покушали су да убију Владимира Јанковића и Жељка Јанковића.

–Око 18 сати, након што су по претходном договору Ракочевић, Шуто и Јанковићи ушли у башту „Јадранске страже“ у Будви, окривљени су, из већ припремљеног оружја, три пиштоља и револвера, према њима испалили више хитаца. Ракочевић

Кривицу не признају бране се ћутањем

Привођење
оптуђених

и Шуто задобили су повреде од којих су преминули на мјесту обрачуна, док су Јанковићи с тешким повредама превезени у болницу у Рисну. Зековић и Зиндовић су оптужени да су, дан након крвавог обрачуна, на Јазу украли „џету“ (БД 59-99), власништво Ненада Лопичића. Украденим аутомобилом превезли су се до Радановића и оставили га на паркингу предузећа „Трејд јуник“ - пише у оптужници.

У образложењу оптужнице се наводи да је из прикупљених доказа и исказа саслушаних свједока утврђена кривица оптужених.

-Владимир и Жељко Јанковић су у истрази казали да су тог дана дошли у Будву са Ракочевићем и Шутом, али да нијесу знали о чему ће Ракочевић и Шуто да причају са газдом „Јадранске страже“, осим да треба да му пренесу неке информације. Јанковићи су такође изјавили да нијесу били наоружани, а када су ушли у башту локала на њих је запуцано. Прва особа која је стајала испред стола гдје је био Ракочевић, обратила им се питањем: „Ко је овдје Вања?“, а затим је човјек са његове лијеве стране почео да пуца - наводи се у образложењу оптужнице.

ВЛАСНИК „ЈАДРАНСКЕ СТРАЖЕ“, У КОЈОЈ СЕ ДЕСИЛО ДВОСТРУКО УБИСТВО, ТРАЖИО ЗАШТИТУ ОД ЦРНОГОРСКИХ ВЛАСТИ

Имовину отела црногорска и руска мафија

Пише: Комнен Радевић

» Сматрам да је злочин од 13. септембра 2007. дјело организоване злочиначке групе која се састоји од држављана Русије и Црне Горе.

ПОДГОРИЦА – Руски држављани Владимир Кузњецов и његов син Дмитриј, власници ресторана „Јадранска стража“ у Будви, траже помоћ од врховног тужиоца и министра унутрашњих послова, које су обавијестили „да им је руска и црногорска мафија отела имовину“, односно ресторан, сазнају „Вијести“.

У том ресторану су 13. септембра 2007. убијени Адалберт Шуто, украјински држављанин, и Владимир Ракочевић из Црне Горе, док су Жељко и Владимир Јанковић рањени. Према оптужници Татјане Беговић, замјеника вишег државног тужиоца за двоструко убиство и рањавање окривљени су Драган Зиндовић, Радојица Зековић, Александар Зечевић и Рајко Кнежевић. Главни претрес се наставља сјутра пред вијећем судије Мушике Дујовића у Вишем суду у Подгорици.

Владимир Кузњецов је допис врховном тужиоцу Ранки Чарапић из Москве послао 2008. у коме је навео да се обраћа у вези с истрагом злочина у ресторану „Јадранска стража“ 13. септембра 2007.

– Сматрам да могу да помогнем истрази. Сматрам да је злочин направила организована злочиначка групација која се састоји од држављана Русије и Црне Горе. Циљ злочина је преузимање некретнине, која је моје власништво. За реализацију плана у периоду од 2006. до 2007. у Русији и Црној Гори против мог сина и мене било је извршено низ злочиначких покрета, пријетњи и слично, у циљу да ме принуде да донесем одлуку која им одговара. Након догађаја 13. септембра 2007, пријетње на моју и адресу моје породице добиле су озбиљан карактер и, како је испало, у томе су учешће узели радници правних органа Русије, био сам принуђен да се обратим Генералном тужилаштву Руске Федерације. Мислим да су прикупљено злочиначко искуство у Русији одлучили да примијене и у Црној Гори и освоје ресторан „Јадранска стража“, пише, између осталог, у допису црногорском врховном тужиоцу.

„Вијести“ су затражиле одговор од Ранке Чарапић о томе шта је предузела поводом писма и да ли је Кузњецов прави власник ресторана, али она није одговорила на питања.

Кузњецов се 2007. обратио и МУП-у, кога је обавијестио да „је група људи заузела њихов објект „Јадранска стража“ у Старом граду у Будви“. Те људе описали су

Москва

као агресивне и опасне. Он је испричао да се са сином јула 2007. вратио у објект и да је једва ушао, јер је био закључан. „Телефонирали смо Драгану Зиндовићу, али како није одговарао јавили смо се његовом компаноу Виктору Ивановићу и рекли му да ћемо звати полицију ако не отворе апартмане. Они су то учинили, а ми смо у офису наишли на сто директора који је био обијен. Након десет минута, у офис су ушли људи са Драганом Зиндовићем на челу, у његовим рукама била је полицијска палица „телескоп“. Викао је и пријетио да ће нам поломити кости и главу. Тражио је да му продамо објект за малу цијену. Ми смо поново одустали, а онда је он рекао да ће убити нас и све чланове наше породице- наводе Кузњецов у писму министру. тине, која је моје власништво, навео је Владимир Кузњецов у допису Ранки Чарапић.

БУРАН НАСТАВАК СУЂЕЊА ЗА ДВОСТРУКО УБИСТВО У "ЈАДРАНСКОЈ СТРАЖИ" У БУДВИ

Гига признао убиство

Пише: Комнен Радевић

Никшићанин Драган Ћ. Зиндовић, звани Гига, признао је јуче пред вијећем судије Ивице Станковића у Вишем суду у Подгорици да је држећи два пиштоља пуцао и убио Владимира Ракочевића и Адалберта Шута у башти ресторана „Јадранска стража“ у Будви. Он је детаљно дао одбрану у којој је препричао своје сусрете са сувласником ресторана Димитријем Кузњецовим, његовим оцем Владимиром, бившим службеником КГБ-а, те Светланом и Олгом Лопухов, које су, према његовој одбрани, биле власнице половине ресторана. Његов бранилац, адвокат Боривоје Боровић, предложио је неуропсихијатријско посматрање, јер сматра да се Зиндовић налазио у афективној напетости, односно да је страховао за себе и своју породицу. Радивоје Ракочевић, отац покојног Владимира, сматра да су Зиндовића погрешно научили да каже да је пуцао из два пиштоља и очекује да ће се на суду доказати да то није истина. Окривљени Зиндовић се на почетку изношења одбране обратио Радивоју Ракочевићу и изразио жаљење због смрти његовог сина.

-Тога дана телефоном ме позвао оптужени Кнежевић око 16 часова. Ја сам био у Котору. Рекао ми је да ме траже неки момци, да међу њима има Руса, и да нијесу пријатељски расположени. Кад смо се срили, Кнежевић ми је рекао да му се један од њих представио као Вања, те да му је дао број мобилног телефона да бих га ја позвао што прије, да се не бисмо тражили по Будви и Црној Гори. Када сам позвао Вању, рекао је: „Зиндовићу, чекам те у ресторану 'Јадранска стража', дођи што прије". Нијесам успио ништа да му кажем, јер је одмах прекинуо везу. Ухватио ме страх. Ипак сам пошао у ресторан, јер сам рачунао да у Старом граду у Будви тада има пуно туриста и инспектора у цивилу, те да ме неће напасти. Пријатељ Горан Рисимовић ме повезао аутом до локала „Хемингвеј". Када сам излазио из аута, из ладнице сам узео пиштољ и ставио га за појас. Био је то репетирани „ЦЗ". Мој пиштољ је стално био у тој ладници, а користио сам га за обезбјеђивање Жарка Радуловића, сувласника хотела „Сплендид". Био сам изгубљен и нијесам схватио да сам за појасом већ имао један „ЦЗ". Ушао сам у ресторан „Јадранска стража" и сјео за сто на тераси. Након минута, дошли су врло упадљиви момци, у колону распоређени као војници. Прва два момка су ушла и сјела за сто преко пута мене, док су двојица стајала поред стола. Гласно сам повикао „Вања". Један момак, који је сједио за столом, благо се окренуо према мени и погледао ме. Био је удаљен око пет-шест, највише седам метара од мене. Показао сам му руком да дође за мој сто и сједне. Он је међутим, гласно повикао „Долази ти овамо", тако да су се сви гости на тераси локала окренули. Осјетио сам се непријатно, устао и кренуо према човјеку. Након два-три корака, чуо сам шкрипу столице, момак који је сједио поред Вање нагло је устао и гледао у мене. Држао је руку са десне стране појаса, нешто је на руском прошапутао. Застао сам. Један

Привођење
Зиндовића

Боровић.

Суд је извршио увид у медицинску документацију болнице Доброта, у којој се наводи да се Зиндовић лијечио од 24. марта до 11. јула 2003. године. Радивоје Ракочевић је примијетио да се ради о фотокопији отпусне листе, а не о оригиналу, док је адвокат додао да се оригинал налази у болници.

Суђење се наставља данас, када ће се вјештак, др Жељко Голубовић, изјаснити о овој медицинској документацији.

Према оптужници Татјане Беговић, замјеника вишег државног тужиоца, Нишкићани Зиндовић и Радојица С. Зековић, те Беранци Александар С. Зечевић и Рајко Д. Кнежевић, оптужени су да су 13. септембра 2007. у башти ресторана 'Јадранска стража' у Будви убили Владимира Ракочевића и Украјинца Адалберта Шута. Осим за двоструко убиство, Зиндовић, Зековић, Зечевић и Кнежевић су, према оптужници, покушали да убију Владимира и Жељка Јанковића.

Пред лице правде извести и наручиоце

Радивоје Ракочевић, отац покојног Владимира, обраћајући се суду казао је да „као увријеђени и ожалошћени човјек“, очекује да ће сви злочинци бити изведени пред лице правде.

Судија Станковић је додао да полиција открива, тужилац гони починиоце, а да суд пресуђује.

-Тражим да се пред лице правде изведу наручиоци злочина, јер су ми убили сина јединца и уништили моју породицу. Тражим да се утврди права истина о овом незапамћеном злочину. Уколико будете ишли у том правцу, имаћете моју подршку. Ови људи овдје оптужени били су лаки на оружју и починили су стравичан злочин - казао је Ракочевић обраћајући се судском вијећу.

Стари агент КГБ-а хтио да га се ријеши

Зиндовић је испричао да је као сувласник половине „Јадранске страже“ био у страху, јер му је пријетио отац пословног партнера Димитрија Кузњецова, желећи да га искључи из посла.

–Мени су Светлана и Олга Лопухов дале пуномоћје да водим ресторан у њиховом одуству. Димитрије Кузњецов је при првом сусрету са мном, у канцеларији ресторана, побијеснио када му је Олга казала да и ја улазим у посао. На руском језику је галамио на Олгу, која је беспомоћно гледала у мене. Кузњецов је казао да не може да разговара о послу док му отац не дође из Москве. Након неколико дана, позвао ме и рекао да му је отац допутовао и предложио је да се састанемо. У канцеларији ресторана затекао сам Димитрија и његовог оца Владимира Кузњецова, старог шездесетак година. Усред необавезне приче Владимир ме је питао: „Шта су ти оне лисице причале о нама“, мислећи на Олгу и Светлану Лопухов. Одговорио сам да нијесам дошао да бих оговарао пријатељице, већ да причамо о послу, јер се приближавала сезона. Хладно и безосјећајно ми је рекао: „Види, момак, знам шта ти хоћеш из свега“. Предложио ми је да напишем цифру која ми је довољна, „али да не буде превелика“ – испричао је Зиндовић.

Он тврди да је одбио овакав разговор и тражио да причају озбиљно, као партнери.

–Он је на то казао да ће ми дати другу понуду. Дао ми је да погледам пластифицирану картицу са његовом фотографијом у војној униформи. Потом ме питао дали сам чуо за КГБ. Додао је да се КГБ распала, али да је био један од шефова, а да у Русији има агенцију за обезбјеђење која броји око 300 људи, те да је то његова приватна војска која му је врло одана. Прокоментарисао је да треба да схватим колико је моћан, те да би за мене и моју породицу било најбоље да прихватим другу понуду коју у том тренутку још није дефинисао. Потом је предложио да напишем већу цифру од прве коју сам замислио. Одговорио сам му да то не радим и додао да хоћу да послујемо законски. Он је отишао и казао да размислим о томе, те да ћемо се поново срести – испричао је Зиндовић и навео да га је Димитрије Кузњецов упозорио колико је његов отац опасан и да и даље ради за војску. Након два-три дана, Зиндовића је телефоном из Москве позвала Олга Лопухова. Зиндовић је испричао да му је казала да је стари Кузњецов тотално побијеснио, да им не да да живе и да их малтретира.

–Предложио је Олги да се ријеши мене, као и да ријеше све послове које имају у Црној Гори. Олга и Светлана су након два дана допутовале у Будву како бисмо се договорили о томе шта да радимо. Олга је поновила да јој је Владимир Кузњецов запријетио да мора да ме се ријеши, те да ће, ако то она не уради, он ангажовати момке да то ријеше на свој начин. Упозориле су ме да је Владимир Кузњецов зао човјек, те да сам и ја у опасности. Од тога дана почео сам да стрепим, слабо сам спавао и устајао ноћу – казао је Зиндовић.

Предложено да свједоче Лопухова и Кузњецов

Пише: Комнен Радевић

Наставак суђења Драгану Ћ. Зиндовићу, Радојици С. Зековићу, Александру С. Зечевићу и Рајку Д. Кнежевићу, оптуженима за убиство Владимира Ракочевића и Адалберта Шута у ресторану „Јадранска стража“ у Будви 13. септембра 2007. обиљежили су нови предлози адвоката одбране, тужиоца и пуномоћника породице покојног Ракочевића. Предсједник вијећа у Вишем суду у Подгорици, судија Мушика Дујовић, казао је да ће накнадно одлучити о њима.

Као најважнији, један од бранилаца окривљеног Зиндовића, адвокат Драгољуб Ћукановић, предложио је саслушање свједока Олге Лопухове, коју је представио као правог власника ресторана. Он сматра да, иако Лопухова није очевидац убиства, може да исприча ко је власник, ко је коме пријетио, те шта је рекла Зиндовићу, да би је заштитио од Кузњецова.

– Пред свако суђење, Зиндовића блате и нападају, а ради се о нарученим текстовима у „Вијестима“ у којем Кузњецов прича своју причу... Олга Лопухова се сада налази у апартману „Јадранска стража“. Она ће да појасни ко од кога и шта отима, ко је власник „Јадранске страже“, шта је рекла Драгану Зиндовићу, какве су јој пријетње упућиване од Кузњецова. На преговоре о ресторану „Јадранска стража“ 13. септембра 2007. нијесу дошли адвокати у име Кузњецова. Знамо добро ко је Адалберт Шуто, познат широм Европе. Кузњецов је од Лопухове и Зиндовића покушао да отме овај локал. Лопухова је о свему томе упозорила Зиндовића. Сваки пут пред суђење објављују се наручени текстови у „Вијестима“. Саслушање Лопухове, требало је да предложи тужилац, а не ја – казао је адвокат Ћукановић, подижући температуру у судници.

Реаговала је Татјана Беговић, замјеник вишег државног тужиоца, која се противила предлогу одбране. Уколико суд прихвати да се саслуша Лопухова, која није очевидац убиства, она је предложила да се изврши увид у списе, Врховног државног тужилаштва који су формиран поводом обраћања Кузњецова, а говоре о имовинској угрожености Зиндовића упућене Кузњецовима. Након тога, у расправу се укључио и Радивоје Ракочевић, отац покојног Владимира.

– Предлажем да свједочи и Владимир Кузњецов, који ће из свог угла да исприча своју верзију догађаја- казао је он.

Адвокат Ћукановић је одмах одговорио.

– Тачно је да Олга Лопухова није очевидац убиства, а одбрана је и не предлаже у вези с тим. Ако би се читали списи тужилаштва, то би значило увођење полицијских записника у овај судски поступак. Одбрана инсистира на свједочењу Олге Лопухове.

Ако се прибави адреса Кузњецова на коју би му суд уручио позив, ми се не противимо његовом саслушању, јер нас интересује истина- додао је Ћукановић.

На суђењу је прочитан извод из казнене евиденције, према којем је Зиндовић раније осуђиван за четири кривична дјела тешке крађе, те једно кривично дјело лака тјелесна повреда.

Вијеће судије Дујовића треба до 17. јуна да одлучи о овим предлозима, када је и заказан наставак главног претреса. На јучерашњем суђењу суд је одбио предлог адвоката Боровоја Боровића за ново вјештачење окривљеног Зиндовића, које би обавили вјештаци психолог, психијатар и неуропсихијатар. Боровић је поновио да је налаз комисије љекара вјештака некомплетан, јер га није потписао вјештак психолог.

БИВШИ РУСКИ ОБАВЈЕШТАЈАЦ ВЛАДИМИР В. КУЗЊЕЦОВ ЗА „ВИЈЕСТИ” ИЗНОСИ ОБИЉЕ НЕПОЗНАТИХ ДОГАЂАЈА КОЈИ СУ ПРЕТХОДИЛИ ЗЛОЧИНУ У БУДВИ У СЕПТЕМБРУ 2007.

Како је дошло до крвавог рата за „Јадранску стражу”

Пише: Комнен Радевић

» Након отварања, Лопухова ми је предложила да продамо објекат. Рекла је да су јој казали да нам неће дати да се у Црној Гори бавимо бизнисом, казао је Кузњецов

Владимир В. Кузњецов, пуковник специјалних јединица Руске Федерације у пензији, у интервјуу „Вијестима” каже да није познавао Владимира Ракочевића и Адалберта Шута, који су убијени 13. септембра 2007. године у ресторану „Јадранска стража” у Будви, као ни Владимира и Жељка Јанковића, који су рањени у тој пуцњави. Он износи обиље досад непознатих догађаја који га прате од када је купио тај ресторан на елитној локацији у будванском Старом граду. О пријетњама које су му стизале писао је државним тужиоцима Црне Горе и Руске Федерације, бившем министру унутрашњих послова Црне Горе Јусуфу Каламперовићу, амбасадама Русије и Црне Горе у Подгорици и Москви.

Кузњецов тврди да су му пријетње убиством стизале након што је одбио да прода удио у ресторану. Наводи и да је у Црну Гору почео да долази 2003. године јер је био очаран природним љепотама и климом. Његов пријатељ, са којим је раније служио војску, у то вријеме је продавао некретнине у Црној Гори и предложио му да нешто купи, с чиме се он сагласио.

КУПЉЕНО ПО ЗАКОНУ

– Посредник у продаји објекта „Јадранска стража” био је адвокат Милорад Бојовић. Пошто је цијена за мене била висока, предложио сам Московљанки Олги Лопуховој, са којом сам имао пословне односе, да га купимо заједно. Ми смо провјерили правну исправност докумената и у фебруару 2004. објекат је био стечен на законит начин – добили смо лист непокретности. С обзиром на то да је ресторан био у веома лошем стању, приступили смо скупој реконструкцији. Било је пуно посла, а ми нијесмо могли стално бити у Будви, па смо одлучили да се том послу прикључе мој син Дмитриј и Олгина кћерка Светлана Уљанова. Ријешили смо да трећину објекта пренесемо на њих двоје. У децембру 2004. добили смо нови

лист непокретности, а затим је регистрована фирма ДОО „Јадранска стража“ на Дмитрија и Светлану у једнаким дјеловима. Дмитриј је именован за директора – каже Кузњецов.

Он тврди да је Лопухова касније престала да плаћа за реконструкцију због њених финансијских проблема у Москви.

–Вјеровали смо једно другом и ријешили да власнички статус регулишемо послје отварања ресторана и пет апартмана. Ја сам продужавао финансирање, набављајући новац уз велики труд. До маја 2006. ресторан и мали хотел били су завршени, добили смо папире за почетак рада. Након отварања, Лопухова ми је предложила да продамо објекат. Рекла је да су јој казали да нам неће дати да се у Црној Гори бавимо бизнисом. Био сам одлучан да не продајем, јер сам са сином уложио у ту градњу, осим новца и снаге, још и душу – прича Кузњецов и додаје да су у јуну 2006. телефоном почеле пријетње његовом сину и ујене.

ПРИЈЕТЊЕ У МОСКВИ

– Забринуо сам се зато јер су пријетње долазиле са московских бројева телефона, а то сам установио преко својих пријатеља. Позиви су били од Олге Лопухове. Ја сам је разобличио у томе и то доказао. Мислио сам да ће се она извинити, но она је кренула даље. У априлу 2007. у Москви се одрекла услуга Агенције за заштиту, која припада мени, и закључила је уговор са Агенцијом за заштиту која припада извјесном Шабажкину, који има вилу „Александар“ у Петровцу – рекао је Кузњецов.

Олга Лопухова је 26. марта у „Вијестима“ демантовала Кузњецовљеве тврдње да му је незаконито одузела имовину, које је он саопштио у писмима тужилаштвима Русије и Црне Горе, о чему су „Вијести“ такође писале.

–Демантујем наводе Владимира Кузњецова и његовог сина Дмитрија, који су се лажно представили као власници ресторана „Јадранска стража“ у Будви и у истом тексту изнијели многе неистине – навела је Лопухова у реаговању, тврдећи да је истина сасвим другачија него што наводи Кузњецов.

–Дала сам комплетан износ новца за куповину „Јадранске страже“ 2004. године, за што имам валидна банкарска покрића. Са Кузњецовом сам као партнер ушла у посао бављења угоститељством у Будви, с тим што ми је препоручио да купим тај објекат и обећао да ће дати половину новца. Пошто није поштовао наше договоре из времена уласка у посао, неколико година касније сам схватила да је он на превару добио половину моје имовине – казала је она, додајући да је Кузњецов дио новца уложио у реновирање, што је и она финансирала, „иако је првобитни договор био да тај дио посла буде завршен од његовог новца“.

Лопухова тврди да је по завршетку реновирања Кузњецов почео да пријети њеној кћерки Светлани, која је водила посао са његовим сином Дмитријем.

–Пријетио је и уцењивао, не бирајући начин да читаву имовину узме на силу. Због психичких малтретирања, мојој кћерки и мени постаје неиздрживо да боравимо у Црној Гори, те одлучујемо да се вратимо у Москву, али смо прије повратка преко пријатеља направиле договор са Драганом Зиндовићем да руководи нашим дијелом ресторана – навела је она, додајући да се врхунац догодио 13. септембра 2007. године, око 16 сати по московском времену, када је непознати човјек дошао у њену канцеларију и донио писмо ултиматум од Кузњецова.

–Тражио је од мене да потпишем документ према којем сам сагласна да своју половину „Јадранске страже“ дам њему. У противном, имаћу огромне проблеме. Ње-

Изношење страдалих у пуцњави у „Јадранској стражи“

гов човјек, такође, рекао ми је да о томе све знају црногорска полиција и криминални свијет, те да ће у ресторан послати своје људе који ће преузети комплетну имовину не бирајући средства. Позвала сам у ресторан „Јадранска стража“ и добила менаџера Рајка Кнежевића, којем сам пренијела пријетње и упозорења које сам схватила веома озбиљно, познавајући Кузњецова и то чиме се бави. Сјутрадан сам сазнала за несрећу у ресторану. Али, ни трагедија није зауставила Кузњецова, који мене и моје сараднике назива мафијом, што су он и људи око њега, који су ме прогањали, уцјењивали, пријетили ликвидацијом тврдњама да ће ми „главу откинути“ – саопштила је Лопухова у реаговању објављеном у „Вијестима“.

УПОЗОРЕЊЕ ЗИНДОВИЋА

Владимир Кузњецов, међутим, износи сасвим другачију верзију догађаја који су претходили убиствима у ресторану.

–Када је започела сезона одмора 2007, био сам у Москви, а син у Будви. Олга је 10. јуна дошла у објект са групом Црногораца који су почели плашити персонал. Међу Црногорцима, Дмитриј је препознао Шабајкиновог пријатеља. Хитно сам одлетио за Црну Гору. Кроз два дана екипа се промијенила и Олга је дошла са Драга-

ном—Гигом Зиндовићем и његовим наоружаним људима, за које се испоставило да су полицајци. Олга је говорила да је то њена заштита и показала увјерење које је дала Зиндовићу за управљање њеним дијелом „Јадранске страже“. Светлана Уљанова је написала увјерење Зиндовићу за управљање дијелом у фирми. У собе су се уселили Гигини људи и захтијевали да им се предају кључеви, документа и каса – тврди Кузњецов, додајући да су ноћу крај његових врата сједјели наоружани људи.

—Упозорили су нас да се не обраћамо полицији зато што је њој све познато. Зиндовић нам је објаснио да смо дужни да продамо свој дио, тачније да ће нам вратити новац који смо уложили у објект, те да ћемо моћи живи да одемо из Црне Горе. Објаснио сам му да се никад нећемо договорити ако ће да ми пријети. С њим нијесам хтио да разговарам о продаји објекта, рекавши му да нема увјерење од Лопухове за продају њеног дијела. Он је говорио да ће му она дати увјерење, на што сам му ја одговорио да ћемо тада и разговарати. Више пута сам питао Гигу ко га је послао к мени, ко је то био са стране. Одговорио је да постоји човјек који га је обавезао и да га је тај човјек молио за помоћ Лопуховој. Дуго сам му објашњавао да на мени неће зарадити новац, него само добити проблеме, но у његовим очима видео сам да су му обећани милиони – тврди Кузњецов. Зиндовић му је, како тврди, предложио сусрет код дискотеке „Трокадеро“ до које је стигао у црном БМВ-у, доводећи једног Руса.

ПРИТИСАК РУСКЕ ПОЛИЦИЈЕ

—Предложио ми је да с њим разговарам. Тај Рус се представио као бивши сарадник вањске обавјештајне службе Виктор Ивановић Лукјанчиков. И он ме је покушао убједити у то да је Гига веома опасан човјек, да је мени потребно да се сагласим са његовим условима, јер је то заправо политика Владе Црне Горе, иначе ме могу ликвидирати и да сам дужан да размислим о сину. Без обзира на то, морао сам отићи за Москву, јер су ме позвали и рекли да се морам јавити због истраге о неком догађају. То је били инсценирано и организовано од Шабајкинових пријатеља. Договорили сам се са Гигом да одлазим. Рекао сам Зиндовићу да је он одговоран за сигурност мог сина Дмитрија који остаје у Црној Гори. Тек што сам полетио за Москву, Зиндовићеви људи су отели пазар Дмитрију, поставили су на касу свог човјека и рекли да ће он сад за њих радити. То ја нијесам могао допустити, па сам се посавјетовао са женом и ријешио да Дмитриј мора отићи из Црне Горе. Уз помоћ пријатеља из Русије, Дмитриј је успио да оде из Црне Горе у Русију. У Москви је према мом бизнису био организован прави полицијски пресинг, а мене су позивали код инспектора, оптужујући ме за учешће у некаквом убиству, прислушкивали су моје телефонске разговоре, око моје викендице дежурали су неки људи. Од нас се захтијевало да се одрекнемо свог дијела у „Јадранској стражи“. Дмитриј и ја смо 21. јула 2007. дошли у Црну Гору у свој локал гдје су газдовали Зиндовићеви људи. У вријеме боравка у Црној Гори били смо принуђени да се скривамо од пратње његових људи. Без обзира на то, успјели смо дати пуномоћје адвокату да води наш посао и предали му документа за вођење грађанског спора и парнице против Олге Лопухове и Светлане Уљанове. Хтјели смо доказати на суду да је читава реконструкција обављена од нашег новца и да је оснивачки капитал фирме плаћен са наше стране. Ми имамо све неоспорне документе и зато смо их предали адвокату – тврди Кузњецов.

Он је испричао да се на властитом примјеру увјерио како је велики утицај руског амбасадора у Црној Гори.

—У октобру 2009, заједно са сином Дмитријем, поново сам дошао у Црну Гору.

Како је дошло до крвавог рата за „Јадранску стражу“

На повратку, на аеродрому у Тивту, био сам задржан на пасошкој контроли, мене су позвали у собу, дуго су некога звали телефоном и ништа нијесу објашњавали. Након што сам затражио разговор са руским амбасадором, пустили су ме не објаснивши разлоге – испричао је Владимир Кузњецов.

Одговор тужилаштва нијесам добио

–Из Београда ме је 11. септембра 2007. године позвао човек који се представио као Адалберт. Почео се распитивати о објекту, његовој површини, опреми и цијени. Рекао је да има интерес да купи тај објекат. Питао ме је на који износ процјењујем свој удио и ко може показати објекат купцима. Ја сам одговорио да га може показати Драган Зиндовић који управља објектом. Нијесам разумио шта се дешава и ријешао сам да напишем писмо Олги Лопуховој, које јој је било уручено преко курира 12. септембра. Увече 13. септембра позвао ме је пријатељ на телефон и рекао да га је телефоном позвао рањени Адалберт Шуто и рекао да су они дошли поразговарати са Зиндовићем у ресторан „Јадранска стража“ и тек што су сјели за сто, из ресторана су искочили људи у береткама и пуцали у њих. Неколико минута послје позива, Шуто је издахнуо. Ја сам позвао телефоном Олгу и онако од срца рекао, ето како је она одговорила на моје писмо. Она се правила да ништа не разумије. Читаво вече покушао сам схватити што се десило, но тек ујутро сазнао сам из штампе ко је погинуо. Мене су 15. септембра 2007. позвали на мобилни телефон и рекли да су у Црној Гори све ријешили, те да су сада они дошли у Русију обрачунати се са мном и са сином. Послао сам жену и сина ван града, а сам сам био принуђен предузети мјере сигурности, зато што сам схватио какви су то људи. Мени су била позната имена погинулих и рањених, мада се ја са њима никада нисам био упознао, а ни мој син такође. Били смо весели што су ухапшени осумњичени за убиство, али су се пријетње појачале још већом снагом. У Москви су ми пријетили убиством. Олга Лопухова је мени на дрзак начин предложила да јој продам удио за симболичну суму новца. Одбио сам. Схватио сам одакле ми долазе пријетње и написао пријаву Врховном тужилаштву Руске Федерације, а 22. јануара 2008. писмо врховном тужиоцу Црне Горе и предложио да дам изјаву. Одговоре нијесам добио – каже Кузњецов.

Зиндовић: Кузњецов ми је показао легитимацију КГБ-а

Суђење за двоструко убиство у Будви почело је у октобру 2008. у Вишем суду у Подгорици. На том првом појављивању, оптужени Драган Ћ. Зиндовић, Радојица С. Зековић, Александар С. Зечевић и Рајко Д. Кнежевић изјавили су да нијесу учествовали у пуцњави и бранили су се ћутањем.

На суђењу у марту 2009. окривљени Зиндовић је признао да је пуцао из два пиштоља. Он је рекао да је запуцао тек након што је момак који је сједио поред Ракочевића нагло устао и кренуо руком према појасу. Зиндовић је тада казао да су му Олга Лопухова и њена кћерка Светлана дале пуномоћје да води ресторан у њиховом одсуству. Оптужени је навео да му је Владимир Кузњецов показао легитимацију официра КГБ-а када су разговарали. Два дана након тога, Олга и Светлана допутовале су у Будву и тада му је Олга поновила да јој је Владимир Кузњецов запријетио да мора да га се ријеша, те да ће, ако то она не уради, он ангажовати момке да то ријеше на свој начин. Тврди да су га упозориле да је Кузњецов зао човек и да је од тога дана почео да стрепи за свој живот.

**РУСКА ДРЖАВЉАНКА ОЛГА ЛОПУХОВА ТВРДИ ДА ЈЕ СУВЛА-
СНИК „ЈАДРАНСКЕ СТРАЖЕ“ И ДА ЈЕ ВЛАДИМИР КУЗЊЕЦОВ
ПОКУШАО ДА ПРЕОТМЕ ЊЕН ДИО**

Пријетио везама у полицији и судовима

Пише: Комнен Радевић

» Пријетио ми је: „Направићу тако да ми све даш без пара. Имам одличне контакте са црногорском полицијом и судством, који ће ми за новац све урадити. Мој ауторитет у Црној Гори је већи од премијеровог. Све ћу ти узети“, рекла је Лопухова

Руска држављанка Олга Лопухова реаговала је на текст објављен јуче у „Вијести-ма“ у којем се наводи да су Владимир и Дмитриј Кузњецов обавијестили црногорске државне органе да црногорска и руска мафија намјеравају да им отму имовину.

– Демантујем наводе Владимира Кузњецова и његовог сина Дмитрија, који су се лажно представили као власници ресторана „Јадранска стража“ у Будви и у истом тексту изнијели многе неистине. Текст је очигледно монтиран и вјерујем да је намјерно пласиран уочи суђења Драгану Зиндовићу како би се извршио медијски притисак.

Истина је сасвим другачија него што наводи Кузњецов. Дала сам комплетан износ новца за куповину „Јадранске страже“ 2004. године, за што имам валидна банкарска покрића. Са Кузњецовом сам као партнер ушла у посао бављења угоститељством у Будви, с тим што ми је препоручио да купим тај објекат и обећао да ће дати половину новца. Пошто није поштовао наше договоре из времена уласка у посао, неколико година касније сам схватила да је он на превару добио половину моје имовине.

Кузњецов је дио новца уложио у реновирање, што сам и ја финансирала, иако је првобитни договор био да тај дио посла буде завршен од његовог новца. По завршетку реновирања, отворили смо ресторан 2006. године, а затим почиње и моја агонија. Кузњецов је почео пријетити мојој кћерки Светлани Јулијановој, која је водила посао са његовим сином Дмитријем. Пријетио је, уцјењивао, не бирајући начина да читаву имовину узме на силу. Због психичких малтретирања, мојој кћерки и мени постаје неиздржљиво да боравимо у Црној Гори, те одлучујемо да се вратимо за Москву, али смо прије повратка преко пријатеља направили договор са Драганом Зиндовићем да руководи нашим дијелом ресторана.

Касније сам из разговора са Зиндовићем сазнала да га је Кузњецов покушао подмитити, на шта он није пристао. Како Кузњецову то није успјело, наставио је да пријети мојој породици и мени. Било је то неиздрживо. Агонија се продубљивала, па сам морала унајмити и обезбјеђење, јер сам страховала за нашу безбједност.

Привођење оптужених у Виши суд

Осјећала сам се лоше.

Врхунац се догодио 13. септембра 2007. године, око 16 сати по московском времену, када је непознати човјек дошао у моју канцеларију и донио ми писмо ултиматум од Кузњецова. Тражио је од мене да потпишем документ према којем сам сагласна да своју половину „Јадранске страже“ дам њему. У противном, ако то не урадим, имаћу огромне проблеме. Његов човјек такође ми је рекао да о томе све знају црногорска полиција и криминални свијет, те да ће у ресторан послати своје људе који ће преузети комплетну имовину не бирајући средства. Позвала сам у ресторан „Јадранска стража“ и добила менаџера Рајка Кнежевића, коме сам пренијела пријетње и упозорења које сам схватила веома озбиљно, познавајући Кузњецова и чиме се бави. Сјутрадан сам сазнала за несрећу у ресторану.

Али, ни трагедија није зауставила Кузњецова, који мене и моје сараднике назива мафијом, што су он и људи око њега, који су ме прогањали, уцјењивали, пријетили ликвидацијом и тврдњама да ће ми „главу откинути“.

Након догађаја у „Јадранској стражи“, у Москви се појачавају пријетње и уцјене. Пријетио ми је: „Направићу тако да ми све даш без пара. Имам одличне контакте са црногорском полицијом и судством, који ће ми за новац све урадити. Мој ауторитет у Црној Гори је већи од премијеровог. Све ћу ти узети“.

Кузњецов наставља да шаље своје људе и коначно сам смогла снаге да га пријавим 7. јула 2009. године у Москви, што је такође могуће провјерити. Након кривичне пријаве, пријетње су престале. Данас, очигледно, Кузњецов мијења тактику и преко црногорских медија наставља покушај преузимања моје имовине. Да је Кузњецов у вашем листу изнио неистине потврђују и званични подаци у будванском катастру, у посједовном листу према коме су власници „Јадранске страже“ Владимир и Дмитриј Кузњецов, моја кћерка Светлана Уљанова и ја, Олга Лопухова по 1/4. Могуће је провјерити да је моја имовина стечена легалним пословима, те да немам никакве везе са мафијом.

Иначе, тренутно сам у Црној Гори, јер се у которском Основном суду води парнични спор. Наиме, Кузњецов је фалсификованим документима покушао сву имовину преузети за себе. Да би што више заплашио људе око себе, представљао се као пријатељ Александра Коржахова, некадашњег шефа обезбјеђења председника Русије Бориса Јељцина. Кузњецов, некадашњи КГБ-овац у Русији и Украјини, због послова пљачки, разбојништва, изнуда, дјелује у криминалном миљеу, а против неких од његових сарадника воде се поступци и за тешка кривична дјела убиства – наводи се у реаговању Олге Лопухове.

СУВЛАСНИК ВЛАДИМИР В. КУЗЊЕЦОВ ТРАЖИО ПОМОЋ ПОЛИЦИЈЕ ДА УЋЕ У РЕСТОРАН „ЈАДРАНСКА СТРАЖА“

Рекли су ми да га је купио страшан човјек

Пише: Комнен Радевић

» Инсистирао сам да се сусретнем с тим човјеком, али ми је Мићовић казао да треба

Прије нешто мање од годину дана, Владимир В. Кузњецов, бивши припадник специјалних јединица Руске Федерације, покушао је да обиђе ресторан „Јадранска стража“ у Старом граду, чији је сувласник. Како „Вијести“ сазнају, он није могао да уђе у објект јер су браве биле промијењене, па се обратио начелнику полиције у Будви.

Владимир Ракочевић и Адалберт Шуто убијени су 13. септембра 2007. године у башти ресторана „Јадранска стража“, док су Владимир и Жељко Јанковић рањени у овој пуцњави.

Кузњецов је будванској полицији послао захтјев јер је, како је објаснио, приморан да тражи помоћ, пошто су му непознате особе заузеле објект и држе га од јуна 2007.

– Дошао сам у објект 17. маја 2009. у седам сати и пронашао два непозната човјека. Један од њих се представио као адвокат, а затим као чувар. Нијесу могли да ми објасне на основу чега се налазе тамо. Браве на свим вратима биле су замијењене и нијесам могао ући у просторије ресторана. Речено ми је да се овдје налазе по наређењу Данила Мићовића из Подгорице од септембра 2007, али ја их сматрам људима Драгана Зиндовића Гиге. Сматрам да је над мојом имовином причињена штета и да њоме располажу без мог одобрења. Молим Вас да предумете законске мјере за ослобађење објекта и да ме заштитите од људи који настављају да ме угрожавају, прате моје кретање и дају на продају моју имовину – пише у допису Кузњецова.

У изјави „Вијестима“ он ту посјету објашњава овако:

– У мају 2009. пошао сам у Будву, дошао сам у објект и затекао тамо Зиндовичеве људе, након чега сам тражио и захтијевао објашњење. Они су телефонирали адвокату и замолили нас да сачекамо у кафићу у Старом граду у Будви. Појавили су се мушкарци, сјели недалеко и почели да нас надзиру. На сусрет нико није дошао и ми смо се удаљили, па је за нама кренула пратња. Следећи дан дошли смо у полицију у Будви. Замолио сам начелника полиције да ми објасни шта у мом објекту раде људи Гиге Зиндовића. Савјетовали су ме да се обратим суду. Рекао сам да сам се прије двије године обратио, али дјело није ни разматрано. Дошао сам у суд и схватио да је мој предмет ишао од Котора до Подгорице годину и по. Два пута сам се сусрео са

Злочин се догодио 13. септембра 2007. године у башти ресторана „Јадранска стража” у Будви

адвокатом породице Зиндовић Мишовићем, који нам није могао доставити документе на основу којих се његови људи налазе у мом објекту. Он ме је убјеђивао да је Олга продала свој дио неком Црногорцу и да је то веома страшан човјек. Инсистирао сам да се сусретнем с тим човјekom, али ми је Мишовић казао да треба ићи некуда у планине. Сагласио сам се, али до сусрета није дошло. Предлагао сам да отворимо ресторан, на што ми је било речено да се договорим са Зиндовићем када изађе – казао је Кузњецов.

Радивоје Ракочевић, отац покојног Владимира, недавно је на суђењу приговорио налазу вјештака у коме се наводи да је окривљени Зиндовић у вријеме извршења убиства, био битно смањено урачунљив. Ракочевић је навео да му је неуропсихијатар из Београда казао да овај налаз представља само припрему да би се он прогласио неурачунљивим како би избјегао одговорност.

У интервјуу који су „Вијести” објавиле 12. априла Кузњецов је казао да их раније није познавао. Тада је испричао да је 2004. ресторан купио са Олгом Лопуховом из Москве, те да су му 2006. године након тога стизале пријетње убиством, како њему тако и његовом сину Дмитрију, зато што је одбио да прода свој удио у ресторану. Он тврди да су те пријетње стизале од Олге Лопухове, која је дошла са Зиндовићем и његовим наоружаним људима у ресторан. Зиндовић му је објаснио, тврди Кузњецов, да треба да прода свој дио, те да ће са сином моћи жив да оде из Црне Горе.

Олга Лопухова је у „Вијестима” демантовала Кузњецовљеве тврдње да му је

незаконито одузела имовину, тврдећи да је дала комплетан износ новца за куповину „Јадранске страже“ 2004, за шта, како тврди, има банкарска покрића. Лопухова тврди да јој је Кузњецов пријетио и уцјењивао је јер је хтио да узме имовину на силу.

Пријетили газди кад је истраживао убиство Шута

Владимир Кузњецов наводи да се власник Агенције за обезбјеђење у којој је покојни Адалберт Шута радио интересовао због чега је овај убијен. Не наводећи његово име, Кузњецов каже: „У априлу 2008. године газда агенције је кренуо у Црну Гору заједно са женом новинарком, јер је хтио да сазна зашто су убили Шута. Није могао гледати у очи Шутовој мајци, која је живјела у истој улици у западној Украјини. Дошао је на мјесто погибије Шута у Будви и срео се са Зиндовићевим људима и полицајцима који су живјели у хотелу „Јадранска стража“. На питање зашто су убили ненаоружане људе, они су одговорили пријетњама. Потом су га одвезли на сметлиште ван града и окретали пред њим бубањ пиштоља, пријетили му убиством, но они нијесу знали да је он ратовао у Авганистану и много пута видео смрт тако да се не плаши – каже Кузњецов.

Мићовић: Изјаве Кузњецова уопште нијесу тачне

Адвокат Данило Мићовић негирао је да се икад сретао са Владимиром Кузњецовом, као и да му је говорио о продаји „Јадранске страже“.

–До таквог посла никад није дошло и неће док се не оконча парнични поступак у Основном суду у Котору. Да је ресторан продат, то би било евидентирано у кастру. Такав уговор никада није овјерен у суду и изјаве Кузњецова су неосноване. У „Јадранску стражу“ нијесам ушао од 13. септембра 2007, изузев са которским судом, који је у оквиру поступка тамо ишао како би утврдио чињенично стање – рекао је Мићовић.

ПРЕСУДА ЗА ЗЛОЧИН У БАШТИ РЕСТОРАНА „ЈАДРАНСКА СТРАЖА“ У БУДВИ

Зиндовићу и осталима 68 година затвора

Пише: Комнен Радевић

» Док је излазио из суднице са лисицама на рукама, Зиндовић се окренуо према својој родбини и пријатељима и кроз осмијех поручио полицији: „Оставите на миру те поштене људе“

Никшићани Драган Ђ. Зиндовић, звани Гига, и Радојица С. Зековић, те Беранци Александар С. Зечевић и Рајко Д. Кнежевић осуђени су на по 17 година затвора зато што су 13. септембра 2007. године, око 18 часова, у башти ресторана „Јадранска стража“ у Будви убили Владимира Ракочевића, који је живио у Чешкој, и украјинског држављанина Адалберта Шута, а ранили Владимира и Жељка Јанковића, одлучило је кривично вијеће којем је предсједавао судија Мушика Дујовић, предсједник Вишег суда у Подгорици.

Зиндовић и Зековић су због кривичног дјела „одузимање возила“ осуђени на по шест мјесеци затвора, па их је суд осудио на јединствене казне од по 17 година и четири мјесеца затвора.

Одмах након што је судија Дујовић саопштио пресуду и дао образложење, негодовао је Зековић. Док је судија Дујовић излазио из суднице, Зековић је добацио у смислу да је ово као „турски суд“.

И из дијела суднице гдје је сједјела родбина осуђених чули су се гласни повици негодовања због пресуде. Полиција, која је задужена да контролише ред у судници, стишавала је страсти, упозоравајући родбину осуђених да се у судници не може викати. Док је излазио из суднице са лисицама на рукама, Зиндовић се окренуо према својој родбини и пријатељима и кроз осмијех поручио полицији: „Оставите на миру те поштене људе“.

Средовјечна госпођа нагонујући због висине казне упозорила је полицију да се не смије дозволити да странци, мислећи на оштећене, пуцају, те да ће се „осилити да пуцају на полицију и на предсједника“.

У образложењу пресуде судија Дујовић је казао да су доказани наводи оптужнице Татјане Беговић, замјенице вишег државног тужиоца, да су Зиндовић, Зековић, Кнежевић и Зечевић, као саизвршиоци, по претходном договору, убили Ракочевића и Шута, а покушали да убију Јанковиће, чиме су починили „тешко убиство у покушају“ из члана 144 тачка 8 Кривичног законика Црне Горе. Тужитељка је тврдила да су њих четворица, након што су по претходном договору друга четворица ушли у башту

локала „Јадранска стража“, из већ припремљеног оружја, три пиштоља и револвера, према њима испалили више хитаца. Од испљених хитаца Ракочевић и Шуто задобили су повреде од којих су преминули на мјесту обрачуна, док су Јанковићи с тешким повредама превезени у рисанску болницу.

Судија је подсјетио да је Зиндовић своју одбрану дао тек на главном претресу и да није желио да одговара на питања, а да су се остала тројица током читавог поступка бранила ћутањем, иако су сви „уопштено“ негирали кривицу. Он је закључио да су у будванском ресторану пуцали само оптужени, а да су остали били ненаоружани.

—Први је пуцао оптужени Зиндовић Драган, потом остали оптужени, тако да наводи одбране Драгана Зиндовића да је на њега претходно пуцао неко други, односно од стране оштећених, па да је тек онда потегао оружје, ничим нијесу поткријељени, напротив, у свему су оповргнути. Ово без обзира на то што на главном претресу један од оштећених покушава свој исказ прилагодити одбрани оптуженог Драгана Зиндовић или обрнуто. Први искази код истражног судије увијек су најобјективнији и у најбољем сјећању било ког свједока непосредно након догађаја. Сви балистички материјални трагови који су пронађени на лицу мјеста потичу од четири оружја, и то од два пиштоља калибра 7,65 мм, и револвера 357. Управо и у тијелима сада покојног Владимира Ракочевића и Адалберта Шуто, те оштећеног Жељка Јанковића, пронађени су пројектили испљени из ове врсте оружја. Никакви други трагови који потичу од другог оружја, нијесу пронађени, а оштећени нијесу били у могућности да на било који начин неутралишу или измјештају те трагове – рекао је судија у образложењу пресуде.

Судија је рекао да се свједочења двојице Јанковића и Игора Ложњаковића, као непосредних посматрача догађаја, и Горана Руковине, дати пред истражним судијом не могу ничим оспорити.

—Њихови искази у свему су поткријељени прије свега траговима нађеним на лицу мјеста, потом свим проведеним вјештачењима – саопштио је судија.

Суд није прихватио наводе Зиндовићеве одбране да је ријеч о разним правним варијантама нужне одбране, иако ни оштећени нијесу дошли са „пријатељским побудама“.

—Оптужени Зиндовић и остали оптужени имали (су) више могућности и начина да елиминишу било какву лошу намјеру оштећених, и то сасвим једноставно пријавом овлашћеном органу за могуће угрожавање. Напротив, они то не чине, већ се договарају шта ће даље слиједити, сви наоружани долазе у локал, заузимају одређене позиције по захтјеву Зиндовића и одмах потежу оружје, пуцају, из чега произилази последица која је наступила – рекао је судија у образложењу.

Суд је у погледу Зиндовићевог психичког здравља у свему „прихватио налаз вјештака психолога, психијатра, и неуропсихијатра, односно закључак и мишљење психијатра и неуропсихијатра, и ту нема ништа спорно за суд – рекао је судија.

—Према томе, Зиндовић је кривичноправно одговоран, као и остали оптужени, за тешко убиство у покушају, односно оптужени Зиндовић и Зековић и за кривично дјело одузимање возила – казао је судија Дујовић у образложењу пресуде.

Зековић и Зиндовић су осуђени и зато што су дан након злочина у мјесту Јаз код Будве украли „цету“ (БД: 59-99), власништво Ненада Лопичића и превезли се до Радановића, и оставили га на паркингу предузећа „Трејд јуник“.

Виши суд у
Подгорици

Спор око власништва довео до убиства

Зиндовић је на главном претресу тврдио да га је Олга Лопухова, сувласница ресторана „Јадранска стража“, замолила да је заштити од Владимира Кузњецова, руског бизнисмена, такође сувласника овог ресторана, јер јој је Кузњецов наводно пријетио. Он је рекао да му се Кузњецов представио као бивши официр КГБ-а, те да је након тога и пријетњи живио у сталном страху за себе и своју породицу.

Према Зиндовићевом мишљењу, мотив сукоба са Кузњецовом је спор око власништва над рестораном, а да је њега Лопухова овластила да руководи „Јадранском стражом“.

Међутим, Кузњецов је у изјави „Вијестима“ рекао да су од почетка реновирања ресторана почеле „пријетње и уцјене црногорске и руске мафије“ да мора да прода свој удио по веома ниској цијени, које су временом постајале све теже. Он је рекао да је Зиндовић њега и његовог сина у јуну 2007. године са својим наоружаним момцима наводно најурио из ресторана и рекао им да више немају шта ту да траже.

Кузњецов је негирао да познаје Шута, Ракочевића и Јанковиће. Он је рекао да се поводом тога обраћао полицији и државном тужиоцу.

Одбрана ће се жалити

Адвокат Драгољуб Ђукановић, бранилац окривљених, казао је „Вијестима“ да ће уложити жалбу на првостепену пресуду, јер су и остали адвокати одбране, мислећи на адвокате Боривоја Боровића и Данила Мићовића, незадовољни изреченом казном.

– Суд је, између осталог, у образложењу пресуде казао да оштећени Ракочевић, Шута и Јанковићи нијесу дошли у ресторан „Јадранска стража“ из пријатељских побуда – казао је Ђукановић.

Вондацнја

Душко Јовановић

► Шумски људи прогнани из постојбине

Бамутураки МУСИНГУЗИ
(магазин The New African, Уганда)

Шумски људи прогнани из постојбине

Пише: Бамутураки Мусингузи

» Читаве заједнице Батва у Уганди, Руанди, Бурундију и Демократској Републици Конго никад се нијесу опоравиле од траума због насилног протјеривања из својих шумских области

» Имамо много проблема, али је најтеже то што када изгубимо неког немамо земљу гдје бисмо га сахранили

Батва људи су бивши ловци-сакупљачи који су живјели у кишним шумама Средње Африке, нарочито у Демократској Републици Конго, Уганди, Руанди и Бурундију. Исељени су са тих простора током много деценија како би уступили мјесто пољопривреди, индустријским шумским плантажама и резерватима дивљих животиња. Сада живе као занемарена и маргинализована мањина у региону, често у забаченим конфликтним и постконфликтним подручјима. Називају их Пигмејима (име често коришћено у пејоративном смислу), а они настављају да се суочавају са дискриминацијом и присилним расељеништвом, често у потпуности изопштени из привредног, политичког и друштвеног живота својих земаља.

Хагумимана Кануабихинги је типични представник некад поносних и независних Батви (или „шумских људи“) који су постали беземљаши, срозани на статус илегалца и просјака и живе на ободима националног парка Мгахинга Горила у Уганди. Кануабихинги (42) је сада водич у парку, а да није био прогнан из шуме, можда би досад постао вјешт ловац или војник.

Читаве заједнице Батва у Уганди, Руанди, Бурундију и Демократској Републици Конго никад се нијесу опоравиле од траума због насилног протјеривања из својих шумских области. Неки су се одали пићу да прикрију свој јад. Њихове старјешине су веома носталгичне за својим кућама у шуми гдје су одрасли. Остали испољавају огорченост, јер сада други њима владају и у њиховој су милости, док су некад били слободни у шуми и сами управљали својом судбином.

– Насилно протјеривање нимало није било добро за нас, али пошто нам је наметнуто, нијесмо имали другог избора – наглашава Кануабихинги и додаје: „Газде Бафумбира понудиле су некима од нас да се настанимо на неплодној земљи у замјену за наш рад на њиховим фармама. Они нам не дају одговарајућу плату, али нам до-

звољавају да сакупљамо остатке жита након главне жетве“. Након што су били протјерани из својих шумских области, Кануабихинги се сјећа да је живот био јако тежак за Батве и да су практично морали да просе за апсолутно све.

–Током прогона неки наши људи су умрли, док су остали били потпуно одвојени од својих породица – рекао је он за лист „Њу Африкан“ у граду Кисоро, западна Уганда. Ипак, 40-годишња Нуирабатариуана каже да је срећна што живи изван шуме. “У шуми смо живјели као једна етничка група, а сада можемо комуницирати са осталим људима”, рекла је она. „Док смо одрастали у шуми, јели смо храну са лишћа, а сада користимо тањире. Сада једемо пасуљ, ирски кромпир, posho, obushera (тамошња каша од проса, сира и пшенице). Не желимо да се вратимо у шуму, али хоћемо земљу на којој бисмо се настанили“.

Међутим, то виђење је став мањине. Џесика Џој Кидерина је удата и има петоро дјеце, а жељела би да се врати у шуму јер сматра да је тешко прехранити породицу у новој средини. „Али ако овдје добијем парче земље, не бих се вратила у шуму“, додала је она.

Кануабиахинги вјерује да би посједовање сопствене земље омогућило Батви-ма да побољшају свој живот. Овакав став дијели и Стивен Серутоке (39): „Ако не можемо да се вратимо у шуму, треба нам дати земљу“, објашњава он. Без земље не можемо добити храну или боље куће. Не желимо да нас раселе далеко једне од других јер смо навикли да живимо као породица или група.“

– Ниједан Мутвајац (назив за појединца из племена Батва) не посједује више од једног рала земље, а илегални насељеници могу бити исељени по жељи власника- каже Пенина Занинка, координатор програма Уједињених организација за развој Батва у Уганди (УОБДУ). „Неколицина који посједују земљу такмиче се са небатвајцима.“

ИСТОРИЈАТ

Историјски гледано, западна Уганда била је прекривена шумом. Према њиховим предањима, „шумски људи“ себе сматрају првим људима на том тлу. Заиста, они су најстарија етничка група Средње Африке, њихове традиционалне активности лова-

ца-сакупљача, биле су актуелне хиљадама година прије пољопривреде и узгајања стоке. Међутим, последњих деценија, Батва губи већи дио своје територије и повлачи се пред фармерима, па нијесу више „шумски људи“. Заправо, продор пољопривреде био је само почетак њихове несреће. У скорије вријеме постали су жртве битке за очување шума. Шуме Мгхаинга и Бвинди у Уганди су деведесетих година прошлог вијека заштићене као национални паркови.

Била је то добра вијест за дрвеће, шимпанзе и планинске гориле, али не и за Батве, старе чуваре шума. Данас су „шумски људи“ заборављени људи. Они су, без земље и са традиционалним вјештинама које су постале непотребне, доведени до екстремног сиромаштва на ободима обрадиве земље. Процијењено је да 10.000 Батва живи у Уганди, а 135.000 у ДР Конго.

–Не подржавамо исељавања, али ако су исељени, треба им то и надокнадити“, тврди Занинка, координатор програма УОБДУ. „Да су их упитали, можда би одбили да се преселе или би тражили надокнаду. Батви живе у крајњој биједи, као резултат тога што нијесу консултовани“. На питање да ли би се вратио у шуму, Кануабихин-гово лице је озарио широк осмијех. „То би био сан. Били бисмо срећни“, одговорио је. „Наравно, знамо да нам влада неће дозволити да се вратимо. Понекад, влада би требало да нам дозволи да ловимо у шуми, као и да прикупљамо мед и биље. Када смо били у шуми, нијесмо се разболијевали тако често као данас међу осталим заједницама“.

Нуирабатариуана се не слаже: „Наша дјеца су се разболијевала и умирала у шуми зато што или нијесмо могли да дијагностикујемо болест или смо користили погрешно биље“, рекла је она. Серутоке, још једна жртва принудног исељавања, има контрааргумент: „Сада нам треба новац да бисмо отишли у болницу, а неке лакше бољке, као што су болови у леђима и главобоља, некад смо могли излјечити биљкама. Међутим, сада их не смијемо сакупљати у шуми“.

ИНТЕГРАЦИЈА

Угандски Батви заиста имају глас у УОБДУ, који промовише њихова права и помаже им у прибављању земље, обезбјеђивању образовања и здравствене заштите. У марту прошле године Батви су упутили молбу парламенту изражавајући жељу да буду обештећени тако што ће поново населити земљу коју могу назвати својом.

Њихове норме, вриједности и култура много су се промијенили. Кануабихин-ги примјећује: „Бафумбира и друге заједнице не би дијелиле исти тањир са једним Мутвом, говорећи 'не можемо да једемо са Бушманима'. Такође присиљени смо да усвојимо језик Кифумбира поред нашег рутва језика како бисмо се интегрисали са Бафумбира племеном“.

Серутоке каже да он „охрабрује бракове између Батва и осталих племена иако „куповина младе“ никада није била дио наше културе. Ми бисмо једино понудили козу или овцу као знак захвалности“.

Серутоке, који је крштен као Стивен, каже да су напустили своју традиционалну религију јер су им након исељења о њој говорили као о „назадној“. „Оставили смо нашу културу и религију у шуми и усвојили нову“. Међутим, када су га питали да ли би се вратио у шуму као хришћанин, Серутоке каже: „Да нам дозволе да се вратимо у шуму, најприје бих затражио опроштај од наших предака и рекао збогом хришћанству“.

Док је он своју дјецу уписао у школу, његов савјет упућен саплеменику из Батве

Батва плес. Један старјешина је рекао: „Наш прави плес и пјесма остали су у шуми“

да учини исто није наишао на разумијевање, што га је разљутило. „Само образовањем ћемо доћи до запослења. Али, опет, без новца наша дјеца можда неће добити више образовање. Када би се нашој дјечи дале бесплатне униформе и остали школски материјал, онда би остали Батва родитељи били мотивисани да пошаљу своју дјецу у школу“.

Серутокијев четрнаестогодишњи син Мулиза Себени, ученик трећег разреда основне школе, умјешао се у разговор: „Волим што идем у школу као и други. Моја жеља је да postanем учитељ или возач“. Серутоке, који је имао 12 година када се десило иселјавање, сјећа се да његова заједница никада није пружала отпор, јер им је влада говорила да иду гдје живе други људи.

Он је, међутим, тужан што се њихов начин живота толико промијенио па више не ужива у месу дивљих животиња и меду које је његов отац имао обичај да доноси кући кад је он био дјечак. „Плесали смо како бисмо прославили успјешан улов животиње. Сјећам се скупљања воде у глиненим чинијама, оним од бамбуса или тикве судовњаче. Сада користимо канистер“, рекао је он.

КИСОРСКИ БАТВИ

Чини се да је живот Батва, настањених у граду Кисоро у Уганди, још тежи од живота људи који живе на ободима Националног парка Мгахинга Горила. Без икаквих средстава за живот, Батви који живе на брду Мукинго у граду Кисоро веома су захтјевни па било који посјетилац који их обилази, а не донесе им нешто (храну, сапун, новац или одјећу) неће наићи на топлу добродошлицу. На брду Мукинго живи 60 одраслих и дјеце.

Очекују брошуре, нарочито када виде странце. Напустиће шта год да раде и пратиће их- каже Стивен Тумусиме, службеник за пројекат заједнице у оквиру Фонда за очувања Бвинди Мгахинга.

– Када радите с њима, мисле да их варате. Убијеђени су да средства од пројекта треба да иду директно у њихов џеп.

Поред осталих активности, Фонд за очување Бвинди Мгахинга купује земљу и гради куће за Батве. Седмдесетпетогодишњи старјешина и потпредсједник ове заједнице Бабитанги Махуку признаје: „Немамо земљу и зато морамо да радимо за друге како бисмо обезбиједили храну. Новчана привреда је немилосрдна јер је новац потребан за све“.

Предсједник заједнице Џејмс Кидума додаје: „Имамо много проблема, али је најтеже то што када изгубимо неког немамо земљу гдје бисмо га сахранили. Чак и да их сахранимо у граду, општина нам може наредити да покојнике носимо негдје друго“. Међу 30 сталних кућа за Батве на брду Мукино које је саградила бискупиа Мухуву налазе се и привремени објекти за станаре који живе биједно током хладних и кишних сезона.

Кидума, Мутва који се преселио у град Кисоро, њихов неугодан положај приписује немогућности да призову духове својих предака. „Обављали смо своје религиозне обреде у шуми, а то нам није дозвољено овдје у граду. Наши људи умиру и пате зато што преци нијесу срећни“.

НОВЕ РЕЛИГИЈЕ

Након исељења из древних области, Батви су сада приморани да се придруже новим религијама и учествују у савременом начину живота. У извјештају из 2001. године о угандијским мањинама Међународне групе за права мањина приказан је случај Рајаба Данијела Мбунге, кога су обрезали муслимани (тако је стекао име Рајаб) и крстили хришћани (одатле име Данијел), док се још увијек позива на претке као Мбунга. Данијел Рајаб Мбунга посјеђује све богомоље како би видео ко нуди већа обећања за одјећу, храну, духовну обнову и друге користи за његову породицу и заједницу.

Драстична промјена у њиховом начину живота, уз малобројност и биједни положај, довела је угандске Батве готово до истребљења. У јулу 2006. године, Угандска алијанса за коалицију са пасторалним грађанским друштвеним организацијама (COPACSO) упозорила је да је преосталих неколико хиљада Батва (или Тва) у опасности од изумирања. Губитак њихових древних огњишта у шумама имао је ужасне последице. Забрањен је приступ традиционалном љековитом биљу у шуми, док је приступ савременој здравственој заштити ограничен услед недостатка новца. Батве и шуме везују одређене духовне и религиозне споне. Одређени предјели се поштују и сматрају основним за њихово постојање. Сваки географски предео, а нарочито они унутар шуме, носи име повезано са историјом и далеком прошлошћу – свијетом митских предака.

БАТВИ У РУАНДИ

У Руанди, тек што су Батви исељени и поново насељени уз помоћ љубазних газда, преко ноћи су постали безземљаши због незнања новчане вриједности земље. „Услед незнања, неке наше људе искористили су небатви нудећи им овцу, тикву судовњачу пуну пива, кукурузно брашно у замјену за земљу коју су Батви населили. На крају су завршили као безземљаши и илегалци – каже Пјер Нтиривамунда, вођа Батва у селу Кабагороји на падинама планине Вирунга у источној Руанди.

„Већина је без земље“, наставља Нтиривамунда. „Влада треба да призна наше постојање као и осталих грађана и да нам да нашу земљу. Наша дјеца беру биљке из башта других људи због глади, што додатно усложњава наш сукоб са власницима земље. Неке од нас су чак хапсили и задржавали у локалним полицијским станицама због узимања туђе хране“.

Имакулате Кабураи (70) јадикује: „Иако још увијек можемо да изводимо своје традиционалне плесове, принуђени смо да прихватамо локалне игре. Наши прави плесови и пјесме остали су у шуми. Да ствар буде гора, није нам дозвољено да се вратимо у шуму ни по сировине од којих правимо своје музичке инструменте“.

Иако имају право гласа, не могу бити изабрани за парламент јер су готово сви неписмени. Њихова шанса лежи у образовању. Чарлс Увирагије, извршни директор Организације за културну заштиту (ЦЦА), НВО за одбрану племена Батва, тврди да је земљиште стуб живота и да влада треба да призна постојање Батва.

–Посједовање земље даће нам идентитет, положај у друштву, сигурност, слободу, али нас и спријечити да будемо номади. Расељавање нас је принудило да живимо као бесправни насељеници па нијесмо слободни. Наша култура је уништена. Гурнути смо у новчану привреду без средстава за почетак – каже Увирагије.

– Влада нас мора признати и мора нам надокнадити изгубљено. Такође, захтијевамо да будемо интегрисани са осталима, јер нас, ипак, има свега неколико. Батви у Руанди нијесу признати уставом. Политички лидери кажу да ће признање нас као народа довести до националности и оживјети лоше успомене на геноцид из 1994. године. Устав се на нас односи само као на историјски заборављен народ –додаје он.

Руандска влада је забранила идентификацију на националној основи, објашњавајући да „етничке подјеле узрокују сукобе међу људима у земљи“. Од 9,8 милиона Руанђана, Тва (или Батва) има само 33.000. Током геноцида из 1994.године, умјерени Хути су означени као издајници, а Тва као сарадници народа Тутси. До данашњег дана, нека дјеца Батва не иду у школу због трошкова.

–Ако пођу у дрвоњавим стварима, друга дјеца ће их задркивати, што ће их разочарати и обесхрабрити од даљег похађања школе – оцијенио је Увирагије.

БАТВИ У БУРУНДИЈУ

Коначно добре вијести за Батве. За разлику од својих комшија, Бурунди признаје јединствено етничко поријекло народа Батва, а та земља је узор јер омогућава њихово учешће у државној политици. Процијењено је да 80.000 Батва живи у Бурундију. Према уставу из 2005. године, за њих су одвојена по три мјеста у националној скупштини и сенату.

Либерате Никауензи, чланица парламента и предсједница Уједињене организације за промовисање Батва (UNIPOBRA), навела је бројне предности учешћа Батва у политици.

„Признање Батва у нашем уставу је важан резултат“, рекла је она. „Учешћем на државним изборима, омогућено нам је да истакнемо и залажемо се за своја права и образовање. Али, поред интеграције, желимо да наша култура буде вреднована, желимо да заузмемо мјеста у влади и осталим државним институцијама те у дипломатској служби“.

И поред напретка у Бурундију, Никауензи још осуђује сталну дискриминацију заједнице и насиље у породици против жена и дјеце што има за последицу раставу, развод и незаконите бракове. Она је открила да се и сама сусрела са дискриминаци-

Тежак живот
за расељене
Батве

јом у школи, али је истрајала и доспјела ту гдје је сада.

Други Мутва члан парламента Бурундија **Етјен Ндауишимије** истиче: „Још увијек нам фале земља и одговарајуће куће, а наша дјеца не иду у школу. Већина Батва је сиромашна и не могу подићи 1.500 бурундијских франака за здравствену књижицу што би им обезбиједило право на основни преглед“. Недостатак земље и образовања доприноси сиромаштву међу Батвима, рекао је **Леонард Хабимана**, генерални секретар UNIPOBRA. „Влада покушава да нам пронађе земљу, али треба да ради још, јер су Батви који посједују земљу успјели у животу и на истом су ступњу као и небатви“.

Према ријечима Ндауишимија, Батви у Бурундију још увијек немају правична са слушања на судовима, јер нијесу упућени у право и процедуре. Управо због тога, многи заврше у затвору. Такође, нијесу били поштеђени ни у бурундијском грађанском рату, и као такве убијали су их и Хути и Тутси.

-Убијали су нас кад нас ухвате у другим групама, иако нијесмо имали карактеристике било које групе – рекла је Никауензи, која је изгубила свог Мутва мужа.

Вондауња

Душко Јовановић

- ▶ Српски гангстери чували атентаторе
- ▶ Вулевић планирао атентат с Бојовићем
- ▶ Симић сакрио Шћекићеве убице

Тамара МАРКОВИЋ
(„Блиц”, Србија)

ИСТРАЖИВАЊЕ „БЛИЦА”: КО СТОЈИ ИЗА ЛИКВИДАЦИЈЕ ДИРЕКТОРА „ДАНА” ДУШКА ЈОВАНОВИЋА (1)

Српски гангстери чували атентаторе

Пише: Тамара Марковић Субота

» Шокантна сазнања јасно упућују на правац којим је истрага требало да буде вођена, на опструкцију којом је црногорски ДБ заштитио осумњичене и спријечио откривање наручилаца, као и на везе криминалних група на релацији Црна Гора – Србија

Аутоматска пушка с урезаним натписом „Пиљак”, главни доказ на основу ког је Дамир Мандић осуђен за саучесништво у убиству директора подгоричког листа „Дан” Душка Јовановића, како ексклузивно открива „Блиц”, припадала је црном фонду оружја за специјалне потребе црногорске Службе државне безбједности.

Пушка са Мандићевим отисцима, која је два дана после злочина нађена у „голфу 3”, по налогу руководства црногорског ДБ-а, дата је деведесетих година његовом ујаку Самиру Усенагићу, чувеном каратисти, ликвидираном 2001. године. Усенагић је био припадник МУП-а Црне Горе, али је тајним акцијама био везан и за ДБ.

Његово име у истрази убиства Јовановића, међутим, није помињано само по пушци која је после атентата вјештачена у Висбадену. Усенагић је, према подацима до којих је дошао „Блиц”, био сумњичен и за напад на Јовановића 2000. године, када су директора „Дана” претукла тројица нападача. Подгорички медији тврдили су да су напад извеле „црне тројке”, специјалне антитерористичке јединице, али истрага није дошла ни до једног извршиоца, па ни до Усенагића. Цио случај, иако је касније повезиван са атентатом, до данас није расвијетљен.

Како открива „Блиц”, веза Усенагића са црногорским СДБ-ом, премлаћивање Јовановића и коришћење пушке из црног фонда нијесу једини подаци који су у истрази убиства остали сакривени. Истражујући како је вођен поступак и зашто осам година од злочина у пресуди нема осталих учесника убиства, организатора и наручилаца, „Блиц” је открио бројне податке сакривене од јавности, али и од оних који су водили поступак.

Шокантна сазнања јасно упућују на правац којим је истрага требало да буде вођена, на опструкцију којом је црногорски ДБ заштитио осумњичене и спријечио откривање наручилаца, као и на везе криминалних група на релацији Црна Гора – Србија.

Повезаност ДБ-а са организацијом убиства, на коју су од 27. маја 2004. указивали медији и породица убијеног Јовановића, остала је само на сумњама без доказа.

Мјесто
убиства
Душка
Јовановића

Дешавања после злочина, међутим, указују да је црногорски ДБ имао активну улогу у обезбјеђивању логистичке и финансијске подршке осумњиченима. Подршка је, према сазнањима „Блица“, планирана на најсигурнијој и најопаснијој релацији – на вези припадника Службе са сарадницима у црногорском и српском подземљу.

Заступници породице Јовановић у поступку који је трајао пет година узалуд су указивали на намјештене алибије осумњичених **Вука Вулевића** и **Армина– Муше Османагића**, који захваљујући томе нијесу процесуирани, и Мандића, који је најприје ослобођен, а затим осуђен на 30, па на 18 година затвора. Алибији су обезбјеђени у црногорском подземљу, а свједоци који су давали исказе на суду редом су свједочили у корист осумњичених.

Српско подземље било је задужено да после злочина заштити Османагића и Мандића. Финансијску и логистичку подршку Османагићу је 2005, према подацима које открива „Блиц“, пружио **Ратко Бутуровић**, звани **Бата Канкан**, новосадски бизнисмен и предсједник ФК „Војводина“. Управо Бутуровића је Јовановић у новинарским истраживањима повезивао са шверцом кокаина из Латинске Америке. Иако пресудом није утврђено ко је и зашто наредио убиство директора „Дана“, истрага вођена упркос опструкцијама није открила ниједан други мотив осим Јовановићевог новинарског рада.

За Мандићеву екипу, која је после злочина активност пребацила у Београд, био је задужен раковички клан **Небојше Стојковића Стојкета**. Овај клан био је разбијен у „Сабљи“, а Стојковић је у притвору био до фебруара 2006.

У вријеме убиства Јовановића, Стојковићева екипа и даље је имала моћ на београдским улицама, и ту прикривала и штитила Мандићеве људе и њихове послове. Исти задатак раковички клан добио је и годину дана касније у новом злочину, у убиству инспектора подгоричке полиције **Славољуба Шћекића**. По наредби Стојковића, ожењеног сестром Баранина **Љуба Биговића**, касније оптуженог за убиство полицијског инспектора, раковички клан скривао је и другог учесника злочина **Милана Шћекића Чилу**.

Ко је коме, како и зашто обезбјеђивао алибије, подршку, планирао и извршавао нове злочине, сакривао и извлачио убице данас је најцјеловитији приказ организованог криминала и злочина почињених у последњих осам година у Црној Гори, Србији и Хрватској. Опструкција истраге с циљем ослобађања криваца резултирала је новим злочинима – убиствима инспектора Шћекића 2005. у Подгорици и ликвидацијом **Иве Пуканића** три године касније у Загребу.

Алиби од клана „Америка“

Помоћ у алибијима осумњиченима стигла је од бројних свједока, али и од озлоглашеног клана „Америка“, повезиваног са шверцом кокаина и бројним убиствима. **Винету Стругар**, евидентиран као припадник ове групе, свједочио је у корист Мандића, коме се у поступку за убиство Јовановића судило и за отмицу **Миодрага Николића**.

Вулевић планирао атентат с Бојовићем

Пише: Тамара Марковић Субота

» Свима који су радили на случају било је јасно да та екипа, послје убиства Јовановића у Подгорици, спрема атентат и у Београду и да је као главни извршилац опет ангажован Вулевић

Вук Вулевић, осумњичен за убиство Душка Јовановића, годину дана послје злочина, 21. маја 2005. године, ухапшен је у Београду, гдје је планирао нову ликвидацију – атентат на особу чији идентитет полиција никада није открила. Вулевићу је, како ексклузивно сазнаје „Блиц“, прва веза за планирано убиство био Цветко Симић, чије је раскомадано тијело прошле године нађено у загребачком језеру Јарун.

„Набављене су перике“, изговорио је Симић куму Луки Бојовићу у телефонском разговору након којег је у МУП-у Србије наређено хапшење Вулевића. Акцију је спровела специјална група УБПОК-а, која је ушла у траг разговорима Симића и Бојовића, који је у то вријеме, под покровитељством црногорске Службе безбједности, у Подгорици под заштитом држао одбјегле припаднике земунског клана Сретка Калинића и браћу Милоша и Александра Симовића. Из Црне Горе Бојовић је у Србију с налогом за убиство послао и Симића и Вулевића.

–Симић је са Бојовићем, који је био у Подгорици, разговарао из говорнице у центру Београда у унапријед договорено вријеме и у шифрама. Успјели смо да лоцирамо говорницу и откријемо телефонске картице, а онда је Симић изговорио да је све спремно и да су набављене перике. Претходно смо евидентирали контакте Симића и Вулевића. Није било времена за губљење. Свима који су радили на случају било је јасно да та екипа, послје убиства Јовановића у Подгорици, спрема атентат и у Београду и да је као главни извршилац опет ангажован Вулевић. Истог момента кренуло се у потрагу за њим. Чији атентат су спремали, никада није откривено, јер је Вулевић ухапшен прије извршења злочина. Јасно је да на мети групе у којој су Бојовић, Симић и Вулевић може да буде само неко чије би убиство изазвало потрес у јавности, врло могуће по наређењу неког много моћнијег – открива за „Блиц“ извор из српске полиције која је 2004. и 2005. била укључена у истрагу убиства Јовановића.

Вулевић је, убрзо послје пресретнутог разговора лоциран у пицерији „Њујорк“ у Крунској улици у друштву Милана-Чиле Шћекића и Љуба Биговића, који су три мјесеца касније у Подгорици убили инспектора црногорске полиције Славољуба Шћекића. Према информацијама до којих је дошао „Блиц“, осим за убиство полицијског

Вулевић

инспектора, црногорски МУП је осумњиченог Милана-Чилу Шћекића повезивао и са убиством Душка Јовановића.

Црногорска полиција је, наиме, сумњала да је Милан Шћекић, поред Вулевића и Мандића, трећи човек из „голфа 3“ из кога је на директора „Дана“ у мају 2004. испалјено 16 хитаца. Према тој претпоставци, Армин Османагић, четврти учесник атентата, био је логистичка подршка убицама, на пар стотина метара даље.

Послије злочина испред редакције „Дана“, Османагић је из Црне Горе побјегао у Србију, гдје је добио заштиту Ратка Бутуровића, председника ФК „Војводина“, док је за подршку Мандићевој екипи и Милану Шћекићу Чили био задужен раковички клан. Вулевић је послје хапшења у Београду изручен Црној Гори, гдје је био у затвору до децембра 2009. Једна за другом падале су оптужбе против њега за убиство Јовановића, за кријумчарење 200 килограма кокаина, шверц кафе, утају пореза... У затвору су га службено посјећивали најутјицајнији функционери службе. Подаци „Блица“ указују на то да су опструкције истрага које су вођене

против Вулевића биле најсложеније, јер је он једина особа која би прстом могла да упре у наручиоце атентата на Јовановића.

Полицијска сазнања која открива „Блиц“ указују да је Вулевић прије убиства директора „Дана“ у Подгорици имао састанак са неколико утицајних особа, и то у локалу у близини зграде СДБ, која је у то вријеме промијенила назив у Агенција за националну безбједност.

Претпоставка полиције била је да је Вулевићу на том састанку и дат налог за атентат. Упркос опструкцији истраге, инспектори црногорске полиције су Вулевића с убиством повезали два дана касније, када је у Подгорици наћен „голф 3“ из кога је пуцано на Јовановића.

У то вријеме Вулевић је из Црне Горе тајно пребачен на Косово, гдје га је 4. јуна полиција лоцирала у хотелу „Гранд“ у Приштини, и то у друштву суграђана Беранаца Бранислава-Нана Ивановића и његовог рођака Вука Ивановића. Истог дана за Вулевићем је расписана потјерница, али Унмек полицији нико није послао захтјев за његово хапшење.

Потјерница је тог 4. јуна расписана и за Наном Ивановићем. Два дана раније, Мандић, кога је у Београду требало да прихвати раковички клан, ухапшен је на сурчинском аеродрому, а 14. јуна црногорска полиција повукла је потјерницу за Ивановићем. Његова евентуална сазнања о убиству Јовановића и однос са Вулевићем остали су тако неиспитани.

Зашто и по чијем налогу, није познато, али је у то вријеме полицији била позната веза Ивановића са припадницима службе, посебно са једним функционером који је у моменту Јовановићевог убиства виђен у близини мјеста злочина. Неколико стотина метара од паркинга редакције „Дана“ у моменту злочина виђен је и Ненад Мићуновић, најближи сарадник Брана Мићуновића, боса црногорске мафије.

„Голф“ украден у Загребу

Потјерница због расвјетљавања убиства Душка Јовановића била је расписана и за извјесним **Љубишом Јузбашићем** из Сиска. Ко је Јузбашић и каква сазнања је имао о убиству директора „Дана“, није познато, јер се његово име из непознатих разлога више није помињало у истрази. Од јавности је сакривен и податак да је „голф 3“, из ког је пуцано на Јовановића, украден 21. марта 2001. у Загребу. Возило је пребачено у Црну Гору и од тада није регистровано нити је прелазило границу.

Симић сакрио Шћекићеве убице

Пише: Тамара Марковић Субота

*» Приказ злочина указује на то да је убиство Шћекића последица
опструкције истраге атентата на Душка Јовановића*

Цветко Симић, који је са Вуком Вулевићем у мају 2005. припремао атентат у Београду, имао је улогу и у убиству инспектора Славољуба Шћекића три мјесеца касније у Подгорици. Према сазнањима „Блица”, Симић је након злочина двојицу Шћекићевих убица извукао из Црне Горе по налогу кума Луке Бојовића.

За овај задатак Симић, чије је раскомадано тијело у фебруару 2010. нађено у загребачком језеру Јарун, како открива „Блиц”, изнајмио је „рено меган” у рентакар агенцији у Дубровнику.

Овим возилом Симић је у Хрватску пребацио Љуба Вујадиновића и Љуба Биговића. Пребацивање је изведено с лажним документима и остало би тајна да 22. септембра 2005. нијесу заустављени на прелазу Брегана.

Словеначки полицајци, како открива „Блиц”, тада су провалили лажна документа на име Драгана Родића, која је користио убица Љубо Вујадиновић. Други учесник убиства, организатор Љубо Биговић, који је имао документа на име Саше Крекића, остао је неоткривен. Цветко Симић користио је свој пасош, а веза ове тројице остала је евидентирана у словеначкој полицији.

Та веза данас је, уз податак о контактима Бојовића и Саше Борете, трећег оптуженог за убиство Шћекића, дио приказа организованог криминала и злочина у Србији, Црној Гори и Хрватској. Приказ злочина указује на то да је убиство Шћекића последица опструкције истраге атентата на Душка Јовановића.

Начин организације и извршења убиства Јовановића и Шћекића, као и припрема ни атентат у Београду, указују на то да је наређење за свако убиство потекло из истог центра моћи, који је потом 2008. донио и одлуку о убиству Иве Пуканића.

У истрази убиства Јовановића српска полиција помагала је колегама из Црне Горе. Извор „Блица”, који је са српске стране учествовао у расвјетљавању убиства, каже да се сарадња одвијала у телефонским разговорима, али и на тајним састанцима, којима су присуствовали инспектори из Холандије и Данске.

– Вулевић је био главна тема свих састанака због злочина у земљи и иностранству и веза са црногорским ДБ-ом. Било је јасно да црногорска полиција сумњичи колеге из своје службе за организацију убиства. Између црногорске полиције и Службе владало је велико неповјерење. Зато смо податке размјенивали тајним каналима преко човјека који је службена документа у Подгорицу преносио авионом „Монтенегроерлајнза” на руке инспекторима – открива извор „Блица”.

Симић

У то вријеме, Лука Бојовић почео је серију убиства по Београду, атентате на Андрију Драшковића и Зорана Недовића, убиство Бранка Јевтовића. У октобру 2008. у Загребу су, у организацији Сретена Јоцића, убијени Иво Пуканић и Нико Франић.

Полицији није промакла улога коју је Цветко Симић имао и у овом злочину. Дан после убиства, у хотелу у близини границе одржан је тајни састанак српске и хрватске полиције ради размјене информација. Наредног јутра у хотелу се појавио Симић, распитујући се ко је од полицајаца био на састанку.

Услиједили су нови злочини: убијени су Горан Марић и Илија Нововић, нађено је тијело Цветка Симића, после обрачуна у Загребу ухапшени су Сретко Калинић и Милош Симовић. Два дана после Симовићевог хапшења, у Франкфурту је приведен Вулевић и изручен Црној Гори, гдје га чека суђење за убиство у Швајцарској.

Према подацима „Блица“, Вулевић је у Њемачкој користио лажна документа која му је обезбиједио Вуксан Цемовић. Тим документима настављена је заштита коју је Вулевић добијао од убиства Фаиза Кадрића у Цириху 1999, затим у истрагама ликвидација Дарка Распоповића и Мишка Крстовића 2001. у Подгорици.

Веза са Цемовићем дио је Вулевићевог покрића у црногорском ДБ-у. Наиме, Вуксанов брат Данило Цемовић био је прва сарадничка веза Вулевића у ДБ. Управо је Цемовић, који је из службе склоњен када је избила афера о његовим везама са рожајским наркокланом, Вулевићу дао алиби за убиство Крстовића. Услиједиле су нове сарадничке везе, злочини, нове посјете у затвору...

– Не могу да ме осуде колико могу да робујам – рекао је Вулевић цимерима у затвору.

Алиби Ивана Делића

У истрази убиства директора „Дана“ провјеравана је и евентуална улога **Ивана Делића**. Како је утврђено, Делић је имао сигуран алиби: он је прије убиства отпутовао за Даблин, па затим у Лондон код пријатеља **Александра Благојевића**.

Опструкција Рада Булатовића

Подаци „Блица“ указују на то да је опструкција у случају Јовановића постојала и на српској страни. Наиме, крајем 2003. МУП Србије је покренуо истрагу у којој су се нашли скоро сви криминалци из Црне Горе и њихови сарадници у Београду. Евидентирани су бројеви њихових телефона и стављени на прислушкивање. Један од снимљених разговора вођен у марту 2004. између припадника београдског подземља и његовог контакта у Црној Гори јасно је указао да се у центру Подгорице припрема убиство из „дуге цијеви“. У то вријеме ДСС је у Србији формирао владу, а Раде Булатовић постављен је за шефа БИА. Једна од првих Булатовићевих одлука била је прекид прислушкивања те групе. Контакт у Црној Гори тако није идентификован, а непун мјесец дана после Булатовићеве одлуке Јовановић је убијен.

Вондацунја

Лушко Јовановић

► Ласта се вратила у Сурдук

Жељко МАРКОВИЋ
(„Дневник”, Србија)

Ласта се вратила у Сурдук

Пише: Жељко Марковић

» Прича о репортажи која је одбила да живи један дан

Ми, смртници који пишемо за дневне новине које попут тиског лептира „живе само један дан“, рађају се изјутра и умиру увече, углавном немамо проблем са вјечношћу (за разлику од књижевног братства и „професионалних“ писаца), премда један Дан ништа мање не обавезује од Вјечности; немамо проблем, дакле, све док се нека покондирена репортажа, с идејом бесмртности између редова, не отргне и узјогуни, дигне свој папирнати нос, шмугне из кавеза новина и, радосна попут ласте на небу, одбије да живи само један дан. Ми, писци дневних новина, ми који не измишљамо стварност (довољно је нестварна и без измишљања), или смо само у заблуди да је не измишљамо, имамо ту двосјеклу привилегију да своје „књижевне“ ликове, такорећи своју савјест, срећемо на улици и по кафанама, да им се поново враћамо, или да им, чак, одлазимо на погребе; па сам, ето, прије неки дан, на пропутавању за Земун, свратио у Сурдук да посјетим једног свог новинског јунака (имао сам дебео папирнати разлог за ту ненајављену посјету), који је у међувремену постао и филмска звијезда. Али, вратимо се Извору, и подсјетимо се када је и како почело.

Старац оронулог изгледа, миран као бубица, уловљен у мом оку на уличној клупи у Сурдуку, човјек с благом, етеричном сепијом туге и потиштености на лицу под ободом отрцаног шешира, ослоњен руком на дрвени штап с фалусоидним рукохватом у облику луле, цијелом својом „специфичном тежином“ и безазленим зрачењем, бијаше само то што јесте – Оригинал, чиста непатворена Искреност. Старац, дакле, бијаше то што јесте, оличење неизвјештачености, супериорни аутентични драгуљ своје сељачке врсте, насупрот осталих ликова у његовом очном радијусу, који у својој извјештачености, глупавој и фрустрираној јутарњој ужурбаности ситних лихвара, изиграваху то што нијесу! Измакнут од лица, изобличених у купопродајној грозници, изгледао је као неки локални мудрац с фелером. И, сјећам се: сједио је тог сунчаног септембарског пијачног дана, прије двије године, сједио у својој уличној ложи на брдашцу поред гвоздене оgrade налик на свијећњак (гдје и иначе сједи скоро сваког дана), небитан, одстрањен из игре али, рекао бих, равнодушан или чак тужно спокојан у својој мудрој, достојанственој инфериорности особе с којом се више озбиљно не рачуна. Посматрао је представу на раскршћу, виленио својим дубоким, блиједим очима влажног сјаја, полузамишљеног погледа с повременим фазама одсутности и, чак, рекло би се, губљења из „реалног времена“ малог, узбуђеног сурдучког трга у свом позоришном видокругу.

Уста су му била празна, увучена у кости и гњила, и између усана су штрчала само два покрљана зуба у доњој вилици. Сувог стомака, скоцкан у пепељастом пепи-

Човјек
који је
припитомио
ласту

то сакоу с углачаним отврдлинама масноће и земље на ивицама џепова, ревера и око дугмади (логична последица честе употребе овог одјевног предмета), грлио је у крилу, мазио шаком, озлијеђену главу крупног, истраумираног црног пса луталице (Џекија), једног од неколико напуштених паса који су просили на том раскршћу. Пас се предњим шапама, с опрезном покорношћу престашеног, остављеног и прогоњеног бића (избачен је из аута), ослонио на кољена свог заштитника, „свјестан“ да му једино од те шаке, шаке његовог доброг анђела, њежно положене на главу, не пријети никаква каменица. Други луталица (Шаренко) спавао је као подојена беба, приљубљен уз старчев бок на клупи.

Овог септембра, дакле, навршило се тачно двије године – два пута су ласте долијетале на континент Срем – откако сам на тој уличној клупи, у центру Сурдука, угледао описани приказ, набијен страховитим емоционалним и филозофским потенцијалом, и готово нагонски привучен старцу и псима, пришао Бошку Дугачком, некадашњем школском послужитељу и, у младалаштву, сеоском свињару, „љубитељу животиња“ из којег ћу тога дана, на тој клупи, извући златну жицу нечега што до тада, рече, никоме није испричао.

Објавио сам потом репортажу у „Дневнику“ и површински, „бизарни“ слој старчеве приче мање-више је познат широј јавности (што из новина, што са телевизије): Бошко Дугачки је прије неколико година под надстрешницом развалине у сусједству наишао на лашче испало на тротоар из једног од десетак ластавичјих гнијезда. Покушао је да птичицу врати родитељима, али пошто му то није успјело, одио је лашче својој кући, гдје су га он и, повремено, његова сада покојна супруга, хранили црвићима и мувама следећих два мјесеца. И онда је „припитомљена“ ластавица оп-

исала своју прву спиралу око старчевог шешира. Међутим, умјесто да се понаша као сав нормалан ластавичји народ, човјеколика ластва је прекршила зајет врсте: слијетала је на старчев шешир, слијетала му на раме, слијетала му на длан, пратила га у стопу... И тако су се старац и ластва вољели, и вољели, и вољели... И вољели се, тог љета, као што се нико никада није волио! Све док птичицу није убио ауто. Или је одлетјела на југ? Не зна се. Старац је бризнуо у плач, сломио се од туге.

Али, будимо реални, охладимо срце (кад би се срце тек тако хладило, јел'), и покушајмо сада, уз малу помоћ имагинације, да пролетимо са старцем и ластом кроз то њихово невјероватно љето!

И – шта видимо? Видимо, најприје, лашче у шаци, мјехур сапунице. Видимо и старца: отвордлим, готово одрвењеним јагодицама палца и кажипрста распољујује гњило-црвену вишњу, вади коштицу из трулог плода и, погнуте главе и напрегнутог очног живца, обузет пипавим послом за столом у гонку своје реуматичне куће, задебљалим, пожутјелим ноктима, попут приручног алата којег ће одложити кад заврши посао, гњечи раскрвављено биљно месо међу смежураним прстима, а затим јагодицама као штипаљкама, вади црвића из здрузганог плода (пазећи тако да остане жив), флуидно, дрхтаво, као да опрашује цвијет, полаже га на длан на којем се црвић увија као на жару – када је вишњин плод црвљив, а када у њему нема црвића, баца га и тражи други, црвљив плод у ванглици (с црвеним туфнама) пуној вишања.

Затим, када вишњама истекне вријеме и понестане црвића, вреба муве у потрази за свјежом бјеланчевином, лови их муволовком или шаком, лови их на столу у гонку, гдје их намами хљебним мрвама или шећером, или на сунцем окреченом зиду куће, или код свињца (без свиња), прикрада се мувљој ловини обољелих кукова, клецаво, с полуотвореном шаком изнад мувљих крилаца, повлачи окидач зглоба и бридом длана, прије него што се мува снађе, пресијеца јој линију лета, затвара је у шаци (пазећи тако да остане жива, жива је укуснија), а затим живуљку сломљених крила убацује у пластичну посуду с поклопцем – када ухвати или убије муву, а када му убаца, тражи другу, јер дневно мора да ухвати, што живих–што мртвих, тачно сто двадесет мува!

На мушеми стола у гонку: птиче – голуждраво, уздрхтало лашче, такорећи птичији фетус, величине старчевог палца, љуља се на границима ногу као на влати паучине; грудвица модре, провидне слузи која пулсира као мокри памук, и тако крхку остављену на пучини стола могао би да је спљеска и претвори у мрљу на мушеми, један лаки, несмотрени замах старчеве шаке. Па, ипак, то се не догађа.

И, замислимо, сада, како старчев палац и кажипрст, надути, окоштали и груби (па да то више не понављам), стишћу живог црвића на длану или муву изваћену из посуднице, приносе свјежу бјеланчевину изнад разјапљеног, жвалавог кљуна бебе ластавице, а онда у птичје ждријело, бунар живота без дна, убацују црвића или муву, хране Универзум у птици, све док Чудо Природе у јужној живуљки не изброји сто двадесет залогаја и птичица, за тај дан, склопи кљун.

Затим, удубимо се снажно свом својом „емоционалном интелигенцијом” у следећу колосалну слику: старац, пошто је нахранио птицу, приноси уснама лончић с водом, отпија неколико капи и ваљоли их и омекшава им хладноћу у непцима; објема шакама, једним спорим, свечаним, готово религиозним покретом, узима са мушеме нахрањено птиче (пазећи тако да га не згњечи) и молитвено га приноси лицу, уноси га у очи, пући усне и вршом језика истискује капљицу по капљицу воде у коју се као трн убада ластавичји кљун. Два мјесеца је старац хранио и појио своје лашче, пазећи да га не повриједи, стрепећи над њим попут дјетета које стрепи да не покида нервни систем мјехура сапунице на свом длану!

Ласта се вратила у Сурдук

Морам да признам да сам и сам стрепио, не знајући у каквом ћу га стању затећи (и да ли је уопште жив), с обзиром на то да се у својим дубоким годинама, и ономад, једва кретао помажући се штапом на ослабљеним ногама. Али, већ први бициклиста с кантицом за млијеко окаченом на гуверналу, који нас је угледао на закључаној капији Бошка Дугачког, и у вожњи добацио с пута: „Бошко вам је ту ниже код дућана!“ – дао нам је до знања да је са старцем, ипак, све у реду...

Изненадили смо га испред дућана „Бреза“, ослоњеног на два штапа у шакама. Његов стари дрвени штап (којег памтим још од нашег првог сусрета) и нови, електрично-црвени штап од никлованог метала с месинганим рукохватом. Лице му је оперважено густом бијелом брадом. Два покрљана зуба још увијек су у вилици. Око сакоа, у предјелу појаса, пантљика завезана на машну. Обрадовао нам се до суза („О, моји пријатељи из Новог Сада!...“). И тај је сусрет у Сурдуку, по природи локалних ствари, изазвао значајно, па ипак ненаметљиво интересовање комшилука и свих који су се тог јутра затекли код дућана. Обрисали смо прашину са дашчане клупе и пренијели је са сунца у орахов хлад. Извадио сам из ташне двије дебеле, свјеже објављене књиге својих покондирених репортажа и предао их старцу. На насловној страни једне књиге прочитао је наслов: „Човјек који је припитомио ласту“ и угледао себе на клупи и главу пса луталице Џекија у свом крилу, фотографија Слободана Шушњевећа настала приликом нашег првог сусрета прије двије године. – „Мој Џеки“, превукао је јагодицом кажипрста преко главе пса и заплакао: „Отровали су ми Џекија“. Причали смо дуго на тој клупи, и онда је Бошко Дугачки смјестио књиге у сако под мишку и на растанку рекао: „Хвала за књиге. Пуно ми је срце. Пуно... као да се у Сурдук вратила моја ласта...“

Тај мудри старац из Сурдука, који управо ишчежава у ретровизору нашег одлазећег аута на својим клецавим зглобовима, ослоњен на два штапа (с причом о себи у мојој књизи под мишком), и та његова „припитомљена“ ласта која лети Универзумом испод његовог шешира с ободом у фронцлама, проширили су наше поље свијести! Тај добри, душевни и саосјећајни Бошко Дугачки из Сурдука, спасавајући живот једном птичету, док је беспомоћно чекало мачје зубе на бетону, птичету које му је, када је окрилатило и заболо се у небо, узвратило „љубављу“ и приврженошћу потпуно непознатог поријекла, својим чином самилости, исконском безазленошћу и чистотом душе, зашао је у другу димензију стварности; коракнуо је, попут оног Хоторновог „отпадника свемира“ Вакефелда (мог омиљеног чудака), изван границе препознатљиве стварности у потпуно неистражено подручје живота и, на неки начин, уздрмао и довео у питање саме фундаменте на којима као краве преживају општа мјеста овог мистериозног свијета.

Била је то прича о репортажи која је одбила да живи један дан!

Фондација

Љушко Јовановић

► Црногорски оскаровац

Немања ПАВИЋЕВИЋ
(РТЦГ, Црна Гора)

ДОКУМЕНТАРНИ ФИЛМ О ДУШАНУ ВУКОТИЋУ, ДОБИТНИКУ ОСКАРА ЗА АНИМИРАНИ ФИЛМ „СУРОГАТ“

Црногорски оскаровац

Аутор: Немања Павићевић

» Свијет је тада рекао – квалитет је победио. Послије добијања Оскара, Вукотић добија позив од Волта Дизнија да у његовој чувеној филмској индустрији уради телевизијску серију од 52 филма на тему „Сурогата“

Понос америчке филмске академије, награда Оскар, 1962. године припала је Душану Вукотићу за анимирани филм „Сурогат“, и тако испред носа измакла Волту Дизнију и самоувјереним Американцима. То је вијест која је тада обишла и запањила свијет, а Вукотића винула у свјетске висине филмске кинематографије. Велика империја Волта Дизнија била је заустављена од човјека који долази са брдовитог Балкана, из земље која се зове Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Односи у свијету тих година стварали су јаз између Истока и Запада, дистанца је била очигледна. Југославија није припадала ни Истоку ни Западу него негдје између, како су тврдили тадашњи познаваоци политичких прилика. Ако су социјалистичке земље источног блока биле иза гвоздене, Југославија је била иза плишане завјесе тако да је у том тренутку било право чудо да се Оскар нашао у рукама Душана Вукотића. Свијет је тада рекао – квалитет је победио.

ОДБИО ДИЗНИЈЕВУ ПОНУДУ

Послије Оскара, Вукотић добија позив од Волта Дизнија да у његовој чувеној филмској индустрији уради телевизијску серију од 52 филма на тему „Сурогата“. Иако би тим пројектом ријешио своје материјалне прилике, Душан галантно захваљује, уз напомену да је све на ову тему рекао и да би прихватање понуде било банализација умјетности, чиме још једном шокира свјетску јавност.

Био је апсолутно доследан у реализацији својих идеја, никад компромисан. Он никад није правио никакве стваралачке компромисе због недостатака ових, оних или тако даље, и он то није апсолутно могао да прихвати, јер је знао да америчко тржиште тражи више од стваралаштва и некаквих излета и стваралачких слобода... Они те одмах своде на човјека који ће морати да производи за тржиште, да прави разне компромисе, да удовољава тржишту, да је на граници прихватљивог или неприхватљивог и тако даље. С тим се Душко никад не би могао помирити и није се могао помирити.

**Душан
Вукотић**

Душан Вукотић је стилизованим цртежом, детаљном и прецизном алегоријом и формом, која садржи сублимирану метафору, дошао до изузетно високих наративних могућности у цртаном филму. Све је у функцији идеје, дјелује цјелином, али и изузетним детаљима који су сјајно инвентивни.

У анимираном филму „Сурогат“, за кога је добио Оскара, фабула је јасна и једноставна... Туриста на одмору хоће да има све одједном, зато ствара свој свијет сачињен од пластичних маса на надувавање. Поред душека и шлауфа, надувава све остале своје потребе, таласе, море, храну, па чак и своју жену. На крају боравка, надувава своје ауто и пут којим ће отићи. Овим филмом изражен је несклад људских илузија и објективне стварности.

ОКРУЖЕН ЉУБАВЉУ

Рођен је 1927. године у Билећи. Душаново рано дјетињство протицало је у кругу војничке породице, оца Радована, официра који је завршио војну академију у Тбилисију у Русији и мајке Даринке. Мијењао је мјеста боравка по гарнизонима Мостара, Шибеника, Бихаћа, Книна док није стигао у очев и мајчин крај, у Подгорицу. Обожавао је своје сестре Оливеру и Марију. Кћерка његове сестре Оливере која нам прича о свом ујаку.

– Долазио је неколико пута годишње... Не бих могла сад да кажем колико пута, али сваки пут кад је могао да нађе мало времена он би дошао овдје да види своје родитеље, а послије тога, кад су они умрли, сестре, моју мајку Оливеру и тетку Марију.

Посебне су емоције према ујаку...

– Јесте, сви смо га пуно вољели и стварно смо му се радовали сваки пут свим срцем, цијела моја породица.

О чему је, рецимо, највише волио да прича?

– Тетка је вољела да прича с њим о његовом послу, о снимању филмова и томе слично, а ми смо, ето, као дјеца, више вољели да чујемо неке друге приче о његовим путовањима и сличним стварима.

Сигурно да је са тих путовања доносио дарове?

– Увијек, и кад смо били јако мали, знали смо да ћемо добити нешто од ујака што остала дјеца нијесу имала, бар не овдје у Подгорици, тако да је то било нешто што је остало у сјећању.

Омиљен у породици, потврђен креацијом сопственог интелекта, важио је за часног човјека ведрога духа који је држао до својих пријатеља. Његовог пријатеља, познатог црногорског сликара Николу Вујошевића, затекли смо у његовом атељеу на Биочу.

– Душко је желио да живи овдје, особито пред крај живота... То је страшно испољавао, али је толико волио своју супругу Лилу, па чак претпостављам да јој то никад није ни рекао... Није желио ничим да је повриједи, а жарко је желио да дође да живи у Подгорицу. Његова жена је рођена Загрепчанка, читав вијек је била тамо, а слагали су се фантастично. Њен ђед је Которанин, познати историчар, хрватски академик, она је поријеклом Бокељка... Имала је пуно разумијевања за његов рад, била му је велика подршка у раду. Он је пуно радио, јако често је био одсутан из Загреба, али је било потпуног разумијевања.

Родитељи и сестре Душана Вукотића живјели су у самом центру Подгорице, преко пута биоскопа „Култура“. Годинама су зидови ове куће гријали породицу Вукотић, која је живјела овдје у периоду Другог свјетског рата и неколико година касније... Баш са овога прага Душан Вукотић је завршио гимназију и одавде 1948. године одлази на архитектуру у Загреб. Овдје, на овом плочнику, испред саме куће долазили су дјечаци и дјевојчице и сликали разне слике, у ствари и не слутећи и не знајући ко овдје живи. А он би, пролазећи овуда, често знао да да понеку сугестију на те слике и тако одлазио даље у живот.

СТВАРАЛАШТВО И СМРТ

По одласку у Загреб, почиње његова велика и дуга пловидба непрегледним и тајновитим филмским животним пространствима. Вукотићев стваралачки опус састојао се из двије фазе... Прва, када као студент архитектуре у Загребу, улази у свијет карикатуре, стрипа и цртаног филма, а друга када се у цијелости посвећује умјетности стварања. Душан Вукотић направио је око 80 анимираних филмова међу њима три цјеловечерња. За своје филмове добио је 145 награда на фестивалима широм свијета. У Обенхаузену, Кану, Манхајму, Њујорку, Мадриду, Пули, Москви, Сан Франциску, Вергаму, Кракову, Трсту, Мелбурну, Београду, Техерану, Карловим Варима, Прагу, Милану, Барселони... Списак градова је готово непрегледан. Вукотић је један од оснивача и утемељивача загребачке школе цртаног филма. Помогao је оснивање школе цртаног филма и у Подгорици која је кратко трајала. Био је редовни професор на Академији за казалиште, филм и телевизију у Загребу. Године 1971. изабран је за редовног члана америчке филмске академије, 1977. за дописног члана Црногорске академије наука и умјетности, а 1985. за њеног редовног члана. Мелита – Лила Ан-

дрес је особа у коју се Душан Вукотић заљубио и 1960. године су се вјенчали. Имали су складан брак, пун љубави... Нису имали дјеце.

– Мој брак са Душаном Вукотићем био је врло успјешан. Ми смо сарађивали на филму, и ја сам због тога своју филмску каријеру потпуно занемарила, иако сам имала доста понуда извана... Али, мени је било важније да у мом животу први и једини буде Душан Вукотић.

Ако је половином прошлог вијека била привилегија бити Црногорац у Загребу, то се за деведесете ратне године не би могло рећи. Можда Душан Вукотић није дијелио судбину балканских страдалника грађанског рата али је свакако осјећао тјескобу времена у коме је живио. Нажалост, животна прича овог великана нашег времена није имала хеппенд као већина филмова Америчке филмске академије, чији је он био члан. Умро је 8. јула 1998. године у Загребу, и сахрањен је на Мирогорју.

– Када је дошло ово вријеме деведесетих година њега су доста малтретирали телефонским позивима, пријетили му и тако даље, чиме је његово здравствено стање угрожено... Круна свега било је када је отишао у „Загреб филм“, који је сматрао својим другим домом, а гдје му је био забрањен улаз. Тај шок је једва преживио... Од шока је добио шећер, страдало му је срце и завршио је на операцији ... Више се није пробудио. У свој тој његовој муци нико од Црногораца се није сјетио да га пита како је, нити шта је с њим.

Свјетско име анимираног филма, Црногорац Душан Вукотић, једна је од најмаркантнијих стваралачких фигура бивше Југославије. Показао је да мале народе одржавају и прослављају само велики људи и ствараоци какав је био он. Његово дјело, аутентично и непоновљиво, путоказ је умјетничке храбрости и подстицај новим генерацијама.

Фондација

Лушко Јовановић

- ▶ Шверц као начин живота
- ▶ Кријумчари морају подмићивати
- ▶ Возом у неизвјесност

Менг ЈАНГ
(„Цаијинг магазин”, Кина)

ПРИЧЕ СА ГРАНИЦЕ ИЗМЕЂУ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ КИНЕ И ДЕМОКРАТСКЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ КОРЕЈЕ (1)

Шверц као начин живота

Пише: Менг Јанг

» Сјеверна Кореја била је суочена с озбиљним недостатком хране и дневних потрепштина. Нова трговина размјеном све више је бивала популарна на ријеци Јалу – кријумчарење бакра, антиквитета, морских плодова или шкољки, плавих ракова, шкољки из Сјеверне Кореје у замјену за пиринач, брашно, житарице, јестиво уље, дуван, алкохол и друге дневне потрепштине из Кине

» Кинези предузимају ригорозне мјере против кријумчарења и илегалне трговине. Сјеверна Кореја, такође, протјерује и хапси кријумчаре. Заплијене брод и робу

Граница се простире на 1.334 километра: на једној страни се налази најтајновија земља на планети – Сјеверна Кореја; на другој страни је највеће свјетско тржиште – Кина.

Ово је прозор кроз који свијет гледа мистериозну Сјеверну Кореју. То је, такође, и пролаз према Сјеверној Кореји којим се добијају роба и материјал са свих страна свијета. Услед специфичног политичког и економског окружења Сјеверне Кореје и економских санкција које је наметнула међународна заједница, прекогранична трговина са Сјеверном Корејом осликава јединствени карактер, а прожимају је ризик и несигурност. Трговци на црно с обје стране ријеке Јалу густо су се настанили дуж дугачке граничне линије. Они су формирали своје сопствене друштвене снаге, правила игре и воде необичан начин живота. Ово је дугогодишњи, али прикривени приказ граничног друштва.

Почетком јуна 2010. пуцано је према супротној обали ријеке Јалу. Три кинеска „кријумчара“ су убијена. Након тога, кинеска влада водила је „мирне преговоре“ са Сјеверном Корејом. Сасвим изненада, прекограничне трговине и кријумчарења дуж границе НРК-ДНРК постали су центар пажње. Двадесет петог јуна обиљежава се 60-годишњица корејског рата. За 60 година свијет се промијенио до непрепознавања док је Сјеверна Кореја остала иста.

Прешли смо дуг пут до границе, на ријеци Јалу, да се изјаснимо о дилеми о легалној трговини између обала ријеке и тешкоћама и опасностима по трговце на црно. Такође, улазимо дубоко у Сјеверну Кореју како бисмо дали опис друштва и друштвеног живота ове мистериозне земље.

Овим се не жели задовољити радозналост. Покушавамо да сагледамо граничну

трговину и однос између ова два народа. Овим се телескопом завирује у будућност и можемо видјети да су слободна трговина и отворено друштво пут ка срећном животу.

СВИЈЕТЛА И МРАЧНА СТРАНА

Занг Бинови чамци, узводно ријеком Јалу, су неколико огромних бродова багера. Тржишна цијена једног кубног метра пијеска је РМБ30. Свакодневно, његова флота може ископати приближно 2.000 кубних метара пијеска са оближњег острва Сјеверне Кореје. Ју Зе Мингов (псеудоним) чамац, низводно ријеком Јалу, јесте моторни чамац од стаклених влакана од 750 коњских снага. Недавно, пловио је преко границе према корејској страни скоро сваки дан са храном и дневним потроштинама како би извршио размјену за морске плодове и бакар. Овим чамцем заради најмање РМБ 600,000 годишње... Добродошли у Дангдонг. С једне стране је највеће кинеско тржиште. С друге стране је још увијек неотворено тржиште, мистериозна ДНРК – 210 километара дуж границе, ово је, можда, привлачни „рај“ за авантуристе. Занг Бин и Ју Зу Минг представљају двије стране хиљаде авантуриста који зарађују за живот дуж границе између НРК и ДНРК. Први је легални бизнисмен. Други се бави кријумчарењем на ивици таласа мрачног свијета. Занг Бин је 47-годишњи вриједни бизнисмен и премијер „Веимин компаније“, која је добро позната по трговини са Сјеверном Корејом у Дангдонгу. Занг Бин се раније бавио пословима који су подразумијевали ресторане, некретнине и осигурање. Он је мудар бизнисмен уз често коришћен епитет „без премца“, што би значило на Дандонг дијалекту „који зна посао и има начина“. Његова канцеларија смјештена је на најбољој локацији у Дангдонгу. Бињианг пут. То је троспратна жута зграда са отвореним погледом на ријеку Јалу. Испред огромног приземног стакла налази се телескоп за увећање од 80 пута који је усмјерен ка Синуију у Сјеверној Кореји. Телескопом се може јасно видјети преко ријеке. На супротном крају, оскудно одјевени цивили, војници Народне војске носе униформе земљаних боја, посада у плавој одјећи и свијетли банер корејског слогана – споро промичу кроз сочива, попут старог филма. Ујутро, Занг Бин је одвезао репортера дуж ријеке. Кад су пролазили кино-корејски пријатељски мост, показао је репортеру бродове багере. Црвене заставе које су лепршале испред чамаца носе двије ознаке „Веимин“, и на кинеском и на корејском. Рекао је: „Са овог моста, до око 40 км узводно, све пјешчанике на острву у близини Сјеверне Кореје ископала је наша компанија“. Наш „ауди А6“ јурио је поред ријеке. Удаљеност између обје стране, које је раздвајала ријека Јалу, није већа од 1.000 метара. Супротни крај, Синуију, Сјеверна Кореја, миран је и пуст, умногоме се тако разликујући од Дандонга на овом крају, освијетљеног неонском свјетлошћу. Кроз шуму, банери са црвеним корејским знацима повремено сину. На овим банерима је исписано „Живио генерал Ким Јонг Ил, сунце 21. вијека“. У поређењу са Занг Бином, живот 48-годишњег Ју Зе Минга је монотон, али опасан. Зе Минг је живио у Дангдонг развојној зони, Лангтоз Беи-Анмин селу, (или село сјеверни Анмин), на нижем сливу ријеке Јалу, Јиангхаи, гдје се ријека улива у Жуто море. С четири велике куће с крововима од цигала, јасно и пространо, може се видјети да Зе Минг води добар живот. Тринаестог јуна навече, примио је телефонски позив од свог шефа: „Хајдемо на кратко крстарење са Гаоли сјутра.“ Локално становништво назива „Гаоли“, оне Сјевернокорејце који живе са друге стране ријеке. Рано ујутро, 14. јуна, Зе Минг је био на пристаништу у близини источне луке прије шест сати. Моторни чамац од 750 коњских снага накрцан је рижом, брашном и јестивим уљем. Зе Минг је капетан брода одговоран само за управљање. Његов приход зависи од зараде при

Бродови идеално превозно средство за кријумчарење

свакој трговини и бонуса од његовог шефа. Заправо, његов шеф није прави шеф. Постоји шеф над шефовима, јужњак. Капетан Ју Зе Минг пословао је ријецом одувијек. Зна како да види кретање плиме и да оцијени кад је вријеме за сидрење. У року од сат времена његов чамац, са највећом брзином од 80 км/ч, упловиће у море Сјеверне Кореје. Корејски „цариници“ их чекају. Као резултат санкција на међународну трговину и тешкоћа у домаћој економији, Сјеверна Кореја је лишена дневних потрепштина и хране. На основу списка „потрошача“, шеф је припремио чамац пун „робе“. Она ће се замијенити за једну-двје тоне жељно очекиваних морских плодова на пијаци Дандонга, као на примјер: ракови, шкољке, жуте шкољке. Ови морски плодови појавиће се на рибљој пијаци Дандонг рано следећег јутра. Ово је опасно кратко крстарење. Дандонг дозвољава малим граничним трговинама да поставе одвајање области и политике управљања. Моторна возила од пуно коњских снага у приватном власништву су забрањена. Трговина, пецање и моторни чамци, као што је Зе Мингов, нијесу добили све дозволе и класификовани су као „кријумчарски“. Међутим, рибар Ју Зе Минг ово дефинише као „прекограничну трговину“. Таква прекогранична трговина захтијева један читав дан на мору. Врате се у кинеско море са следећом плимом. Како би избјегли кинеску граничну патролу, морају сачекати док не падне ноћ прије повратка у Лантоу село. Ју Зи Минг оптимистично процјењује да ово путовање може да им донесе око БМБ 60,000 до 70,000.

ПОСАО УПРАВЉАЊА БРОДОМ

„Трговину“ Ју Зе Минг дефинише као јавну тајну на граници између НРК и ДНРК. „Управитељ брода“ је назив за оне који врше „трговину“. Нијесмо били у могућности да процијенимо број ових „управитеља бродом“. Ју Зе Минг је „управитељ бродом“ већ више од 20 година. Ово је његов начин живота. У Ју Зе Минговом селу, село сјеверни Анмин, живи око 1.600 сељана. Већина су наследници дошљака из Шандонг провинције. Ти људи су снажни. Према Ју Зе Мингу, око 60 одсто одраслих мушкараца у његовом селу су „управитељи бродом“. Према сјећању Ју Зе Минга, пословање са Гаоли (Сјеверна Кореја) може се пратити уназад до 20 година. Како каже, риболовне активности су биле дозвољене на граници у раним данима. Послије

1976. године, Корејци су забранили риболов у корејским водама и људи морају да се провлаче. Као резултат забране риболова у кинеским водама, рибари морају да пређу у воде Сјеверне Кореје, како би пронашли велику количину квалитетних морских производа. На Дандонг рибљој пијаци ракови се продају по РМБ100 за 500 г, гдје они из Сјеверне Кореје коштају РМБ 10 до 20 за 500 г, углавном. Цијена ракова повећа се за скоро десет пута преко границе. Након деведесетих, кријумчарење се повећало брзо и значајно. Према јавним извјештајима, кинеска царина у Дандонгу открила је бројне велике аутомобиле и случајеве кријумчарења бензина. Догодио се и случај када је службеник Владе користио оружану пратњу да штити аутомобиле за кријумчарење. У поређењу с оним случајевима кријумчарења милиона јуана, Ју је мишљења да „трговине“ које су спровели он и његови сељани нијесу вриједне помена. Од средине деведесетих, било је вијести о глади у Сјеверној Кореји. Како је ситуација на Корејском полуострву постајала све више нестабилна и услед увођења трговинских санкција, Сјеверна Кореја била је суочена с озбиљним недостатком хране и дневних потроштина. Нова трговина размјеном је све више бивала популарна на ријеци Јалу – кријумчарење бакра, антиквитета, морских плодова или шкољки, плавих ракова, шкољки из Сјеверне Кореје у замјену за пиринач, брашно, житарице, јестиво уље, дуван, алкохол и друге дневне потрошштине из Кине. Ју Зу Минг почео је размјењивати бакар са корејским кријумчарима прије око десет година: „У једном тренутку, постојала је велика потражња за бакром у Кини. Бакар се из Сјеверне Кореје континуирано кријумчари преко границе.“ Многи сељани научили су једноставне корејске ријечи као резултат текуће размјене бакра са Корејцима. „Месинг (жути бакар), или ‘балал гај’ на корејском, коштао је раније РМБ9 по килограму, а порастао је на РМБ16 по килограму. Црвени бакар назван је „нао-лаи“. „Бакар лакат“ под на-

Цвјета илегална трговима између двије државе

живом „гаи-да-ли“, са високим садржајем злата; међутим, корејска технологија обраде није била добра и није се могла извршити екстракција и чишћење. Најбоља цијена је била једном РМБ53 за килограм. Најмање вриједан бакар је „баба“ бакар. Најбоља цијена је била РМБ30 по килограму“, рекао је Ју Зе Минг. Поред тога, такође су користили изразе „дјечаци“, „дјевојчице“, „старе госпође“, „цигарете“, као и друге често коришћене термине. Ју Зе Минг је увидио да су Гоали упознати с промјеном на кинеском тржишту. Кријумчари често прилагођавају цијену у складу с цијенама на кинеском тржишту. Ипак, исплати се купити од Сјеверне Кореје, с обзиром на то да се може зарадити око 50 одсто више. Према Ју Мингу, „трговина“ бакром је још увијек честа. Многи мали дрвени чамци вежу се дуж Јалу ријеке. Ноћу, када кријумчари са супротне обале дају свјетлосни сигнал лампама, људи са ове стране знају да има трговаца за размјену и превозе чамце на супротну страну. Брод који превози бакар за размјену не упловљава у море. Ови бродови остају на ријеци. Удаљеност између обала није већа од 1.000 метара и потребно је мање од пет минута да се чамцем пређе ријека. Ју Зе Минг је рекао: „Мала трговина подразумијева неколико стотина килограма и обавља се давањем свјетлосног сигнала лампама. Веће трговине могу бити једну-двје тоне или три-четири тоне. То се телефоном претходно договори. „Управитељ брода“ снабдијева њихове корејске „потрошаче“ кинеским мобилним телефонима и редовно допрема нове телефоне. На граници, комуникација се успоставља путем кинеске мреже мобилне телефоније. Када друга страна прими робу, зове са обале ријеке и договори мјесто. Кинески „управитељ брода“ бродом долази до договорене локације како би се извршила размјена робе. Данас многи „управитељи брода“ означе своје територије дуж супротне обале. Не може се везати и извршити размјена робе на туђој територији. У супротном, настрадаће. Кинези предузимају ригорозне мјере против кријумчарења и илегалне трговине. Сјеверна Кореја, такође, протјерује и хапси кријумчаре. Заплијене брод и робу. Прича се да је у деведесетим свако домаћинство, које је имало бродих од 20 коњских снага или мање, укрцало на брод хљеб како би извршили размјену за терет челика. Постоји мјесто под именом „један корак преко“ што значи да је потебан само један корак да се пређе ријека. Након 2003. „управитељи бродом“ почели су да опремају брод новом опремом. Стари дрвени бродови замијењени су бродовима од стаклених влакана с једним мотором. Ју Зе Минг је на корејској царини рекао да и они узму брод с једним мотором. Рибари су уградили два мотора када су примијетили да бродом с једним мотором не могу побјећи броду царине. Сада, на овом крају, рибари користе моторни чамац од 750 коњских снага са три мотора. „Има око 50 флота таквих моторних чамаца од истока до Минан села, па до Лангтоу – каже Ју – „заправо, није нам дозвољено да посједујемо такве бродове“. Национална политика брани људима да посједују чамац који има више од 150 коњских снага. Сви знају да су ови бродови намијењени за кријумчарење. Брод за „трговину“ мора унајмити корејског преводиоца који је обично локални Корејац. Однос између преводилаца и корејске царине игра веома важну улогу када је у питању успјех сваке трговине. Они дају поклоне и новац како би прошли царину. Локално становништво то подмићивање назива „панг тинг“ (дослован превод би био „близу броду“). Ју Зе Минг је рекао: „Гоали царински бродови имају три смјене и смјењују се у патроли. Мијењају смјену сваких десет дана. Сваки пут капетан брода достави списак предмета и новца који жели. Обично тражена роба кошта најмање РМБ14.000-ЕМБ15.000. Неки захтијевају гориво, дуван и гуме. Сваки брод има седам људи, укључујући капетана и три војника. Три мита сваког мјесеца, обично потроше око РМБ40,000 – РМБ50,000 мјесечно. Међутим, вриједно је тога. Зарада од „трговине“ је виша. У касним деведесетим, брод-пратилац наплаћује РМБ1.500

за брод од 36 коњских снага и РМБ2.000 за брод од 50 коњских снага. Данас, ове цијене су порасле за скоро десет пута.”

– Петнаестог јуна изашао сам из куће у шест часова и 30 минута ујутро. У седам сам видео Гаоли царинске бродове. Користио сам токи-воки да их контактирам. Три брода пристала су на Хонгшан острву. Тамо је био и брод обалне страже. Наш преводилац их познаје добро. Дали смо им РМБ10,000 и они су нас представили другом патролном броду. Патролни брод нам је тражио пуно ствари. Уз помоћ преводиоца, ми смо се упознали. Следећих десет дана, та смјена више ништа није тражила. Уобицајени поклони су цигарете, попут „зонгуа јукси” за владине службенике, или ликер. Гаоли воле ликер с малим процентом алкохола. Рижа и брашно су, такође, уобицајени – каже Ју.

РИЗИК РЕГУЛАРНЕ ТРГОВИНЕ

Док Ју Зе Минг тражи трагове корејских цариника на отвореном мору, Занг Бин је забринут због неочекиване невоље – стопирано је вађење пијеска. Постоји најмање шест компанија које се баве вађењем пијеска на ријеци Јалу. Пијесак из ријеке Јалу је чист и доброг квалитета. Дobar је као грађевински материјал. Јалу ријека је граница између двије државе. Већина острва на ријеци припада Сјеверној Кореји. Конкуренција у вађењу пијеска је јака на кинеској страни. Међутим, вађење пијеска на корејским острвима укључује територијална питања. Стога је однос између „Веимин компаније” и Сјеверне Кореје условио спекулације у народу: „Како Веимин добија тзв. „овлашћење” да вади пијесак на корејским острвима?”. Одговор је веома једноставан: „Предсједница `Веимин компаније`, г-ђа/г-ђица Зоу Веи је кћерка Зоу Баозонга, лидера који је раније водио рат на сјеверозападу. Зоу Баозонг има велики утицај на Сјеверну Кореју – објаснио је Каи Јианмин, генерални директор „Веимин компаније”. Када је била дијете, Зоу Веи је студирала и живјела са сјевернокорејским лидером Ким Јонг II. Они су „стари ортаци”. Након пензионисања, Зоу Веи основала је „Веимин компанију” која се углавном бави трговином и инвестирањем у Кореји. Генерални директор Цаи Јианмин такође је из војске. Рекао је да је „Веимин компанија” инвестирала у неколико молибден рудника у Кореји. Предсједник Ким Јонг II посјетио је те руднике. У Дандонгу њихов главни посао је сарадња с Корејцима у вађењу пијеска. Због посебног односа с високим званичницима Владе ДНРК, Ким Јонг II дао је посебно овлашћење којим се „Веимин компанији” дозвољава да пређе на корејску страну и вади пијесак. Ова сарадња подразумијева следеће: Кинези обезбјеђују бродове за вађење пијеска и радну снагу, Корејци, с друге стране, наплаћују таксу од 1 УСД за сваки кубни метар пијеска. Поред тога, Кинези такође добављају неколико барела горива. Према Занг Бину, Сјеверној Кореји, изгледа, недостаје било која врста залиха. Кини је потребан велики број минерала и извора док Кореја има изобиље угља, бакра и других извора минерала. „Кинези имају капитал и технологију, Кореја има изворе. То је класична парадигма кинеско-корејске сарадње”, рекао је Цаи Јианмин. Прошлог мјесеца, посао вађења пијеска „морао се присилно обуставити”. Разлог томе је што се дуж најљепше стазе Дандонга, дуж ријеке Јалу, бродови багери и камиони за пијесак сматрају великим загађивачима. Они свугдје стварају прашину и наружују предјеле дуж Јалу ријеке. Стога је захтијевано да обуставе радове. Занг Бин дубоко је жалио због тога: сваки дан обуставе радова значио је губитак од најмање РМБ 60,000. И корејски сарадници су незадовољни. Немогућност продаје пијеска значила је губитак извора средстава од приближно 2.000 УСД дневно. Кривили су Занг Бина због неком-

Дандонг

петентности. Занг Бин се суочио с проблемом с обје стране. С тачке гледишта другог бизнисмена Ванг Куан Шенга, приватно предузеће које послује са Сјеверном Корејом суочава се са свим врстама несигурности, као што је однос између Сјеверне Кореје и остатка свијета и тензије на полуострву. Ванг Куан Шенг пословао је с Корејцима већ више од 20 година и искусио застој. Разлика је у томе што у његовом случају проблеми леже на другој страни. У Сјеверној Кореји не постоје приватна предузећа. Постоји око 17 корпорација на државном нивоу и неколико локалних корпорација или привредних друштава. У 1996. Ванг је сарађивао са Сјеверном Корејом у трговинској компанији. Планирао је да инвестира у безалкохолна пића у Пјонгјангу.

– Испитивао сам и дошао до закључка да не постоје машине за производњу безалкохолног пића у Пјонгјангу. Раде тако што помијешају шећер и воду, замрзну то у виду коцкица и продају их. Договорено је да Корејци одаберу локацију и ми ћемо инвестирати новац и опрему. Све у свему, инвестирали смо РМБ600,000, што је укључивало и комби. Али, пошто смо испоручили машинерију и они савладали технологију, када је дошло вријеме за почетак производње, тражили су да изађемо из посла. Гостопримство и добри манири су нестали. Како се ближио крај, тако су се они претварали да нас не познају. Био сам толико љут и желио сам да се борим против њих, али они просто нијесу хтјели признати. Моја инвестиција од РМБ600,000 је испарила.

Пријатељ Ванг Куан Шенга инвестирао је више од РМБ 500 милиона, 25 „Нанпу“ аута и планирао да сарађује с рудницима Сјеверне Кореје, у смислу превоза угља до Шандонга и Шангаја. Али, након два камиона угља, „друга страна је нестала, а самим тим и инвестиција.“ Ванг Куан Шенг је рекао: „Усуђују се да обећају било шта, без обзира на то да ли им је одобрење оправдано или не. Има пуно кинеских предузећа која су упала у замку и њихове инвестиције су просто пропале“.

Од међународних санкција против Сјеверне Кореје, предузећа у власништву кинеске државе не могу инвестирати у Сјеверну Кореју. Скоро сва сарадња између Кине и Сјеверне Кореје успостављена је између приватних предузећа. Постојала је неадекватна међународна арбитража или заштита. Једна је још увијек одговорна за своју потражњу и повраћај дугова. Осим тога, Корејцима је и даље потребно вријеме да прилагоде правила тржишне економије. **Лу Чао**, директор пограничне историје и географије „Лиаонинг академије“, института за друштвене науке, спровео је 2009. испитивање граничне трговине између Кине и ДНРК. Истраживање је показало да неким корпорацијама и привредним друштвима Сјеверне Кореје недостаје кредибилитет. Рекао је: „Тренутно су заједничка корист и обим сарадње између Кинеза и Сјевернокорејаца још увијек мали. Добит кинеских предузећа је генерално слаба.“ Сада се Ванг Куан Шенг усуђује само да спроводи посао обраде гардеробе. Када се приме налози из Европе, САД, Јапана или Јужне Кореје, шаљу се у Сјеверну Кореју на обраду. Исплате су у америчким доларима и засноване су само на обради робе. Овим се ризици своде на минимум. Вангова канцеларија декорисана је корејском заставом, „Ким биографијом“ и календаром Сјеверне Кореје на зиду. Када је говорио о свом дугогодишњем искуству са „сусједима“, био је несигуран.

– С моје тачке гледишта, трговина са Сјеверном Корејом је под знатним утицајем међународног стања. Напримјер: хемикалије, које се користе при производњи оружја, нијесу дозвољене, а за грануле је потребна дозвола. Најбољи начин је да се искористе извори Сјеверне Кореје као што су рудници, водени и медицински производи. Међутим, Сјеверна Кореја је свјесна да су ови извори ограничени, а почело се и с контролом, посебно злата. Висококаратно злато се не може износити. Раније, пуно дрвета се слало, а сада скоро ништа. Водени производи су такође забрањени сада“.

КРВАВИ ТАЛАС

Бизнисмени се суочавају с новчаним ризиком, док „управитељи бродова“ ризикују животе због новца.

Трећег јуна, навече, Јалу ријеком су се чули пуцњи, три мртва и један повријеђени. Министарство вањских послова тражило је „оправдање“. Сјевернокорејци су благовремено одговорили разјашњавајући да је ово био спорадичан догађај и да ће починиоци бити строго кажњени.

„Зашто убијати? Борбе у трговини су принцип. Варање је често. Гоали и ми вара-ли смо једни друге и тукли се услед расправа. Војници имају пиштоље. Они пуцају“. Ју Зе Минг је рекао: „Када испловимо, често нам је пиштољ уперен у главу.“ Према локалном становништву, у овом инциденту брод је припадао момку који се презивао Сун. Живео је у Лангтоу селу. Било их је осморо браће, он је био други по реду. Звали су га Сун Лаое (други Сун). Сун је посједовао три брода од стакленог влакна и бавио се кријумчарењем бакра већ 20 година. Овог пута, било је четворо људи у Суновом броду, укључујући и преводиоца. Договорено је да се нађу да се преузме бакар од Сјевернокорејаца са друге обале. Брод је пловио од Ланхтоза. Касније, репортер је посјетио ово село и примјетио да је било неколико рудника пијеска. Поред обале, везано је неколико великих бродова. Постоји стаза за патролу која води до обалног пута. Према локалном становништву, роба од „граничне трговине“ прешла је преко овог земљаног пута. Према упућеној особи, те ноћи, Сунови глисери стигли су на острво на другој страни. Ово није био први пут да су те двије стране обављале трговину. Роба којом се трговало подразумевала је бакар, а могло се

наћи и неколико антиквитета корејске Ји династије. Усред трговине, жучна расправа је наступила када су Кинези покушали да побегну. Војници Сјеверне Кореје отворили су ватру на кинески брод, што је за последицу имало троје мртвих и једног рањеног. „Они са супротне стране који кријумчаре морају се провући поред граничне страже. Понекад, ова стража је такође укључена” – каже Ји Зе Минг. Постоје такође тврдње да је брод кријумчара ударио у обалну стражу. Према локалном становништву, Сун је платио РМБ260,000 породици преминулог. „Прошле године два несрећна случаја су се догодила породици Сун. Једном, Кинези су попили превише и избила је туча са Гаоли. Узели су неки предмет да бију људе. Корејци су их покосили пиштољима. Троје мртвих. Други пут, при размјени бакра, његов брод је ударио у лед на мору и почео да цури. Троје је покушало да отплива до обале. Већ су били мртви услед смрзавања кад су дошли до обале. Прошле године, шесторо је умрло, па затим још троје ове године, што је деветоро”, рекао је Ју Зе Минг.

Петнаестог јуна, Ју Зе Минг је рекао: „Јуче умало још један није погинуо. Видио сам Гаоли патролни чамац како хапси неколико кинеских бродова на острву Црвено брдо. Лиу Јунов брод из источне луке, ухваћен је на крају и прича се да је платио РМБ60,000 у робној вриједности како би повратио брод. Уколико нема „панг тинг” (подмићивања), кинески брод се не може везати на корејском острву. Чини се да нема никога на острву али, кад се вежеш, војници се појаве и сви су бродови изложени паљби”. У Лантаоу Зенбеи селу репортер је интервјуисао неколико рибара, између осталих Луан Јуву, старог 51 годину. На лијевој руци има ожиљак од метка... Луан прича да је 2003. године пратио брод до Сјеверне Кореје када је стигао у централни дио корејских вода на Га острву гдје је било пуно робе.

– Прикрали смо се, али смо били откривени. Друга страна је покушала да нам опљачка брод. Отворили су ватру из 54 пушке. Било нас је шесторо и успјели смо да побјежемо. Наш брод је био брз. Наш корејски преводилац био је задржан на њиховом броду. Покушао је да побегне ронећи. Спасен је и касније пуштен.

Луан је био повријеђен и остао му је ожиљак од метка на руци.

– Баксуз. Одлазак на туђу територију – неовлашћени упад на власништво. Нијесмо дали мито, тако да је било сасвим очекивано да ће почети да пуцају на нас.”

Луан је довео парницу до провинцијалног нивоа и власник брода му је коначно надокнадио РМБ18.000. Луанов брат се такође бави овом „граничном трговином”. У једној трговини 2003. чекали су два брода да се заједно вежу, изненада један корејски брод је допловио и отпочео је сукоб. На броду није било ознаке. Луанов брат је пребијен. Уста су му смрскана, руке и ноге изломљене. Брод им је претражен и сва роба опљачкана. Пљачкаши су хтјели да их све побију. Луанов брат пловио је морем три дана и ноћи. Срећом, спасила га је рибарица. Луан каже: „Која је најопаснија ситуација? Бавим се „граничном трговином” већ око годину дана. Ништа се није догодило. Само у последње вријеме, друга страна је почела с неким лошим идејама. Не желе да се баве трговином више. Траже нам да донесемо више робе и онда нас опљачкају – коначни посао за њих. То је најопаснија ситуација. Луанов брат, Луан Јиуксиан (46), био је „управитељ брода” више од 20 година. Избјегао је пет смртоносних удеса раније, али не и овог пута. Вечери, 22. августа 2009, Луан Јиуксиан је помогао власнику брода, Вану, у „прекограничној трговини”. Њихов брод се сударио са другим корејским бродом када је њихов глисер испловио из Анмин луке. Четворо мртвих. Луан Јиуксианов син, Луан Куињанг (23), описао је догађај репортеру: „Тијело мог оца било је отворено у ковчегу и остављено у капели, јер се породица није могла договорити око суме за компензацију са власником брода за којег је мој отац радио.”

Између напредовања и повлачења

Дандонг је диван дању. Дуж кеја има пуно корејских ресторана и КТВ. Поред ових ресторана налази се пријатељски мост између Кине и ДНРК. Некада је то била ватрена зона током рата. Сада је највећа кинеско-корејска трговинска лука. Око 70 одсто легалне трговине одиграва се овдје. Трговци у Дандонгу вјерују да је Сјеверна Кореја последње мјесто на свијету гдје се вриједи коцкати. Градитељи виде потенцијал у селу Сјеверни Анмин. Купују земљу тамо. Високоспратнице ће убрзо замијенити фарме. Према Луан Куингјангу, фармери губе своју земљу за веома мале накнаде. Фармери добију РМБ 30,000 за сваки му (*кинеска јединица мјере – 1 м²=0,0015му*) земље. Сада, када су изгубили своју земљу, фармери су приморани да се окрену „граничној трговини“ како би зарадили за живот. У Анмин луци постоји други паркирани камион накрцан храном. Други брод се спрема да исплови...

Трговинска статистика

1982: Прекогранична трговина између НРК и ДНРК опстала је након 12 година захваљујући „културној револуцији“. Прва трговина је била 150 тона јестивог уља из Кине које се мијењало за 210 тона бакалара. Од тада, већина трговина су биле веома сличне по природи – замјена јестивог уља из Кине за морске плодове из Сјеверне Кореје.

1996: Велика глад у Сјеверној Кореји. Људи из Сјеверног Хамгјонга су дуж ријеке сакупљали отпадни материјал од бронзе, алуминијума, никла, и слично како би га замијенили за храну из Кине. Обично, један килограм отпадног материјала мијењао би се за килограм риже из Кине. Током шпица, било је више од 100 пловила који су обављали послове „златне риже“.

2004: Сјеверна Кореја привукла је страни капитал у износу од 59 милиона УСД, од чега капитал из Кине износи 50 милиона УСД, или 85 одсто. У 2004. било је приближно 300 страних компанија које су ушле у Сјеверну Кореју, од чега су 40 одсто била кинеска предузећа.

2005: Билатерална трговина између НРК и ДНРК порасла је за 14 одсто у 2005. Сјеверна Кореја увезла је око милијарду УСД кинеске хране, укључујући сирово уље и кукурузно уље, а извезла у Кину пола милијарде УСД робе, углавном угаљ и жељезне руде.

2009: Према статистици кинеске царине у 2009, билатерална трговина између НРК и ДНРК била је 2,7 милијарди УСД. Било је око 3.000 корејске трговине и радника у Дандонгу, Кина. У исто вријеме, било је скоро 40.000 кинеских држављана ангажованих на прекограничним пословима.

Кријумчари морају подмићивати

Пише: Менг Јанг

» Према јапанском стипендисти, Като Јушиказу, који заступа НРК-ДНРК прекограничне трговине, кријумчарење дуж границе је широко распрострањено

Г-дин Като Јушиказу, Јапанац, FT online колумниста, посјетио је НРК-ДНРК границу неколико десетина пута. Успоставио је контакт с граничним официрима, трговцима, па чак и кријумчарима.

Репортер: Били сте на граници неколико десетина пута. Шта Вас интересује?

Като: Студирам међународне односе. Провео сам на граници више од два мјесеца. Када сам видео кријумчаре, нијесам се могао отети утиску: НРК-ДНРК граница представља праве међународне односе. Мале локације на којима се одигравају активности су најбољи одраз већих политичких односа и утицаја окружења. Био сам у Дандонгу више од десет пута и у Јанбиану четири пута. Имам директан контакт с кинеском чаоксиан (корејском) расом, кинеским и корејским бизнисменима. Наравно, претварао сам се да сам Кинез. Знам кинески боље него корејски.

Репортер: Репортер јужнокорејског „Азијског часописа“, стациониран у Пекингу, рекао ми је да на кинеској страни границе живи приближно 50.000 Корејца.

Като: Негдје у 2003-2004. години још увијек сте могли срести Корејце на улици. Лако их је препознати. Веома су мршави. Очигледно, изгледају неухрањено. Први пут сам отишао до границе 2008. године. Вјероватно је то било негдје близу града Тумен. У то вријеме Сјеверна Кореја је претрпјела природну катастрофу. У оближњем Јанбиану, гдје се говори истим језиком, многи Сјевернокорејци отишли су да траже склониште код рођака и пријатеља.

Репортер: Које су се промјене одиграле на граници ових година?

Като: Граница је под утицајем ситуације на корејском полуострву. На примјер, откад су Сјевернокорејци спровели нуклеарно тестирање, веома је мало жељезничког саобраћаја преко границе. Такође, Кина мање помаже Сјеверну Кореју.

Репортер: Почетком јуна ове године догодила се пуцњава у Дандонгу, ријека Јалу. Троје мртвих и један повријеђени. Шта Ви мислите о овом случају?

Като: Мислим да тај случај има позадину и узроке. То је кријумчарење на граници. Војници Сјеверне Кореје, кријумчари и кинески трговци. Однос између ове три групе људи је критичан. Да би се тај посао (кријумчарење) одвијао на граници,

Јутро на граници Кине и Сјеверне Кореје

морају имати подршку корејских граничних војника. Кријумчари их морају подмићивати. У супротном, кријумчар из Сјеверне Кореје не би био у могућности да пређе границу. Уколико се појавите без мита, војник пуца.

Репортер: Каква је ситуација кад је ријеч о кријумчарењу на граници?

Като: Кријумчарење је уобичајено. То је јавна тајна. На граници се могу обавити телефонски позиви. Кријумчари имају своје линије. Кинези дају телефоне. Цијена позива је иста као у Кини. Позови и договори вријеме, али обично мораш подмитити војнике. Генерално, корејски трговци су ти који дају новац или цигарете као мито. Стога се, по мом мишљењу, пуцњава овог пута одиграла јер корејски трговци нијесу претходно обавијестили војнике.

Репортер: Да ли је подмићивање уобичајено?

Като: Раније сам разговарао с трговцима кријумчарима, укључујући и корејске трговце. Дошао сам до сазнања да новац који је у игри није ситан. Неко ми је рекао да постоји приход од 20 одсто до 30 одсто од кријумчарења. Понекад је у питању готовина. Током Нове године тргује се цигаретама. То је неизбежно. Уколико не дате ништа, дефинитивно не можете ни проћи.

Репортер: Шта се најчешће кријумчари?

Като: Кућански електрични апарати, на примјер ДВД, ЦД, ТВ, итд. Обично је произвођач Кина. Храна и дневне потрештине се чешће кријумчаре. Понекад аута, укључујући и јапанска. На примјер, коришћени ДВД се продаје за РМБ100-200 у Сјеверној Кореји. Из Сјеверне Кореје су то обично мацутак печурке (врста печурке), јер се може избјећи плаћање пореза.

Репортер: Како се кријумчарење одиграва?

Като: Обје стране, углавном, измирују рачуне у УСД. Локални кријумчар печурака рекао ми је да се кријумчарење најчешће одиграва рано ујутро, кад је мирно, или у поноћ, негдје између 12 и пет ујутро.

Репортер: На који начин?

Като: Најјерно сам био на граници усред ноћи да бих посматрао. Неки људи с кинеске стране везали су новац за камен и пребацили га преко. Након тога, роба се испоручивала. Ова ријека је широка око десет метара. Супротна страна је корејска. Током дана можемо видјети корејске трговце како играју и перу поред ријеке. Ако бих морао да прећем преко, било би ми лако.

Репортер: Да ли је пословање тако једноставно?

Като: Наравно, ниједна страна не вјерује оној другој 100 посто. Сјеверна Кореја увијек жели да јој се добаци новац прије него што испоручи робу. Кинески кријумчар се жалио како их Сјевернокорејци увијек преваре. Генерално, унапријед би звали да договоре вријеме и мјесто. То је кључна комуникација.

Репортер: Да ли кријумчари користе посредника?

Като: Они се добро познају. Није им потребан посредник. Али, има неколико особа међу њима које износе пуно информација.

Репортер: Шта спречава регуларну прекограничну трговину?

Като: Кинеско-корејски системи трговине под утицајем су међународних политичких односа. То не одговара трговцима. Људи дуж границе имају језичку предност. Они, такође, разрађују и процјену трошка – колико је потребно за легалну трговину, а колико за мито. Искусни кријумчар ми је рекао да нијесу расположени да користе регуларне канале, јер је то скупље и неефикасно.

Репортер: Колико је већа зарада кријумчарењем?

Като: Једном сам упознао једну корејску госпођу. Она је докторка, око 48 година. Као државна службеница зарађује око 2.000 сјевернокорејских вона мјесечно, чиме може купити око три килограма риже. Она је, такође, укључена у кријумчарење. Купује ДВД-е од Кине и продаје их Сјеверној Кореји. Може да заради око 40.000 до 50.000 сјевернокорејских вона мјесечно, 20 пута више него редовним примањем. Ангажовала је неколико студената универзитета да јој помогну. Кријумчарењем се побољшава животни стандард и због тога су људи спремни да ризикују.

Репортер: Како Сјевернокорејци који живе дуж границе гледају на корејску рижу у Кини и кинеске трговце и томе слично?

Като: На свим границама постоји кријумчарење. Ситуација на корејском полуострву је каткад у виду регуларне трговине које има много мање него илегалне која је знатно заступљенија. То је због тога што ови људи бирају приступ који најмање кошта. Људи дуж границе су веома осјетљиви када су у питању међународна догађања, као када лидери Сјеверне Кореје посјећују Кину. Имају изобиље информација. За њих, гранична линија је њихова линија живота.

Дандонг не би опстао

Репортер: Дандонг је на јужној страни границе, а Јанбиан на сјеверној. По чему се разликују ова два града?

Като: Око 80 до 90 одсто прекограничне трговине обавља се у Дандонгу. Често разговарам са особом која тргује са Сјеверном Корејом и коју прати важна особа из Сјеверне Кореје. Нашалио се да опстанак Дандонга зависи од Сјеверне Кореје. Сјеверна Кореја је њихов живот. Без Сјеверне Кореје, Дандонг не би опстао. Прекогранична трговина не значи ништа Кини, али је од велике важности за Дандонг. На сјеверном дијелу границе у Јанбиану, услед сложености терена, лакше је обављати илегалне активности. Мој први утисак, када сам отишао у Јањи, био је да је важно знати како су Кина и Сјеверна Кореја блиске.

ПРИЧЕ СА ГРАНИЦЕ ИЗМЕЂУ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ КИНЕ И ДЕМОКРАТСКЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ КОРЕЈЕ (3)

Возом у неизвјесност

Пише: Менг Јанг

» Репортер се придружио Корејцима на четвородневној тури како би ушао у Сјеверну Кореју као туриста и склонио вео тајне с ове мистериозне затворене земље

» Упорно су нам говорили: „Не узимајте ужину из аута. Не сликајте војнике. Не сликајте народ. Када сликате вођу, не сликајте га до струка. Морате га сликати читавог. Не сликајте прљава и неуредна мјеста”

Сјеверна Кореја не отвара шему за индивидуалне посјете. Једини канал којим се улази у земљу је путем туристичке групе. Моја безбројна питања привукла су пажњу нашег туристичког водича, г-ђе/г-ћице Ванг. Погледала ме је и рекла озбиљно: „Репортерима није дозвољено да улазе у Сјеверну Кореју.” Рекао сам: „Шта се дешава ако новинар уђе у Вашу земљу?”. Ванг је одговорила: „Биће ухапшен.” „Гдје га одводе?” „Изољује се у хотелу с посебном стражом која га чува. Врате га назад заједно с групом када група заврши с туром.” Њене ријечи су ме забринуле. Да ли је Сјеверна Кореја толико застрашујућа? Због тога сам одлучио да сакријем идентитет и наступио сам као „слободњак”. Претпостављао сам да Корејци неће разумјети шта значи „слободњак”. Сјетио сам се да смо, када сам био дијете и кад тржишна економија још није постојала, порицали незапосленост. „Слободњаци” су били описивани као „млади који чекају посао”. Придружио сам се групи од 21 туристе, 23. јуна, и воз који је саобраћао између Дандонга и Синуија је кренуо. Кажу да сваке године око 30.000 људи посјети Сјеверну Кореју и већином су Кинези. Граница Сјеверне Кореје је можда граница коју је најтеже прећи. У групи су три западњака: 54-годишњи Ирац Тим, 32-годишњи Аустријанац Томас и 23-годишњи Аустралијанац Доминик. Ипак, никад не очекујеш да видиш Американца или Јапанца у Сјеверној Кореји. Наш воз је прешао кинеско-корејски пријатељски мост. Након пола сата били смо у Синуију. То је празно мјесто и изгледа старо. Велика је разлика у односу на Дандонг – мјесто с многобројним вишеспратницама. Некад је Сјеверна Кореја имала намјеру да промијени Синуију у САР и имплементира „расподјелу три моћи”. Кинез холандске националности Јанг Бин, именован је за првог извршног директора. Али, након што је Јанг Бин затворен, одустало се од те идеје. Објекти на жељезничкој станици у Синуију изгледали су стари. Једина савршена ствар на станици били су цитати лидера на зидовима. Морамо три сата чекати на станици на воз за Пјонгјанг. Шест граничних официра Сјеверне Кореје у униформама земљане и сиве боје ушли су и провјерили

Мост преко ријеке Јалу

наше пасоше. Изгледали су озбиљно и застрашујуће. Налазимо се својим корејским водичем. Има их двоје. Један под именом Ким, 64 године. Говори течно кинески, али никада није био у Кини. Многи водичи из Сјеверне Кореје говоре изванредно кинески и енглески. Наш кинески водич раније нас је опоменуо да није дозвољено да се мобилни телефони, лаптопови, радио и електрични уређаји који имају функције пријема и одашиљања уносе у Сјеверну Кореју. Код Доминика и г-дина Зуа из Хунана нађени су телефони. Телефони су им заплијењени. Сви смо били напети. Нијесмо знали шта ће се даље дешавати.

СПОРО ПУТОВАЊЕ

Није нам било дозвољено да успостављамо никакав контакт с локалним становништвом на Синију станици. Били смо суморни и чекали смо три сата. Док смо чекали, Томас и ја искрали смо се до перона и увидјели да с друге стране зида врви трг. Видјели смо наоружане војнике по читавом тргу. Упркос врућини, војници су изгледали као да носе два слоја дебеле униформе. Људи на тргу су нас примијетили, посебно је Томасово западњачко лице привукло пуно пажње. Женско особље са станице дотрчало је и вратило нас у чекаоницу. Воз је кренуо у 13 часова. Смјестили су нас у последњи вагон. Изгледа као вагон посебне класе с бољом унутрашњошћу. Врата која воде до других вагона била су закључана. Не можемо прићи корејским путницима. У нашем вагону има само неколико корејских путника. Они су уредно одјевени. Личе на неке владине службенике. Од Синију до Пјонгјанга има око 220 километара. Возу у Кини би требало мање од два сата да пређе ту удаљеност. Наша тура трајала је шест сати. Стигли смо у Пјонгјанг у 19 часова. Два од четири дана на-

ше туре провели смо чекајући и путујући возом. Остало је само два дана за обилазак и разгледање. Поред дотрајалости жељезничке опреме, нестаје и струја у Сјеверној Кореји. Возови на електрични погон често касне. Наш корејски водич Ким је рекла: „Многим мјестима треба електрична енергија“. Иако постоји хидроелектрана на Татонг ријеци, било је немогуће генерисати енергију зими. Многа домаћинства суочава-ла су се са проблемом гријања. Путем сам видео пуно наоружаних војника. На неким раскрсницама војници су провјеравали личне карте пјешака. Сјеверна Кореја има 20 милиона становника од којих су милион војна лица. Било је то сликовито путовање. Свугдје фарме. На тој земљи се углавном узгајају рижа и кинеска шећерна трска, чак су и ободи испуњени сјеменењем. Жеља Сјеверне Кореје за храном је очигледна. Ниво механизације је веома низак. С обзиром на то да се садило ручно, редови су нерав-номјерни. За та три дана, које сам провео у Сјеверној Кореји, видео сам само једну машину за сијање риже у Каесонгу. На фармама углавном раде жене и дјеца. Према ријечима нашег водича, на неким мјестима људи започињу малу сарадњу. Дозвоље-но им је да дијеле производе. Овај метод је у фази експеримента. Породице и прија-тељи формирају мале групе. Осим добитака који су потребни да се приложи нацији, људи у групама могу да подијеле преостали дио. Међутим, уопштено говорећи, овим методом се није могао повећати ентузијазам фармера и продуктивност. Према г-дину Зу, који је посетио Сјеверну Кореју неколико пута, иако су ове фарме пуне усјева, услед недостатка ђубрива, принос по му (кинеска јединица мјере – $1 \text{ m}^2 = 0,0015 \text{ му}$) само је око 200 килограма. У Кини, неке фарме имају принос и до 1.000 килограма по му. Сјео сам наспрам г-дина Занга из Шензена. Он је бизнисмен с одличним сми-слом за хумор. Он Сјеверну Кореју гледа са напредне тачке гледишта. Када је видео фармере с усјевима, похвалио је: „Како дивно сеоско окружење! Ово је оно што сам тражио – мјесто без буке и јурњава индустријализма.“ Оно што је он видео били су пусти путеви, а он је хвалио: „Дивно! Нема издувних гасова, нема загађења! По правилима природе. У Шензену је свакодневно присутна саобраћајна гужва. Издувни гасови које удишем исто су што и десет попушених цигарета“, повукао је дим док је причао. За мене су Зу и Занг представљали два супротна аспекта у којима Кинези тренутно виде Сјеверну Кореју. Један воли да тражи мане уз дозу подсмјеха, други види савршенство. Зу је тумачио све на негативан начин док је Занг видео Сјевер-ну Кореју као идеално друштво. Он би више волио да све остане онако како је, али превидио је жељу и способност Сјеверне Кореје да унаприједи и створи бољи живот.

УХВАЋЕНИ У ЈАНГАКДОУ

Контролисали су нас у Пјонгјангу, у хотелу Јангакдо. Четрдесетседмоспратни хо-тел један је од неколико хотела у Пјонгјангу који има дозволу да прима странце. Изграђен је у близини Датонг ријеке на Јангакдо острву. Постоји само један пут који води у спољашњи свијет. У неколико наредних дана, осим групе активности, били смо задржани на овом острву. Није нам било дозвољено да сами слободно излази-мо. Двадесет петог јуна група од шест туриста с колеца у Дандонгу покушала је да изађе послје вечере. Грубо их је испитао „странац“ на око 300 метара од хотела. Речено им је да се врате. Наш туристички водич Ким стално нас је опомињала „Не излазите из хотела. Упашћете у невољу!“ На овом путовању било је пуно „немојте“. Следеће што нам се упорно говорило било је: „Не узимајте ужину из аута. Не сликајте војнике. Не сликајте народ. Када сликате вођу, не сликајте га до струка. Морате га сликати читавог. Не сликајте прљава и неуредна мјеста“. Питао сам: „На све је забра-

на, сада ми кажите шта могу сликати?" Водич ми је одговорио: „Можете сликати све осим оног што сам рекао да не смијете.“ Како разочаравајући одговор! „А шта ако случајно сликам забрањено?“, питао сам. „Обришу слике и новчано Вас казне, или Вас врате у Кину“, рекао је водич. Рекла ми је да је кинески туриста сликао војника у прљавој одјећи и онда био новчано кажњен са 5.000 јена, а водич му је тражио да напише писмо признања. Новчана казна је ефективнији метод. Сјевернокорејци то одлично знају. Стога се нико не усуђује да фотографише. Чак је и Занг, који је хвалио Сјеверну Кореју, почео да се жали на ограничења. Питао сам: „Зар нијесте рекли да је ово савршено друштво?“, а он ми је љутито одговорио: „Свугдје је исто!“ Двадесет четвртог јуна водич нас је одвео до кипа Кима II Сунга. Кип је висок 23 метра и саграђен је од 70 тона месинга. Изгледа да је народ овдје дубоко поштовао покојног предсједника Кима II Сунга и ово дивљење је било искрено. Видио сам становнике Пјонгјанга који на свом путу до посла намјерно дођу до кипа и поклоне се прије него што наставе. Слободно сам упитао нашег водича: „Чуо сам да су значке с Кимом II Сунгом различите у зависности од друштвене класе. Они више класе носе софистицираније и мање значке“. Наш водич Ким се насмијала: „Којешта. Различите значке се носе у различитим старосним добима. Нема то никакве везе са друштвеном класом.“ Пјонгјанг значи равна земља. Осим што није претрпан аутомобилима, разликује се од многих међународних градова. С једне стране Датонг ријеке постоје читаве групе високоспратница. Спољашњост већине зграда није реновирана и није офарбана. Уопштено говорећи, Сјеверној Кореји недостаје материјал. Спомен-дом и нека значајна мјеста су нешто бољег изгледа, док су остала мјеста проста. Наравно, најистакнутији је Јуше торањ, висок 170 метара, поред ријеке Датонг. Упркос нестанцима електричне енергије, овај торањ је увијек освијетљен, па чак и ноћу. Становници Пјонгјанга су уредно обучени и учтиви. Мушкарци обично носе сиве или црне униформе кратких рукава, црне ципеле и воле да носе црне торбе. Већина жена носи хаљине западњачког стила, високе штикле и шминку. У кинеској палати видио сам да чак и средњошколке носе штикле. Упитао сам нашег водича: „Да ли школа дозвољава штикле?“ Она је упитала: „А зашто да не? Хоћете да кажете да то није дозвољено у Вашој земљи?“ Рекао сам: „Ношење високих штикли може бити штетно за развој ногу. Док сам ја ишао у школу, штикле су биле забрањене у школи. Не знам да ли се то правило сада промијенило.“ Није нам било дозвољено да посјетимо локалне куће. „Ако желите да посјетите кућу неког локалног становника, морате поднијети захтјев за дозволу код Министарства вањских послова најмање дан раније“ рекла је Ким. „Окружење је било дивно и имали смо добре резерве средстава. Заправо, можемо дозволити да примимо више страних гостију, али не чинимо то, јер не желимо да привлачимо муве и комарце. Они ће запрљати нашу земљу. То није добро. „Јангакдо“ хотел је мјесто гдје Кинези обично иду. То је такође и једино „мјесто се црвеним свјетлом“ у Пјонгјангу или чак у Сјеверној Кореји. У приземљу постоји сауна. Свраћао сам тамо ноћу. Све цијене су изражене у еурима. Најјефтинија је масажа главе, 25 еура за 24 минута. Чувар, који је Кинез, рекао је да масерке још нијесу стигле. Могао сам једино да се купам. У многим кинеским градовима ова врста „посебне“ услуге била је уобичајена. Сјеверна Кореја даје посебан попуст Јангакдо острву, мјесту посебно посвећеном кинеским гостима. За мене, то је сарказам. Поставка и просторије овог хотела су прилично добри. Дијелио сам собу са Домиником, Аустралијанцем у нашој групи. На телевизији у соби било је пуно међународних канала, нпр. ЦЦТВ1, ЦЦТВ5, ЦЦТВ8, Феникс, па чак и Би-би-си и НХК. Наравно, можемо гледати и главну корејску телевизију, која је једина емитирујућа станица у Сјеверној Кореји. Сазнао сам од конобара у казину да је претходно постојао само један канал на телевизији, који је био

**Рижа
најтраженија**

сопствени канал Сјеверне Кореје. Али, како би се привукли посјетиоци током свјетског шампионата, шеф казина поднио је захтјев за увођење сателитске телевизије само на мјесец дана. Чим се свјетски шампионат завршио, све се вратило у нормалу. Сјевернокорејци показују велику послушност и дисциплину. Двадесет петог јуна трг Кима II Сунга у Пјонгјангу примио је 100.000 људи на антиамеричком друштвеном окупљању како би се означила 60-годишњица корејског рата. Током окупљања обилазили смо оближња мјеста. Чули смо говоре са звучника, али нијесмо знали да је било толико људи тако касно навече док нијесмо видјели пренос на Фениксу. Касније је наш водич посјетио трг Кима II Сунга. Трг је био сасвим чист и уредан. Дефинитивно није изгледао као да је на њему донедавно било 100.000 људи.

ПЈОНГЈАНГ НОЋУ

Сјеверна Кореја је дању као из сна. Двадесет четвртог јуна у Мангионгаде дјечјој палати корејска дјеца показују изванредну креативност. Пливају док свира народна музика, десетогодишња дјевојчица је направила више од 40 колутова, као у магичној земљи. Публика је била запањена. Извођачи показују диван тимски дух током групних наступа. У августу исте године, Ариранг изведба привукла је више од 100.000 извођача и умјетника, што је представљало највише учешће на свијету. Вјерујем да осим Кинеза можда ниједна земља на свијету нема могућност да изведе такве перформансе. Волио бих да видим и другу страну Пјонгјанга. Морам бити авантуриста. Већ сам упловио у ову мистериозну земљу. Биће много узбудљивије ако ризикујем. Упркос понављаним упозорењима од стране наших водича, искрадао сам се ноћу, заправо, двије ноћи узастопно. Провео сам око четири сата у градском дијелу Пјонгјанга, али не са туристичком групом. Видио сам Пјонгјанг у другом свјетлу ноћу. Сваки пут, изашао сам с г-дином Зангом из Шензена. Није само пун хумора, већ је и авантуриста. Прве ноћи, око 20 часова и 30 минута, отишли смо до Јангакдо моста.

Ноћ пада и мрачно је. Шетали смо према лијевом крају моста. Упоређивали смо се с људима поред којих смо пролазили, ми смо били дебљи и нијесмо носили значку Кима II Сунга. Људи су нас „чудно“ посматрали. Било је мрачно. Видјели смо два војника, с батеријским лампама у рукама, на крају моста, контролисали су личне карте пролазника. Покушали смо да останемо мирни и окренули се. Овог пута, покушали смо да дођемо до десног дијела моста. Покушали смо да се сјетимо правца и отишли до жељезничке станице. Није било уличног освјетљења и било је мрачно. Већина пјешака има батеријске лампе. Неки су имали и свјетла на бициклима. Било је електричног напајања у кућама, али ништа нијесмо могли видјети са спољашње стране. Око 300 метара од жељезничке станице, биле су три госпође које су чучале поред жбуња. Испред њих биле су три платнене торбе. Отишао сам према њима. Продавале су пржена јаја и пецива. Друга госпођа је продавала неке плишане играчке. Цијена је била 100. Нијесам сигуран која је валута била у питању. Покушао сам да приђем, али су госпође подигле своје торбе и ужурбано побјегле. Видио сам три наоружана војника како стоје на око три корака од нас. Насумично су провјеравали личне карте. Осјетио сам како се накратко свјетло батеријске лампе задржало на мојим ногама. Г-дин Занг и ја покушали смо да останемо мирни колико је више било могуће, а онда отишли до војника, претварајући се као да смо локални становници. Након тога, шалећи се,

На цијени риба и морски плодови

критиковао сам г-дина Занга због његовог стомачића и причљивости. Нема сумње да смо непотребно привукли пажњу. Нијесам био сигуран да ли је Занг био уморан или је услед стреса стално говорио: „Хајде да се одморимо на кратко“. Успјешно смо нашли пут до Пјонгјанг жељезничке станице. Испред станице, само је шест уличних лампи било упаљено, много мање него током дана. Многи су чучали поред пута. На-спрам станице, видео сам младу сељанку како нервозна стоји поред зида. Држала је свежањ зеленог лука, чекајући купце. Још двије жене су тихо размјењивале неке предмете. Ово је сигурно тзв. „црно тржиште“. Очигледно, слободна трговина је још увијек подређена строгој контроли у овој земљи. Друге ноћи, око 21 час, Занг и ја отишли смо у супротном правцу према ријеци Датонг. Овог пута, провели смо два са-та. Видео сам човјека како сједи поред ријеке и прича мобилним телефоном. Касни-је, наш водич Ким ми је рекла да је мобилни телефон још увијек луксуз у Пјонгјангу. Фиксна мјесечна цијена је 20 корејских јена. Ипак, све више људи их је имало данас. За двије ноћи, наишли смо на сличан чудан приказ: неколико Сјевернокорејаца с бициклима стајало је у тамном углу машући нам. Нијесам разумио шта то значи. Ин-туитивно, помислио сам да би то могла бити нека врста црног тржишта. То је, такође, веома уобичајено у Кини. Распитивао сам се о томе што сам видео те ноћи. Неки су се сложили с мојим схватањем. Неки су рекли да би то могао бити знак за размјену валута. Сјевернокорејци у „Јангакдо“ хотелу су ми рекли да су ме можда само по-здрављали или ми упутили неки знак добродошлице. Досад, још увијек нијесам са-знао шта ми је покушавао рећи човјек у мрачном углу. Наш излет изгледао је кратак за тако мистериозну земљу. Поподне, 26. јуна, били смо у возу за Синију. На једној од станица, на којој се воз зауставио, био је други воз који је долазио из супротног правца на супротној страни шина. Прелијепа Сјевернокорејка у том возу видјела је Томаса. Он је стајао на вратима да удахне мало свјежег ваздуха. Томасова мишића-ва грађа привукла је пажњу многих Сјевернокорејки током нашег путовања. Преко малог прозора воза, дјевојка је гласно довикнула Томасу на корејском. Томас ме је на енглеском питао шта је рекла. Тражио сам помоћ за превод од Ким. Ким је рекла на кинеском, питала је одакле је дошао странац. Затим сам ја превео Томасу. Томас је повикао: „Аустрија!“ Дјевојка је рекла нешто. Томас ме је питао шта. Ја сам питао водича. Ким је рекла: „Пита гдје се странац упутио“. Превео сам то Томасу поново. Он је рекао: „Пекинг!“ Касније, размишљам, како значајна сцена! Међународни воз и локални воз Сјеверне Кореје; странац и локални становник; причају гласно и покуша-вају с напором да се разумију. Ипак, комуникација је бурна, непосредна и непотпуна. Јасно сам видео да је дјевојка покушавала да чује шта Томас говори, али је около било исувише бучно. Мислим да га није чула. Возови су поново кренули, укрстили један дугом путеве, и возећи даље, отишли супротним смјеровима.

Вондауња

Лушко Јовановић

► Од тендера до суднице

Дијана СУБОТИЧКИ
(„ТВ „ВК”, Србија)

Од тендера до суднице

Аутор: Дијана Суботички

» Паралелно с копањем земље у оквиру изградње нове депоније, рекултивисана је стара депонија, а испоставило се да је иста земља плаћена двапут с рачуна два јавна предузећа Дирекције и ЈКП „Б.октобар“

Крајем двадесетог вијека кикиндска депонија, као и већина санитарних депонија у држави, постаје проблем, јер је пуна. Смеће се често спаљује и дијелови града су прекривени густим димом, дивље депоније ничу на ободима града и по готово свим селима општине. Локална власт још прије 2000. године размишља о проналажењу рјешења у смислу изградње нове депоније на којој ће се безбједно одлагати отпад. Коалиција Демократске опозиције Србије, након 2000. године, ангажује институт „Кирило Савић“ с којим одређује локацију, а убрзо наручује и идејни пројекат о изградњи регионалне депоније по европским стандардима. Захваљујући братском граду Нарвику из Норвешке, покрећу се пројекти који предвиђају норвешке донације и стручну помоћу у изградњи и едукацији становништва како би се смеће селектирало и рециклирало. У складу с новим законима који се усвајају и најављују у Скупштини Србије, општина Кикинда успоставља сарадњу са сусједним општинама како би се и њихово смеће одлагало на кикиндској депонији. Први непоразуми тадашњег извршног одбора који је доносио одлуке избили су поводом набавке нових канти за смеће за све становнике, дошло је до отвореног сукоба и размимоилажења око јавне набавке који су дјелимично резултирали и готово рекордним бројем листа на наредним изборима.

НОВА ВЛАСТ

Након избора 2004. године на власт долази Српска радикална странка (СРС) у коалицији са Социјалистичком партијом Србије (СПС), коју предводи предсједник општине Бранислав Блажић и који, по новом закону, има неупоредиво већу власт од свог претходника гдје је ИО био кључно тијело у доношењу одлука. Он успоставља континуитет у смислу потребе за изградњом модерне регионалне депоније, међутим, прекида сарадњу с Норвежанима, одбија договорене донације због назначеног периода реализације и објашњава да Кикинда нема времена да чека три или четири године да би се заокружило успостављање новог рециклажног система на депонији.

—Ми смо откупили земљиште. Имали смо пројекат. Имали смо све. Требало је само приступити послу, казао је Никола Степанов, члан Извршног одбора општине

Кикинда од 2000. до 2004.године.

Бранислав Блажић донио је одлуку у новембру 2005. године о покретању поступка јавне набавке о изградњи прве фазе регионалне депоније за коју су средства предвиђена финансијским планом Дирекције за изградњу града за 2005. годину и буџетом општине за 2006.

На први тендер за додјелу уговора за изградњу депоније јавило се седам понуђача:

1. „Веркос инжењеринг“, Нови Сад
2. ВП „Хидрограђевинар“, Сремска Митровица
3. ДОО „Градња“, Суботица
4. ДОО „Елита-коп“, Београд
5. ГП АД „Обнова“, Ада
6. ГП „Ратко Митровић“ Београд
7. ДОО „Еурко инжењеринг“, Стара Пазова

„Веркос“, који је дао најнижу понуду, жалио се Републичкој комисији за заштиту права понуђача да није добро бодован, па је написано да је „Еурко“ повољнији. Након што је Блажић, уз помоћ општинског менаџера Владимира Илића из СПС-а добио мишљење Управе за јавне набавке да Општина може да спроведе поступак погађања ако су у питању ванредне околности, одлучио је да се поступак спроведе тако што су писменим путем затражене понуде од понуђача.

–Ја сам као општински менаџер био задужен за пројектну документацију и комуникацију с државним органима у Новом Саду и Београду. У том дијелу је био мој ангажман, као и да сједим на састанцима када су се пратиле све инвестиције у Кикинди, па и депонија, казао је општински менаџер Влада Илић.

ИЗАБРАЋЕ КОГА ХОЋЕ

„Веркос“ је поново послао понуду с најнижом сумом...

–Ја сам отишао у Кикинду око 11.30. На портирници Јавног предузећа Дирекција за изградњу града, гдје је требало да буде отварање понуда, питао сам у којој се сали то одржава у подне. Онда ми је портир рекао да отварања нема у 12 сати. Отишао сам код директора Дирекције, који ми је саопштио да су понуде отворене у девет сати. Питао сам како су то могли када у позиву пише 12 сати, и то је довољан разлог да ставим приговор и да други тендер буде оборен! Он је рекао да му је отварање у девет наложио градоначелник и тражио да му саопшти цијене. Када сам погледао цијене, испоставило се да смо ми опет најповољнији. Питао сам докле ће тако ићи (морам да кажем да немам снимљен разговор), директор ми је рекао да можемо обарати, јер ће они изабрати кога хоће, казао је Милорад Милорадов, директор „Веркос инжењеринга“, Нови Сад, 2006. године.

Предсједник општине Бранислав Блажић негира ове наводе.

–Што бих ја наређивао било каквој комисији? Нијесам знао кад отварају. Они су отварали понуде у сали општине пред ТВ камерама. Ви нијесте тражили да то буде у девет, умјесто у 12? Не сјећам се тога. Стварно не знам какве то везе има, каже Блажић.

Првог јуна 2006. покренут је поступак јавне набавке без претходног објављивања и 8. јуна 2006. комисија је прегледала три понуде: 1. ДОО „Еурко инжењеринг“, Стара Пазова 115.453.275 дин. 26.7.2005.

2. ДОО Мултикон инжењеринг, Београд 145.381.491 дин.

Датум регистрације: 28. 1. 2006

3. ДОО „Акт инжењеринг“ Београд 134.684.634

Датум регистрације: 5. 8. 2005.

„ЕУРКО“ ПОБЈЕЂУЈЕ

Све три фирме, по подацима АПР, имају датуме који показују да су регистроване готово непосредно пред конкурсисање или најдаље годину дана раније.

Тако је коначно одлучено да ће „Еурко“ бити фирма која ће за потребе општине градити депонију.

Шта конкретно, по пројекту, обухвата изградња депоније? Требало је ископати не много дубоку правоугаону рупу, из које је изваћен хумус и око које су направљени насипи. Потом треба ставити глину, па фолију и геотекстил. По дну тзв. тијела депоније се постављају пластичне цијеви за систем дренаже па се тако одводи вода која се циједи кроз смеће и одводи кроз систем шахтова, односно пречишћена вода се враћа из базена. На овај начин, оспособила би се прва од предвиђене четири касете у које треба да се одлаже отпад 25 година, док су око касета пратећи објекти, попут колске ваге, хале за дезинфекцију и прање возила, управна зграда и базен односно аерациони базен.

У уговору који су потписали директор Дирекције за изградњу града Мирослав Кресоја и директор „Еурка“ из Старе Пазове Бранко Илијин пише да извођач преузима извођење комплетних радова прве фазе регионалне санитарне депоније чврстог комуналног отпада у свему према конкурсној документацији која је саставни дио уговора, а вриједност радова је 115.453.975,33 динара без ПДВ-а.

Из анекса који су касније закључени проистиче да основни уговор није обухватио набавку и транспорт глине до градилишта како је предвиђеном пројектном документацијом, него је то додатно плаћено. Имајући у виду да тендери који прелазе 120 милиона морају бити међународни, могуће да је то урађено да би се избјегао међународни тендер.

Кресоја је изоставио асфалтерске радове-горњи слој у вриједности од 16.650.615 динара и озелењавање, односно земљане радове и садњу од 1.410.422,22 динара, што је укупно преко 18 милиона, односно с ПДВ-ом 21,3 милиона динара!

Локална власт није предвидјела да сав новац исплати „Еурку“, јер је Фонд за заштиту животне средине донио одлуку о додјели новца локалним самоуправама, суфинансирањем изградње регионалне депоније, па је општини Кикинда тако одобрио бесповратно 47,47 милиона динара. Тиме је Фонд учествовао у изградњи с 40 одсто средстава.

Како би радови били покренути, „Еурко“ из Старе Пазове је 16. јуна 2006. године ангажовао фирму која је стопостотни његов власник, а то је „Еурко“ из Винковаца да му буде подизвођач. Тако су ове двије фирме потписале уговор вриједан 1,22 милиона еура, као и анекс којим је вриједност смањена на 462.793 еура. Из Винковаца је 11. јула 2006. испостављен рачун фирми у Старој Пазови на преко 115 хиљада еура без спецификације изведених радова. Затим 2. августа слиједи привремена ситуација на износ од преко 236 хиљаде еура без спецификације, па 31. октобра привремена ситуација на износ од преко 55 хиљада еура у којој су прецизирани радови.

У другој привременој ситуацији назначено је преко 78 хиљада еура.

Из Старе Пазове у Винковце „Еурко“ је пребацио 373.896 еура, а добит предузећа у Старој Пазови од преко седам милиона динара трансферисан је оснивачу, односно 28. маја 2007. трансферисали су 82.784 еура као дивиденду.

КАКО ЈЕ НАБАВЉЕНА ФОЛИЈА?

Из Винковаца је „Еурку“ у Старој Пазови 26. јуна 2006. фактурисано близу 12.000 квадрата ХДПЕ фолије у вриједности од скоро 40.000 еура. Деветог августа 2006. још толико.

Набавка фолије износи 6.848.163 динара, а с трошковима проналажења добављача, утоваром, превозом и истоваром 11.338.293 динара.

Онда је „Еурко“ из Старе Пазове 7. новембра 2006. Дирекцији фактурисао 18,64 милиона динара, а спецификација је овако образложена: технолошка опрема, набавка, транспорт и монтажа полиетиленске ХДПЕ фолије у количини од 26.504 квадрата у вриједности од 15,79 милиона што је са ПДВ-ом 18,64 милиона динара, иако није уграђена. Предузеће из Старе Пазове је само лагеровало фолију у предузећу Северни Банат, али је није и уградило.

„Еурко“ из Старе Пазове је неосновано фактурисао 7,3 милиона динара на име монтаже која није извршена.

На крају 2006. „Еурко“ је остао у авансу, што значи да је више новца добио него што је фактурисао и то код Дирекције преко десет милиона динара, а код Фонда за заштиту животне средине преко пет милиона динара.

У међувремену измијењена је конкурсна документација и то дио који се односи на набавку и транспорт глине. Адендумом број један од 17. априла 2006. предвиђено је да ће позајмиште за глину одредити инвеститор и да у цијену транспорта треба планирати транспорт од позајмишта до градилишта на даљину од пет километара, као и да ће инвеститор бити у обавези да обезбиједи глину. Супротно адендуму, гдје је писало да глину обезбјеђује инвеститор, а да извођач само транспортује од позајмишта до градилишта, 12. јуна 2006. Мирослав Кресоја је као први човјек Дирекције с „Еурком“ из Старе Пазове склопио анекс број 1. гдје је предвиђено да наручилац и извођач утврђују количину за набавку односно транспорт глине до градилишта. У анексу је утврђена количина од 48.671 кубни метар.

Наручилац се обавезао да финансира набавку и транспорт глине у количини од 8.000 кубика.

Набавку глине и транспорт треба да изврши извођач и обавезује се извођач да прије уговарања набавке и транспорта глине с одабраним добављачем добије писмену сагласност од наручиоца, а све на основу приложених писмених понуда од потенцијалних добављача.

Од 16. јуна 2006. до 20. јуна Дирекција је затражила понуде за глину за керамичке плочице и то од: „Копови“ АД Уб, АД „Тоза Марковић“ и АД „Каолин“ Ваљево.

„Копови“ се нијесу изјаснили.

„Тоза Марковић“ је дао понуду од 1.200 дин. плус ПДВ.

„Каолин“ 3.520 плус 1.100 за превоз од Ваљева до Кикинде.

Двадесетог јуна 2006. своју понуду доставио је и „Кум“ на 1.400 дин. плус ПДВ по кубiku плус франкирање до градилишта.

Двадесет седмог јуна 2006. „Еурко“ је од Дирекције затражио писмену сагласност за одабир добављача и то да то буде „Кум“ д.о.о по цијени од 1.400 динара

плус ПДВ плус три одсто манипулативних трошкова за ДОО „Еурко“ из Старе Пазове.

ПЉУШТЕ УГОВОРИ

Мирослав Кресоја је потписао сагласност, иако је знао да је Дирекција као инвеститор-наручилац била у обавези да обезбиједи позајмиште за глину, а извођач транспорт са удаљености од пет километара. Такође, морао је да зна да у Кикинди постоји друштвено предузеће ВДП „Горњи Банат“, које је претходно било у конзорцијуму са новосадским „Веркос инжењерингом“, по чијој понуди је набавка, транспорт и уградња глине коштала 315 динара по кубуку.

–То је тада било сто динара по кубуку плус порез, са услугом утовара 170 динара плус порез– казао је Драган Фелбаб, дипл. инж. грађ., директор ВДП „Горњи Банат“ бр.1.

„Еурко“ из Старе Пазове и „Кум“, власника Зорана Јаковљевића, на основу добијене сагласности од Мирослава Кресоје 28. јуна 2006. закључују уговор о испоруци 50.000 кубика по цијени од 1.400 дин, с ПДВ-ом 1.652 динара плус три одсто за трошкове Д.О.О „Еурко“.

Истог дана, под истим дјеловодним бројем 07/06 између Дирекције и „Кума“ закључен је нови уговорни однос на 8.000 кубика. Онда је 11. јула 2006. ВДП „Горњи Банат“ са Кумом закључио уговор о испоруци 54.446 кубика по цијени од 170 динара с утоваром, тј. 100 динара по кубуку и 70 динара за утовар по кубуку. По цјеновнику ЈП „Воде Војводине“ из НС, цијена једног кубног метра земље је сто динара, а глина као роба не постоји.

На основу наредбе Бранислава Блажића, 9. новембра 2006. обустављени су радови о чему је сачињен анекс број 3. основног уговора од 7. децембра 2006. У члану 4 констатовано је да су сви радови изведени до прекида радова урађени у складу с пројектно-техничком документацијом, а документ су потписали Б.Б. и М.К.

Истог дана сачињен је и анекс број 2 основног уговора којим се регулише повећање обима радова, а исто повећање се односи на набавку и транспорт додатних 10.000 кубика глине. Исту глину је „Кум“ фактурисао „Еурку“ по цијени од 1.050,60 динара плус ПДВ што је 1.239,71, односно укупна цијена је 12.397.080 динара.

За остатак од 20.000 кубика се водио спор. Трговински суд у Зрењанину двапут је одбио тужбени захтјев као неоснован и то 6. јуна 2007. и 29. јуна 2010. године. Међутим, почетком 2011. године Апелациони привредни суд из Београда у вијећу којем предсједава Милица Милановић Траиловић донио је пресуду којом обавезује Дирекцију да плати фирми „КУМ“, коју заступа адвокат из Бујановца Милан Пајташев, бивши судија у Зрењанину, 25,9 милиона динара плус судске трошкове од 1,37 милиона што је укупно, са затезном каматом, 51 милион. На ту суму Дирекција је у марту 2011. године блокирана на 51 милион динара.

„Еурко“ је Дирекцији фактурисао набавку 1.800 кубика глине у износу од 26.009.560 динара по просјечној цијени од 1.444,98 динара. Ту глину је превозио „Делокс траде“ Лазаревац по цијени од 430 кубика плус ПДВ што износи 507,40 динара по кубуку.

– Је л` ви мене кривите за нешто? Зашто је зрењанински суд двапут одбио моју тужбу, хоћете да кажем? Да! Зато што је предсједник општине Блажић ургирао! У Зрењанину? Па не знам да ли тамо. Знате зашто је пала тужба на рјешење о извршењу? Због непостојања пасивне легитимације. Шта је то? То је да није требало да услугу фактуришем Дирекцији за изградњу града. По нашем мишљењу, ко је то

требало да плати – казао је Зоран Јаковљевић, власник „Кум“ д.о.о.

ЗАРАДА НА ГЛИНИ

Увидом у документацију ВДП „Горњи Банат“ је „Куму“ продао 38.000 кубика у вриједности од 7.622.800 с утоваром, односно по цијени од 200,60 динара с ПДВ-ом. Значи, „Кум“ је набавку глине с утоваром и превозом платио 708 динара, а исту глину је потом продао по цијени од 1444,98 динара и остварио зараду од 12.743,920 динара, односно 736,98 динара по кубуку!

То значи да је Мирослав Кресоја као одговорно лице омогућио ту зараду „Куму“, јер је извршио набавку 18.000 кубика од „Еурка“ из СП по цијени од 1.444,98 динара, иако је ту глину могао да набави од ВДП „Горњи Банат“ по знатно нижој цијени. Количина испоручене и уграђене глине предмет је низа дописа међу учесницима у пословима, а у већини се разликују тврдње о уграђеном. Имајући у виду чињеницу да се испод скинутог хумуса на тлу гдје је депонија иначе налазе слојеви глине и имајући у виду да је у неколико наврата био споран квалитет донијете глине, тешко је процијенити колико је тачно испоручено. Два слоја глине од по 25 центиметара су на дну касете, а један на ободним странама које се називају бентовима, као и на насипима. Дирекција је почетком 2010. године ангажовала вјештака Сенку Шипку која је утврдила да је, према грађевинским књигама, количина уграђене глине и шљунковито-пјесковитог материјала 32.198 кубика, што је у растреситом стању 40.248 кубика. Провјером грађевинског дневника који је „Кум“ дао на увид „ВК“ редакцији, рађено је од 25. јула до 29. септембра и збир испоручене глине „Кума“ износи 39.038 кубика. Међутим, математичком провјером цифара по данима „ВК“ долази само до 37.269 кубика, што је за скоро 1.800 кубика мање.

Упоредо с копањем земље у оквиру изградње нове депоније, рекултивисана је стара депонија, а испоставило се да је иста земља плаћена двапут с рачуна два јавна предузећа Дирекције и ЈКП „6.октобар“.

По записима у које смо имали увид, ДОО „Еурко“ је на депонији ископао 61.292,52 кубних метара земље. Од те количине 15.126,08 кубика остало је у оквиру градилишта. Разлика од 46.146,14 кубика је одвезена. Од тога за санацију старе депоније је од АД „Расадник“ одвезено 42.816 кубика земље, на ново мокринско гробље однијето је 2.684 кубика, а на Кванташку пијацу 820 кубика. Земљу су превозили превозници које је ангажовао „Расадник“, од 30. јуна 2006. до почетка августа 2006. и то: аутопревозник „Цука“ из Кикинде 12.070 кубика, „Исаиловић“ из Београда 5.326 кубика, СУР бифе „Буренце“ Кикинда 1.170 кубика, „Градњакоп“ Београд 1.024 кубика, аутопревозник „Терек“ 2.770 кубика, ДОО „Кум“ Кикинда 540 кубика, „Жаки комерц“ 28.013 кубика, АД „Расадник“, Кикинда 4.419 кубика.

ИСТИ ПОСАО ДВАПУТ ПЛАЋЕН

У исто вријеме када су обављани ови радови на изградњи регионалне санитарне депоније по основу расписаног тендера, ЈКП „6.октобар“ санирао је стару депонију која се налази на старом рускоселском путу. Вриједност радова је 26.487.614,35. Посао је добио „Радник“ који је био најповољнији понуђач на тендеру. Од укупног износа, за набавку, транспорт, уградњу и полагање земље отпада издвојено је 17.524.288,56 динара, што се односи на набавку, превоз и растурање 42.816 кубика са нове депоније.

АД „Радник“ Кикинда је 19. децембра 2006. у два привремена рачуна/ситуације фактурисао 42.816 кубика земље у вриједности од 17.524.288,56 динара ЈКП „6. октобар“ и то за набавку, транспорт и уградњу интерног материјала за прекривање отпада у количини од 16.513,80 кубика и одлагање супстрата на сталну позицију у количини од 26.302,20 кубика.

Иста ситуација је плаћена у цјелости по основу авансних фактура и испостављених ситуација.

„Еурко“ је 7.11.2006. у трећој привременој ситуацији, иако то није било предвиђено тендерском документацијом, нити је било предмет посебног уговора, фактурисао Дирекцији одвоз земље са ископа на градилишну депонију у количини од 46.166,44 кубика по цијени од 261 динар по кубик, у укупној вриједности од 12.049.440,84 што је с ПДВ-ом 14.218.340,19 дин.

Ако од те количине одузмемо дио земље који је одвезен на Кванташку пијациу и мокринско гробље од 3.504 кубика, остаје 42.662,44 кубика за чији превоз је по цијени од 261 динара плаћено 11.134.896,14 динара што је с ПДВ-ом 13.139.178,27 динара. Ову ситуацију су овјерили извођач, руководилац радова, надзорни орган и инвеститор Мирослав Кресоја и платили истог дана.

То значи да је иста количина земље, набавка и транспорт са регионалне депоније на стару: фактурисан и плаћен двапут са рачуна два ЈП чији је оснивач Општина: Дирекција је платила „Еурку“ 13.139.178,27, а ЈКП „6. октобар“ платило је АД „Радник“ 17.524.278,56 динара.

У прилог овој тврдњи иде писмена изјава Растислава Мрвичића директора предузећа „Радник“ је потписана 2.2.2007. у којој потврђује да је на име набавке, транспорта и уградње земље за рекултивацију старе депоније од „6. октобра“ наплатио посао за 42.800 кубика земље коју је узео са ископа нове депоније, гдје је извођач „Еурко“, чији је „Радник“ такође био подизвођач, али тај посао није фактурисао „Еурку“.

Предсједник општине Бранислав Блажић убрзо је раскинуо сарадњу с општинским менаџером Владимиром Илићем.

Дијалог водитељке и госта у емисији Владимира Илића:

Земља која је ископана на регионалној депонији пребачена је преко за рекултивацију старе. То вам није саопштено на суђењу?

– Не, то ме нико није питао и није ми саопштено ни у једном суду.

Да ли знате да су два посла са земљом рађена у истом периоду?

– Тако је и за оба сам ја радио конкурс! И свуда су исте количине обрачунате. Датуми се поклапају. Камioni довозе исту земљу са нове на стару која се фактурише до запете. Нијесте видјели да је идентична количина ископана и истоварена?

– Ово први пут чујем- казао је општински менаџер Владимир Илић.

Предсједник општине Бранислав Блажић сада за „ВК“ тврди да се са Илићем разишао чим је посумњао да се послови не одвијају како би требало. „Еурку“ је наложено да обустави радове, а потом је раскинут уговор и Дирекција је поднијела тужбу против „Еурка“, којом тражи да „Еурко“ врати аванс од око 15 милиона динара, односно потражује укупно 35 милиона динара. „Еурко“ је уложио контратужбу и тражи од Дирекције надокнаду за раскид уговора и изгубљену добит од 22 милиона динара. Судски процес у којем је оптужен бивши директор Дирекције Мирослав Кресоја није окончан ни три године касније, а док се тај поступак не оконча неће бити ријешени ни спорови на релацији Дирекције и „Еурка“.

Фондација

Љушко Јовановић

- Терор тајне службе
- Измишљају државне непријатеље
- Брука за државу

Миленко ЈОВАНОВИЋ
Гојко РАИЧЕВИЋ
Владимир БОЖОВИЋ
(ИН4С портал, Црна Гора)

Терор тајне службе

Пишу: Миленко Јовановић, Гојко Раичевић и Владимир Божовић

» Под пуном одговорношћу могу да кажем да је ријеч о изузетно добрим, поштеним, и по свему узорним младим људима, из исто таквих породица, каже Бранислав Лабан

Када је тек дипломирана правница Драгана Ђокић, рођена у Пећи, почетком 2010. поднијела захтјев за стално настањење у Црној Гори, није ни слутила да ће у одговору МУП-а пронаћи један, чак и њој непознати сегмент свог живота. Наиме, МУП је 15. јула 2010. донио рјешење којим се одбија захтјев за сталним настањењем Драгани Ђокић због „постојања сметњи са аспекта националне безбједности и јавног поретка“. Изгледало је невјероватно, али дојучерашња студенткиња, а сад дипломирана правница се суочила са статусом „де факто“ државног непријатеља. У том периоду, по свему узорни млади економиста Драган Ђоровић такође расељено лице са Косова и Метохије, добија на сопствено запрепашћење исти одговор, односно рјешење од МУП-а ЦГ. Која је то врста дјелатности ових младих људи која је угрозила „националну безбједност“? Ниједан детаљ током њихових студија, а ни након тога, није указивао на било какву илегалну дјелатност усмјерену ка рушењу „државног поретка“. Али, рећи ће подозриви читалац, управо су такви најопаснији!

„Они то и раде јавно, да не би изгледало тајно... Шпијуни су међу нама, само их треба знати – препознати“, пригодан је цитат из познатог филма. Студент права и студент економије, па још расељени са КиМ, нема шта да се прича, па ту је све јасно!

Међутим, као и свака прича у којој дио улога имају и државни органи БЈРЦГ, на крају потпуно оголи сав потемкиновски бесмисао државног провизоријума. Кад је Драгана Ђокић званично затражила од АНБ-а, на основу Закона о слободном приступу информацијама, увид у свој досије, добила је званичан одговор да АНБ нема њен досије и да није предузимала мјере прикупљања података. Чудно, зар не? Поготово, ако се МУП притом упорно позива на акт АНБ-а број 250-10-3157-1146 од 26.6.2010. године, на основу којег је донијето рјешење о одбијању захтјева за стално настањење. Значи, АНБ тврди да Драгана Ђокић није безбједоносно интересантна особа и издаје писани документ којим то потврђује, а МУП држи у руци други документ, број 250-10-3157-1146 од 26.6.2010. године, на основу ког одбија њен захтјев због ризика за „националну безбједност“. Трагикомично, али звучи познато.

Тако долазимо до закључка који се у потпуности уклапа у друштвену и политичку збиљу ЦГ. АНБ, очигледно, издаје два документа са различитим садржајем. У једном се истиче да лице не посједује досије, односно да није безбједоносно интересантна особа, а у другом који се шаље МУП-у, наводе се детаљи из „непостојећег“ досијеа.

То значи да грађани који су захтијевали од АНБ-а увид у свој досије, а добили одговор да она не постоје, бивају често брутално преварени, АНБ не само да прати, већ диктира фалсификаторску матрицу стварности ЦГ.

Гдје има два, ту је и трећи „државни непријатељ“, јер „тројке су, Ђуро, шта“?

Док су Драган и Драгана чекали заказивање рочишта по тужбама које су поднијели, на властито запрепашћење, да је државни непријатељ сазнаје и Рајко Милић, приватни предузетник, такође расељеник из Пећи, настањен у Сутомору. Још од прије рата на Космету, Милић је имао регистровану фирму у Подгорици, која се бави камсионским превозом. Никада није био у сукобу са законом. Уосталом, како нам је рекао, основни услов да би поднио захтјев за статус странца са сталним настањеном, био је да прибави увјерење од суда да није осуђиван и да се не води никакав кривични поступак против њега, што је, подразумијева се, и приложио уз пријаву за регулисање статуса код Подручне јединице МУП-а у Бару. Једино би Душко Ковачевић могао у драми каква је „Балкански шпијун“ измаштати лакрдију у режији, како ће се испоставити, институција које „брину“ о безбједности државе и грађана. Наравно, с том разликом што у драми троје младих расељеника са Космета ни најмање нема мјеста хумору.

Сасвим природно, након преживљеног шока, тужбу против МУП-а подноси и Милић. Основни мотив, како њему тако и Драгану и Драгани, у поступцима пред Управним судом, јесте да скину ничим заслужену љагу са својих имена и са својих породица, али и да поништењем, како сви они кажу, бесмислених одбијеница, добију стално настањење у Сутомору, гдје су ријешили да остану да живе.

Пратећи даљи развој догађаја у вези са случајевима Драгане Ђокић, Драгана Ђоровића и Рајка Милића, нарочито током процеса покренутих пред подгоричким Управним судом, портал „ИН4С“ долази до фрапантних открића.

Наиме, у званичним, међусобно противречним актима Агенције за националну безбједност и МУП-а, откривамо да је АНБ издала више лажних обавјештења, како лицима којима није дозвољено стално настањење, тако и релевантним институцијама које су се заинтересовале за случај. Након што је Драгани Ђокић из АНБ-а одговорено да јој се не може омогућити увид у досије те службе јер он не постоји, односно нијесу прикупљани никакви подаци о њој, Мирко Миловић, шеф кабинета директора исте агенције, у писму упућеном Александру Саши Зековићу, истраживачу кршења људских права у Црној Гори, који је затражио изјашњење у вези са овим питањем, наводи да „АНБ може да врши одређене безбједоносне провјере над одређеним лицем, а да притом то не евидентира“.

Да ли је то посредан доказ да је истинита прича која се шушка у Подгорици да је служба у посједу езотеричног инструмента – кристалне кугле кроз коју се преламају судбине појединаца чију провјеру затражи овлашћени и специјално обучени службеник за ту операцију.

Једино је тако објашњива информација АНБ-а да се врши провјера над одређеним лицем, а да се то не документује у архиви. Ипак, остаје нејасно како АНБ издаје документ другим институцијама (као што је МУП) о одређеној особи на основу такве инстантне „безбједоносне провјере“?

Представа о езотеричном инструментарију АНБ-а је, са намјером или не, распршена у актима МУП-а упућеним Управном суду. У њима, МУП експлицитно утврђује лаж Агенције за националну безбједност, позивајући се, поред осталог на интерне документе добијене од АНБ-а и то: број 250-10-3157-1146 од 26.6.2010. (у случају Драгане Ђокић) и број 250-10-3152-1148 од 29.6.2010. године (случај Рајка Милића).

МУП у одговору на тужбу Рајка Милића истовремено констатује и то да је актом АНБ-а, заведеним под бројем 250-10-4262, укинута тајност података садржаног у документу којим је АНБ обавијестила МУП о постојању сметњи са аспекта националне безбједности, што је био искључиви разлог да Милић добије негативно рјешење са скандалозним образложењем. Дакле, АНБ, како смо утврдили, и те како евидентира своје наводне „налазе“.

Управни суд је прихватио аргументе „државних непријатеља“, тако да су поништена рјешења МУП-а којима су одбијени њихови захтјеви за стално настањење у Црној Гори. МУП-у је пресудама наложено да донесе нова рјешења, у складу са законом. МУП, међутим, не поштује Закон о управном поступку. Већ је два мјесеца откако је истекао рок да се пресуде спроведу у дјело. Министарство унутрашњих послова и јавне управе ћути.

Јунаци наше приче, како веле, имаће стрпљења још који дан да причекају да МУП поступи по пресудама суда. У међувремену, интензивно размишљају о покретању парница како би добили сатисфакцију на име несумњиво велике штете која им је нанијета, најтежим могућим квалификацијама. „Затреба ли, ићи ћемо и до Стразбура“ - каже Драган Ћоровић.

Симптоматично је да су све троје наводних „државних непријатеља“ настањени у Сутомору, те да у поступцима по захтјевима за стално настањење расељених са КиМ нема сличних случајева у другим мјестима у Црној Гори, иако је таквих захтјева на хиљаде. Такође, податак вриједан пажње је и то да је у свим овим случајевима ријеч о лицима расељеним из косметске општине Пећ, као и то да су свима њима родитељи црногорски држављани, који су држављанство стекли рођењем у Црној Гори. Узгред, специфично је и то да се ради о особама које су по свему узорне, а притом и високообразоване, омиљене међу познаницима и пријатељима. Да су баш такви, у изјави за наш портал потврђује и Бранислав Лабан, предсједник Удружења расељених лица „Космет“, са сједиштем у Сутомору.

-Под пуном одговорношћу могу да кажем да је ријеч о изузетно добрим, поштенним, и по свему узорним младим људима, из исто таквих породица. Заиста сам с невјерицом примио обавјештења о њиховим проблемима у вези са захтјевима које су поднијели како би им се омогућило стално настањење. Свака држава која држи до себе особама какве су Ћокићева, Ћоровић и Милић, одобрила би и држављанство. Црна Гора би утолико прије то требало да уради, јер се ради о лицима чији су родитељи држављани Црне Горе. За здрав разум је несхватљиво да им није дозвољено да добију ни статус странаца са сталним настањењем, посебно уз образложење да угрожавају националну безбједност и јавни поредак. То је, једноставно, ван памети. Никако то није спојиво с њиховим личностима – каже Лабан.

АНБ гледа у кристалну куглу

Јоковић: Нема сиве зоне у раду АНБ

Да иронија буде потпуна, огласио се директор тајне службе **Владан Јоковић**, констатујући да Агенција за националну безбједност (АНБ) у спровођењу мјера тајног надзора поштује строга правила и да нема никаквих злоупотреба. На сједници скупштинског Одбора за уставна питања и законодавство он је устврдио како нема „сиве зоне” у раду АНБ-а. То што га чињенице на које указујемо увјерљиво демантују, сва је прилика не занима АНБ. Према информацијама до којих је дошао портал „ИН4С”, АНБ у значајној мјери игнорише и обавезе према грађанима које произилазе из Закона о слободном приступу информацијама. Наиме, иако су у законској обавези да сваком домаћем и страном физичком и правном лицу у року од 30 дана по примљеном захтјеву издају обавјештење о томе да ли воде њихове досијее или не, у АНБ-у постоји значајан број захтјева на које није одговорено ни након пола године.

Нема Срба у АНБ-у

У АНБ-у, према подацима које је саопштио Душко Марковић, бивши директор ове службе, 2008. године од 450 запослених само троје је српске националности. Умјесто да је у тој организацији запослено сто педесет (150) Срба, има их само троје. Тај податак јасно показује какав је однос постреферендумске Црне Горе и свих њених служби према трећини свог становништва.

Измишљају државне непријатеље

Пишу: Миленко Јовановић, Гојко Раичевић и Владимир Божовић

» АНБ, очигледно, издаје два документа са различитим садржајем. У једном се истиче да лице не посједује досије, односно да није безбједоносно интересантна особа, а у другом који се шаље МУП-у, наводе се детаљи из „непостојећег“ досијеа

Управни суд Црне Горе поништио је рјешење Министарства унутрашњих послова и јавне управе којима су расељеници са Косова и Метохије – Драгана Ђокић и Драган Ђоровић „де факто“ проглашени државним непријатељима, због чега су одбијени њихови захтјеви за стално настанье у Сутомору, гдје иначе живе. У Савезу удружења расељених у Црној Гори сматрају да су пресуде Управног суда о поништењу МУП-ових рјешења у оба случаја – апсолутно очекиване. По ријечима Миленка Јовановића, председника Савеза, ове пресуде представљају побједу правде над примитивним намјештаљкама неодговорних и злонамјерних функционера МУП-а, односно сарадника Агенције за националну безбједност.

– Драгана Ђокић, дипломирана правница, рођена у Пећи, и њен суграђанин Драган Ђоровић, струковни економиста, спадају у ред по свему најужорнијих и најобразованијих младих расељеника са Космета у Црној Гори – тврди Јовановић, уз напомену да им етикету „државних непријатеља“ безуспјешно покушавају прилијепити „ситни и јадни људи, који тако зарађују своје шпијунске напојнице“.

– Само луд човјек, морални и духовни биједник може себи допустити толики луксуз да смјешта овако крупне ствари тако поштеним, вриједним, образованим и угледним младим особама. Кукавице које овакве гадости режирату, спремне су и да убијају с леђа – огорчено констатује Јовановић.

Представници МУП-а, међутим, нијесу се ни појавили на рочишту заказаном у Управном суду по тужби Ђокићеве, када је суд одлучио да прихвати тужбу Драгане Ђокић и поништи рјешење МУП-а, уз констатацију да је оно у суштини донијето без образложења и уз битне повреде одредаба управног поступка, те је наложено обнављање поступка. Уз исто образложење, Управни суд прихватио је и тужбу Драгана Ђоровића и такође поништио незаконито донијето рјешење МУП-а.

ЗАСТРАШИВАЊЕ

Поништена рјешења МУП-а, како наглашава Јовановић, врло могуће имају и политичку позадину, односно да су донијета у функцији застрашивања осталих расељеника како би их се што мање стално настанило у Црној Гори. Јовановић је поновио да се у континуитету на популацију расељених овдје посматра као на политички проблем, а не на проблем друштва.

– Протест због оваквог терорисања расељених исказао сам и пред Османом Субашићем, помоћником министра унутрашњих послова, који је потписник поништених рјешења МУП-а. Међутим, одговорност пребацује на АНБ, позивајући се на њихова акта која никад нијесу достављена ни Управном суду, ни особама на које се односе, што довољно говори о неозбиљности и једних и других. Јовановић истиче да Субашић има коректан однос према проблему, али, „неко са стране“ очигледно подмеће.

– Сигуран сам, додаје Јовановић – да нема сличних примјера да је у новије вријеме неки државни орган овако оцрнио некога. Како год, сматра први човек кровне расељеничке асоцијације у Црној Гори, све је урађено с предумишљајем и циљано је тако да највише „заболи“. Како је поручио, „нико не би смио да се заваарава да ће се преко свега тек тако прећи, након што буду окончани поступци чије обнављање је наложио Управни суд“.

Портал „ИН4С“ је први објавио информацију о рјешењима МУП-а којима су Ћокићка, Ћоровић и Милић етикетирани као „државни непријатељи“. У сарадњи са Савезом удружења расељених у Црној Гори, наш портал и НВО „ИН4С“ покренули су низ активности које су за циљ имале обавјештавање релевантних међународних организација и дипломатских представништава о овим, у новије вријеме нечувеним случајевима. Гдје год је допрла, ова информација је изазвала згражавање и осуде. О овим случајевима било је ријечи и на недавном састанку челника Савеза удружења расељених и представника НВО „ИН4С“ са предсједником Скупштине Србије у Сутомору.

Рјешење МУП-а којим је одбијен његов захтјев за стално настањење добио је и Рајко Милић, расељеник из Пећи, настањен у Сутомору. У образложењу се наводи да постоје сметње са аспекта националне безбједности и јавног поретка. Милић је такође код Управног суда покренуо поступак против рјешења МУП-а и ускоро очекује суђење. Пуних 12 година он је власник приватне фирме у Подгорици која се бави камионским превозом. Поријеклом је из Куча, одакле су његови родитељи, такође црногорски држављани.

Предсједник Савеза удружења расељених у Црној Гори Миленко Јовановић позвао је Агенцију за националну безбједност да коначно, након скоро пет мјесеци, одговори на захтјев Драгана Ћоровића да ли постоји његов досије у тој служби, као и да му омогући увид у прикупљену документацију уколико је уопште има. АНБ је обавезна, по Закону о слободном приступу информацијама, да на такав захтјев одговори у року од 30 дана, што је у случају Ћоровића прекршено, јер ћутање траје преко четири и по мјесеца. Предсједник расељеничког савеза каже да је и лично за себе тражио од АНБ-а исте информације, позивајући се такође на Закон о слободном приступу информацијама АНБ од 27. августа, када је примила његов захтјев, ништа није одговорила. Јовановић је прошле седмице интервенцију затражио и од скупштинског одбора за одбрану и безбједност, као и од генералног инспектора АНБ-а Влада Радовића, указујући на драстично кршење закона од стране АНБ-а.

Зграда АНБ
у Подгорици

Допис Субашићу

Поштовани господине Субашићу, након што су МУП и ЈУ донијели рјешење којим се одбија захтјев за одобравање сталног настањенја који је поднијела Драгана Ђокић, држављанка Републике Србије, рођена 19.7.1981. године у Пећи, Република Србија, од оца Вукашина и мајке Милке (рођени у БЈРЦГ), као неоснован, јер, наводно, постоје сметње са аспекта националне безбједности и јавног поретка, обратио сам Вам се захтјевом да ми се дозволи увид у предмет Драгане Ђокић. Чекајући Ваш одговор на мој захтјев, који сам упутио на основу Закона о слободном приступу информацијама, контактирао сам Вашу канцеларију гдје су ме љубазно упутили на г. Бугарина из Одјељења за странце МУП. У разговору с Вашим сарадником, г. Бугарином, саопштено ми је да прибавим овлашћење од Драгане Ђокић, које прилажем уз овај допис. Молим Вас, да ми у разумном року обезбидите увид у овај предмет.

Најљубазније, Гојко Раичевић, председник НВО „ИН4С“.

По свему узорни

Драгана Ђокић је незапослена. Тек повремено ангажована је на пословима пружања правне помоћи, и то углавном као волонтер у сутоморском Удружењу расељених лица „Космет“. Кћерка је угледних просвјетних радника. Драган Ђоровић је запослен у једном осигуравајућем друштву, гдје важи за омиљеног и веома одговорног и пожртвованог службеника. Његов отац, једнако као и отац Ђокићеве, рођен је у Андријевици, и црногорски је држављанин. Такође потиче из узорне и угледне породице. Живи у колективном центру у Сутомору. Веома је цијењен међу комшијама, колегама и пријатељима.

АНБ ПРИЗНАЛА ДА ПРОВЈЕРАВА ГРАЂАНЕ, АЛИ ТВРДЕ ДА ТО НЕ ЕВИДЕНТИРАЈУ (3)

Брука за државу

Пишу: Миленко Јовановић, Гојко Раичевић и Владимир Божовић

» Застрашивање, које је почело одабиром узорних младих људи са Космета који су без икаквог доказа де факто проглашени државним непријатељима, наставља се позивањем на информативне разговоре расељеника који су аплицирали за статус странца

Бројни опозициони политичари, посланици, новинари, активисти из невладиних сектора напокон имају објашњење како је могуће да Агенција не води досије и не проводи мјере прикупљања података ни за једног од бројних који су тражили одговор. Објашњење, непажњом, даје управо АНБ, и гласи: „АНБ може да врши одређене „безбједоносне провјере“ над одређеним лицем, а да притом то не евидентира“. Како је ИН4С недавно открио пратећи случај једног расељеног лица са КиМ, АНБ је установила праксу издавања лажних обавјештења грађанима.

Наиме, дјевојка с Космета, која је по образовању правница, иначе кћерка црногорског држављанина, у процесу стицања права на стално боравиште тражила је од АНБ-а информацију да ли је подвргнута мјерама прикупљања података и добила је негативан одговор. Међутим, позивајући се на интерни документ број 250-10-3157-11-46 од 26.6.2010. године, добијен од АНБ-а, МУП је негативно одговорио на захтјев Драгане Ђокић.

Након ове информације, истраживач кршења људских права Александар Зековић је тражио додатно објашњење од АНБ-а. Одговор Агенције који је уследио далеко надмашио претходни скандал. У достављеном документу се тврди да АНБ може да врши одређене „безбједоносне провјере“ над одређеним лицем, а да то притом (наводно) не евидентира!

Суштински АНБ „провјерава“ одређено лице, али то не документује у својој архиви! Издаје документа другим институцијама (као што је МУП) о одређеној особи на основу инстантне „безбједоносне провјере“, али то (наводно) не класификује и складишти у својим регистрима. Као што смо већ констатовали у претходном тексту, све је ово још једна, доиста радикална потврда фалсификаторске стварности коју емитују институције БЈРЦГ.

АНБ не само да прати, већ диктира ту фалсификаторску матрицу.

Управни суд поништио је рјешење МУП-а БЈРЦГ којима су захтјеви расељених лица са КиМ Драгане Ђокић и Драгана Ћоровића за стално настањење у Црној Гори одбијени уз образложење да постоје сметње са аспекта угрожавања националне безбједности и јавног поретка, а МУП је пресудама обавезан да у поновљеним

поступцима донесе нова рјешења, будући да су поништена донијета без озбиљног образложења. Законски рок у којима је МУП био у обавези да донесе нова рјешења у међувремену је истекао, а ни Ђокићева ни Ђоровић није-су добили никакве одлуке у вези са захтјевом односно пресудом Управног суда. Ако МУП и јесте, Агенција за националну безбједност није сједјела крштених руку у међувремену. Захтјеви за статус странаца са сталним настањем које све масовније подносе расељеници са КиМ, из БиХ и Хрватске, у складу са владиним акционим планом за рјешавање статуса те популације у складу са Законом о измјенама и допунама Закона о странцима, у епицентру су пажње АНБ-а. Застрашивање, које је почело одабиром узорних младих људи са Космета који су без икаквог доказа де факто проглашени државним непријатељима у режији ове службе, наставља се позивањем на информативне разговоре расељеника који су аплицирали за статус странца. ИН4С-у су се на ту појаву пожалила лица са сјевера Црне Горе. Наиме, инспектори АНБ-а с оним расељеницима о којима наводно немају потпуне информације у процесу провере података по захтјеву МУП-а и ЈУ обављају непосредне разговоре, распитујући се до најситнијих детаља за њихове и биографије њихових укућана, па чак и оних који су преминули. Апсурд је утолико већи што расељеници који подносе захтјеве за стално настањено у прописаној процедури имају, поред осталог, и обавезу да доставе потврду суда према мјесту боравишта којом се доказује да се против њих не води истрага и да нијесу кривично осуђивани. Наравно, то не дотиче АНБ, који примјењује методе које по много чему превазилазе оне из времена Удбе шездесетих година минулог вијека. Да застрашивање расељених у режији АНБ све више добија на интензитету потврђују нам и у Отаџбинском покрету за Косово и Метохију, са сједиштем у Подгорици. Кажу да се и њима јављају огорчени и преплашени људи који су конкурисали за статус странаца. Како истичу, не искључују могућност да терор у режији АНБ-а има везе с предстојећим пописом становништва у Црној Гори којим ће бити обухваћени и расељеници са Космета и екс Југославије.

– Више нас ништа не чуди. Питамо се само ко је следећи узорни грађанин којем спремају етикету државног непријатеља – кажу у Отаџбинском покрету.

У АНБ-у, према подацима које је саопштио Душко Марковић, бивши директор ове службе, 2008. године од 450 запослених само троје су српске националности. Умјесто да је у тој организацији запослено сто педесет (150) Срба, има их троје. Из овог податка јасно је исказан однос постреферендумске Црне Горе и свих њених служби према трећини свог становништва.

Crna Gora
Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave
Sektor za upravne unutrašnje poslove
Broj: 03-UP I-264/10-308/4
Podgorica, 15.07.2010. godine

Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave, na osnovu člana 57 Zakona o strancima („Sl. list CG“, br. 82/08 i 72/09) i člana 196 stav 1 Zakona o opštem upravnom postupku („Sl. list RCG“, br. 60/03), rješavajući po zahtjevu za odobravanje stalnog nastanjenja koji je podnijela Đokić Dragana, državljanka Republike Srbije, donosi

RJEŠENJE

Odbija se zahtjev za odobravanje stalnog nastanjenja koji je podnijela Đokić Dragana, državljanka Republike Srbije, rođena 19.07.1981. godine u Peći, Republika Srbija, od oca Vukašina i majke Milke, rođene Pešikan, nosiocu putne isprave broj 007329700, izdate od strane nadležnog organa Republike Srbije, kao neosnovan.

OBRAZLOŽENJE

Đokić Dragana, državljanka Republike Srbije, podnijela je zahtjev za odobravanje stalnog nastanjenja u Crnoj Gori. U postupku po zahtjevu, na osnovu podnijetih dokaza, utvrđeno je da imenovana ne ispunjava uslove propisane članom 57 stav 1 tačka 6 Zakona o strancima („Sl. list CG“, br. 82/08 i 72/09), jer postoje smetnje sa aspekta nacionalne bezbjednosti i javnog poretka, pa je sa izmjenjotom valjalo riješiti kao u dispozitivu.

Taksa iz tarifnog broja 1 Zakona o administrativnim taksama („Sl. list CG“, br. 55/03, 46/04, 81/05, 02/06, 22/08 i 77/08), u iznosu od 5 eura propisno je naplaćena.

Upuštvo o pravnom sredstvu:

Protiv ovog rješenja žalba nije dopuštena, ali se može pokrenuti upravni spor kod Upravnog suda Crne Gore, u roku od 30 dana od dana dostave rješenja. Žalba se podnosi u dva primjerka.

Одбијеница
за Драгану
Ђокић

Фондација

Џушко Јовановић

► Фатмир Љимај намјешта послове

Lawrence MARZOUK
Petrit COLLAKU
(БИРН, Приштина)

Фатмир Љимај намјешта послове

Пишу: Lawrence Marzouk и Petrit Collaku

» Бројни уносни грађевински уговори додјељују се пријатељима и рођацима Фатмира Љимаја и фирмама с органичним искуством у тој области

Фирме које се доводе у везу са министром саобраћаја Косова Фатмиром Љимајем оствариле су велику добит од позамашног косовског програма за изградњу путева у протекле двије године.

Истрага коју је спровео БИРН-ов „Приштина инсајт“ открива да неке фирме, које су склопиле уговоре за изградњу путева вриједне више милиона еура, немају чак ни неопходно искуство у тој области. „Приштина инсајт“ установио је и да су два тендера вриједна више милиона еура, које је освојио Љимајев пријатељ, требало да буду проглашена неважећим, јер фирме нијесу доставиле неопходну документацију.

„Приштина инсајт“ проучио је сваки важнији тендер за изградњу путева који је од 2007. године расписало Министарство саобраћаја и телекомуникација. Уз помоћ тих информација, добијених из званичног пословног регистра Косова, саставили смо списак фирми које су добиле 50 најуноснијих уговора, вриједности тендера, власника фирми које су их освојили, датуме оснивања компанија и обим њихове радне снаге.

Међутим, званичник Министарства саобраћаја Ендрит Шаља одбацио је списак као рад „обавјештајне службе“, додавши да је његово објављивање саставни дио кампање да се дискредитује Љимај.

Исти званичник је изјавио како посједује извјештај о кретањима новинара балканске истраживачке мреже, о људима с којима су се они сретали и документима које су сакупили. На питање да образложи ту своју изјаву, он је одбио даље да коментарише.

Министарство саобраћаја, на захтјев „Приштина инсајта“, пристало је да отвори своја досијеа о тендерима, али је послје тога одбило да нашим новинама пружи увид у понуде које су доставиле компаније. Тражили смо интервју са министром Љимајем, али је он одбио разговор. Умјесто тога, Ендрит Шаља, шеф кабинета при министарству и Љимајева десна рука, изјавио је да министарство нема никаквог удјела у тендерима који су додијељени његовим пријатељима. Имајући у виду колико је Косово мала земља, додаје он, не изненађује када „неко познаје некога“.

– Тендерски процес Министарства саобраћаја је веома транспарентан. Поштујемо сва правила и процедуре набавке на Косову – каже Шаља.

Љимају, бившем високом члану Ослободилачке војске Косова, суђено је, али је 2005. године ослобођен свих оптужби пред Међународним кривичним судом за бившу Југославију. Као једног од најпопуларнијих политичара из владајуће Демократске партије Косова, константно га прате непоткријељене оптужбе за корупцију.

Истрагом смо утврдили да је Љимајево министарство додијелило два велика уговора његовом блиском пријатељу Хабибу Морини, и закључило досад други највећи уговор за пројекат изградње путева, у вриједности од 11 милиона еура са другом њему блиском особом, његовим рођаком, пуковником Хаџи Шаљом.

Морина је изјавио за „Приштина инсајт“ да њихов однос није играо никакву улогу у тендерском процесу, док је пуковник Шаља рекао да он више не ради за компанију „Делија груп“ која је закључила уговор.

Косово је потрошило око 170 милиона еура на пројекте изградње путева у протекле двије године, а Министарство саобраћаја добија све већи дио буџета, углавном као резултат ширења пројеката за изградњу путева.

Љимајев буџет је у 2008. години износио 139 милиона еура, више од десет одсто целокупног буџета Косова, у вриједности од око 1,3 милијарде еура. Та цифра је у 2009. години нарасла на 160 милиона. Цифра за 2010. годину је нешто скромнија, 124 милиона еура, али министарство и даље добија већи дио буџета било ког другог министарства.

Љимај је преузео министарство послјије општих избора у новембру 2007. године и одмах се бацио на спајање села новим асфалтираним путевима и реконструкцију саобраћајних артерија Косова.

Тада је поручио фирмама за изградњу путева да ће морати да раде 24 часа дневно и да ће бити посла за све. Према тврдњама Министарства саобраћаја, 2008. и 2009. године у склопу 200 пројеката изграђено је неких 1.000 километара путева.

Али, наша истрага показује да је више од трећине освојених тендера додијељено фирмама које су се регистровале тек пошто је Љимај дошао на своју позицију.

Узевши у обзир тадашње стање путева, министрово ангажовање и озбиљан приступ освојили су само похвале. Невладина организација посвећена борби против корупције, „Цоху“, у јулу 2008. године биљежи да је он „уложио велики напор у изградњу нових путева“.

Али, бројне су жалбе на квалитет нових путева, који, према незадовољнима, захтијевају редовне поправке. Друга велика замјерка везана за исти случај јесте да фирме, које су често неквалификоване, послове на тендерима добијају путем корупције.

ПРИЈАТЕЉИ И РОДБИНА

Већину тендера за изградњу путева расписује Министарство саобраћаја, мада и општине могу да ангажују фирме за послове. Понуде се прихватају на основу најниже цијене или према вредносном систему, укључујући критеријуме као што су технички квалитет тендерске понуде. Ову процјену врши одбор за набавке при надлежним органима власти.

Други највећи уговор који је, досад, министарство одобрило, у вриједности од 11 милиона еура, додијељен је у јулу 2009. године албанској фирми „Делија група“, за изградњу пет километара дионице главног пута од аеродрома до Пећи.

Љимај у судници

Ова фирма регистрована је на Косову у јануару 2009. године, са власником компаније из Албаније **Виктором Делиом** и још једним човјеком, Хаџи Шаљом из Приштине, наведеним као „овлашћеним особама“ да у име компаније раде на Косову.

Љимај и Хаџи Шаља су веома блиски. Према подацима из Хашког трибунала, они су у сродству, заједно су ишли у школу, и заједно су живјели деведесетих година прошлог вијека када су се обојица одселили за Швајцарску. Заједно су се вратили на Косово да би се борили у редовима Ослободилачке војске Косова. Шаља, пуковник у Косовским безбједносним снагама, које се данас сматрају војском Косова, редовно посјећује комеморативне скупове заједно с Љимајем.

Када је „Приштина инсајт“ ступио у контакт с њим, Шаља је изјавио да не ради за фирму „Делија груп“, објаснивши да је навођење његовог имена „грешка“. Предложио нам је да ступимо у везу с власницима, за које је знао да су „браћа Делиа“.

Свега неколико минута касније, позвао нас је намјештеник фирме „Делија груп“ да нам потврди да је Шаља некада радио за фирму, али да више не ради, захваљујући „кадровским промјенама“. Предложио нам је да попричамо са власником Виктором Делијом, али овај није узвратио наше позиве.

Савјетник министра Ендрит Шаља објаснио нам је да се Хаџи Шаља вјероватно везује за фирму зато што је пуковник „некада живио“ на адреси ове фирме.

Али, када је „Приштина инсајт“ савјетнику показао копију података фирме у пословном регистру, који наводе Хаџи Шаљу као једну од „овлашћених особа“ фирме, он нам није понудио ново објашњење.

Тендер је био отворен за све понуђиваче и додијељен је као резултат „економски најприхватљивије“ понуде, што значи да је одбор за набавке, прије него што прогласи побједника, морао да узме у обзир и друге критеријуме, као што су цијена, квалитет и друге ставке. Одбор је изјавио да је понуда „Делија груп“, у вриједности од 11,8 милиона еура, најбоља, иако је једна фирма имала нижу понуду од 11,5 милиона еура.

Током органичног рока које је „Приштина инсајт“ имао на располагању да би прегледао извјештај о процјени понуда, чинило се да је процес спроведен регуларно.

„Приштина инсајт“ је, међутим, утврдио и да су другом министровом пријатељу,

Хабибу Морини, такође из Малишева, одобрена два велика тендера за изградњу путева, у вриједности од 5,8 милиона и 4,5 милиона еура. До информације смо дошли путем тендерске документације и података о компанији у косовском пословном регистру.

Моринина фирма, „Патрони“, позната као власник ланца бензинских пумпи, закључила је у септембру 2008. године, у склопу конзорцијума, уговор вриједан 4,5 милиона еура за изградњу пута од Орлата до Зрза у малишевском крају.

Ревизија рачуна министарства од стране државног ревизора за ту годину показала је да је неко други понудио да уради исти посао за мање новца. Министарство је изјавило како је одабрало Моринин конзорцијум зато што је освојио максимум поена за „техничке критеријуме“. Међутим, ревизори су забиљежили да код Моринине понуде нијесу открили „велику предност“ на техничком плану у односу на јефтинију, ривалску понуду. Министарство није одговорило на захтјев за објашњење.

Ревизија је такође показала да друга компанија у „Патронијевом“ конзорцијуму, „Јехона“, није задовољила основне услове пријаве, јер није доставила ревизорски извјештај за 2007. годину. Због тога је цио конзорцијум требало да буде дисквалификован са тендера.

У међувремену, Моринина „АХН група“ освојила је велики тендер у јулу 2009. године, у вриједности од 5,8 милиона еура, за изградњу дионице пута до Косовске Митровице, у склопу конзорцијума са „Тими Кршко“, словеначком фирмом чији власници такође потичу из Малишева. Морина је поново успио, иако његова понуда није била најнижа.

Са техничке стране, ово је прихватљиво, будући да правила тендера налажу да ће бити одабрана компанија са „економски најприхватљивијом“ понудом – а не нужно компанија са најнижом понудом.

Међутим, према процјени одбора за набавке, у коју је „Приштина инсајт“ имао увид, „АХН група“ и „Тими Кршко“ нијесу доставили кључне документе, укључујући копије уговора који потврђују вриједност радова које је њихова фирма извела у протекле три године и детаље о њиховом техничком особљу. Пропуст да се доставе такви документи обично се завршава одбацивањем понуде. Морина негира да за успјех у закључивању уговора има да захвали пријатељству с министром. „Јесам блиски пријатељ министра Љимаја, али то не значи да моја компанија има било какву предност на тендерима“, каже он за „Приштина инсајт“.

Морина додаје да је, на захтјев министарства, био приморан да сруши двије своје бензинске пумпе, у Враголији и Коморанима, вриједне око 200.000 еура, због изградње пута у тој области. „Требало би да тражим велику одштету од министра за то“, шали се он.

НЕИСКУСТВО НЕ ПРЕДСТАВЉА ПРОБЛЕМ

„Приштина инсајт“ је, такође, открио да су компаније са скромним искуством, малобројним особљем и регистроване као компаније тек када су закључиле уговоре, освајале велике тендере. Једна од њих је фирма „Damastion Project“ из Приштине, која је, према званичним подацима Косовског пословног регистра, основана у новембру 2008. године са само два запослена. „Дамастион“ је закључио свој први уговор вриједан три милиона еура са Министарством саобраћаја у октобру 2008. године, према архиви агенције за набавке, прије него што је фирма уопште регистрована.

На свом првом послу је радила са још двије компаније. У децембру 2009. године,

сама је освојила пројекат вриједан 4,6 милиона да изгради пут у региону Подујева на сјеверозападу Косова. Када је „Приштина инсајт“ ступио у везу са фирмом „Damastion Project“, власник Вишар Тахири изјавио је да су званични подаци нетачни, јер је компанија настала 2004. године. Он каже да је датум регистрације промијењен у новембар 2008. године када је компанија ажурирала своје податке у пословном регистру.

Косовски пословни регистар није одговорио на наше конкретно питање да ли су они направили грешку у вези са датумом регистрације, али је директор Мехди Пљаснику рекао за „Приштина инсајт“ да они у принципу не мијењају „датум оснивања“ фирме ако компанија накнадно прави неке измјене у званичном регистру.

Тахири је признао да је фирма имала само два запослена када је основана, али и да је у међувремену тај број порастао на 15. Додао је да је његова компанија професионалнија од већине старијих фирми и да је удовољила свим захтјевима за понуду. То је понекад подразумевало да „Дамастин“ приложи 6.000 страна документације да би освојили тендер.

Ендрит Шаља каже да су компаније морале да задовоље одређене услове да би освојиле тендер, попут тога да су већ учествовале у пројектима изградње путева до одређене вриједности и да запошљавају особље с искуством. Он каже да је један од проблема на Косову тај што мало компанија има искуство у овој области. „Већина није градила ништа на Косову последњих 20 година. Ето какве компаније ми имамо на Косову“, каже он. Он додаје и да је, захваљујући томе што је већина фирми мала и без искуства, добар дио тендера додијељен конзорцијумима.

Власник једне од најуспјешнијих и највећих фирми за изградњу путева на Косову, који је тражио да остане анониман да му се министарство не би „светило“, изјавио је да је ангажовање фирми без искуства, које су биле спремне да плате мито да би освојиле тендер, резултирало падом квалитета.

„Ми не можемо да добијемо тендере зато што не плаћамо властима“, тврди овај привредник. „Долазе ми и траже новац, али ако попустим, цијена посла ће порастати“, објашњава он.

„Друге компаније плате мито и онда не ставе неколико центиметара шљунка и асфалта, због чега је квалитет њиховог асфалта слаб.“

Овај човјек каже да се повукао из посла на главном путу између Приштине и Скопља због слабог квалитета шљунка који се тамо користио. Он каже да је квалитет био толико лош да су његове машине за полагање асфалта почеле да тону у земљу.

Готово седам милиона еура потрошено је на ову дионицу пута, између Приштине и Липљана, која је један од свега неколико путева са двоструком траком на Косову. Дјелови ове дионице су већ напукли и пуни су рупа. Међутим, Ендрит Шаља остаје при томе да је пут изграђен према највишим стандардима. Он каже да су експерти министарства савјетовали да се одложи полагање трећег слоја асфалта до ове године због неповољних временских услова.

КВАЛИТЕТ ВАЖАН КАО И КВАНТИТЕТ

Музејене Селмани, председавајућа Одбора за привреду, трговину, индустрију, енергетику, саобраћај и телекомуникације Скупштине Косова, и посланик опозиционе Нове алијанске Косова, каже да корупција у тендерима за изградњу путева представља велики проблем.

„Будући да Министарство саобраћаја има буџет који је трипут већи од буџета

било ког другог министарства и да је он готово у цјелости усмјерен ка друмској инфраструктури, срамота је имати путеве тако лошег квалитета на Косову", каже она.

„Возим се овим путевима и знам да имају много рупа", додаје она. „Влада проглашава и сјече много црвених врпци, али то је само маркетинг. Тендери се не додјељују на прави начин, не према закону... Компаније које освајају тендере нијесу квалификоване за тај посао."

Селмани тврди да само шест мјесеци по завршетку радова на многим новим путевима министарство мора да потроши готово исте износе на њихову поправку. „Компаније задужене за изградњу путева немају појма како се граде путеви, оне само имају везе у Министарству саобраћаја", оцјењује она. Она посебно наводи лош квалитет пута Приштина–Скопље.

Нови развој догађаја, који забрињава у последње двије године, је долазак албанских фирми на косовско тржиште изградње путева. Локалне фирме се жале да албанске фирме манипулишу тендерским процесом. Власник велике фирме за градњу путева кога смо већ помињали каже да албанске компаније освајају тендере на Косову „зато што је лако манипулисати тендерима... С друге стране, косовске компаније не могу да раде у Албанији – радио сам тамо као подуговарач, али сам морао да напустим Албанију, јер су нам пријетили".

Ендрит Шаља признаје да постоји потреба да се побољша квалитет нових путева, али и да је министарство уложило велики напор да поправи надгледање изградње. „Има много простора за побољшање, али квалитет путева је много бољи данас него што је био до 2007/'08 – каже он. Он додаје да је влада поново увела унутрашње инспекције путева и запослила 20 до 30 експерата који раде на овом проблему.

Једна шпанска компанија је 2008. године добила да ради на верификацији квалитета путева и материјала који се користе и Шаља каже да сви путеви сада пролазе лабораторијске тестове.

Он каже да је Министарство саобраћаја увело и уговоре према којима трошкове поправки у наредне двије године сnose градитељи пута, а да би се осигурало да ће се то поштовати министарство задржава десет одсто од вриједности уговора док не истекне гаранција.

Сафет Герџалију, замјеник предсједника Привредне коморе Косова, каже да сви желе боље путеве и улагање у кључну инфраструктуру, као што је планирани аутопут Мердаре–Вермице који иде све до границе са Албанијом, јер они могу да претворе Косову у транзитну земљу за међународну робу.

Али, квантитет није замјена за квалитет.

– Није довољно само да се улаже, морамо да имамо добар квалитет, а квалитет није тако добар. Ако послјије само једне године морамо поново да радимо на истом путу, онда наносимо штету привреди Косова – каже он.

Фондација

Душко Јовановић

► Туђе име за нови живот

Адријан МОГОШ
(БИРН, Румунија)

Туђе име за нови живот

Пише: Адријан Могош

» У Румунији и Бугарској лако могу да се набаве лажни лични документи које бројни илегални мигранти користе да би ушли у земље западне Европе

За неколико стотина еура купио сам нов румунски идентитет, заједно са новим турским именом. Неколико наредних мјесеци нијесам више био Адријан Могош већ Мурад Алин Ердоган из Темишвара. Зашто сам изабрао баш турско име? Због тога што већину илегалних миграната који пролазе кроз Румунију на путу до западноевропских земаља чине Турци, а ја сам желио да пођем њиховим стопама. У Румунији није тешко набавити или користити лажне исправе, упркос томе што запријеђена казна за такво кривично дјело износи од три мјесеца до три године затвора. Било је довољно да употребијем контакте које имам у подземљу. Почетком јуна тестирао сам лажне исправе да бих утврдио да ли Мурад Ердоган може да гласа у Румунији на изборима за Европску унију. Отишао сам на гласачко мјесто опремљен скривеном камером. Нико ништа није примјетио и нико од званичних контролора није довео у питање мој идентитет. Нијесам имао намјеру да гласам, јер би то било кривично дјело, па сам на листићу заокружио сва имена, знајући да ће листић тако бити регистрован као неважећи. Неколико дана касније, запутио сам се у Њемачку да видим да ли би Мурад Ердоган могао тамо да започне нови живот. Док сам путовао кроз Њемачку и Холандију, нијесам имао никаквих проблема са документима.

Конечно сам стигао у Берлин, мјесто гдје свако може да се уклопи. Мада у граду нијесам никога познавао, закључио сам да без проблема могу да се населим у Кројцбергу, живописном крају који насељавају бројни имигранти у престоници. Пошто ми је понестало новца, дошло је вријеме да Мурада Ердогана учиним пуноправним грађанином тако што ћу да му прибавим сву потребну документацију. Прије свега, потребна му је адреса. Док сам шетао улицама, на једној згради примјетио сам малу таблу на којој је писало *Stellplätze zu Vermieten* (паркинг за издавање). Претпостављајући да зграда у којој има слободних мјеста за паркирање сигурно има и слободних станова, забиљежио сам име и телефон компаније која је била власник зграде – *Ernst G Nachmann GmbH*. Наоружан овим информацијама, 29. јуна запутио сам се у општинску управу Кројцберга да бих набавио званичну потврду о пријави боравка на изабраној адреси. Општински службеник који ме је примио ниједног тренутка није тражио доказ да имам склопљен уговор са власником зграде. И поред мог лошег њемачког и чињенице да сам са собом имао само лажну личну карту, регистрован сам као да живим на адреси коју сам насумично изабрао шетајући улицом. Али, то није био крај Ердоганове потраге за новим животом у Берлину. Ако жели да успије,

мора да има банковни рачун, па сам ушао у прву банку на коју сам наишао, филијалу Берлинер спаркасе. Банкарски службеник ми је радо изашао у сусрет пошто је видио потврду о пријави боравка на новој адреси. Послије неколико питања о разлозима за отварање рачуна, мој лични рачун број 6014519775 био је отворен и спреман за коришћење. Затим ми је био потребан телефон. Са оном истом потврдом коју сам добио у Општини за само девет еура купио сам мали мобилни телефон са пет еура кредита. Пошто у Њемачкој свака СИМ картица мора да буде регистрована на име корисника, моја је регистрована на име Мурад Алин Ердоган. Коначно, посјетио сам и Schufa, њемачку информативну и кредитну агенцију која процјењује колико је неко економски активан и кредитно способан. Пошто сам им дао потврду из Општине, број банковног рачуна и уплатио 7,80 еура, њихов службеник ми је предао све потребне документе. Тако сам за само два дана добио пријаву боравка, отворио банковни рачун и стекао доказ да је Мурад Ердоган кредитно способан грађанин Њемачке. Један старији господин са брадом кога сам видио у агенцији Schufa имао је мање среће, па није добио тражене документе. „Немате пријаву боравка из Општине“, чуо сам како службеник објашњава овом старијем грађанину Њемачке.

АХЕНСКА БЕЗА

Одлетио сам у Ахен, њемачки град са великом турском заједницом. Пошто се налази у близини границе са Белгијом и Холандијом, Ахен је, како тврде локални новинари, добро мјесто за скривање илегалних имиграната. Стигавши у Ахен, одмах сам потражио „Букурешти бистро Сам“, кафану на адреси Викториаштресе 30. У вријеме моје посјете кафана је већ била затворена, али све до априла ове године водио ју је власник Терзи Шукру, четрдесетогодишњи држављанин Турске са правом боравка у Њемачкој. Према подацима румунског тужилаштва, Шукру је прошле године упознао пет румунских држављана који су постали редовни гости у његовој кафани. Међутим, пријатељство се лоше завршило пошто су се сви нашли у групи од 12 људи које је румунска полиција ухапсила, заједно са Шукруом, у граду Дева, у априлу ове године. Оптужени су за шверц имиграната из Турске у Њемачку.

Ухваћени су након што су двојица Шукруових клијената, такође турски држављани, ухапшени на граници Румуније и Мађарске покушавајући да уђу у Мађарску са лажним исправама. Један прерушени полицајац је све вријеме био члан Шукруовог тима. Како тврде румунски тужиоци, Шукру је имао блиске везе са турском заједницом у Ахену, у којој су многи жељели да доведу своје рођаке у Њемачку користећи илегалне канале и били спремни да за такву услугу добро плате. У оптужници се наводи да је неколико турских држављана које је Шукру намјеравао да доведе у Њемачку претходно добило туристичке визе за улазак у Румунију у румунском конзулату у Истанбулу. Визе су добили упркос томе што нијесу имали одговарајућу документацију. Неки су од истог конзулата добили пословне визе за улазак у Европу. Мада Министарство иностраних послова Румуније пориче било какву умјешаност или знање о незаконитим радњама које су вршили његови упосленици, неки државни службеници у Румунији нијесу сасвим увјерени у то. „Не вјерујем да су све наше визе законито издате“, повјерио нам се један полицајац. „То је могло да се догоди једино уз помоћ некога из амбасаде.“

Шукру се сада налази у притвору у Румунији, гдје му се суди. Његови некадашњи сусједи су, изгледа, одахнули јер, од затварања кафане у Ахену у њиховој улици више нема брзих аутомобила и уличних туча. „Најзад можемо да се наспавамо“, изјави-

Шверц људи преко границе за неке уносан бизнис

ла је једна жена у шездесетим годинама. Има ироније у томе што је иста жена некада водила малу кројачку радњу која је испоручивала гардеробу за топлес плесачице у Шукруовој кафани.

ПОМОЋ ИНСАЈДЕРА

Као што сам већ рекао, нијесам имао тешкоћа са набављањем и коришћењем лажних докумената. Али у неким случајевима фалсификовање докумената није могуће без помоћи румунских званичника. То представља све већи проблем. У априлу 2009. године, на примјер, румунска полиција ухапсила је неколико људи који су се изгледа специјализовали за фалсификовање идентитета, и сви су намјеравали да фалисификоване документе користе за незаконите радње. Један од њих је био државни службеник из Темишвара, оптужен да је издао 24 таква документа.

Државни инспекторат за личне податке (ИНЕП) у Букурешту саопштио је да су током прошле године ухапшена само двојица државних службеника због умијешаности у фалсификовање докумената. Први је био из Темишвара, а други је био начелник одјељења за издавање личних исправа у граду Јаши, у источној Румунији. Према подацима Јединице за борбу против корупције румунске полиције, тај човјек издао је неколико незаконитих исправа које су носиоцима омогућиле да слободно путују у земље Европске уније. Осуђен је 2008. године на три мјесеца затвора, након што је истрага доказала његову умијешаност у фалсификовање исправа. Истрага је настављена, па је у мају 2009. године поново изведен пред суд због још девет сличних случајева. Према ријечима шефа ИНЕП-а Анке Бербекарију, трговина фалсификованим румунским документима почела је тек након што се Румунија прикључила ЕУ 2007. године. „Румунске исправе нијесу често фалсификоване прије уласка у ЕУ јер

није било потражње”, каже она.

Сада се у Румунији води дебата о потреби за издавањем нових личних карата. Такозване „електронске карте” сматрају се тежим за фалисфиковање, а већ су у употреби у неколико држава ЕУ. Увођење таквих личних карата планира се у Њемачкој за крај 2010. Румунија би требало да их уведе 2011. У међувремену, румунску полицију муче и унутрашњи проблеми. Према саопштењу за штампу које је у јуну издао Генерални инспекторат пограничне полиције ИГПФ, тренутно се 14 високих службеника налази под истрагом због пропуста у контроли илегалне миграције и прекограничног криминала.

Још 11 их је дисциплински кажњено због неизвршавања обавеза након што је ИГПФ открио „серију прекршаја у вршењу дужности у борби против илегалне миграције и прекограничног криминала”.

Док је лажни документ кривотворина која само личи на оригинални документ, фалсификовани документ је заправо званични документ на којем су неки подаци измијењени. Око 98 одсто фалсификата се прави тако што се подаци исписани на званично издатом документу бришу коришћењем хемијских средстава, да би се потом одштампала нова фотографија. ИНЕП признаје да документи који су фалсификовани уз помоћ инсајдера могу да буду веома тешки за детектовање, што потврђује и по-

Темишвар, лако до фалсификованих докумената

гранична полиција.

„У 99 одсто случајева, фалсификовани документи не могу да се открију класичним методама, голим оком, ултраљубичастом лампом или другим средствима која стоје на располагању пограничној полицији“, изјавио је полицијски комесар Емил Торје, шеф граничног прелаза Борш.

РЕГИОН УЗВРАЋА УДАРАЦ

Шверцовање људи уз помоћ лажних или фалсификованих докумената представља само дио ширих пограничних криминалних операција у земљама Балкана, што укључује и шверц дроге, оружја и цигарета.

Турски држављани који желе да стигну до западноевропских земаља најрадије користе „балканску руту“, због етничког састава земаља кроз које рута пролази. При томе рачунају на подршку припадника турске етничке мањине који живе широм региона. Румунски медији су прошле године извјестили о хапшењу турског дилера дроге у Букурешту који је остваривао промет од четири милиона еура годишње. Код њега је пронађена фалсификована румунска лична карта, лажна бугарска лична карта, пасош и возачка дозвола које су издале бугарске власти и фалсификована њемачка возачка дозвола.

Пошто криминалне мреже оперишу у читавом региону, владе су свјесне да морају да успоставе сарадњу ако желе да стану на пут шверцерима. Један од важних корака у том смјеру било је оснивање Иницијативе за сарадњу у југоисточној Европи, СЕЦИ, и повезаног Центра за борбу против пограничног криминала, са сједиштем у Букурешту. СЕЦИ има за циљ да обезбједи координацију рада полицијских и царинских служби у региону у борби против организованог криминала. Све најважније обавјештајне и антитрафикинг јединице из Европе и САД имају сталне представнике у СЕЦИ, а Интерпол и Свјетска царинска организација су упутили своје савјетнике. СЕЦИ интензивно ради на спречавању шверца, али тај задатак је отежан због развијених вјештина и знања којима шверцери располажу. „Шверцери одлично познају националне законе држава које се налазе на балканској рути“, објаснио је Кристијан Дута, званичник СЕЦИ. „При том, не постоји један центар из кога се све контролише, већ послове обавља више мањих група.“

ПРИТИСАК НА ЕУ И ШЕНГЕНСКЕ ГРАНИЦЕ

Полиција сваког дана у просјеку ухвати шест турских држављана који илегално покушавају да пређу западну границу Румуније. Полицијски подаци показују да половина њих посједује лажне или фалсификоване исправе с којима покушавају да уђу у Мађарску, прву шенгенску земљу на путу према Аустрији или Њемачкој.

Да би се борила са овом појавом, Румунија је почетком 2009. године увела систем „профилисања ризика“, који треба да помогне рад пограничне полиције. Сви турски држављани који имају између 20 и 35 година и носе нове пасоше са румунским визама издатим на десет и 15 дана подвргавају се посебним провјерама.

База података румунске имиграционе службе показује да мали број оних који се уклапају у овај профил ризика законито напушта Румунију после полицијске провјере. Полицијски комесар Петру Гезеа, шеф пограничне полиције у мјесту Негру Вода, близу Бугарске, каже да илегални мигранти обично буду ухваћени на западној гра-

ници Румуније, на путу према шенгенским државама ЕУ, када покушају да употребе лажне документе или док се крију у возилима. Већина њих има визу за Румунију, али не и за земље у зони Шенгена. Након што се Бугарска прикључила ЕУ 2007, локално становништво из Добрича, Варне и других мјеста у Бугарској почело је да користи Негру Вода као погодно мјесто за шверц миграната у Румунију. Према подацима румунске пограничне полиције, турски мигранти користе више метода за илегалан прелазак у Мађарску. Пошто легално уђу у Румунију, набављају лажне документе, углавном румунске и бугарске фалсификате, или лажне шенгенске визе. Плаћају између 1.000 и 1.500 еура за лажни румунски идентитет, зависно од квалитета исправа и врсте договора који се постигне између криминалца и мигранта.

За илегални транспорт миграната на запад у камионима који превозе лијекове, воће, намјештај, чаше или поврће, цијене су знатно више – од 4.000 до 8.000 еура по особи. Мигранти који покушавају да се докопају Запада кажу да није тешко доћи до румунске визе. Само је румунски конзулат у Истанбулу прошле године издао око 11.000 туристичких и пословних виза. У Министарству иностраних послова Румуније тврде да су све визе законито издате. Ипак, румунски званичници признају да се Букурешт суочава са повећаним бројем људи који покушавају да илегално уђу у земљу и изађу из ње. Прошле године је забиљежен пораст броја илегалних имиграната од 67 одсто у односу на 2007. У прва четири мјесеца 2009. број миграната који илегално покушавају да изађу из Румуније, често скривени у возилима, био је 45 одсто већи него у истом периоду прошле године.

Погранична полиција се сада суочава са великом реорганизацијом у оквиру припрема за улазак у шенгенску зону 2011. и 2012. године. На стотине пограничних полицајаца биће пребачено на нове локације. „Тампон зона“ на илегалној рути коју мигранти користе, што је нешенгенска Румунија досад била, коначно ће нестати.

–Не знам која ће институција бити надлежна за нас, али проблем миграције ће остати“, предвиђа Петру Гезеа. „Погранична полиција ће бити потребна чак ни ако се границе укину“.

Постоје индиције да ће прави имигранти, за разлику од лажних попут Мурада Алина Ердогана, наставити да ризикују животе и плаћају огромне своте да би стигли до западне Европе. Транзитне земље, као што су Румунија и Бугарска, мораће да наставе тешку борбу са развијеним транснационалним шверцерским мрежама, које ће увијек изналазити нове начине да заобиђу нове системе контроле граница.

Вондаџица

Џушко Јовановић

► Пљуште разводи због папира

Јетон МУСЛИУ
(„Газета експрес“, Приштина)

Пљуште разводи због папира

Пише: Јетон Муслиу

» Косовски Албанци су све толерантнији према мушкарцима који се разводе од својих супруга да би се привремено оженили странкињама и добили боравишни статус у западним земљама

Сваки пут када пође на починак, 35-годишња Валбона из Пећи, на западном Косову, погледа у своју свадбену фотографију стару тринаест година. Поред себе види и свог насмијаног супруга. Данас је тај тренутак само сјећање. Прије двије године, њен муж се поново оженио, Њемицом. Валбона, са којом има четворо дјеце узраста од четири до 11 година, не само да је знала за тај план, већ га је и одобрила. То је због тога што у очима њене породице и шире околине она заправо и није разведена. Многи косовски Албанци разводе се од својих првих жена уз обострани пристанак и одлазе у западну Европу, гдје налазе нове супруге које им омогућавају да добију дозволу за боравак. За собом остављају и своју дјецу да би могли да се представе као слободни мушкарци и, самим тим, да се брзо ожене. Када добију трајни боравак у Њемачкој или некој другој земљи чланици ЕУ, разводе се од својих других жена, враћају се првима и одводе цијелу породицу на Запад. Њемачка је популарно одредиште за косовске Албанце који желе да се ожене да би добили пасош Европске уније због тога што у тој земљи живи велика албанска дијаспора. Жене са Запада које се удају за ове косовске Албанце вјерују да су пронашле идеалне, пажљиве мужеве. Ипак, када након пет година брака са држављанком Њемачке или неке друге земље чланице ЕУ, мушкарац добије трајни боравак, он често захтијева развод. Валбона је увјерена да ће и њен муж за три године напустити своју нову супругу и доћи на Косово по њу и њихову дјецу да их одведе у нови живот на богатом Западу.

–Развод нам је тешко пао, али ситуацију је донекле олакшало то што смо обоје знали његову сврху – објашњава Валбона, која у одсуству супруга живи са дјецом одмах до својих дјевера.

–То је велика жртва, али подносим је да бисмо моја дјеца и ја имали бољу будућност – додаје. Мимо знања његове супруге Њемице, Валбона је већ провела један годишњи одмор са својим бившим мужем на Косову.

ПОВЛАСТИЦЕ НАДГЛАСАВАЈУ ТАБУ

Албанске породице у прошлости нијесу лако прихватале развод. Тај табу је заборављен када су косовски Албанци открили да могу да добију потребна документа за живот на Западу уколико се разведу и поново ожене странкињама. Наравно, нијесу све

жене са Запада добра прилика. Други брак са неалбанком сматра се бескорисним уколико нова жена не посједује држављанство Европске уније. Ако се мушкарац разведе од своје супруге са Косова због „папира“, друштво то игнорише. Сваког мјесеца Валбонин бивши муж шаље новац за њихово четворо дјеце. То много значи у сиромашној земљи као што је Косово, где је 40 одсто популације незапослено, а просјечна мјесечна зарада износи само око 200 еура. Житељи Косова који су се одселили на Запад својим породицама годишње пошаљу 530 милиона еура. Према подацима Централне банке Косова, те новчане пошилке представљају око 13 одсто домаћег бруто производа. Сокол Хаволи, виши службеник банке, каже да 30 одсто косовских домаћинстава редовно прима новац од рођака који раде у иностранству. Суочени са економским потешкоћама, многи људи очајнички желе да стекну право да живе и раде у западној Европи. Али, визу за улазак у Европску унију није лако добити. За разлику од својих балканских комшија, житељи Косова не уживају слободни визни режим за одлазак у земље Шенгена, нити је увођење визних олакшица извјесно. За житеље Косова је скоро немогуће да добију њемачко држављанство, осим уколико су рођени у Њемачкој или су се тамо доселили као мали и похађали школу. Одрасли житељи Косова, као и остали странци који не припадају ЕУ, дозволу за трајни боравак у Њемачкој или њемачку трајну боравишну визу могу да захтијевају ако су тамо легално живјели више од пет година. То могу да остваре одласком на студије или браком с њемачким држављанином.

ПОВЕЋАНА СТОПА РАЗВОДА

У Приштини, главном граду Косова у ком живи око 600.000 становника, 2007. је забиљежено 127 званичних развода. Иако је по западноевропским стандардима тај број можда занемарљив, за Косово је значајан. Према општинским подацима, у Приштини је до 2003. забиљежено само 36 развода. Упоредо са повећаним бројем развода, расте и број бракова са страним држављанима, нарочито оним из западних земаља. Године 2009. у Приштини је забиљежено 98 бракова између косовских мушкараца и жена са Запада. Шефкет Букај, службеник у градској општини, признаје да је упознат са случајевима у којима су се житељи Косова након развода у инострану земљу поново вјенчавали са својим првим супругама. Он признаје да власти немају много могућности да прате мотиве који стоје иза бракова са странкињама. Када косовски мушкарци изразе жељу да се поново ожене својим првим супругама, једноставно могу да објаве да су се помирили. Али, Букај истиче да спроводе истрагу у случају када постоји сумња у мотиве склапања брака између житеља Косова и стране држављанке. Изразито сумњив случај тицао се мјештанина који се вјенчао са женом 15 година старијом од њега, сјећа се он. Такве заједнице су непознате на патријархалном Косову, гдје склапање брака са женом која је више од десет година старија од мужа нарушава све традиције. Букај каже да нијесу могли да нађу ниједан добар разлог да не одобре тај брак.

– Из разговора с њима дошли смо до закључка да брак није фиктиван.”

УСАМЉЕНЕ ЖЕНЕ СА ЗАПАДА

Њемица из Штутгарта Соња нашла се на мети косовског Албанца који је био у посети у сталним пребивалиштем у Њемачкој. Соња је у раним тридесетим годинама. За Албанца из сјеверног дијела Митровице удала се прије тринаест година. Незапо-

Валдрин
Хоџа

слена и помало усамљена у то вријеме, била је очарана када јој је лијеп тамнокоси мушкарац, неколико година старији од ње, пришао у кафеу у Штутгарту и обратио јој се. Није могла ни да претпостави да се он заправо оженио на Косову када му је било 18 година и развео прије него што је дошао у Штутгарт. Такође, није знала да је у потрази за Њемицом којом би се оженио из разлога који нијесу имали много везе с љубављу.

Убрзо након вјенчања, Соња је прионула на учење албанског језика. Ријешена да прихвати скроман начин живота косовских домаћица, она, на примјер, више није одлазила код пријатељица на кафу.

– Постала сам већа Албанка од саме Албанке – присјећа се.

Соњин муж није захтијевао развод након пет година, што је било неуобичајено. Разлог томе је вјероватно што су тада већ имали сина, што је додатно компликовало ствари. Соњин муж је желио да прије одласка обезбједи пуно старатељство над њиховим сином. Коначно су се развели тек прије две године, након што је Соња пристала да му остави сина који је тада имао осам година. Он се убрзо поново оженио својом првом женом. Њих двоје сада живе ван Штутгарта, са његовим сином из брака са Соњом. Соња не зна цијелу причу о свом браку, али поједини косовски Албанци који живе у комшилуку свјесни су скривених наміјера њеног бившег мужа. Познато јој је само да се њен бивши муж оженио „Албанком која није имала никакве папире”. Соња још увијек вјерује да се удала из љубави и не разумије шта је пошло наопако.

ОДБАЧЕНА ТРАДИЦИЈА

Многи косовски Албанци одобравају праксу да мушкарци оду у иностранство и привремено се ожене зарад побољшања животног стандарда. Валдрин Хоџа, незапослени 23-годишњак из Приштине, каже да би и сам урадио исто када би му се указала прилика.

– Објаснио бих својој породици да бих се након добијања (ЕУ) докумената развео

од своје жене из иностранства и оженио дјевојком са Косова – каже самоувјерено. У прошлости, неплодност је била једини разлог због ког су се парови легитимно раздвајали, каже 71-годишњи Хамди Велиу из Полца, села на централном Косову.

– Жена која није могла да роди дијете имала је двије могућности: да се разведе или да остане – објашњава он. – Ако би одлучила да остане, морала би да прихвати чињеницу да је њеном мужу потребна друга жена. Ако би прихватила да је њеном мужу потребна још једна жена, могла би да остане у истој кући, у којој би и даље била газдарица.”

– Данашња ситуација је врло лоша – наставља Велиу и са неодобравањем говори о свом познанику којег је породица његове прве жене притискала да је одведе у Њемачку прије него што се развео од Њемице којом је био ожењен. Он каже да зна и за друге случајеве, када у Њемачкој истовремено, али на различитим мјестима, живе и супруге са Косова и њихови мужеви ожењени Њемицама. – Такве ствари не почивају на нашој традицији – жали се он. Велиу каже да посједовање важне дозволе за боравак у земљама Европске уније обезбјеђује појединцу невјероватан престиж на савременом Косову. Захваљујући њима, четрдесетогодишњак може да одабере било коју дјевојку, чак и двадесет година мла-

Хамди Велиу

ђу од себе. Да би пронашли младу супругу, ти мушкарци обично користе услуге брачних посредника или сеоских проводација. Шездесетогодишњи Смајл Шатрај из села Лауша, на централном Косову, годинама је често пружао такве услуге. –Данас, када већина дјевојака жели да живи у иностранству, то се лакше уговара (када мушкарац има документа за боравак у Европској унији) – објашњава он. Некада су спајали мушкарце и жене сличних година који су били прикладни једно за друго. Данас је најбитније да ли будући муж има одговарајућа документа.

– Традицију одбацују зарад интереса – каже Смајл.

У суштини, мјешовити бракови, нарочито они који побољшавају социјални и економски положај мушкарца, нијесу новост међу житељима Косова. Раније се тежило склапању бракова унутар граница старе Југославије. Косовски Албанци често су се женили Српкињама, будући да су српску етничку заједницу видјели као најутицајнију у бившој Југославији. –Таквим браком у старој Југославији појединац је могао да стекне друштвени углед– објашњава Антон Беришај, професор социологије на Приштинском универзитету. –Неки су у њих ступали да би доказали своју лојалност идеји мултиетничке Југославије – додаје обазриво.

Битна разлика између тих бракова и бракова који се данас склапају са Њемицама јесте у томе што мушкарци тада нису намјеравали да се након одређеног временског периода разведу од својих жена. Остајали су заједно и обично се селили у главни град Југославије, Београд. Поједини, као што је породица Селими, још увијек живе заједно. Иако је албанско-српски брак шездесетих и седамдесетих година 20. вијека био добар потез у друштвеном смислу, то никако није случај данас, након распада Југославије, проглашавања декларације о независности Косова и пропадања српско-албанских односа уопште.

– Ти парови су сада стигматизовани – каже професорка Нада Радуски, из београдског Центра за демографска истраживања.

НИ МОРАЛНО, НИ ИСПРАВНО

Антон Беришај, професор социологије на Приштинском универзитету, снажно се противи браковима између мушкараца са Косова и жена из иностранства у циљу добијања трајног боравка на Западу.

– Двоструки брак, у коме једна страна није упозната са цијелом ситуацијом, а породице се претварају као да се ништа не догађа, није ни природан, ни моралан, нити исправан – каже Беришај. Представници главних вјерских заједница на Косову такође оштро осуђују тај тренд. Већина косовских Албанаца су муслимани, али постоји и мањи број католика. Свештенство обје религије посматра брачну заједницу као неприкосновену.

– Брак је трајан и није временски ограничен; он је вјечан – каже Бедри Сила, имам из Скендераја/Србице, на централном Косову. Такозване разводе, чија је једина сврха добијање докумената, имам посматра као исмијавање и светогрђе.

– То су игре које урушавају породице и морал – каже он, цитирајући стихове из Курана. Такве поступке ислам никада не може да оправда, додаје, без обзира на могућу корист. С његовим ставовима се у потпуности слаже и Дон Шан Зефи, католички свештеник у Приштини.

– Овакви бракови нису ни морално, ни психолошки, нити правно дозвољени – изјавио је он.

ЖРТВА СЕ ИСПЛАТИ

Ипак, четрдесетогодишњи Агрон каже да се за остваривање европског сна исплати прављење компромиса по питању морала и традиције. Он је каменорезац и сада живи са својом првом супругом у селу удаљеном тридесетак километара од Штутгарта. Њоме се поново оженио након дугог и мукотрпног развода од друге супруге, Њемице. Агрон покушава да заборави чињеницу да је због брака са Њемицом морао да остави прву супругу и њихову дјецу на Косову.

– Докле год не заборавиш своју (прву) жену и дјецу које си оставио на Косову, жртва се исплати– каже Агрон.

– Живот овдје је за мене рај – додаје, мислећи на мало њемачко село које је сада његов дом.

Како би могли да уживају у сличном „рају”, Валбона и њено четворо дјеце морају да чекају још барем три године. У ишчекивању новог живота у иностранству, њу не занима националност жене којом је њен муж тренутно ожењен; важан је само циљ, а то је одлазак на Запад.

– Мени то једноставно није битно, каже. Тешки економски услови нас просто приморавају да то радимо.

Фондација

Љушко Јовановић

- Мајке на реверс
- Да помогнем и добијем новац

Доротеја НИКОЛОВА
(БИРН, Бугарска)

Мајке на реверс

Пише: Доротеја Николова

» Пошто им код куће није дозвољено да плате некога ко ће носити њихово дијете, неплодне жене у потрази за сурогат мајкама све чешће путују на исток, неријетко и до Украјине

Према подацима Европског друштва за хуману репродукцију и ембриологију, ЕСХРЕ, током 2010. године сваки шести пар на планети је патио од неплодности.

У извјештају ЕСХРЕ наводи се да је у 35 одсто случајева узрок физиолошки поремећај код жене. У просјеку, на сваких стотину жена старости од 20 до 44 године, њих девет не може да има дјеце. „Неплодност се претвара у епидемију, а епидемија још није достигла врхунац“, каже Георги Стаменов, шеф организације „Надежда“ („Нада“), једног од главних центара за репродуктивно здравље у Софији. „Забрањени су пиће, цигарете и дроге. Исхрана мора да буде здрава“. Док набраја правила којих будућа сурогат мајка мора да се придржава, глас 34-годишње Румјане Ненчеве, зубарке из Варне, постаје све тиши. Ненчева је допутовала у Украјину у потрази за сурогат мајком. У јуну 2008. године дијагностикован јој је рак материце, због чега не може да рађа дјецу. Ненчева је једна од све бројнијих жена без потомства које због забране сурогатног материнства у земљама из којих потичу прелазе хиљаде километара да би изнајмиле материцу неке друге жене у Украјини. Поред стигматизације којој су изложене као жене без потомства, нарочито на Балкану, оне се суочавају и са законском забраном плаћеног сурогатног материнства, што је на снази у већини земаља. Оно што их привлачи у Украјину јесу либерални закони који дозвољавају комерцијално сурогатно материнство, релативно добра медицинска инфраструктура и, прије свега, повољна цијена. Највећи број жена овим послом стиже у Украјину из западноевропских земаља и Америке, али све више има и успјешних средовјечних жена са Балкана. Иако им та услуга можда није једнако приступачна, спремне су да плате тражену цијену. Особље Међународног центра за сурогатно материнство (МЦСМ) у Кракову, у Украјини, обавијестило је Ненчеву да она није прва жена са таквим презименом која је допутовала из Бугарске да би тамо потражила помоћ. „Имамо доста клијенткиња са Балкана“, повјерила јој се једна службеница тог центра. Док је боравила тамо, Ненчева је упознала Снежану, шармантно заобљену Македонку у четрдесетим годинама. Жена на рецепцији објаснила јој је пословним тоном да при избору „сурмаме“, што је руски термин за сурогат мајку, на располагању има двије могућности. Жену могу да одаберу љекари на клиници „Фешков“, гдје се обављају све потребне медицинске процедуре, или може сама да је изабере с подужега списка жена чије услуге нуди њихов центар.

„Имамо богату базу података са кандидаткињама. Плавуше, бринете, жене пла-

вих очију, словенски тип, жене тамније боје коже или жене са високим образовањем”, објаснили су јој на рецепцији. “Ако медицински тестови покажу да кандидаткиња не одговара, можете да изаберете неку другу”.

ПРОКЛЕТСТВО НЕПЛОДНОСТИ НА БАЛКАНУ

Табу неродности је на Балкану нарочито изражен. „Неспособност да се дијете зачне и носи до краја трудноће овдје се сматра нечим ненормалним”, објашњава бугарски психолог Јана Пачолова.

„Ако се то прочује, жена је осрамоћена и приморана да трпи оптужујуће погледе, негативан став околине, оговарање иза леђа, изолацију и одбацивање”, додаје она. Страх од неплодних жена се у Бугарској већ вјековима преноси с генерације на генерацију. У народној књижевности, неродност је проклетство и болест. Занатлија који дотакне неплодну жену излаже се ризику да му започети посао пропадне. Младим дјевојкама се такође препоручује да их избегавају. Вјерује се да би контактом са неплодном женом могле да угрозе сопствену плодност, као да је неплодност заразна. У традиционалним патријархалним културама, оно што легитимише положај жене и одређује њен статус у друштву јесу дјеца и способност рађања, каже бугарски социјални антрополог Харалан Александров. „Вриједност жене зависи од способности да продужи лозу и осигура опстанак породице”, додаје. „Тешко је замислити ужас са којим се клан суочава ако се открије да нека од жена у клану није у стању да рађа”, констатује антрополог Антонина Жељазакова, из Софије. У неким дјеловима Балкана, укључујући Косово, Македонију и западну Румунију, постоји обичај да се жени без дјете преда дијете неке од рођака да га одгаја као своје, објашњава Виолета Стан, дјечји психијатар из Темишвара, на западу Румуније. Међутим, код Рома, неспособност жене да зачне може да доведе до поништења брака. У заједници влашких Рома у Бугарској, свекрва може да отјера неплодну снају.

ЗАШТО БАШ УКРАЈИНА?

За жене без потомства које желе да се спасу стигме својствене таквом статусу, а нијесу спремне да усвоје дијете, једино рјешење је да пронађу сурогат мајку која ће да носи њихово оплођено јајашце до порођаја. Ипак, у већини земаља, сурогатно материнство је тема коју оптерећују компликоване етичке дилеме, највише због тога што се женама које треба да изнесу трудноћу нуди новац. Ниједна земља у Европској унији не дозвољава комерцијално сурогатно материнство, због чега жене које желе да изнајме материцу путују на исток, до Украјине, Русије, Грузије, Казахстана, па чак и до Индије. У Европској унији, Аустрија, Њемачка, Шведска, Француска, Мађарска и Италија забрањују сваки облик сурогатног материнства, без обзира на то да ли је услуга плаћена или не. У Британији, Холандији, Белгији, Данској и Грчкој сурогатно материнство је дозвољено, под условом да се услуга не пружа на комерцијалној основи. С друге стране, закони у Украјини су познати по најлибералнијим одредбама о сурогатном материнству у читавој Европи. Чланом 123.2 украјинског Закона о породици прописано је да жене могу да примају финансијску накнаду за ношење туђег дјетета. Износ накнаде није ограничен. Закон такође гарантује право биолошке мајке на дијете или дјецу коју је на свијет донијела сурогат мајка. За остваривање тог права није потребна никаква посебна процедура за усвајање дјетета или судска

У Кијеву повољније понуде за изнајмљивање сурогат мајки

одлука. Све је регулисано уговором између агенције или клинике, биолошке мајке и сурогат мајке. Сурогат мајка уговором преноси на биолошку мајку сва права у вези са дјететом које је родила. У матичне књиге уписују се само имена биолошких родитеља. Валерија Зукин, потпредседница Украјинског удружења за репродуктивну медицину (УУРМ), каже да се у Украјини сваке године изведе од 150 до 200 плаћених сурогатних трудноћа. Приближно половину клијенткиња које изнајмљују материце украјинских жена чине странкиње, углавном жене из Америке, Енглеске, Француске, Шведске и Италије, али има их и из балканских земаља.

ПОВОЉНИЈА ПОНУДА У КИЈЕВУ

Повољни закони нису једини разлог за долазак у Украјину. „Најважнија је... цијена“, објашњава Марина Василијева, координатор за пацијенте у „Новом животу“, центру за сурогатно материнство који је отворен у Кијеву у марту 2010. године. МЦСМ у Каркову понудио је своје услуге Румјани Ненчевој по цијени од 21.760 еура. Цијена зависи од стања јајних ћелија биолошке мајке и од тога да ли је потребан и донатор сперме. „Нови живот“ у Кијеву услуге наплаћује у америчким доларима. Цијене су овдје нешто више, око 35.000 долара (26.000 еура), што укључује и донацију јајашцета. То је само трећина цијене која се наплаћује у САД, у државама које дозвољавају услуге сурогатног материнства на комерцијалној основи, као што су Флорида, Невада, Њу Хемпшир, Вирџинија и Калифорнија. Агенције у Украјини исплаћају сурогат мајкама хонораре од 7.000 долара (5.080 еура) у Кракову, до 12.000 долара (око 8.700 еура) у Кијеву. Поред тога, очекује се да будући родитељи плаћају око 200 еура мјесечно за издржавање сурогат мајке, или 1.550 еура за читаву трудноћу. „Они носе и медицинске трошкове за праћење трудноће“, објашњава Василијева. „Сурогат мајкама нудимо услове који су за Украјину веома добри“, каже она, али наглашава да од тог посла сурогат мајке не могу да се обогате. Стан са једном спаваћом собом у Кијеву кошта око 80.000 долара (око 58.000 еура). Василијева

објашњава да је то бар шест пута више од просјечног хонорара сурогат мајке. Ипак, украјински закони не ограничавају број сурогатних трудноћа које једна жена може да изнесе. Мада је скорашња финансијска криза свакако допринијела већој понуди заинтересованих сурогат мајки, Василијева тврди да су многе од њих, бар једним дијелом, мотивисане алтруистичким разлозима. Избор кандидаткиња за сурогат мајке углавном се обавља путем интернета и посредовањем регионалних представника агенције „Нови живот” у различитим дијеловима Украјине.

„У сваком тренутку, у бази података агенције ‘Нови живот’ налази се од 20 до 25 жена. Свака од њих је родила бар једно дијете”, каже Василијева.

„Међу њима су жене са средњом или вишом стручном спремом, студенткиње, али и жене са универзитетским дипломама”, наставља она. Поред образовног нивоа, профил кандидаткиње у бази података садржи и податке о висини, тежини, врсти посла и послодавцу. Коначни избор обавља психолог.

ПРЕСКУПО ЗА БАЛКАН

Цијене у Украјини су знатно ниже од оних у САД, али и даље су превисоке за већину клијенткиња из балканских земаља. То је много више од онога што би Ана Димова, крхка млада жена из Асеновграда, у Бугарској, могла себи да приушти. И данас се живо сјећа шока који је доживјела као тинејџерка када су јој рекли да неће моћи да рађа. „Родитељи су хтјели да то сакрију од мене”, каже она.

„Имала сам 14 година и први пут сам се прегледала у болници. Изашла сам из зграде и чекала их напољу. Када је изашла, мајка је плакала”. Мада је по природи ведра, Димова каже да се ријетко догађа да прође дан, а да је нешто не подсјети на чињеницу да не може да има дјече. „Помишљала сам да одем у неку од земаља у којима је сурогатно материнство дозвољено, али цијене су превисоке”, каже она.

„То није за људе попут нас. За Украјину би ми била потребна уштећевина од 50.000 бугарских лева (око 25.600 еура).” Када је чула њену причу, каже Димова, некадашња шефица на послу понудила јој је да изнесе трудноћу за њу, уколико се закони у Бугарској промијене и сурогатно материнство буде дозвољено. Попова, стара 36 година, мајка двоје дјече, сјећа се како је њена кћерка, тинејџерка, када јој је открила шта намјерава, прокоментарисала: „Ти ниси нормална”. Али, Попова, засад, баш ништа не може да учини за Димову, зато што је Бугарска 2007. године забранила све облике сурогатног материнства. Обесхрабрена високим трошковима у иностранству и забраном у Бугарској, Димова је у децембру 2009. године посјетила Калину Крумову, посланика у бугарском парламенту. Затражила је од ње да отвори расправу о ублажавању садашње забране. Крумова је покренула то питање пред парламентарцима и бугарском јавношћу у марту 2010. године. Обновљено интересовање јавности и подршка медицинских, етичких и правних стручњака резултирали су позивима да се забрана сурогатног материнства ублажи, уз услов да такве услуге не могу да се пружају на комерцијалној основи. Крумова и тим стручњака тренутно раде на предлогу измјене закона о сурогатном материнству. Радина Велчева, шефица фондације „Искам бебе” („Желим бебу”), подржава дјелимично ублажавање постојећих одредаба.

„Услугу би требало ограничити на жене старости од 18 до 43 године за које је доказано да не могу да изнесу трудноћу”, каже она.

Сурогат мајке не би добијале никакав хонорар, али би судови одобравали плаћање одређених трошкова, као што су медицински, трошкови за храну, одјећу и психо-

лошку помоћ. Све издатке сносили би биолошки родитељи.

Упркос предвиђеним оградама, могућа реформа прописа о сурогатном материнству изазива забринутост у Бугарској. Фани Давидова, правни експерт Програма приступа информацијама, невладине организације која грађанима пружа савјетодавне услуге, упозорава да се с промјенама не смије журити.

Давидова, која често пише о проблемима усвајања, па је и сама усвојила дјечака 2006. године, каже да би родитељи без дјете најприје требало да размотре друге могућности, као што су усвајање и старатељство. Толина Младенова, из Софије, каже да је била спремна да постане сурогат мајка, само да је то било законито. У својим четрдесетим годинама, финансијски је независна и сјећа се како је објашњавала сопственој дјечи да би радо „позајмила свој стомак некој тети која жели дијете”.

„Биле су збуњене. Питале су ме шта бисмо урадили с дјететом. Објаснила сам им да оно не би било наше. „Мама би га носила у стомаку док се не роди, а онда бисмо га дали другој мами.”

Сурогатно материнство у Румунији није стављено ван закона. Послије читања чланка о ТВ звијезди која је наводно тражила услуге сурогат мајке, Андреа Парву је у марту 2010. године одлучила да објави оглас на интернету и понуди услугу заинтересованим клијенткињама.

„Жељела сам да помогнем некоме ко не може да има дјеце. И, наравно, да добијем новац за то”, каже Парву, која има трогодишњу кћерку и живи у Брашову.

Медији су се одмах заинтересовали за овај случај али, на њено изненађење, нико се није јавио на оглас.

„Имам утисак да Румунија још није спремна”, каже она. Претпоставила је да су се клијенткиње превише плашиле да се јаве након што је оглас привукао пажњу јавности.

ЗАБРАНЕ НА БАЛКАНУ

Полазећи од заједничког интереса за што бржи улазак у Европу, земље на Балкану доносе све оштрије прописе којима се сурогатно материнство ставља ван закона. У Србији, која претендује на чланство у ЕУ, кратка јавна расправа о законодавству у овој области завршила се почетком 2010. године потпуном забраном.

„Раширен је страх да би услуга могла да се комерцијализује”, објашњава Мима Фазлаглић, гинеколог из Београда. Као кандидат за чланство у ЕУ, Хрватска је сурогатно материнство ставила ван закона новим законом о медицинској плодности, усвојеним 2009. године.

Прије него што је Бугарска забранила сурогатно материнство 2007. године, у земљи није било закона о репродуктивној медицини, те је током деведесетих година обављено неколико десетина таквих процедура, сјећа се докторка Павлета Табакова. Прије забране, Табакова је на својој приватној клиници у Софији имала неколико сурогатних трудноћа и порођаја.

Из прве сурогатне трудноће коју је водила почетком деведесетих година рођени су мушки близанци. Биолошкој мајци је материца била одстрањена, али је донирала јајашце, каже Табакова.

„У питању је новинарка”, додаје она. „У почетку је о томе радо говорила за јавност, али данас одбија. Имала сам чак и случај свекрве која је носила дијете за снаху.”

Одсуство закона о сурогатном материнству у Македонији, Црној Гори и Босни зна-

чи да се сурогат мајке у тим земљама налазе у сивој зони законодавства.

У Румунији, која је ушла у ЕУ заједно са Бугарском, 2007. године, такође нема закона о сурогатном материнству. Румунски парламент је 2005. усвојио нацрт закона о репродуктивном здрављу који је дозвољавао некомерцијално сурогатно материнство, али је председник Трајан Басеску одбио да га потпише.

Случајева сурогатних порођаја било је деведесетих година и у Румунији. Први познати случај сурогатне мајке која је родила дијете забиљежен је 1998. године, на клиници Бега, у Темишвару, на западу Румуније.

„Зове се Данијел”, открива нам доктор Јоан Мунтеану, у то вријеме шеф клинике за репродуктивно здравље. До 2004. године, доктор Мунтеану је водио 15 сурогатних трудноћа. Данас је већ у позним годинама. Од 2004. није имао нових случајева, а у земљи од тада није отворена ниједна нова клиника за сурогатно материнство.

Неколико клијенткиња доктора Мунтеануа изашло је у јавност са својим причама. Међу првима је била Ливија Килијан. Њеног сина Кристијана, који сада има дванаест година, родила је сурогат мајка управо на тој клиници. Док је био сасвим мали, Ливија је позирала фотографима са Кристијаном у наручју. Те фотографије су 2004. године доспјеле у новине „Банатеанул”. Али, данас се радије држи подаље од јавности. Бугарски социјални антрополог Харалан Александров сматра да актуелна конзервативна клима, када је у питању сурогатно материнство и одбијање да се о тој теми разговара, указују на снагу патријархалних вриједности у региону.

„О патњи се не говори”, објашњава он. „Нема ту зле намјере. Једноставно, наша култура тако функционише.”

У Варни, после неколико седмица размјене порука са клиником у Украјини путем електронске поште, Румјана Ненчева се поново нашла на почетку.

Љекари са клинике у Кракову закључили су да њена резерва јајашца још није сасвим исцрпљена, али је вјероватно на измаку. Пошто нијесу сигурни да ли могу да добију употребљиво јајашце, одлучили су да њен захтјев одбију. Румјана не зна шта би још могла да предузме.

Ана Димова размишља да се пресели у неку земљу у којој је сурогатно материнство дозвољено. На питање о актуелној забрани у Бугарској, одговара: „Не вјерујем да забрана може да траје вјечно.”

Медицински разлози

1. Хистериктомија

Према подацима Еуростата, статистичког завода Европске уније, сваке године, од 100.000 жена у Европској унији њих 120 се подвргне хистериктомији – поступку за уклањање материце и осталих репродуктивних органа.

2. Мауер-Рокитанску-Кустер-Хаусер [МРКХ] синдром је жена рођених са одсутном или неразвијеном материцом, што такође може да буде разлог за коришћење сурогат мајке.

3. Жене са ријетким обољењима, као што су: мултипла склероза; обољења ендометријума и материце; срчана и бубрежна обољења, обољења других органа; пресађивање органа; неке врсте рака.

Да помогнем и добијем новац

Разговор је вођен 23. јуна 2010. године.

Испричајте нам нешто о себи...

– Имам 25 година, удата сам и имам кћерку. Живим у Брашову, завршила сам текстилну школу и одмах почела да радим. Тада сам имала 17 година. Удала сам се са 22.

А ваш супруг?

– Он ради на одржавању грејних инсталација у Букурешту и Питештију. Долази кући једном недјељно, ако ради у Букурешту, и свако вече када је у Питештију.

Какво вам је финансијско стање?

– Финансијска ситуација није баш добра. Супруг има бољу плату од мене. Желим да урадим ово (да постане сурогат мајка) да бих поправила наше финансијско стање. Немојте да ме погрешно схватите. Много је породица које не могу да имају дјеце. У сваком случају, постоји мноштво разлога.

Да ли познајете неке од тих породица?

– Не лично, али неке сам упознала на интернету, виђала сам их на телевизији.

Када сте први пут помислили да бисте могли да постанете сурогат мајка?

– Било је то прошлог децембра, или у јануару 2010. Прочитала сам нешто о ТВ звијезди која је изјавила да не може да има дјеце и да тражи сурогат мајку. На интернету ћете наћи много жена које желе да постану сурогат мајке, нисам једина.

Који су конкретни разлози за вашу одлуку?

– Да некоме помогнем да добије дијете. И да (за то) добијем новац, наравно.

Јесте ли се распитали код правника, да ли је то законито?

– Доста тога сам открила путем интернета. Сазнала сам да је (сурогатно материнство) законито. Њихове ћелије се усађују у моју материцу. Дијете добија крштеницу на моје име и име свог оца, а не мог мужа. Затим се води поступак за усвајање. Ја се одричем дјетета и дајем га његовој биолошкој мајци, која га усваја.

Шта ваш супруг мисли о томе?

– Сложио се и подржава ме. Не бих ово радила против његове воље. Консултујем се са њим на сваком кораку.

Шта сте тачно тражили у понуди да постанете сурогат мајка?

– Да они заузврат помогну мени. Ја њима помажем да добију дијете, а они мене помажу финансијски. У новинама су баш претјерали када су написали да сам тражила 27.000 еура. То није тачно. Ни приближно. Ја нијесам жена са нереалним захтјевима.

Какве сте одговоре добили на понуду?

– Откако се оглас појавио у новинама „Зиарул де Брашов“ и на телевизији, нико није дошао да ме види; бар не клијенткиње које интересује услуга коју нудим или желе да се додатно распитају. Имам утисак да Румунија још није спремна. Изгледа да то може да се обави једино са странцима.

Када сте први пут дали оглас?

– У марту. Супруг и ја смо почели да размишљамо о томе још у јануару, али било

Сурогат мајка мора бити спремна да се одрекне дјетета које је носила

нам је потребно неко вријеме да донесемо одлуку. Морала сам да испитам и правну страну.

Да ли сте имали неки позив из Румуније послје давања огласа?

– Не. Ниједан.

Какве су биле реакције у вашем окружењу?

– Често су ме нападали. Неке колегинице и пријатељице су ме подржале, али било је и оних који су тврдили да то што радим није у реду.

Да ли сте се покајали због тога што сте саопштили свијету да желите да постанете сурогат мајка?

– Не, нисам.

Вондауња

Лушко Јовановић

- ▶ Знао сам да се шверцује, али не и да је толико
- ▶ Срби шаљу воду умјесто нафте, Црногорци ни толико
- ▶ Мурић: Био сам очевидац фиктивног извоза нафте
- ▶ Грчко гориво није стизало на Косово
- ▶ Двије плаве коверте, један лажни извоз
- ▶ Шверцери заборавили да цистерне не лете

Аида САДИКОВИЋ
(НД „Вијести”, Црна Гора)

Знао сам да се шверцује, али не и да је толико

Пише: Аида Садиковић

» Поред разлике у количини горива које је према царинским папирима извезено из Црне Горе, а на основу тамошње евиденције није ушло на Косово, на фиктивни извоз указују још неке нелогичности, међу којима су регистарске ознаке цистерни

Миодраг Радусиновић, који је био директор Управе царина (УЦ) између 2006. и 2009. године, када је на основу истраживања „Вијести“ фиктивним извозом горива из Црне Горе према Косову, преко граничног прелаза Кула, држава оштећена за најмање 20 милиона еура, казао је да није знао да се то радило у толикој мјери.

– Имао сам спорадичних сазнања о томе и о другим неправилностима, али не и да је ријеч о толикој количини. Уколико се заиста докаже да се то у тој мјери дешавало, мени је то несхватљиво и жао ми је због тога – рекао је Радусиновић. На тим прелазима су, каже бивши директор, радили неискусни цариници од којих неки нијесу прошли ни минимум обуке.

Он је додао да су у спорном периоду на граничне прелазе слате контроле које нијесу „уочиле веће пропусте, те да треба сачекати завршетак истраге која ће показати да ли је фиктивног извоза било и у којој мјери“. Радусиновић сматра да се као наводни фиктивни извозници помињу озбиљне фирме и каже да не може да вјерује да би оне себи дозволиле такав начин спољне трговине. Истраживања „Вијести“ указују да је током три године између граничних прелаза „испарило“ око 57 милиона литара горива. Папире о извозу су овјеравали црногорски цариници, али бензин и нафта нијесу стизали до косовског прелаза. На основу незваничних података, приче свједока, цариници и полицајци на Кули за прање папира у континуитету примили су мито од око два милиона еура. Они су наводно по цистерни узимали по 500 еура, а на тај начин били су „задовољни и они и власници нафте и нафтних деривата који су продајући наводно извезену робу у Црној Гори избјегли плаћање царине, акциза и ПДВ-а у износу од десет до 13.000 еура по возилу“.

Радусиновић истиче да за вријеме његовог мандата није имао таквих сазнања, јер би у супротном о свему обавијестио надлежне државне органе. Кула је увијек била спорна, каже он, због велике удаљености између два прелаза, па је један од капиталних пројеката био превазилажење тог проблема.

– Размак између та два прелаза је било тешко покривати. Имали смо намјеру да изградимо нове прелазе који би гледали један на други, али због рата, бомбардовања

**Миодраг
Радусиновић**

и разграничења између Црне Горе и Косова то нијесмо урадили – рекао је Радусиновић.

Највеће разлике, према царинским папирима, у црногорском извозу и косовском увозу евидентне су код которског „Југопетрола“, гдје се губи око 27, 4 милиона литара, подгоричких фирми „Версан“ и „Боник оил“ које су регистроване на истог власника, извјесног Драгана Николића (52), а које су наводно фиктивно извезле око 21,4 милиона литара. У међузони „испарило“ је и преко три милиона литара горива за које се као извозник декларирше никшићки „Нексан“. За „мање“ количине папири су опрани и за гориво које су извозили подгорички „Зетатранс“ и „БМС оил груп“ и цетињски „Монтенегро бонус“ против којег је једино, крајем прошле године, поднјета кривична пријава због сумње у фиктиван извоз којима је држава оштећена за око 350.000 еура. Тужилаштво је наложило прикупљање информација о фиктивном извозу, а према сазнањима „Вијести“ од јуче од Управе царина још нијесу затражени подаци о томе. Писање „Вијести“ о фиктивном извозу узнемирило је полицијске и царинске службенике на Кули, који се, према ријечима једног од својих колега, уздају у то да ће их заштити „држава која је стајала иза цијелог посла, чије би клупко било штетно одмотавати“. Поред разлике у количини горива, које је према царинским папирима извезено из Црне Горе, а на основу тамошње евиденције није ушло на Косово, на фиктивни извоз указују још неке нелогичности, међу којима су регистарске ознаке цистерни. У списку од преко три хиљаде цистерни које су на Кули евидентирани да су њима транспортовани нафта и бензин у спорном периоду, дешава се да је исто возило на прелазу било два дана узастопно, што је теоретски могуће, али фактички немогуће – бар како тврде они који се баве извозом. Међутим, неријетко се у тој евиденцији истог дана на истом прелазу појављује возило са истим регистарским ознакама, а са различитом количином горива.

Срби шаљу воду умјесто нафте, Црногорци ни толико

Пише: Аида Садиковић

» Царина Косова има информације у вези са могућим фиктивним извозом из Србије на Косово

Ниједна од црногорских фирми које су према истраживањима „Вијести“ од 2006. до 2009. године, за Косово, преко граничног прелаза Кула, обављале фиктиван извоз нафте и нафтних деривата, чиме су државу ојадиле за најмање 20 милиона еура, још се није огласила у јавности.

Једино су из которског „Југопетрола“ прије неколико дана кратко саопштили „да су све количине које је та фирма извезла на Косово биле провјерене, одобрене и печатирани од царине у Луци Бар и да имају печат царине на Кули да су напустиле Црну Гору и отишле на Косово“. Они, међутим, нијесу појаснили гдје је у том случају испарило око 27,4 милиона литара горива које, према царинским папирима Косова, никада није дошло до њих. Из „Југопетрола“ нијесу хтјели да дају ни имена евентуалних црногорских купаца који су, можда, у име те нафтне индустрије извршили „прање папира“. Казали су да су ти подаци имовина компаније, те да их „Вијести“ лако могу добити у Управи царина гдје су рекли да те информације уопште немају. Из никшићког „Нексана“, који је према црногорским царинским папирима у спорном периоду извезао преко три милиона литара горива које никада нијесу стигле на Косово, и даље упорно ћуте о нафтној афери. Иста ситуација је и са извјесним Драганом Николићем (52) који се, преко подгоричких фирми „Верисан“ и „Боник оил“, чији је оснивач, појављује као наводни извозник око 21,4 милиона литара горива. Поред тишине, никшићко предузеће и подгоричке фирме, на основу истраживања „Вијести“ повезује још неколико „случајности“. Све три фирме су нафту и нафтне деривате превозиле истим цистернама никшићких регистарских ознака, које су у спорадичним случајевима коришћене и за транспорт извоза горива који је обављао цетињски „Монтенегро бонус“, једини против којег је до сада поднијета кривична пријава због сумњи у фиктиван извоз којим је држава оштећена за око 350.000 еура. Анализа табеле са преко три хиљаде цистерни које су током те три године евидентирани као извозници на граничном прелазу Кула, јасно указује да је било случајева да је исто возило наводно два пута у истом дану, са различитом количином робе, дошло да овјери царинске папире, што је готово немогуће с обзиром на километражу коју би требало проћи од складишта до границе. Та „случајност“ десила се и са цистернама никшићких регистрација које су користила четири предузећа.

Једна од пумпи Југопетрола

„Нексану“, „Верисану“ и „Боник оил-у“ заједничко је и то што су имали истог наводног увозника на Косову, као и што ниједна од тих фирми није имала лиценцу за комерцијални транспорт нафтних производа и гаса коју издаје Регулаторна агенција за енергетику, а која у грубом преводу значи заштиту и обезбјеђење приликом транспорта. „Нексан“ има лиценцу за складиштење и дистрибуцију која је издата у октобру 2005. и важи 15 година, као и лиценцу за продају и снабдијевање која је издата у истом периоду, а важи осам година. „Верисан“ и „Боник оил“ су имали лиценце за продају и снабдијевање, од којих је прва опозвана у мају, а друга истекла у јулу 2009. године, када је и прекинут бар масован фиктивни извоз преко Куле. Ни „Монтенегро бонус“ није имао лиценцу за транспорт нафте и нафтних деривата, док им је она за складиштење и дистрибуцију важила годину дана и истекла у септембру 2006. Лиценца за продају и снабдијевање издата је 2005. и важи до 2013. године. Которски „Југопетрол“ једини од свих спорних фирми има лиценце за продају и снабдијевање, складиштење и дистрибуцију и комерцијални транспорт нафтних производа и гаса. За разлику од црногорске царине, у којој више није исто руководство које је радило у периоду фиктивног извоза нафте, а које није упознато да су се на Кули прали папири, њихове косовске колеге су „Вијестима“ рекле да за Србију поуздано знају да је било шверца горива, али да су имали сазнања и да су се сличне ствари радиле са црногорске стране.

– Царина Косова има информације у вези са могућим фиктивним извозом из Србије на Косово. Неке од таквих информација објавиле су и србијанске новине. између осталог, помињано је да су на Косово извезене цистерне пуне воде, док је на изласку из Србије изјављено да је у њима нафта. Такође, има и случајева о којима наша царина води истраге. Сумња се да је овјерен извоз из Србије, гдје је и остало гориво које није стигло на Косово. Количина и вриједност су још предмет истраге, па немамо коначне податке – рекао је у име косовске царине Адриатик Ставилеци, који је додао да су до њих стизале индикације да постоји фиктиван извоз нафте и нафтних деривата из

Црне Горе. Ставители је казао и да би истраживање „Вијести“ могло да буде од користи и косовској царини са којом смо током истраживања имали неочекивано ефектну и квалитетну сарадњу. За похвалу је била и кооперативност црногорске УЦ која је била врло експедитивна у прикупљању и пружању свих информација које смо од њих тражили. Њихов примјер није слиједио и шеф царине на Кули Анес Фелећ, који је исту функцију обављао и у годинама наводног фиктивног извоза. На неколико десетина позива „Вијести“ на приватни и службени телефон Фелећ није одговарао, упркос томе што су му надређени дали дозволу и сугерисали да се огласи поводом афере.

Црногорско тужилаштво наводно ради на расвјетљавању случаја у којем је с једне стране држави нанијета штета од неколико десетина милиона еура, а с друге стране постоје индиције да су цариници и полицајци, поред плата које примају из буџета себе „чистили“ и митом којим су у континуитету „сакупили“ око два милиона еура. Не анализирајући начин на који се тужилаштво бави прикупљањем података о фиктивном извозу, „Вијести“ сазнају да још нијесу тражили информације из црногорске и косовске царине чије би упоређивање могло бити од користи. Према незваничним сазнањима, још није салушан нико од службеника полиције и царине који су и данас ангажовани на граничном прелазу Кула на којем у последњих седам-осам година углавном раде исте особе.

Мурић: Био сам очевидац фиктивног извоза нафте

Пише: Аида Садиковић

» Један од колега ми је понудио да у фајл, у којем су се налазили подаци из моје смјене, упишем и једну цистерну која уопште није била на граничном прелазу, тврди Мурић

Врховно државно тужилаштво наложило је провјере и прикупљање података о наводном фиктивном извозу нафте и нафтних деривата из Црне Горе према Косову преко граничног прелаза Кула од 2006. до 2009, саопштено је „Вијестима“. Из Управе царина, чији је директор прије два дана изразио спремност да помогне у таквој истрази, јуче је речено „Вијестима“ да ниједна институција од њих још није тражила податке. Ни рожајска полиција до јуче није имала активности у циљу расвјетљавања афере, али је бивши полицајац који је радио на Кули Хамдо Мурић један од бројних који је „Вијестима“ потврдио да се преко тог граничног прелаза одвијао фиктиван извоз нафте и нафтних деривата, али и један од ријетких који је о томе пристао јавно да проговори.

– Прање папира преко којих је вршен фиктиван извоз горива у то вријеме је практично било јавна тајна у Рожајама, али то највјероватније нико није пријављивао, јер се спекулисало да је тај „посао“ дозволила држава која неће сама себи очи вадити. Самим тим људи су се плашили да би могли да трпе извјесне последице уколико би пријавили оно што сви знају – рекао је Мурић. Он је, тврди, био очевидац фиктивног извоза из Црне Горе према Косову.

– Сви папири су се овјеравали код царине, али је било немогуће то сакрити и од службеника полиције чије просторије су једне поред других. Такође, полиција је у компјутер уписивала возила и возаче који су стварно и наводно прелазили границу. Свако је имао свој програм и шифру да уђе у њега. Један од колега ми је понудио да у фајл, у којем су се налазили подаци из моје смјене, упишем и једну цистерну која уопште није била на граничном прелазу. Одбио сам да то урадим, па сам већ након три смјене пребачен на други гранични прелаз – тврди Мурић.

– Цистерне се уопште нису појављивале на Кули већ су само долазили људи који су овјеравали папире након чега су се враћали. Не знам шта је било потребно за царину, али у полицију су доносили папире формата А4 на којима су хемијском били исписани подаци које смо књижили, име и презиме наведеног возача, број личне карте, датум рођења, регистарска ознака и марка цистерне, без увида у личну карту – тврди Мурић. Према подацима до којих су „Вијести“ дошле једномјесечним истраживањем, фик-

Хамдо Мурић са колегама, отпуштеним граничним полицајцима

тивним извозом нафте из Црне Горе према Косову прекограничног прелаза Кула од 2006. до 2009. године држава је ојађена за најмање 20 милиона еура. На основу црногорских и косовских папира, у међузони је испарило око 57 милиона литара горива.

Према незваничним информацијама, шверц горивом престао је крајем 2008. године када је на мјесто шефа Куле дошао Миодраг Ђуровић који је тражио обавезну пратњу цистерни до Савиних вода гдје је њихов улазак на Косово овјеравао и Еулекс.

Фалширали податке да са себе скину сумњу

Према ријечима Хамда Мурића, неке његове бивше колеге и цариници су узимали „по унапријед припремљену коверту са новцем, која је ишла на руке вођама смјена и њиховим помоћницима”.

„Причало се да је у ковертама по 500 еура. Не знам ко је дијелио паре”, додаје он.

Поред лажног приказивања извоза, било је и сплеткарења међу колегама. „Шифре свих нас који смо радили на Кули биле су истакнуте на зиду службених просторија па су неке колеге улазиле у туђе фајлове и неке цистерне уписивале у смјене колега, како би са себе скинули сумњу, односно како не би боло у очи то што цистерне пролазе смо у одређеним смјенама и код одређених људи”, каже он.

Грчко гориво није стизало на Косово

Пише: Аида Садиковић

» Све количине продате за извоз на Косово од стране „Југопетрола“ биле су провјерене, одобрене и печатиране од стране царине у Луци Бар и имају печат царине на Кули да су напустиле Црну Гору и отишле на Косово, саопштено је из „Југопетрола“

У укупном „прању папира“ на граничном прелазу Кула од 2006. до 2009. године, када је државни буџет ојаћен за најмање 20 милиона еура, највећа разлика у извозу горива из Црне Горе и количини која је стигла на Косово уочава се код највећег увозника, которског „Југопетрола“. На основу података који су „Вијестима“ достављени из црногорске Управе царина, „Југопетрол“ се 2006. године појављује као извозник око 27,4 милиона литара, док је према евиденцији косовске царине кроз њихов прелаз на Савиним водама ушло око 4,2 милиона литара, што чини разлику од око 23,1 милион. Ако се потврди да је ријеч о фиктивном извозу те количине, избјегнуто је плаћање дажбина чиме је републичка каса оштећена за најмање осам милиона еура.

На основу царинских папира „Југопетрол“ је током 2007. године извезао око 28,7 милиона литара, а на Косово увезао око 19,9 милиона. За око 8,8 милиона, који су највјероватније остали у Црној Гори, нијесу плаћени царина, ПДВ и акцизе у износу од око три милиона еура. Најмања разлика биљежи се 2008. године када је на Косово из „Југопетрола“, преко Куле, увезено око 85 хиљада литара, док је наводни извоз био 2,7 милиона литара. За око 2,7 милиона који су негдје испарили државни буџет је оштећен око милион еура. Из „Југопетрола“ нијесу жељели да коментаришу сумње о фиктивном извозу којим је само посредством те фирме Црна Гора оштећена за најмање 12 милиона еура, нити су жељели да дају имена купаца који су код њих у спорном периоду трговали гориво за извоз на Косово. Тек након неколико дана упорног позивања, слања мејлова, „Вијести“ су добиле кратак и непрецизан одговор.

– Све количине продате за извоз на Косово од стране „Југопетрола“ биле су провјерене, одобрене и печатиране од стране царине у Луци Бар и имају печат царине на Кули да су напустиле Црну Гору и отишле на Косово“, саопштено је из „Југопетрола“. Они су казали да су подаци о купцима власништво компаније и „да их ‘Вијести’ лако могу наћи код царине“. Међутим, из Управе царина рекли су да они такве податке немају. На списку црногорских фирми које се доводе у сумњу да су прале папире налази се и „Нексан“ из Никшића. То предузеће помиње се као извозник око 1,3 милиона литара горива током 2006. и око 1,8 милиона током 2007. године. Спорна је цијела количина, јер

Кап по кап горива и зарадили милионе

према подацима које је испред косовске царине доставио Адријатик Ставилеци, „Нексан“ ништа није увозио, што значи да је роба за коју је требало платити преко милион еура дажбина највероватније продата у Црној Гори. „Вијести“ су „Нексану“ послале мејл на који нијесу добиле одговор. На два броја фиксних телефона у предузећу нико се није јављао, а мобилни телефон власника, који је познат редакцији, није био у функцији. Безуспјешна је била и потрага за око 21, 4 милиона литара које су на Косово наводно извезле подгоричке фирме „Верисан“ и „Боник ОИЛ“, а чији је власник, према подацима из Централног регистра Привредног суда, извјесни Драган Николић (52). Предузећа немају регистроване телефонске бројеве на своја имена.

„Верисан“ је, према царинским књигама, 2006. извезао око два милиона литара горива, следеће године око 1,2 милиона, а 2008. око 14, 9 милиона литара. „Боник оил“ је наводно 2006. извезао око 1,9 милиона литара, а 2007. око 1, 2 милиона. Нафта и њени деривати никада нијесу стигли на Косово, а држава је по основу неплаћених царина, ПДВ-а и акциза оштећена за најмање седам милиона еура.

Занимљиво је да је „Боник оил“ имао трогодишњу лиценцу за продају и снабдијевање нафтним производима и гасом коју издаје Регулаторна агенција за енергетику, а која је истекла у јулу 2009. године. Предузећу „Верисан“ је лиценца опозвана у мају исте године.

Папири су опрани и за „мање“ количине горива гдје се као наводни извозници помињу „Зетатранс“ из Подгорице, „Монтенегро бонус“ са Цетиња и „БМС оил груп“ из Подгорице.

Према незваничним информацијама „Вијести“, за „услуге“ овјеравања папирологије за извоз цариници и полицајци, односно вође смјена и њихови помоћници, на граничном прелазу Кула су узимали по 500 еура по цистерни, па су на тај начин наводно у континуитету примили мито од око два милиона еура. Више саговорника из полиције и царине нам је потврдило да је током три године „посао“ са горивом цвјетао свим данима, осим недјељом, када се није вршило танковање, те да су папири углавном овјеравани између 23 и четири сата ујутро.

Двије плаве коверте, један лажни извоз

Пише: Аида Садиковић

» Док је каса Црне Горе ојађена за десетине милиона еура, државни службеници су у континуитету, како се претпоставља, примили мито од око два милиона еура

Државни буџет оштећен је за најмање око 20 милиона еура, током 2006, 2007. и 2008. године, фиктивним извозом нафте и нафтних деривата из Црне Горе према Косову који су овјеравали радници Управе царина на граничном прелазу Кула. За ту „услугу“ су, наводно, вође смјена царине и полиције узимали по цистерни 500 еура које су дијелили са подобним колегама. Док је каса Црне Горе ојађена за десетине милиона еура, државни службеници су у континуитету, како се претпоставља, примили мито од око два милиона еура.

ШВЕРЦ ЦВЈЕТАО 2006.

Фиктивни извоз нафте и нафтних деривата преко граничног прелаза Кула недвосмислено потврђују упоредни подаци црногорске и косовске царине о, наводном, извозу, односно увозу који се драстично разликују. На основу бројки које су „Вијестима“ доставили портпаролка црногорске Управе царина Марија Јововић, о извозу, и у име косовске царине Адриатик Ставилеци о увозу, разлика између течног горива које је, према царинским папирима, изашло из Црне Горе и оног које је ушло на Косово је 58 милиона литара који су испарили у међузони.

Највећа разлика се уочава 2006. године када је из Црне Горе, наводно, извезено око 33,5 милиона течног горива, а на Косову је евидентиран улаз око 4,3 милиона литара, што чини разлику од око 2,9 милиона. У цистерну стаје око 30.000 литара, па, ако је свака била пуна, на Косово није стигла око 971 цистерна која је у том случају само фиктивно прошла „кроз папире“ на Кули, односно остала у Црној Гори без плаћених царина, акциза и ПДВ-а. Те дажбине на количину од 30.000 литара износе између 10 и 13 хиљада еура, потврђено је „Вијестима“ у црногорској царини. Тај посао је мање цвјетао 2007. године, када се из Црне Горе биљежи извоз од око 32,5 милиона литара течног горива којег је на Косово ушло око 23,8 милиона, па је разлика око 8,7 милиона литара или око 291 цистерна. Током 2008. године на Косово је ушло око 158.000 литара течног гори-

ва из Црне Горе, што је за око 604 цистерне мање од онога што је, наводно, извезено из Црне Горе, а што је, према папирима, око 17,9 милиона литара. Према незваничним информацијама, фиктивни извоз престао је у децембру 2008. године, када је на мјесто шефа царине на Кули дошао Миодраг Ђуровић који је увео обавезну пратњу цистерни до косовског прелаза на Савиним водама. Током двомјесечног боравка на Кули, Ђуровић је, наводно, уочио низ неправилности, међу којима је било и то да вага не ради, те да је од два рачунара један неисправан, а други негдје однијет.

Током 2009. године разлика између течног горива које је извезено из Црне Горе и оног које је увезено на Косово износила је „свега“ око 30 цистерни.

„Вијестима“ је достављено писмо рожајског Удружења приватних предузетника „Кула“, које је предато у пошти у Беранама. У њему се наводи да су директори царине и полиције раније у више наврата обавјештавани о фиктивном извозу нафте и нафтних деривата преко граничног прелаза Кула. У том писму, без потписа и печата, наводи се и да је фиктивни извоз течног горива пратила „надокнада“ од по 300 еура по цистерни царини и полицајцима...

– Да је ово тачно, лако је провјерити из контролника царине и полиције који су евидентирали излазак нафте и бензина, док на косовској страни није регистрован улазак, нити је на Кули регистрован повратак тих цистерни. По том основу је Црна Гора оштећена за више милиона еура, јер за огромне количине нијесу наплаћени царина, ПДВ и акцизе – наводи се у писму које је, осим „Вијестима“, наводно, послато и републичком државном тужилаштву.

МНОГИ ЗНАЛИ ШТА СЕ РАДИ

За фиктиван извоз нафте и нафтних деривата знају сви полицајци и цариници који су у то вријеме радили на Кули, а од којих неће бити тешко добити изјаву уколико тужилаштво буде заинтересовано за то, наводи се у писму. „Вијести“ су разговарале са најмање десетак цариника и полицајаца који раде на Кули и нико од њих није негирао да је фиктиван извоз нафте постојао. – О томе су биле упознате старјешине које су и узимале новац, а нас су чашћавали по 20 или 30 еура по цистерни. Поступали смо по наређењу и нијесмо се много распитивали, јер нијесмо жељели да изгубимо посао. Наравно да нам је сумњиво било што овјеравамо и заводимо папире за цистерну која уопште није на прелазу, већ ко зна гдје – рекао је један од цариника који је, као и његове колеге, истакао да је једина неистина у писму које су добили та да су цариници и полицајци узимали по 300 еура по цистерни.

– Узимали су 500 еура и то сви знамо. Унапријед су биле припремљене по једна коверта за царину и по једна за полицију – рекао је цариник који је инсистирао на анонимности како не би остао без посла „јер су све организовали они са вишим овлашћењима од њега“.

Иако је из Управе полиције речено да они на Кули не воде никакве књиге у које уписују извоз, „Вијестима“ је више извора потврдило да књиге постоје и да се од 2006. године води електронска евиденција о томе шта и у које вријеме прелази преко Куле, али да је главна сврха прикупљања тих података за интерну употребу, контрола.

– Сви смо имали своју шифру за улазак у систем. Сјећам се када ми је један колега донио папире да упишем податке о цистерни која је, наводно, требало да извезе го-

Двије плаве коверте, један лажни извоз

Гориво
испарило
у међузони

риво на Косово. Одбио сам да то учиним. Након неколико дана са Куле сам пребачен на Вучу – рекао је један гранични полицајац.

УПРАВА ПОЛИЦИЈЕ ЋУТИ

На питања Управи полиције да ли је пријављивано да постоје сумње о фиктивном извозу и шта су предузели поводом тога, „Вијестима“ није одговорено.

Из Управе царина је саопштено да је од 2006. до 2008. године, посредством „отворене линије“ на број 080081333 била упућена само једна пријава која се односила на могући фиктивни извоз.

– Анонимну пријаву добили смо 9. јуна 2006. године и на основу те информације извршили провјеру. Констатовано је да није било неправилности нити фиктивног извоза, већ да је роба била оцарињена у Подгорици. Других пријава није било – казала је портпаролка УЦ Марија Јововић, која је позвала све грађане да користе „отворену линију“ уколико имају било каква сазнања о незаконитим радњама.

– Отворена линија је успостављена како би се посредством информација добијених преко ње елиминисало и спријечило кријумчарење робе, кршење законских прописа од стране физичких и правних лица, тачније у циљу заштите друштва од свих видова незаконитог дјеловања. Грађанима је на овај начин омогућено да на број 0800 81333 анонимно, под псеудонимом или на другачије начине саопште податке о евентуалним неправилностима које су од значаја за царинску службу. Сви позиви су

бесплатни, анонимни и строго повјерљиви – рекла је Јововић.

НИ РИЈЕЧИ ОД ФЕЛЕЋА И ДРОБЊАКА

Иако је службеницима УЦ наложено да не смију давати изјаве медијима, те да је за то задужена пи-ар служба, руководство Управе царина дозволило је шефовима из Рожаја и Бијелог Поља Анесу Фелећу и Веску Дробњаку да се изјасне поводом оптужби о фиктивном извозу. Разлог за то је чињеница да садашње руководство, за разлику од Фелећа и Дробњака, није било на тим функцијама у вријеме кад се обављао фиктивни извоз.

– Није ми познато да постоји фиктивни извоз. Извоза или има или нема – неуго је рекао Дробњак. На питање „Вијести” како се зове извоз када се папири за њега овјере на Кули, а роба никада не уђе на Косово, он је одговорио „да такве радње њему нису познате”.

„Вијести” су безуспјешно данима покушавале да добију коментар Анеса Фелећа. Он није одговарао ни на приватни, ни на службени телефон. Плодом није уродила ни ургенција портпаролке УЦ након које је Фелећ обећао да ће се јавити новинарки „Вијести”. Током једномјесечног истраживања „Вијести” су контактирале са десетинама људи који су на различите начине могли да имају везе или сазнања о фиктивном извозу горива, те послали бројне мејлове од којих на неке још није одговорено. Индикативно је да је тек у четвртак објелодањена суштина теме када су и почели притисци на наше саговорнике да ћуте.

ПОЛИЦИЈА НЕМА ИНФОРМАЦИЈЕ ДА СУ ЊЕНИ СЛУЖБЕНИЦИ ПОДМИЋИВАНИ

Позивају грађане да доставе податке

У реаговању на текст „Двије плаве коверте, један фиктивни извоз“, који су „Вијести“ јуче објавиле, Управа полиције је навела да је у претходном периоду поднијела кривичне пријаве против 39 особа због основане сумње да су учествовале у фиктивном извозу нафте из Црне Горе и тако оштетили државу за више од 600 хиљада еура. Иако се у тексту говори о наводном извозу нафте преко Куле на Косово, у реаговању полиције се напомиње да су 24. марта 2006. године основном државном тужиоцу у Подгорици предате кривичне пријаве против 38 особа за које се сумњало да су сачинили фиктивну документацију о извозу нафте у Босну и Херцеговину чиме су државни буџет оштетили за 248.591 еуро.

Због сумње да је извршио фиктивни извоз на Косово, до сада је поднијета само једна кривична пријава и то против Бранка Кашћелана (53) из Котора, у новембру прошле године. Кашћелан је осумњичен да је као одговорно лице фирме „Монтенегро бонус“ са Цетиња приказао да је у мају и јуну 2006. године око 700 литара нафте и нафтних деривата извезао једној фирми на Косову.

Кашћелан

– Полиција је провјерама утврдила да фирма са тим именом и подацима није регистрована на Косову, као и да поменута нафта није транзитована преко граничног прелаза Кула. Сумња се да је Кашћелан починио кривично дјело утаја пореза и доприноса, тако што је на увезене нафтне деривате, које је реализовао на домаћем тржишту, избјегао да обрачуна и уплати акцизу и ПДВ оштетивши буџет Црне Горе за 352.996 еура – наводи се у реаговању полиције и истиче да је кривична пријава поднијета против фирме „Монтенегро бонус“, а тужиоцу је предложено и покретање финансијске истраге против Кашћелана.

Из УП су рекли да осим наведених, процесуираних догађаја, немају сазнања која би указала на сумњу да су службеници полиције и царине узимали мито за фиктивни извоз нафте из Црне Горе на Косово.

Ралевић

– Управа полиције предузима мјере и радње из своје надлежности у циљу откривања и процесуирања евентуално других случајева фиктивних извоза нафте са територије наше државе. Позивамо грађане који тврде да имају сазнања о фиктивном извозу нафте и примању мита од

стране одговорних службеника или било ког другог лица, да податке које посједују презентују Управи полиције, која ће, уколико таквих пријава буде, поступити по њима, односно извршити мјере и радње из своје надлежности. Такође, Управа полиције ће, уколико буде таквих захтјева од надлежног тужилаштва, поступити по њима“, наводи се у саопштењу УП које је потписала портпаролка Тамара Ралевић. Она је напоменула да УП не води евиденцију о промету роба на граничним прелизима, како стоји у тексту који су „Вијести“ објавиле, што је посао царине, већ је задужена за контролу лица и возила која прелазе границу.

Током припрема и прикупљања података за јучерашњи текст, „Вијести“ су УП упутиле неколико питања, међу којима „да ли су имали сазнања о сумњама да се преко Куле обављао фиктиван извоз горива и шта су поводом тог питања учинили“, али нијесмо добили одговор.

Шверцери заборавили да цистерне не лете

Пише: Аида Садиковић

» За уписивање лажног извоза, полицајци и цариници су наводно узимали мито од по 500 еура по цистерни

Више од три хиљаде цистерни са горивом, према црногорским царинским папирима, извезло је робу преко граничног прелаза Кула, а најмање половина, од 2006. до 2009. године није ушла на Косово, први су прелиминарни подаци до којих су „Вијести“ дошле истраживањем, односно провјером регистарских ознака возила чији је излазак из Црне Горе евидентиран. Међутим, о уласку у Пећ преко граничног прелаза Савине воде не постоје никакви подаци. То је још један доказ који говори у прилог писања „Вијести“ да је током те три године извршен фиктиван извоз нафте и нафтних деривата из Црне Горе у износу од око 57 милиона литара горива, чиме је црногорски буџет оштећен за најмање 20 милиона еура. За уписивање лажног извоза, полицајци и цариници су наводно узимали мито од по 500 еура по цистерни. Неки извори тврде и да се током 2008. и 2009. године та цифра смањила на 300 еура. Како год, државни службеници су у континуитету ставили око два милиона еура у своје џепове. Да ли су и са ким дијелили тај новац требало би да покаже истрага коју ових дана, према информацијама телевизије „Вијести“, воде Управа полиције и Специјално тужилаштво за организовани криминал.

„Вијести“ су се фокусирале на период између 2006. и 2008. године, иако подаци указују да је лажног извоза нафте у мањим количинама било и 2005, као и 2009. године. На основу прелиминарних података, о фиктивном извозу свједоче и косовске фирме чија се имена наводе у царинским папирима наводних црногорских извозника. Неке од њих уопште не постоје на Косову, неке су регистроване у Србији без података о фирмама „ћеркама“ на Косову, а неке су пререгистроване, па је немогуће доћи до тачних података. Велики број је оних косовских предузећа која тврде да нијесу увезла нафту и нафтне деривате од извјесних фирми из Црне Горе, а након што смо им доставили прецизне количине и датуме када је испорука наводно извршена.

И у том дијелу је потврђено писање „Вијести“, па су најспорнији црногорски извозници подгоричке фирме „Верисан“ и „Боник оил“, никшићки „Нексан“, которски „Југопетрол“ и цетињски „Бонус Монтенегро“ који су, између осталих, наводно извозили косовским предузећима Н. Т. „Схкоза“, „Минел Еним“, „Вагас“, Н. Т. „Петрол Нол“ и „Петрол бонус“. Занимљиво је да је лиценцу за транспорт која у грубом проводу гарантује заштиту и обезбјеђење, а коју издаје Регулаторна агенција за енергетику,

имао само „Југопетрол“.

Занимљиво је да су управо ти црногорски извозници за набројане косовске фирме наводно превозили гориво истим цистернама са истим никшићким регистарским ознакама, те да су нека од возила на граничном прелазу Кула била истог дана што је технички неизводљиво.

Упадљива је и количина горива које су превозиле, па се неријетко у низу појављује износ од 30.999 литара, 32.000 или 32.001 литар. Сличних примјера има још на листи од више од три хиљаде цистерни. То све наводи на закључак да, или је гориво танковано тачно у милилитар, или је евиденција вођена превише опуштено.

Цистерне су преко Куле „пролазиле“ и током зимског периода када је тај превој био непроходан.

Пут Рожаје–Кула–Пећ је током јануара, фебруара, а нарочито марта 2006. године често био затворен, нарочито за теретна возила. Чак је почетком марта у индустријској зони на Рудешу у Беранама била превелика колона теретњака које је полиција заустављала због непроходности Куле. Они су ту данима паркирани чекали дозволу за наставак путовања ка Косову, али су чак и у том периоду, када се до граничног прелаза могло доћи само путничким аутом, у царинским папирима евидентирани цистерне које су наводно извезле гориво из Црне Горе. Слична ситуација је била у фебруару и марту 2007. године.

Истраживања, која би могла потврдити бројне сумње о конкретним особама које су стајале иза фиктивног извоза горива, претходних дана су веома отежана. У паници која се створила на граничном прелазу Кула најчешће питање је „како су успјели доћи до косовских података“.

Ђуровић зауставио „прање папира“

Фиктиван извоз нафте из Црне Горе наводно је престао крајем 2008. и почетком 2009. године када је на мјесто шефа царине на Кули дошао Миодраг Ђуровић који је, према незваничним информацијама у службеним забиљешкама, између осталог, евидентирао да вага за теретна возила не ради, те да од два царинска компјутера један не ради, а други је „понијет“. Ђуровић је за „Вијести“ казао да је у Рожаје крајем 2008. године, као и у два наврата раније, послат да доведе Кулу у ред, али и да научи царинике послу, с обзиром на то да нису имали искуства, јер је ријеч о средини која је тек прије десетак година добила границе. За борбу против шверца Ђуровић је каже имао несебичну подршку Управе царина и тадашњег директора Миодрага Радусиновића.

– Можда је Радусиновић осјетио да је било прања папира за лажан извоз горива, али мени нико директно ништа није рекао. Као искусан цариник увео сам пратњу до косовског прелаза што је био једини исправан начин извоза акцизне робе. На Савиним водама људи из Еулекса овјеравали су да су возила ушла на Косово. Тада смо промијенили и праксу да акцизна роба путује у ноћним сатима, па је обуштава њеног транспорта трајала од 19 до 7 сати – рекао је Ђуровић.

Он не зна је ли прије њега било прања папира, али је „по папирима примијетио да је било много мање извоза горива за вријеме које је он провео на Кули“.

Ђуровић је потврдио информације „Вијести“ да крајем 2008. године вага на Кули није радила, уз констатацију да се то редовно дешава током зиме на свим пролазима на сјеверу.

Фондација

Душко Јовановић

- ▶ Оружје и блиндирани џипови
- ▶ Од косовског осуђеника до сарајевског бизнисмена

Азхар КАЛАМУЈИЋ
(„ЦИН”, БиХ)

Оружје и блиндирани џипови

ПИШЕ: Азхар Каламујић

» Кељмендијеви су користили слабости полицијског система у Босни и Херцеговини како би изиграли закон и наоружали се

Државна агенција за истраге и заштиту (СИПА) сматра да је власник хотела „Каза гранде“ на Илици Насер Кељменди вођа једне од најбоље организованих злочиначких група у региону. Без обзира на то, он још од 2003. године носи оружје које је набавио уз благослов сарајевске полиције. Његове синове Бесника и Лиридона СИПА у презентацији за Генерални секретаријат Интерпола такође спомиње као чланове Насерове организације. Њима је зеничка полиција 2006. године издала дозволе за набавку и ношење оружја, иако су, годину раније против њих у Сарајеву поднесене бројне кривичне пријаве, укључујући оне за покушај убиства и насилничко понашање.

Кељмендијеви су користили слабости полицијског система у Босни и Херцеговини како би изиграли закон и наоружали се. Такође профитирали су због пропуста цариника Управе за индиректно опорезивање БиХ, који су им дозволили увоз два блиндирана возила из Сједињених Америчких Држава (САД). Осим што су пропустили да евидентирају да се ради о блиндираним возилима, цариници су потцијенили њихову вриједност, чиме је наплаћен мањи износ царине и пореза. Овим је БиХ буџет оштећен за близу 60.000 КМ. Информација да ће Кељменди увести блиндирана возила постојала је у систему безбједности БиХ, јер је правни аташе амбасаде САД у БиХ претходно упозорио федералну полицију да Насер Кељменди жели да увезе блиндирано возило. Тужилаштво Кантона Сарајево је објединило 12 кривичних извјештаја против Насера Кељмендија и његових синова Бесника, Лиридона и Елвиса у један предмет који се налази у истражној фази поступка. Ради се о тешким кривичним дјелима попут убиства, покушаја убиства, насилничког понашања и неовлашћеног држања оружја.

ЛАКО ДО ПИШТОЉА

Упркос кривичним извјештајима, укључујући и умијешаност у убиство Рамиза Делалића Ћеле из 2007. године, сарајевска полиција Насеру Кељмендију није одузела дозволу за ношење пиштоља коју му је издала 2003. године ради личне заштите. Пиштоље легално носе и његови синови Лиридон и Бесник. Њима је дозволе издала Полицијска управа у Зеници 2006. године, која је такође уважила потребу Насерових

синова за личном заштитом.

Након што се новинар Центра за истраживачко новинарство (ЦИН) из Сарајева у јулу ове године почео распитивати о томе зашто Кељмендијевима, и поред кривичних извјештаја, оружје није одузето, у министарствима унутрашњих послова сарајевског и зеничко-добојског кантона су признали да су погријешили.

– То је стварно пропуст са наше стране. Бјежања од тога нема – казао је портпарол МУП-а Кантона Сарајево Драган Миоковић. Он је најавио да ће грешка бити исправљена тако што ће у процесу ревизије до краја године Насеру бити поништена дозвола и одузето оружје. Миоковић, али и шеф унутрашње контроле сарајевске полиције Самир Кекић признају да је постојао основ да се члановима породице Келменди пиштољи одузму и раније.

Међутим, ЦИН је открио да Насер Кељменди никада није ни требало да добије дозволу за набавку и ношење оружја. Кекић објашњава да, према Закону о набавци, држању и ношењу оружја и муниције Кантона Сарајево, дозволу не може добити особа која је осуђена, нити она против које се води кривични поступак или је потврђена оптужница. Особе рођене ван БиХ морају донијети увјерење о некажњавању из мјеста рођења. Келменди је 1976. године у Пећи правоснажно осуђен на годину и шест мјесеци строгог затвора због покушаја убиства. Овај податак забиљежен је у кривичној евиденцији МУП-а Србије. Миоковић каже да информација о пресуди Насеру Кељмендију није била доступна полицији, те да су папири које је приложио уз захтјев за дозволу били уредни.

ПОКУШАЈ УБИСТВА

У сарајевској полицији кажу да имају право и основ да одузму дозволу ако процијене да би власник оружја могао угрозити интересе јавне безбједности, као и да је ова законска могућност била примјењива на Насера Кељмендија.

– Насер Кељменди је особа која апсолутно ни по једном критеријуму не може у данашње вријеме носити оружје – каже Миоковић.

Насеру Кељмендију је издата дозвола за полуаутоматски пиштољ „глок 17” којег обично користе полицијске снаге. МУП зеничко-добојског кантона такође признаје да је направљена грешка у поступку издавања дозвола двојци Насерових синова, те да је покренута процедура да им се она одузму.

Шеф унутрашње контроле МУП-а Зеничко-добојског кантона Абдулах Чизмић објашњава да је Полицијска управа Зеница 2006. године пропустила да провјери податке о двојци браће у оперативним евиденцијама других полицијских служби у земљи. Зеничка полиција провјерила је оперативне и казнене евиденције на простору кантона и утврдила да се Лиридон и Бесник не воде као особе која су починиле кривична дјела или учествовале у нарушавању јавног реда. Међутим, у МУП-у кантона кажу да су их колеге из Сарајева у децембру 2008. године обавијестиле да се у Сарајевском кантону против двојце Кељмендија води више кривичних истрага.

Након што је Чизмић упутио захтјев да се утврди одговорност службеника који су издали дозволу, дисциплински тужилац покренуо је поступак против неколико полицајаца.

Кантонална полиција Лиридону и Беснику још није одузела дозволе јер они наводно више не бораве на подручју овог кантона, каже Чизмић и открива да је МУП зеничко-добојског кантона свим полицијским агенцијама у земљи послао депеше да се у случају проналаска браће од њих одузму оружје и дозволе.

**Насер
Кељменди**

– Они је посједују све док им се не одузме и док се не донесе рјешење – казао је Чизмић. Гдину дана прије него што је издата дозвола у Зеници, један од браће је ухапшен у Сарајеву због покушаја убиства и незаконитог посједовања оружја након инцидента у којем су, према полицијском извјештају, учествовали и његов отац и брат Елвис. Након што је Денис Стојнић, босанско-херцеговачки ултиматфајт борац, пријавио да су Кељмендијеви и њихов сарадник покушали да га убију, полиција је извршила рацију у „Каза гранде“ у априлу 2005. године. Стојнић је полицији изјавио да га је пратило возило у којем су били Насер, Елвис и Лиридон Кељменди, те Алмир Кукан. Након што су му попречици пут, Лиридон и Кукан су изашли из возила и пукали у њега.

У полицијском извјештају се наводи да се Лиридон током упада полиције у хотел дао у бијег, те је у трку бацио пиштољ. Убрзо је ухапшен, а полиција је пронашла Лиридонов одбачени полуаутоматски пиштољ „ЦЗ 75“ са 14 метака у оквиру. Лиридон је носио пиштољ за који није имао полицијско одобрење. Током акције ухапшена су сва четворица. Стојнић је касније промијенио свој исказ и одустао од оптужби против Кељмендијевих.

УВОЗ БЛИНДИРАНИХ ВОЗИЛА

У случају блиндираних возила, царински службеници Управе за индиректно опорезивање (УИО) БиХ нијесу обавили свој посао, те су директно или посредно помогли Кељмендијевима. Цариници не само да нијесу примијетили већу тежину два блиндирана теренца, него су их евидентирали као обична возила и прихватили њихову вриједност на 15.000 долара. Међутим, према депеши правног аташеа америчке амбасаде у Сарајеву, само једно од возила плаћено је 23.700 долара – и то са два чека, једним на 14.700 долара, а другим на око 9.000 долара. Блиндирањем је вриједност возила увећана за додатних 50.000 до 58.000 долара. Прича о возилима је поче-

ла раније. Насер Кељменди је 2005. године преко Арбера Кељмендија из Бруклина у Њујорку наручио три црна ципа „чирокија“ стара годину. Возила су набављена код ауто-дилера у САД. Клинт Марфи, предсједник и оснивач компаније, каже да је првобитно постојао интерес за блиндирањем три возила да би на крају њему била достављена само два.

Марфи објашњава да су, по захтјеву наручилаца, направили панцирну заштиту од пушчаних метака што значи да су преуредили цјелокупну шасију и уградили непробојна стакла. Цијена ових радова обично се креће између 50.000 и 58.000 америчких долара, каже Марфи. Радило се о пакету АК-47, каже он, што значи да је возило заштићено од метака из калашњикова калибра 7,62 мм.

На царини је вриједност једног возила, према тадашњем курсу долара, процијењена на 25.000 КМ. Трошкови блиндирања – између 76.000 и 88.000 КМ нису узети у обзир. УИО је спровела интерну истрагу на основу информација ЦИН-а. Саопштили су да цариници нијесу могли на основу власничке књижице и фактуре закључити да се ради о блиндираним возилима. У УИО кажу да их нико није усмено обавијестио да је на возилима урађена било каква преправка која би увећала основицу за обрачун и наплату дажбина. Сами признају да је у међународном товарном листу стајало да су возила тешка по 3.090 кг, што одступа од реалне тежине оваквих возила која износи око 1.850 кг. Царинска служба која је вршила царинење није узела у обзир овај елемент, што ће бити исправљено у накнадној контроли, кажу у УИО.

На крају блиндирани ципови нису ни смјели напустити САД. Предсједник „Армортек интернешенел“ каже да су с њим контактирали истражитељи америчке владе и обавијестили да су возила од Насера Кељмендија и да се не могу слати ван земље, јер су намијењена особама са криминалним досјеом. У вријеме када је Марфи обавијештен два оклопљена ципа су већ била преузета.

Упркос упозорењу, возила су пребачена у луку Newark у Њу Џерсију, одакле их је у јулу 2006. за БиХ послала фирма „Flexi Lease“ из Томс Ривера у америчкој држави Њу Џерси. Према депеши америчког правног аташеа, барем један од ципова је наручен на име Насера Кељмендија. Ипак, годину дана касније, Насер Кељменди, нигдје се не спомиње као увозник. На царинским декларацијама царинарнице у Зеници пише да су увозници Насеров син Бесник, те Агим Воша и Аслан Пеци. Према информацијама СИПА-е, Воша и Пеци су сарадници породице Кељменди. Један од блиндираних ципова је остао у власништву Насеровог сина Бесника, а други је регистрован на новинско-издавачку кућу „Аваз“, у власништву Фахрудина Радончића. Трећи цип, који није блиндиран, у власништву је Насера Кељмендија. Радончић каже да блиндирано возило користи хотел „Радон плаза“ у који долази висока клијентела којима се оно изнајмљује.

Од косовског осуђеника до сарајевског бизнисмена

Пише: Азхар Каламујић

» Кељменди, његови синови и полубрат Бећир управљају низом фирми у БиХ, Црној Гори, Србији и на Косову, а имају и везе са утицајним људима у региону

Три полицијске агенције у Босни и Херцеговини годинама истражују Насера Кељмендија, бизнисмена из Пећи са запада Косова који се недуго након рата у БиХ преселио у Сарајево и створио оно што истражитељи описују као балкански криминалну империју.

Кељменди, његови синови и полубрат Бећир управљају низом фирми у БиХ, Црној Гори, Србији и на Косову, а имају и везе са утицајним људима у региону.

Државна агенција за истраге и заштиту (СИПА) је прикупила подебљи досије о педесетдогодишњем Кељмендију, за којег кажу да руководи злочиначком организацијом. Дио својих сазнања она је представила 2008. године на састанку Генералног секретаријата Интерпола у Лиону. Службеници Федералне управе полиције кажу да њихове колеге широм Европе доста знају о Кељмендију.

Мада су против њега поднијете бројне кривичне пријаве, никада му није суђено у БиХ. Полицијски истражитељи су новинарима Центра за истраживачко новинарство (ЦИН) из Сарајева у неколико наврата дали до знања да Кељмендија сматрају изузетно интелигентним и мудрим човјеком. У полицијским извјештајима наводе да Кељмендијева организација контролише кријумчарење наркотика на једном од кракова балканске руте. Упркос овим сумњама, Кељменди и његова два сина су од полиције у Сарајеву и Зеници добили дозволе за посједовање оружја, мада је један од њих раније оптужен за недозвољено ношење оружја. С друге стране, зенички цариници дозволили су увоз блиндираних возила за личне потребе, притом наплативши мањи износ царина. У Сарајевском кантону против Насера и његових синова Елвиса, Лиридона и Бесника се у протеклих пет година поднијето је најмање 13 кривичних пријава. Међу њима су биле и оне за убиство, покушај убиства и насилничко понашање.

СУЂЕЊА СИНОВИМА И ПОЛУБРАТУ

Кељмендију никада није било суђено у БиХ, али двојици његових синова и полубрату јесте.

Општински суд у Сарајеву 10. маја 2004. године Бећира Кељмендија осудио је на шест мјесеци затвора условно због неовлашћене набавке и држања оружја и муниције. Овај суд је 5. априла 2005. године осудио Лиридона Кељмендија на седам мјесеци затвора, такође, условно због ношења оружја без дозволе. На крају, након признања кривице, Елвис Кељменди је пред овим сарајевским судом осуђен на једну годину условно због насилничког понашања. Према пресуди, Елвис је трипут ошамарио једног мушкарца и шаком ударио жену која је том човјеку притекла у помоћ.

Насер Кељменди не жели да разговара са новинарима ЦИН-а, рекао је његов адвокат Мидхат Кочо. Он се окупио на медије, посебно на ЦИН.

– Зато што сте ви, по нашем ставу, новинари који сте напамет досад толико тога написали, да не заслужујете нашу пажњу и повјерење да бисмо са вама разговарали ... Посебно из тог ЦИН-а. То је трагично. Господину Кељмендију је толико неправде нанесено. Рецимо, последњих неколико година, пет-шест пута је тај његов хотел претресен. Никада нијесу нашли ниједну шибицу која је незаконита – каже Кочо.

„Нема потребе да се правдамо – ако смо нешто криви, ми ћемо одговорати за то.“

Међутим, полицијски записник из априла 2005. године говори да је Лиридон Кељменди током рације у хотелу „Каза гранде“ пронађен са пиштољем за који није имао одобрење.

Да ли ће Кељмендијеви одговорати зависи од Тужилаштва Кантона Сарајево које је 12 кривичних извјештаја објединило у један предмет који се налази у истражној фази.

У међувремену, СИПА провјерава међународне послове Кељмендија и његове везе с утицајним личностима у БиХ и региону.

СИПА је своја сазнања објелоданила у презентацији под називом „Злочиначка организација Насер Кељменди“, коју је у новембру 2008. године презентовала на састанку Генералног секретаријата Интерпола у француском граду Лиону. Према тој презентацији, која се налази у посједу ЦИН-а, СИПА наводи да се Кељменди налази на челу једне од најбоље организованих злочиначких организација не само у БиХ већ и у цијелом региону. Кељмендијева организација је наводно умијешана у кријумчарење дроге и цигарета, трговину људима, прање новца и лихварење. Према СИПА, чланови ове организације су Насерови синови Елвис (31), Бесник (29) и Лиридон (26), његова партнерка, Србијанка Јасмина Бабић, његов полубрат Бећир и рођак Реџеп (или Рехеп) Кељменди. У БиХ Кељмендијева организација има чланове у Сарајеву, Тузли и Зеници, а њен утицај протеже се и на Црну Гору, Косово, Македонију, те Хрватску, Србију, Њемачку и САД.

НАЈБЛИЖИ САРАДНИЦИ

Осим Насерове породице, СИПА је представила и његове најближе сараднике. Међу особама представљеним у извјештају су и Фахрудин Радончић, власник издавачке куће „Аваз“ из Сарајева, Насер Орић, бивши командант одбране Сребренице, Нихад Бојаџић, бригадир Армије БиХ, косовски бизнисмен Екрем Лука и бивши премијер Владе Косова Рамуш Харадинај, као и богати Црногорци Рок Станај и Сафет Калић Сајо. Није јасно на којим се информацијама извјештај темељи.

Радончић је негирао да су Кељменди и он пријатељи. Међутим, Кељменди је имао пословне контакте са Радончићевом компанијом „Аваз“. Тако су 2004. године „Аваз“ и Кељменди размијенили вриједне некретнине у Сарајеву и Зеници. Према уговору

Бизнис Келмендијевих стигао и до Улциња

о размјени некретнина, „Аваз“ је дао кућу од око 447 метара квадратних у Великој алеји на Илици, гдје се такође налази и Кељмендијев хотел „Каза гранде“. За узврат је од Кељмендија добио пословни простор од 120 квадратних метара у згради „Јабучка“ у Зеници. Кућа је процијењена на 500.000 КМ, а зенички простор на 300.000 КМ. Разлику цијене од 200.000 КМ Кељменди је платио на рачун „Аваза“. Годину дана касније, Кељменди је из САД наручио три ципа „гранд чироки“ од којих су два блиндирана. Возила су транспортована у БиХ и поред забране америчких власти.

Један од тих ципова је тренутно у власништву „Аваза“. У недавном интервјуу за ЦИН Радончић је изјавио да је директор „Аваза“ купио цип који се тренутно изнајмљује угледним гостима његовог хотела „Радон плаза“.

СИПА наводи да је Кељменди годинама близак са Насером Орићем, бившим командантом одбране Сребренице, који је у јуну пред Општинским судом у Сарајеву осуђен на двије године затвора због незаконитог посједовања оружја. Кељмендијев адвокат Кочо је пред овим судом у априлу изјавио да је Орић након повратка из Хага живио и тренирао у хотелу „Каза гранде“. Насер Кељменди је криминални досије стекао у Пећи, гдје је рођен, када је 1976. године, као деветнаестогодишњак, пред тамошњим окружним судом осуђен на годину и шест мјесеци строгог затвора због покушаја убиства. У казненој евиденцији Министарства унутрашњих послова (МУП) Србије, која се односи на догађаје од прије рата на Косову, наводи се и то да је Насер био евидентиран због дрског силеџијског понашања и туче.

У презентацији из Лиона СИПА наводи да се Кељменди до 80-их година на Косову бавио шверцом текстила и злата из Турске, а током деветесетих, у вријеме међународних санкција према бившој Југославији, кријумчарио нафту, цигарете и наркотице. Ова агенција такође наводи да се почетком рата на Косову бавио и кријумчарењем оружја.

С друге стране, према подацима из Интерпола, Насер Кељменди је 2003. године био под истрагом због бомбашког напада и подметања пожара. Кељменди се, према оперативној евиденцији, сумњичио за изнуду, а на подручју Пећи се наводно бавио препродајом девиза, шверцом цигарета и недозвољеном трговином. Интерпол

располаже оперативним сазнањима да је особа под именом Насер Кељменди била у сукобу са Екремом Луком, бизнисменом из Пећи. Након сукоба, Кељменди напушта Пећ и долази у Сарајево, наводи се у оперативном извјештају Интерпола. Према подацима из Општине Ново Сарајево, Насер Кељменди је још 1998. године био пуноправни грађанин БиХ.

У исказу датом тужиоцу Кантона Сарајево Олегу Чавки, 3. септембра 2007. године, Кељменди је казао да је у Сарајево дошао 1988. године и да је ту боравио до пред почетак рата 1992. године.

– У том периоду прије рата имао сам у Сарајеву двије радње и то крзнарски салон и златару. Обје радње биле су смјештене у Скендерији – изјавио је тада Кељменди.

Додао је да је у Пећи имао фирму с којом је наставио своју дјелатност. У том периоду је на Косову трговао и цигаретама. Исти бизнис покушао је започети у Сарајеву али, каже, да није добио дозволу.

– Ради се о пословима које сам водио са неким својим пријатељима из Београда, а ради се о цигаретама „мемфис“ и „родсон“. Ради се о господину Бранку и Сташи који и дан-данас држе тај бизнис у БиХ.

Тада је рекао да је Лиридон водио крзнарско-златарску радњу, Бесник бензинску пумпу и предузеће, а Елвис није имао неки посебан бизнис, већ је помагао њему и браћи.

Кељменди је казао да се трговином бави већ 30-ак година и да се никада није бавио другим бизнисом. Додао је да у црногорском лјетовалишту Улцињу гради хотел и да и тамо планира да се бави угоститељством, те да има трговачку фирму у Дубаију, у слободној зони.

ЛИМУЗИНЕ И КАМАТАРЕЊЕ

Кељменди се није могао сјетити свих аутомобила које посједује у БиХ. Казао је да има седам или осам возила и да су она на привременој регистрацији као власништво фирме. Пријавио је тада да је имао ципа „хамер“, „ауди А8“ и теренца „BMW X5“.

Његов интерес за аутомобиле је привукао пажњу полиције.

Према ријечима Нихада Имовића, предсједника управе „АСА груп“, у чијем саставу је и „АСА ауто“ из Сарајева, Кељменди годишње купује десетак аута, од „голфа“ до оних скувих, као што су „ауди“ и „туарег“, те да уредно измирује обавезе.

Имовић, са којим су новинари ЦИН-а разговарали почетком новембра, рекао је да је полиција мјесец или два раније изузела одређену документацију о плаћању. Један од првих пословних потеза које је Насер Кељменди повукао по повратку у БиХ била је регистрација трговачког предузећа „Miss Donna“ у октобру 1998. године. Када је ову фирму ликвидирао у априлу 2003. године, на рачуну је имала само 31,5 КМ. Према судској документацији, „Miss Donna“ никада није отпочела са радом, нити је била пријављена у Пореској управи.

Према изводу из судског регистра, у децембру 2005. године Кељмендијев полубрат Бећир основао је „Адоладо“. У изјави тужиоцу, Кељменди је рекао да је он покренуо овај бизнис. Међутим, није јасно колико дуго и да ли је компанија пословала. У сарајевском приградском насељу Хаџићи 2008. године саграђена је фабрика сладоледа „Адоладо“, а већ годину касније ова вриједна некретнина је стављена на продају путем веб странице www.nekretnine.ba.

Кељменди је у Београду у новембру 2006. године основао заступништво сарајевске фирме „Каза гранде“ и за директора поставио сина Бесника. Ово предузеће

пријављено је у Сурчину, но новинари ЦИН-а на пријављеној адреси нијесу пронашли наведену фирму. Србијанска полиција је, такође, провјеравала наведену локацију и на њој није нашла ништа осим породичне куће, те је претпоставила да се ради о фиктивној фирми. Фирма нема отворен рачун код пословних банака, нема пријављених радника, ни регистрованих возила, наводи се у извјештају србијанских истражитеља који је прослијеђен Интерполу.

Истражитељи наводе да Насер Кељменди располаже великим сумама новца. СИПА је, уз остало, дошла до информације да је Кељменди током 2005. и 2006. године у оптицају имао 20 милиона КМ, које је посуђивао заинтересованима уз мјесечну камату од десет одсто. Изводи из земљишних књига и судских регистара показују да Кељменди посједује бројне некретнине и предузећа. У Сарајеву посједује три куће, два стана и хотел „Каса гранде“, а у Подгорици стан. У црногорском лјетовалишту Улцињу посједује стан, 11 стамбених просторија укупне површине 377 метара квадратних, кућу, те стамбену зграду од 1.600 метара квадратних. Између осталог, има регистрована предузећа у БиХ, Србији и на Косову. Он има држављанство Црне Горе, изјавио је ЦИН-у Милан Давидовић, инспектор МУП-а Србије.

Због својих активности, Кељменди је привукао пажњу истражних органа у Србији, Хрватској и другим земљама Балкана, као и других агенција којима је презентован извјештај СИПА.

ПОСЈЕТЕ УЛЦИЊУ

У исказу пред тужиоцем Чавком, Насер Кељемени је негирао умијешаност у трговину дрогом. Казао је да према дроги има тврд став и да се таквим нечим никада не би бавио.

– Мрзим дрогу и све што иде с дрогом – изјавио је тада.

Полицијске агенције, међутим, не прихватају ту тврдњу. Колокатор (савјетник и контролор) Полицијске мисије Европске уније (ЕУПМ) обавијестио је полицију тужанског кантона да се Кељменди доводи у везу са организацијом транспорта десет килограма хероина који је у фебруару 2004. године из Сребреника преко Љубљане прокријумчарен у Њемачку. Полиција је у МУП-у Словеније добила податак да је Кељменди у то вријеме био у Љубљани са Јасмином Бабић. У овом случају нијесу поднесене пријаве.

Миодраг Лаковић, начелник Одсјека за дроге у црногорској полицији, каже да је Кељменди безбједносно значајна личност за ову полицију. Према подацима Интерпола до којих је дошао ЦИН, црногорска полиција је током 2007. године евидентирала

Хотел „Каса гранде“ у Сарајеву

боравке Насера Кељмендија и његових синова у Улцињу. У ово приморско мјесто долазили су скупочијеним аутима, попут „ферарија“ којег је возио Насеров син Лиридон.

Према подацима Интерпола, Кељмендијеви су у Црној Гори били у друштву Фатмира Мујаја и Алмира Кукана, Реџепа Кељмендија, званог Ђека, Нусрета Гашија, Хајдара Ћуфаја, као и Мује Реџе, црногорског бизнисмена који је, према подацима полиције у Црној Гори, са Кељмендијем купио земљиште у Улцињу. Неке од њих СИПА назива Кељмендијевим најближим сарадницима.

Иако је према властитом исказу доста времена проводио у Црној Гори, Насер није заборављен ни на Косову.

Помоћник комесара косовске полиције, генерал-мајор Рахман Сулејмани, са којим су новинари ЦИН-а разговарали у прољеће 2008. године, каже да би Кељменди вјероватно био задржан када би се појавио на Косову. Каже да је имао информације да је Кељменди у сукобу са Екремом Луком и још неким бизнисменима у Пећи.

– Имали смо и информације да се он на Косову не осјећа сигурним, јер овдје постоје криминалне организације које су међусобни ривали – објашњава Сулејмани.

Сарајевска полиција је, такође, истраживала наводе чланова противничке групе у БиХ према којима је Насер Кељменди заједно са Мухемедом Али Гашијем у јуну 2007. године организовао убиство Рамиза Делалића Ћеле, који се годинама сукобљавао са члановима албанске мафије у Сарајеву.

Седмицу након убиства, полиција их је покушала ухапсити, али их није могла пронаћи. Тужиоци су, такође, сумњали, али то нијесу доказали, да су умијешани и у друга кривична дјела попут покушаја убиства, подметања бомбе под ауто, бацања експлозивних направа на кућу. Кељменди никада није оптужен за било што у вези са убиством. Гаши је недавно пред Општинским судом у Сарајеву осуђен на 20 година затвора у вези са другим кривичним дјелима.

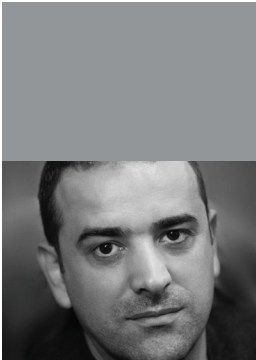

Вондауца

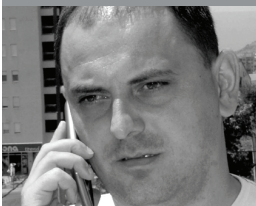
Лушко Јовановић

- ▶ Свједок видио Вулевића како излази из „голфа убице“
- ▶ Не смијем да свједочим, Вука је СДБ заштитила кад је убио Белог
- ▶ Недолазак тужиоца спасио Вулевића

Митар В. РАКЧЕВИЋ
Дражен ЖИВКОВИЋ
(„ДАН“, Црна Гора)

СЛУЖБЕНА ЗАБИЉЕШКА МУП-а О УЧЕШЋУ БЕРАНСКОГ КРИМИНАЛЦА У УБИСТВУ ДУШКА ЈОВАНОВИЋА, КОЈА ЈЕ СКРИВЕНА ОД ИСТРАЖНИХ ОРГАНА

Свједок видио Вулевића како излази из „голфа убице“

Пишу: Митар В. Ракчевић и Дражен Живковић

» Они су људи службе, звијери, рекао је свједок Р.В., пензионисани службеник СДБ-а, наведено је у службеној забиљешци
» Службену забиљешку сачинио је бивши специјални савјетник помоћника министра унутрашњих послова и шефа Службе државне безбједности Душка Марковића, Василије Мијовић, 30. маја 2004. године

Када сам чуо рафалну пуцњаву, изашао сам на терасу стана, јер ми је изгледало да се пуца близу мог стана. Послије минут-два, у моју улицу врло брзо улијеће возило „голф 3“ и зауставља се. Из њега излазе два момка муњевитом брзином, брзо се пресвлаче, мој син и ја све гледамо са терасе. Видим Вука Вулевића и Дамира Мандића. Врло брзо напуштају возило и мјесто, трчећим кораком према булевару, рекао је Р.В., пензионисани службеник СДБ-а, наведено је у службеној забиљешци сачињеној у МУП-у Црне Горе, 30. маја 2004. године.

Ради се о службеној забиљешци заведеној под бројем 030&040, означеној као „строго повјерљиво“ и овјереној печатом МУП-а Црне Горе, а која се тиче сазнања оперативца АНБ-а у вези са убиством Душка Јовановића, уредника дневног листа „Дан“. Иако је та забиљешка била материјални доказ против Беранца Вука Вулевића, он до данас није процесуиран, а документ до којег је „Дан“ дошао на волшебан начин највјероватније је склоњен из архиве црногорске тајне полиције и никад није стигао до истражног судије Радомира Ивановића.

На наше питање да ли зна за забиљешку и да ли је у току истраге о убиству Душка Јовановића, којом је руководио, саслушавао свједока Р.В., судија Ивановић је казао да није.

– Нити сам чуо за ту службену забиљешку нити сам саслушавао тог свједока, нити ми га је ико предлагао – рекао је Ивановић у изјави за наш лист.

Судећи по садржају забиљешке, коначно је јасно и због чега никада није доспјела до истражних органа, посебно ако се зна да свједок Р.В., који никад није саслушан тим поводом, означава као људе службе засад јединог осуђеног за овај злочин Дамира Мандића и Вука Вулевића. Такође, јасно је након вишегодишњих спекулација, и

Свједок видио Вулевића како излази из „голфа убице“

на основу чега је тадашњи помоћник министра полиције Мићо Орландић одмах након убиства Јовановића изашао у јавност са именима осумњичених за тај злочин: Дамира Мандића, Вука Вулевића и Армина Муше Османагића. Он је тада казао да је случај полицијски заокружен, али да тренутно нема материјалних доказа. Докази, попут ове забиљешке, како се сумња, склањани су из архиве МУП-а, те због тога Османагић и Вулевић ни послје 2.515 дана од Јовановићевог убиства нијесу процесуирани.

Поменути службену забиљешку сачинио је тадашњи специјални савјетник директора АНБ-а Душка Марковића, високи инспектор Василије Мијовић. Документ је заведен, печатан и потписан предат Министарству унутрашњих послова, које је тада било надлежно и за СДБ и за Управу полиције, односно све те службе биле су један ресор.

Службена забиљешка сачињена је 30.5.2004. године у просторијама МУП-а Републике Црне Горе поводом убиства уредника дневног листа „Дан“ Душка Јовановића.

Високи функционер СДБ-а Василије Мијовић у том документу наводи ток разговора између њега и Р.В. додајући да се све дешавало у вечерњим сатима, 29. маја 2004. године, у ресторану хотела „Црна Гора“. Управо те ноћи је пронађен „голф 3“, за који се касније утврдило да је коришћен у атентату на Јовановића. Мијовић у забиљешци наводи да је с пензионисаним службеником СДБ-а МУП-а Црне Горе, уз кафу и пиће, почео разговор о убиству уредника „Дана“. Наводи се како је Р.В. тада саопштио како он зна ко је убио Јовановића.

Према наводима из службене забиљешке, свједок тврди да је изашао на терасу када је чуо рафалну пуцњаву, јер му је изгледало да се пуца близу његовог стана. Даље тврди како је само минут или два након пуцњаве испред зграде улетио „голф 3“, из којег муњевитом брзином излазе и пресвлаче се два момка, а потом препознаје Вука Вулевића и Дамира Мандића. Врло брзо напуштају возило и мјесто, трчећим кораком према булевару.

На питање службеника СДБ-а који је сачинио забиљешку због чега то није пријавио полицији, јер му је то професионална дужност, Р.В. је одговорио како није луд да му побију дјецу, питајући га: „Знаш ли ти ко су Вук Вулевић и Дамир Мандић. Они су службини људи, звијери“?!

Ово није једина службена забиљешка која није доспјела до истражних органа и која је остала непроцесуирана.

Према наводима из оптужнице, Дамир Мандић је по претходном договору и унапријед разрађеном плану са Н.Н. лицима лишио живота Душка Јовановића, 27. маја, у 23 сата и 50 минута, у Подгорици испред редакције дневног листа „Дан“. За то кривично дјело осуђен је само Мандић, уз образложење да против осталих починилаца није било материјалних доказа.

Врховни суд Црне Горе потврдио је казну Дамиру Мандићу, оптуженом за саизвршилаштво у убиству уредника „Дана“ Душка Јовановића.

Истовремено одбијен је захтјев за заштиту законитости пресуде који је том суду поднио Мандић. Њему је Апелациони суд изрекао казну од 19 година, тако што је претходно преиначио пресуду бившег судије Вишег суда у Подгорици Лазара Аковића који га је осудио на 30 година робије. Одлуку о одбијању захтјева за заштиту законитости донијело је вијеће Врховног суда у којем је судија извјестилац био Петар Стојановић. На тај начин потврђена је одлука Апелационог суда који је раније преиначио првостепену пресуду само у дијелу одлуке о казни.

Одлука коју је 4. децембра 2009. године тајним вијећањем и гласањем донијело петочлано вијеће Апелационог суда била је једногласна. Мандићу је за саизвршила-

Голф из којег је, како сумња полиција, пуцано на Јовановића

штво у убиству Душка Јовановића одмјерена казна од осамнаест година, док је раније правоснажно осуђен на казну затвора од двије године за кривично дјело отмице. Мандићу је тако изречена јединствена казна у трајању од деветнаест година затвора, у коју му је урачунато и вријеме проведено у притвору.

Беранац Вук Вулевић остао је недодирљив када је у питању овај предмет. Он је хапшен и суђено му је за више кривичних дјела, тешка убиства, шверц кокаина, фалсификовање, али је увијек под неразјашњеним околностима пуштан на слободу или ослобађан оптужби. Он се тренутно налази у спушком истражном затвору због покушаја убиства у Швајцарској. Ухапшен је у Њемачкој пошто је претходно побјегао из земље одмах након што му је вијеће Вишег суда у Подгорици укинуло притвор.

Име овог Беранца већ десетак година повезује се са бројним кривичним дјелима, али је он касније ослобађан због недостатка доказа. Вук Вулевић је био ухапшен у Београду, 21. маја 2005. године у београдском ресторану „Њујорк“ у Крунској улици, због сумње да је био један од атентатора на Душка Јовановића, директора и главног уредника листа „Дан“, у мају 2004. Заједно с њим, полиција је тада привела и његове пријатеље Љуба Биговића из Бара и Милана Шћекића из Берана, који су сједјели за истим столом.

Акцију хапшења извели су припадници Интервентне екипе СУП-а у Београду. Приликом хапшења установљено је да Вулевић има фалсификована документа. Спроведен је у притвор и убрзо изручен Црној Гори. Иако је полиција тврдила да има доказе о умијешаности Вулевића и његовог пријатеља Армина Муше Османагића у овај злочин, све је пало у воду и они су се на овом суђењу појављивали само као свједоци.

Вулевић је био оптужен и за шверц 200 килограма кокаина из Венецуеле у Црну Гору и Србију, 2005. године. Према оптужници, Вулевић и остали оптужени су у 50 тона асфалтне покривке сакрили и 202 килограма кокаина. У Италији је заплијењено 190 кг, а остатак је допремљен у Нови Сад, гдје га је пронашла српска полиција. Међутим, у јуну 2008. суд у Подгорици ослободио је Вулевића, јер није доказано да је на било који начин учествовао у транспорту кокаина.

Вулевић је такође био оптужен и за убиство полицијског инспектора Славољуба Шћекића, 2005. године, али је касније ослобођен и тих оптужби.

Дамир Мандић у судници

Садржај службене забиљешке

– У вечерњим сатима, 29. маја 2004. године, сједио сам у ресторану хотела „Црна Гора“ са пензионисаним службеником СДБ-а МУП-а Црне Горе, господином Р.В. Уз кафу и пиће и уобичајене приче, почели смо разговор о убиству Душка Јовановића, које је било врло актуелно у Подгорици, а и шире, на шта ми је Р.В. врло озбиљно рекао: „Ја знам ко је убио Јовановића“. Цитирам причу господина Р.В.:

„Када сам чуо рафалну пуцњаву, изашао сам на терасу стана, јер ми је изгледало да се пуца близу мог стана. За мном је изашао мој син, коментаришући „шта ово јако и брзо пуца“. Послије минут-два, у моју улицу врло брзо улијеће возило „голф 3“ и зауставља се. Из њега излазе два момка муњевитом брзином, брзо се пресвлаче, мој син и ја све гледамо са терасе. Видим Вука Вулевића и Дамира Мандића. Врло брзо напуштају возило и мјесто, трчећим кораком према булевару. На моје питање: „Па, Р... ваљда је твоја професионална и грађанска обавеза да то пријавиш у Центар безбједности Подгорица, свирепо је убијен човјек, а све си видео“, одговорио ми је: Нијесам луд, да ми побију дјецу, знаш ли ти ко је Вук Вулевић и Дамир Мандић. Они су службини људи, звијери.... То свако зна. Нико им ништа не може. Што ће ми то. А и покојни Душко је много писао у те његове новине о шверцу цигара, трафикинг у и још много чему, па су га можда и они опували“.

Сматрам да ми је господин Р.В. ово намјерно испричао, знајући да ја радим у служби и да ћу благовремено забиљешком информисати претпостављене, што овом приликом и радим – наводи се на крају забиљешке коју је потписао Василије Мијовић.

Мијовић потврдио аутентичност

Како бисмо провјерили аутентичност службене забиљешке до које смо дошли, ступили смо у контакт са бившим специјалним савјетником шефа АНБ-а Душка Марковића, Василијем Мијовићем. Он је у изјави за наш лист потврдио да је сачинио поменућу службену забиљешку, додајући да је навео у Министарству унутрашњих послова и о томе обавијестио претпостављене.

-Сјећам се да сам направио такву забиљешку, као и много других у вези са осталим тешким кривичним дјелима. Има тога још доста. Све забиљешке сам званично навео у архиви, јер је то била моја обавеза - казао је Мијовић.

Јоковић: Код нас није заведен документ

Директор Агенције за националну безбједност Црне Горе Владан Јоковић тврди да службене забиљешке под бројем 030&040 од 30.5.2004. године нема у тој служби.

- У вези са вашим захтјевом за достављање информације о постојању поменуће службене забиљешке која се односи на свједочење пензионисаног службеника СДБ, Р.В. обавјештавамо вас да тражени документ не постоји у документационом фонду АНБ-а нити је заведен у дјеловоднику СДБ-а из 2004. године - изјавио је Јоковић за „Дан”.

Сви унапријеђени, Вујановић пензионисан

У вријеме убиства Душка Јовановића на челу Министарства унутрашњих послова налазио се Драган Ђуровић, док је његов помоћник био Мићо Орландић. Седам година касније, Ђуровић се налази на мјесту директора Агенције за цивилно ваздухопловство, док Орландић руководи Управом за некретности Црне Горе. Шеф подгоричке полиције у вријеме Душковог убиства био је Милан Вујановић, који је у међувремену пензионисан. Такође, сви његови помоћници из тог периода унапријеђени су на веће функције унутар Управе полиције.

Интересантно је да је у мају 2004. године Весна Меденица покривала функцију врховног државног тужиоца, а сада је на челу Врховног суда. У име тужилаштва, током суђења, оптужницу је заступала Љиљана Кликовац, која је тада била замјеник тужиоца, а сада је на челу Основног тужилаштва у Подгорици.

Мјесто шефа Службе државне безбједности, која је касније преименована у Агенцију за националну безбједност покривао је Душко Марковић, који је актуелни министар правде и потпредсједник владе.

Првостепену пресуду којом је Дамир Мандић ослобођен кривице изрекло је кривично вијеће судије Вишег суда у Подгорици, којем је предсједавао Радован Мандић. Он је убрзо поднио оставку на судијску функцију и сада је адвокат. Члан вијећа које је ослободило Мандића био је судија Мушика Дујовић који је након тога унапријеђен у предсједника Вишег суда у Подгорици. У поновљеном поступку кривичним вијећем Вишег суда које је Мандића осудило на 30 година робије, предсједавао је судија Лазар Аковић, али је и он у међувремену напустио суд и тренутно се бави адвокатуром.

Пропусти

Иако су пуномоћници оштећене породице убијеног Душка Јовановића упутили низ захтјева тужилаштву и полицији да им се достави материјал преко кога би се овај случај расвијетлио, то досад није урађено. Све што је предложено, тадашњи државни тужилац Весна Меденица је одбила. Први пропуст је направљен већ на првом кораку. На скици лица мјеста која је сачињена у ноћи убиства недостаје пуно детаља. Државни тужилац је одбио и за ову истрагу један од кључних захтјева и доказа породице Јовановић - отварање досијеа Душка Јовановића како би се провјерило да ли је праћен и у моменту када је извршен атентат. Тадашњи државни тужилац Весна Меденица је одговорила да досије Душка Јовановића није вођен. Све је остало на ријечима Весне Меденице.

Дужио полицијско оружје

Није испитано ни одакле Дамиру Мандићу полицијски реквизити који су заплијењени током претреса његове породичне куће. Он је у исказу пред истражним судијом тврдио да је био припадник резервног састава МУП-а Црне Горе. Током истраге остало је пуно недоречених ствари. Тужилаштво и полиција на захтјеве пуномоћника породице Јовановић или нијесу одговарали, или су давали полуодговоре. Један од најупечатљивијих примјера колико је траљаво вођена истрага о убиству Душка Јовановића је и неprovјеравање навода окривљеног Дамира Мандића које је саопштио истражном судији да га је полиција наоружавала. Према наводима из исказа, Мандић је признао истражном судији Ивановићу да му је пиштољ “збројовку” који је полиција заплијенила приликом претреса, поклатио лично Горан Жугић, кум Мила Ђукановића. Мандић је од Жугића, поред пиштоља, добио и оружани лист. У фотолаборату који је сачињен приликом претреса Мандићеве куће јасно се види да је посједовао полицијске реквизите попут пендрека, лисица и слично. Познато и његово признање пред судијом да су му из МУП-а давали аутоматске пушке и говорили: „Дијели их да нас има више”. Све се то дешавало током политичких превирања у Црној Гори.

**ДРУГИ ДИО СЛУЖБЕНЕ ЗАБИЉЕШКЕ МУП-а КОЈА ЈЕ СКРИВЕНА
ОД ИСТРАЖНИХ ОРГАНА, А У КОЈОЈ ПЕНЗИОНИСАНИ СЛУЖБЕ-
НИК СДБ-а ИЗНОСИ САЗНАЊА О УБИСТВИМА ДУШКА ЈОВАНО-
ВИЋА, ДАРКА РАСПОПОВИЋА И МИШКА КРСТОВИЋА**

Не смијем да свједочим, Вука је СДБ заштитила кад је убио Белог

Пишу: Митар В. Ракчевић и Дражен Живковић

» Знаш ли да је Вук у по дана, у Улици слободе, убио Белог Распоповића 2000. године, и то је видео Ранко Кривокапић, па није пријавио. Па на истом мјесту, 2001. године Мишка Крстовића. То зна свако, наводи службеник СДБ-а у службеној забиљешци, коју је сачинио функционер АНБ-а Василије Мијовић, 30.5.2004. године

У службеној забиљешци о убиству уредника „Дана“ Душка Јовановића, коју је три дана након злочина сачинио високи функционер Службе државне безбједности Василије Мијовић наводи се да пензионисани припадник тајне полиције Р.В., из страха за свој и живот своје породице, није пријавио истражним органима да је био очевидац кретања Вука Вулевића и Дамира Мандића у ноћи ликвидације.

Објашњавајући због чега се боји да пријави Вулевића и Мандића, Р.В. у забиљешци наводи како није луд да то уради када служба штити Вука и за друга убиства.

У забиљешци која је овјерена печатом Министарства унутрашњих послова Црне Горе и заведена под бројем 030/040 30.5.2004. године, Мијовић до у детаље преноси разговор који је између њега и пензионисаног колеге вођен 29. маја 2004. године, два дана након убиства Јовановића.

У забиљешци чије дјелове „Дан“ ексклузивно објављује, између осталог се наводи:

На моје питање (Василија Мијовића, прим. аут.): „Па, Р... ваљда је твоја професионална и грађанска обавеза да то пријавиш, све си видео“, одговорио ми је: „Нијесам луд, да ми побију дјецу, знаш ли ти ко је Вук Вулевић и Дамир Мандић. Они су службини људи, звијери. Знаш ли да је Вук убио у по дана, у Улици слободе, Белог Распоповића 2000. године, и то је видео Ранко Кривокапић, па није пријавио. Па на истом мјесту, 2001. године Мишка Крстовића. То свако зна. Нико им ништа не може. Што ће ми то“, наводи се у забиљешци, која је скривена тако да је, наводно, ни у архиви АНБ-а ни у МУП-овој не могу пронаћи, а коју је потписао и својим прет-

Не смијем да свједочим, Вука је СДБ заштитила кад је убио Белог

постављенима, Душку Марковићу и челницима МУП-а, доставио њихов специјални савјетник Василије Мијовић.

Он је, између осталог навео, а што се може видјети и на факсимилу забиљешке: „Сматрам да ми је господин Р.В. ово намјерно испричао, знајући да радим у служби и да ћу благовремено забиљешком информисати претпостављене”.

Подсјетимо и да је свједок Р.В. Мијовићу испричао, а што се такође налази у овом документу, да је у ноћи убиства Душка Јовановића видио „голф” који се паркира испред његове зграде. Тврдио је и да је уочио двојицу младића како муњевито излазе из возила, за које је касније утврђено да је коришћено у убиству Душка Јовановића. Са терасе је видио, како је рекао, да су ти младићи у ствари били Вук Вулевић и Дамир Мандић.

И поред ове чињенице, Вулевић ни до данас није процесуиран уз образложење да, наводно, нема материјалних доказа против њега, осим за Мандића који је засад једини осуђен на 19 година због тог злочина.

Јавна је тајна да Вук Вулевић одавно слови за човјека Службе државне безбједности, а спекулише се и да је за црногорску тајну полицију одрађивао прљаве послове. У прилог овој чињеници иде и свједочење пензионисаног службеника који га доводи у везу са убиствима Распоповића и Крстовића, али страхује да то пријави надлежним органима.

Дарко - Бели Распоповић на мети егзекутора нашао се 8. јануара 2001. године, око 17 сати, испред продавнице „Мекс” на главном градском тргу. Убиство у центру Подгорице догодило се наочиглед бројних грађана, а злочинац је пришао полицијском функционеру док је овај покушавао да отвори гелек аутомобила и унутра стави кесу, и из непосредне близине пуцао му у леђа, највјероватније, из „шкорпиона” са пригушивачем. Полицијског функционера погодило је седам метака, а када је пао на асфалт убица је покушао да у њега испали још један хитац, али му је пиштољ заштекао. Послије злочина, убица је мирно кренуо улицом и стојио се са осталим пролазницима. Од тренутка када је објелодањена вијест о нападу на Распоповића, јаке полицијске снаге блокирале су град, даноноћно контролисале возила и легитимисале грађане, али без већег успјеха.

Мило Ђукановић тада је формирао и специјални тим који је требало да се позабави овим случајем и расвијетли нешто што је мало ко вјеровао да ће се десити. Почело се од мотива, али је и ту било мало трагова да би истрага кренула у правом смјеру.

У једином саопштењу МУП-а Црне Горе, поводом Распоповићевог убиства, наведено је само да је „непознато лице на дрзак и безобзиран начин лишило живота високог функционера МУП-а”. Оваква квалификација о Н.Н. злочинцу остала је до данас, иако се у прво вријеме тврдило да је чак направљен и фото-робот убице. Неки од пролазника су га описали као „младића са капом дужег штитника”.

Иако је у службеној забиљешци пензионисани службеник СДБ-а поменуо Вука Вулевића као могућег егзекутора, он до данас није испитиван на те околности.

Полиција је Вулевића доводила у везу са више нерасвијетљених убистава. Провјеравала је гдје је био и у вријеме када су се десиле још неке ликвидације и ко му је обезбјеђивао алиби, посебно у предмету убиства Милоша Мишка Крстовића. И са тим злочиним свједок из службене забиљешке, која до прекјуче није угледала свјетлост дана, повезује Вулевића.

Полиција је сумњала да му је управо неко од службеника СДБ-а дао алиби и када је испитиван о том злочину. Крстовић је убијен 13. априла 2001. године, око 21 час и 45 минута, у центру Подгорице, на углу улица Слободе и Херцеговачке, на готово идентичан начин као и Дарко Бели Распоповић. Повредама задобијеним у пуцњави

**Спреман да
свједочи:
Василије
Мијовић**

подлегао је на лицу мјеста, а потрага за његовим убицом до данас није дала резултате. Био је то други покушај атентата на Крстовића, а први пут на њега пуцано је 28. септембра 1999. године, у центру града, на семафорима код хотела „Црна Гора“ и тада је тешко рањен. Крстовић је те вечери био у свом „мерцедесу“ и чекао да се на семафору упали зелено свјетло. Маскирани нападач из оближњег парка у његовом правцу испалио је неколико хитаца из „хеклера“.

Посјећивали га функционери СДБ-а

Да везе Вука Вулевића са тајном полицијом нијесу само обичне индиције, потврђено је и након убиства уредника „Дана“ Душка Јовановића, када је наш лист објавио да су га, док је био у затвору, посјећивали високи функционери Службе државне безбједности. То је тада потврдио и један од бранилаца Дамира Мандића, адвокат Жељко Јочић. Наиме, он је раније био директор спушког затвора и тврдио је да је за вријеме његовог мандата Вулевић имао „пуно посјета од службеника црногорског СДБ-а“.

Мијовић: Спреман сам да свједочим

Бивши специјални савјетник шефа Службе државне безбједности, Василије Мијовић, саопштио је да нема никакве сумње у аутентичност службене забиљешке коју је сачинио 30. маја 2004. године. Он је казао да је тај документ уредно заведен, овјерен и предат, додајући да „они одлично знају гдје је завршила та службена забиљешка“. Мијовић је појаснио да су полиција, СДБ и Министарство унутрашњих послова били један ресор, а поручио је ако неке нешто није јасно да га слободно позове да свједочи о садржају те и, како је рекао, многих других забиљешки о убиствима којих „нема“ у МУП-у.

Не смијем да свједочим, Вука је СДБ заштитила кад је убио Белог

Чарапићева: Нијесам видјела документ

Врховни државни тужилац Црне Горе Ранка Чарапић казала је јуче у изјави за наш лист да још није службено обавијештена о документу који је објавио “Дан”, те да ће када изврши увид, одлучити које ће кораке предузети.

– Нијесам обавијештена о томе документу, када видим о чему се ради обавијестићу јавност које ћемо кораке предузети тим поводом – рекла је Чарапићева.

Полицијске везе

Специјални тим МУП-а за интерну контролу прије неколико година дошао је до сазнања да би Вук Вулевић могао имати везе са убиствима Душка Јовановића и Мишка Крстовића, па је у Беранама разговарано са неколико полицијаца, ради провјере ко је од инспектора овог ЦБ-а помагао и имао блиске везе са беранским криминалцем. Истрага о активностима и полицијским везама Вука Вулевића почела је тек након што је осумњичен за убиство Душка Јовановића, а након свега остао је утисак да се његове везе са црногорском тајном полицијом истражују да се не истраже.

Овим поводом саслушаван је М.Л., самостални инспектор ЦБ Беране, који тада није испитиван о давању алибија Вулевићу након убиства Јовановића, већ о случају из априла 2001. године, када је хапсио Вулевића, због убиства Милоша Крстовића у Подгорици. Овај инспектор поменуо је колегу Данила Цемовића који се интересовао за случај Вулевића.

МУП: Забиљешке нема ни код нас

Министарство унутрашњих послова, поступајући по допису новинара “Дана”, извршило је детаљну контролу свих доставних и интерно доставних књига кабинета министра унутрашњих послова из 2004. године, тражећи документ који је, наводно, заведен под бројем 030-040 од 30.05.2004. године и утврдило следеће:

– Ни у тадашњем, а ни у постојећем Министарству унутрашњих послова ниједан документ није евидентиран под овако структурираним троцифреним дјеловодним бројем, нити је ово уопште дјеловодни број МУП-а. Друго, штампил са скенираног документа који је објављен у вашим новинама, апсолутно није аутентичан штампилу кабинета МУП-а, који је од 2000. до 2007. године био у употреби на свим актима кабинета министра, тим више што на штампилу који је видљив у вашем тексту, не постоје два битна детаља којима се доказује да се ради о штампилу кабинета министра унутрашњих послова. Треће, сам датум на правоугаоном штампилу кабинета потпуно је другачије структуриран у односу на овај који сте објавили, а што је могуће провјерити и утврдити увидом у књигу евиденције отиснутих штампала и печата који су били у употреби у том периоду и који се чувају у нашој архиви. У том смислу, Министарство унутрашњих послова апсолутно одбацује могућност да се ради о аутентичном документу из кабинета министра, и одговорно тврди да исти, у овој форми, никада није достављен – саопштено је из МУП-а.

Чарапић

Сви Вулевићеви судски поступци

Против Вука Вулевића водило се неколико судских поступака, а тренутно је оптужен за убиство Фаиза Бајице Кадрића, у Цириху априла 1999. године. Истом оптужницом обухваћен је и Подгоричанин Златко Ајковић (37). Претходно је Вулевићу изречена ослобађајућа пресуда у случају убиства полицијског функционера Славољуба Шћекића. Довођен је и у везу са убиством Душка Јовановића и Милоша Крстовића, као и са шверцом кокаина, али због тога никада није осуђен.

До скоро најтраженији црногорски “криминалац”, како га је полиција означила, ослобођен је оптужби у свим предметима, осим за фалсификовање докумената, за шта је добио и одробијао шест мјесеци затвора. Полиција је својевремено годину дана трагала за Вулевићем, који је, поред Армина–Муше Османагића, означен као један од учесника у атентату на Јовановића, и ухапсила га 19. маја 2005. године, али од кривичне пријаве ни помена. Тадашњи министар полиције Драган Ђуровић, два мјесеца прије Вулевићевог спектакуларног хапшења у Београду, медијима је саопштио да има визију како је убијен Душко Јовановић, те да су према полицијским индицијама, Вулевић и Армин–Муша Османагић учествовали у овом злочину. Министар и његов тадашњи помоћник Мићо Орландић су у неколико наврата саопштавали да је полиција расписала интерне потјернице за Вулевићем и Османагићем, због сумње да су 27. маја 2004. године били у аутомобилу из ког је извршен атентат на Душка Јовановића. Ђуровић и Орландић се и сада налазе на високим државним и партијским функцијама, у оквиру владајуће коалиције ДПС–СДП. Вулевић је у ноћи када је Јовановић убијен привођен у подгорички Центар безбједности, али је пуштен неколико сати касније. Пошто се након тога више није налазио на територији Црне Горе, полиција је за њим расписала потјерницу. У међувремену, за убиство Душка Јовановића процесуиран је само Дамир Мандић, који је након изношења бројних материјалних доказа прво осуђен на 30, а потом му је казна смањена на 19 година затвора.

Не смијем да свједочим, Вука је СДБ заштитила кад је убио Белог

Умјесто убицама, Брајовић се бави печатима

У саопштењу МУП-а посебно је интересно управо то што се кабинет министра Ивана Брајовића оградао у вези са постојањем службене забиљешке само када се ради о архиви „кабинета“, али не и Министарства унутрашњих послова у оквиру којег су 2004. године били и полиција и СДБ. С обзиром на то да јуче нијесмо објавили цио садржај службене забиљешке, за коју смо навели да је на волшебан начин нестала из архиве, па ни факсимил у цјелини, биће интересно коју ће ману кабинет министра Ивана Брајовића наћи другом печату - на дну службене забиљешке, а који објављујемо у данашњем броју. Можда и њему нешто недостаје?

Чудно је да се поред овако озбиљне ствари кабинет МУП-а бави наводним недостацима на печату, дјеловодним бројевима и облицима. Службене забиљешке, да вам појаснимо, које сачињавају оперативци СДБ-а су завођене троцифреним бројевима. Уосталом, битна је суштина, а не форма, а то је да се у најмању руку од вас очекивало да сви скочите на ноге и провјерите садржај забиљешке коју нијесте чак ни затражили од наше редакције да видите. Претпостављамо и зашто, а требали сте, јер је то једини доказ да је тадашњи помоћник министра Мићо Орландић говорио истину када је изашао са именима осумњичених за убиство.

(Одговор редакције)

КАКО ЈЕ ДАМИР МАНДИЋ ПОВУКАО ПРИЗНАЊЕ О СВОМ И УЧЕШЋУ БЕРАНСКОГ КРИМИНАЛЦА У УБИСТВУ УРЕДНИКА „ДАНА“

Недолазак тужиоца спасио Вулевића

Пишу: Митар В. Ракчевић и Дражен Живковић

» Пошто виши државни тужилац Новак Ражнатовић нити било ко из тужилаштва није дошао на позив полиције у Центар безбједности Подгорица у ноћи када је Дамир Мандић признао и именовao учеснике злочина, његово признање није „овјерено“, а ујутру је одлучио да ћути

» У службеној забиљешци, која због пропуста тужилаштва није уврштена као доказ на суду, Дамир Мандић наводи како је Вук Вулевић набавио возило „голф 3“ које је касније коришћено у атентату на Јовановића

Од почетка истраге о убиству уредника „Дана“ Душка Јовановића вршене су бројне опструкције како не би били откривени сви учесници у овом тешком злочину, а готово сваки „пропуст“ дешавао се управо онда када је требало процесуирати Беранца Вука Вулевића. Иако су челници јавне полиције, само неколико дана послје Јовановићеве ликвидације, уперили прст у Вулевића, он до данас није процесуиран.

Међу бројним опструкцијама свакако је најупечатљивије непроцесуирање службене забиљешке, коју је „Дан“ објавио, а коју је сакрила црногорска тајна полиција. Забиљешку о свједочењу једног његовог колеге који је у ноћи убиства видео Вука Вулевића и Дамира Мандића како излазе из аутомобила коришћеног у атентату на уредника „Дана“ сачинио је савјетник шефа СДБ-а Василије Мијовић.

О Вулевићевој улози у атентату на Јовановића говорио је и сам Дамир Мандић, који је одмах након што је ухапшен признао своју улогу у овом кривичном дјелу и као убицу означио Беранца Вука Вулевића. Интересантно је да, опет пропустом истражних органа, ни ова службена забиљешка није процесуирана.

Како је „Дану“ речено у полицији, Дамир Мандић је 2. јуна 2004. године, током информативног разговора, у подгоричком Центру безбједности, у детаље испричао како је Вулевић убио Јовановића. О томе је сачињена и службена забиљешка, а око два сата иза поноћи челници подгоричке полиције тражили су од тадашњег врховног државног тужиоца Весне Меденице да виши државни тужилац дође у полицијске просторије како би ова забиљешка била документована. Било је потребно да Мандић, у присуству тужиоца, потпише тај документ који би био валидан за процесуирање Вука

Недолазак тужиоца спасио Вулевића

Вулевића. Међутим, тадашњи виши државни тужилац Новак Ражнатовић, у чијој је надлежности био предмет убиства Душка Јовановића није се појавио. Из полиције је речено да су тужиоца позвали касно увече и захтијевали да дође до ЦБ Подгорица, на шта је услиједио одговор: „Је ли тај човјек ухапшен? Полако, доћи ћемо сјутра, неће нигдје побјећи до ујутро”. Осумњичени Мандић заиста није побјегао до јутра, али је Вук Вулевић могао да одахне. Ујутро су се појавили Мандићеви браниоци и сугерисали му да се брани ћутањем и не потписује признање, односно службену забиљешку сачињену претходне ноћи. Вулевић је од тог момента био слободан човјек. У забиљешци сачињеној у подгоричкој полицији Мандић сву одговорност пребацује на Вулевића, тврдећи чак и да му је он у дискотеци „Манија” казао да је убио Душка Јовановића. Према његовим тврдњама, Вулевић га је замолио да запали возило „голф”, које су паркирали иза зграде „Кербер” код Дукље. Мандић је наводно отишао да га запали, али, како је испричао у полицији, „није имао срца да то уради јер је кукавица”. Он је тврдио и да је био свјестан да ће вјештаци из Висбадена наћи његове трагове у „голфу” пошто се раније када су пуцали на Ђемовском пољу возио тим аутомобилом и користио пушку.

Дјелове забиљешке сачињене у Центру безбједности Подгорица, а која је захваљујући тужилаштву постала невалидна за суд, „Дан” ексклузивно објављује.

– Дана 2. 6. 2004. године, у вечерњим сатима, са аеродрома у Београду у историји ЦБ Подгорица приведен је Дамир Мандић. Након привођења, са њим је обављен информативни разговор на околности његовог сазнања и учешћа у извршењу кривичног дјела убиства над оштећеним Душком Јовановићем – наводи се у забиљешци.

Током криминалистичке обраде, како се додаје, Мандић је изјавио да је био власник мобилног телефона „нокиа 6310”, у којем је користио картице број 067-397-863 и 069-413-397. Навео је и да се овај телефон налазио у његовом возилу и користио га је више лица, али и да је сигуран да је телефон користио Леон Дрешај, и то када су заједно путовали у Рожаје, а из разлога наплате дуга од извјесног Дацића. Сигуран је и да је телефон користио Дејан Ђукић, звани Ђићо, такође када је ишао за Рожаје, а по налогу Мандића да превезе једно лице са Косова и Метохије, по имену Исмет Османи, звани Цури.

Наводи да се сјећа да га је почетком фебруара 2004. године, док су сједјели у пицерији „Леоне”, Вук Вулевић питао „да ли има мобилни апарат са картицом, а који је сигуран”. Мандић му је тада, наводно, дао мобилни телефон са којег је Вулевић окренуо више телефонских бројева, из огласа из новина, и распитивао се о куповини „аудија” или „голфа”. Такође, сјећа се да се Вулевић са Н.Н. лицем са којим је разговарао телефоном погађао око цијене за возило и да је том приликом и уговорио куповину. Наводи да је, након погађања за ово возило, али се не сјећа да ли са његовог телефона или „нокије 6310”, једно лице, за које претпоставља да се ради о Данилу Шошкићу, а који живи у студенском дому у Подгорици, а и друг је Вулевића, у том разговору питао: „Имаш ли неког момка да презуме једно возило”? Након овог разговора, Вулевић је узео телефон „нокија 6310”, са картицом 069-413-397 и, како се наводи у забиљешци, саопштио Мандићу да иде нешто да заврши, након чега је напустио локал. Послије неких сат и по до два, Вулевић се наводно појавио и Мандићу вратио телефон са картицом и рекао му да је уништи. Мандић, међутим, како наводи, није уништио ни картицу ни апарат, већ га је извјесно вријеме држао у возилу и почетком марта предао Спасу Шуњевићу, заједно са картицом, да га замијени или прода у „Мобил планет центру” у Вучедолској улици.

Мандић је у полицији изјавио да му је Вулевић рекао како је купио „голф 3” тегет

Вулевић

боје, али да се не може регистровати и паркиран је на новоизграђеном паркингу, преко пута зграде у којој живи Вулевић. На том паркингу је Мандић, како тврди, и први пут видио ово возило, са затамњеним стаклима, вршачких регистарских ознака. Том приликом га је, наводно, питао „зашто је купио ауто и за шта му треба“, на шта је Вулевић казао „ваљаће“. Послије неколико дана Вулевић је позвао Мандића и нашли су се на паркингу на коме је био паркиран „голф“. Испричао је и да га је Вулевић позвао да оду на Ђемовско поље, преко пута КАП-а, и пуцају из аутоматске пушке. Када је ушао у аутомобил, Мандић је примијетио да се на поду између задњег и предњег сједишта налазе двије аутоматске пушке и да је сигуран да на једној од њих, а из које је тога дана пуцао Вулевић, пише „пиљак“. На тој локацији обојица су испалили по један оквир по 30 метака, наводи се, између осталог, у забиљешци.

Управо тај „голф 3“, како је касније у судском поступку утврђено, коришћен је у атентату на уредника „Дана“ Душка Јовановића, а исто возило видио је и пензионисани службеник СДБ-а и то у ноћи убиства, када су из њега изашли Мандић и Вулевић. О томе свједочењу је сачињена службена забиљешка, која је у МУП-у заведена под бројем 030/040 од 30.05.2004., а сачинио је Василије Мијовић, савјетник тадашњег шефа АНБ-а, а сада министра правде, Душка Марковића. Забиљешка је, као што је познато нестала из архиве, а свјетлост дана је угледала тек након готово седам година од Јовановићевог убиства када је редакција дневног листа „Дан“ дошла до тог документа.

Мандић, коме се судило за саизвршилаштво са умишљајем, осуђен је на 30 година затвора. Та пресуда је крајем прошле године преиначена и казна му је смањена на 19 година затвора. Мандић је крајем децембра 2007. године ослобођен за ово кривично дјело, одлуком бившег судије Радована Мандића, али је Апелациони суд укинуо пресуду и предмет вратио на поновно суђење.

Бивши судија специјалног одјељења Вишег суда у Подгорици Лазар Аковић 27. априла 2009. године осудио је Мандића на 30 година робије.

Образлажући пресуду, судија Аковић је тада казао да је Дамир Мандић као саизвршилац с умишљајем извршио кривично дјело тешко убиство у покушају и да је његова кривица недвосмислено утврђена.

Реконструкција убиства Душка Јовановића

-На страни оптуженог није било олакшавајућих околности, док је суд као отежавајуће навео његову ранију осуђиваност и његову упорност која се огледа у дуготрајном припремању дјела - од момента куповине аутомобила „голф 3“ до извршења дјела. Он је 27. маја 2004. године, око 23 сата и 45 минута, у Улици 13. јула у Подгорици, по претходном договору и по раније разрађеном плану са, засада непознатим лицима, са умишљајем лишио живота Душка Јовановића. Заједно са непознатим лицима, Мандић је 27. маја ставио у ово возило двије аутоматске пушке марке „црвена застава“, фабричких бројева Б51227 и 584145 калибар 7,62 мм, а затим паркирао возило у близини возила „пежо 406“ ПГ 466-07, власништво Душка Јовановића, чекајући његов долазак - наводи се у образложењу пресуде. Додаје се да су му, када је Јовановић ушао у возило, пришли својим аутомобилом, из којег је у правцу уредника „Дана“ из аутоматске пушке бр. М70 АБ2, бр. Б51227 испаљено више пројектила, који су га погодили у лијеву бутину, лијеву слабину и лијеву руку, узрокујући разарање кичмене мождине и искрвављење из расцјепа слезине, танког и дебелог цријева, пречаге и десног бубрега, те раскиданих крвних судова, услед чега је наступила смрт.

Вујановић потврдио постојање забиљешке

Тадашњи помоћник министра унутрашњих послова Мићо Орландић и шеф подгоричке полиције Милан Вујановић су током суђења Дамиру Мандићу, у Вишем суду у Подгорици, истакли и да је из истраге о убиству Душка Јовановића била искључена Служба државне безбједности, те да овај случај води јавна безбједност. С обзиром на чињеницу да се ради о убиству јавне личности, било је логично да у истрагу о овом злочину буду укључене све полицијске службе, укључујући и СДБ, иако то формално није у њиховом домену.

Вујановић је тада потврдио и постојање скључене забиљешке о Мандићевом признању.

– Постоји службена забиљешка, која је помињана у медијима, у којој се наводи изјава окривљеног Дамира Мандића о његовом и учешћу још неколико лица у убиству Душка Јовановића. Међутим, након консултације са адвокатима, он је одлучио да се брани ћутањем. Касније су направљене двије званичне службене забиљешке – казао је Вујановић.

Његове наводе потврдио је тада и Мићо Орландић, додајући да „полиција располаже именима људи за које се сумња да су извршили убиство“. Истакао је да се ради о Вуку Вулевићу, Дамиру Мандићу и Армину Муши Османлићу. Милан Вујановић је на суђењу тада потврдио и да је Беранац Вук Вулевић ухапшен исте вечери када је убијен Јовановић и да је након информативног разговора пуштен. Он је додао да је те ноћи ухапшено више од 50 људи за које је полиција претпостављала да би могли бити умјешани у злочин.

– Међутим, те вечери нијесмо имали никаквих доказа. Свим тим лицима пројектант је алиби. Критичне вечери нијесмо имали законских могућности за његово даље задржавање и он је тада пуштен – рекао је он током суђења.

Докази из „голфа“

Одговарајућим прорачуном, утврђено је да трагови на пушци припадају са вјероватноћом од 40.000.000 пута према један оптуженом Дамиру Мандићу, али да је било и других трагова.

На паспулу десног и лијевог рукава црвене мајице са капуљачом оптуженог Дамира Мандића доказано је присуство једне, односно двије, барутне честице са проводљивим елементима, течном живом и бакром, типичним за сет за паљење, који садржи флуорид течне живе. Овим вјештачењем утврђено да се радило о честицама састава какав се налази и у референтним чаурама, којима је почињено дјело. Да је возило „голф 3“ коришћено у убиству Јовановића и да је из њега пуцано указују и двије пронађене аутоматске пушке и бројне чауре које су нађене у њему. Из аутомобила је пуцано док је био у покрету, а то је утврђено из исказа свједока и вјештака балистичара. Ради се о возилу о којем је говорио пензионисани службеник СДБ-а, а што је наведено у службеној забиљешки коју је „Дан“ објавио прије три дана. Службеник СДБ-а је у ноћи убиства видео Мандића и Вука Вулевића како „муњевитом брзином излазе из „голфа 3“ и пресвлаче се, а потом се трчећим кораком удаљавају према булевару.

Ражнатовић: Ако каже полиција, онда је тачно

Како бисмо провјерили наводе да ли је тадашњи виши државни тужилац Новак Ражнатовић направио пропуст тако што је за наредни дан одложио долазак у ЦБ Подгорица, позвали су га и он је казао да је прошло много времена и да не може тачно да се сјети, али да ако је полиција то евидентирала онда је вјероватно тачно.

– Тачно је да сам у том периоду био виши државни тужилац и да смо радили у том предмету. Конкретно, службене радње и све остало је предузимао мој тадашњи замјеник Љиљана Кликовац. Она ме је обавјештавала о свему, а ја даље врховног државног тужиоца. Мислим да сам једне вечери заједно са њом присуствовао предузимању одређених полицијских радњи у подгоричком Центру безбједности. Не могу да се сјетим свих детаља, али не искључујем могућност да се то десило, посебно ако се зна да смо на том случају радили даноноћно. Углавном је комуникација ишла преко замјеника Кликовац, али не искључујем могућност да су евентуално тим поводом звали и мене директно – казао је Ражнатовић.

Он је додао да је у том предмету комуникација између полиције и тужилаштва била коректна. Ражнатовић је казао и да сада није сигуран, али да му се чини „да по ондашњем закону само признање о учешћу неког другог лица у извршењу кривичног дјела није био довољан доказ да би тај неко био и процесуиран”.

Меденица избјегла одговор

Предсједник Врховног суда Црне Горе Весна Меденица, која је у вријеме када је убијен Душко Јовановић била врховни државни тужилац, избјегла је да одговори на наше директно питање да ли је тачно да се због пропуста тужилаштва Вук Вулевић није нашао на оптуженичкој клупи. Из њеног кабинета стигао је одговор у којем наводе да је у том предмету поступао тадашњи замјеник вишег државног тужиоца, те да би требало да се интересујемо на тој адреси. Подсјетимо, у то вријеме управо је Меденица била директни шеф и вишем државном тужиоцу и замјенику вишег државног тужиоца.

Вондауца

Лушко Јовановић

► Отровна испарења убијају народ

Сехам ЕЛ БАША
(„Elyoum Elsapea”, Египат)

Отровна испарења убијају народ

Пише: Сехам Ел Баша

*» Египат из Италије увози токсичну боју.... Италија одбија да увезе намјештај који узрокује загађење природне околине
» У Дамијети 102.000 грађана суочава се са могућим раком плућа, изумирањем можданих ћелија и губитком чула*

Њено лице, обликовано знојем, и њене очи, испуњене тугом због година које је провела посјећујући љекаре и унутар собе за интензивну његу на плућној клиници у Дамијети, довољни су да буде поштовано њено одбијање да снимимо ишта више од њеног прозуклог гласа пуног бола.

Четрдесетпетогодишња Самахат Ал Девани, која је позната као Ахлам и која је мајка, не налази ништа осим дах-спреја и инхалатора што би могло да јој олакша или је спаси болести од које су јој страдала плућа прије петнаест година, откако је живјела у Ал Соураја области у Дамијети, која је највећи простор за производњу намјештаја у гувернрату. Производњу, за коју је у водичу за животну средину потврђено да заузима прво мјесто међу индустријама које су највећи загађивачи животне средине, попут полиуретана и полиестера који се користе у завршној фази (бојење намјештаја методом распршивања.) Полуретан и полиестер који су уништили Ахламина плућа, регистровани су у извјештајима Министарства за заштиту животне средине, као најопаснији корак у производњи намјештаја који загађује животну средину, јер обоје зависи од испаривих органских растварача која ослобађају испарења опасна за нервни систем човјека. Изазивају главобољу, болести трахеје и оштећују очи, слух, говор и изазивају бол у грудима. Компаније које производе ове материјале стављају на паковања упозорења на опасности којима се излажете приликом коришћења, обавјештење о непреузимању одговорности за промјену здравствених услова, као и упозорење да треба избјегавати употребу, тј. прскање на улици и у насељеним мјестима.

ЕКОЛОШКА КАТАСТРОФА

У радионици свог сина, у приземљу њене куће у области Ал Шораа, Ал Јом ел Сабеа се срео са Самахат или Ахлам, како је зове већина људи који је познају. Она

наставља да погледује према вратима како би била сигурна да су добро затворена, у страху да би мирис полиуретана и његова жртва могли поново да се сретну. Држећи у рукама некакве медицинске извјештаје из 1997. године, она почиње са својом причом: „Ја сам од оних који пате од кратког даха и астме због пуритана, заједничког средњег имена свих људи у области Ал Шоура ... Највише сам жељела да умрем након операције на нози. У то вријеме сам осјећала мирис пуритана и нијесам била у стању да дишем. Осјећала сам да је мјесто гдје је обављена операција веома болно“. Ахлам се сјећала дана када се њен син вратио из школе веома гладан и нашао је приковану за кревет – од тог тренутка је упao у психолошко стање које је узрок његовог сталног повраћања.

–Пошто сам био млад, гледао сам како моја мајка умире преда мном и нијесам био у стању да урадим било шта како бих је заштитио. У неколико наврата смо бивали затворени у стану. И оставио сам је на миру, па смо донијели влажне пешкире и ставили их у све прозорске отворе и испод врата, како бисмо спријечили да било која количина, макар и сасвим мала, мириса распршене боје уђе у кућу – испричао је Моатаз, најстарији Ахламин син, послје очајничких молби упућених комшијама, власницима радионице, да не прскају више те токсичне материје које доктор Набил Ел Ејб Монем, професор хемијског инжењеринга на Универзитету у Каиру, класификује као хемијске материје опасне по здравље.

„Ми смо помјерили фабрику и ми смо помјерили мост“, написали су становници Дамијете на бочној страни “Ел Асар” моста и то је реченица која је изазвала интересовање за природу овог народа који је био у стању да опстане у суочавању са сваком погрешном и за животну средину контаминирајућом ствари. Зашто су ћутали о таквој еколошкој катастрофи у којој су живјели?

Покушај да се одговори на ово питање трајао је четири дана, колико је Ал Јом ел Сабе провео у подручју Ал Шоура у оквиру истраживачке репортаже која је продужена на читавих мјесец и по дана како би се сазнали фини детаљи у вези са производњом намјештаја. Обиласком људи, плућне клинике и Дамијете, установљено је да Ахлам ни изблиза није једина која пати од последица коришћења ових токсичних боја у области Ал Шоура. На плућној клиници затекли смо и Хаџ Гома, из народа Ал Шоура, који годинама болује од туберкулозе. Кад год Хаџ Гома удахне мирис боје којом је фарбан намјештај, посебно полиестер, то га тјера да повраћа крв.

Доктор Абд Ел Салам, директор болнице, потврдио је да је један од разлога што у случају Хаџ Гома ствари иду од лошег на горе и у томе што је живио усред радионице за производњу намјештаја коју Абд Ел Салам описује као знатно опаснију чак и од фабрике Агриум.

Нема улице у граду у којој нема радионице за израду намјештаја и у њима се одвијају различите фазе производње намјештаја од обраде дрвета до завршне фазе бојења која се обавља “сликањем дрвета – полирањем”. Радионице раде током свих дана у недјељи, осим петком, и фаза осликавања обично почиње након Ел-Аср молитве почетком вечери па све до краја ноћи. На почетку се користе четке, а затим емеру, како би се дрво омекшало, потом се поново прска, и све док радите празне кофе од боје се нагомилавају, формирајући чврсти отпад за који нема безбједног одлагања.

РАДЕ И ДЈЕЦА

Мирис боје је оно што повезује улице у Шоари, уз прашину и честице које лете и

Дамијета

упадају вам у очи, нос и уста, без изузетка.

Професионалци свих узраста, почевши од дјеце која нијесу старија од десет година, раде не водећи рачуна о здравственим условима или о томе што је Министарство за животну средину прогласило да је неопходно ношење заштитне опреме, на примјер маске, рукавице и чарапе које би их штитиле.

Махмуд, који осликава - полира дрво, прича: "Нема потребе да се носи маска и то није корисно за њихов рад, јер је за њихов рад потребна брзина", а тиме се објашњавају његово равно лице и његово спотицање у говору, штавише, недостатак пажње и брзе реакције на оно што га окружује. А доктор Мај ел Гаммал, савјетник гувернера Дамијете за заштиту животне средине, консултант и шеф одјељења на Универзитету Мансора, објашњава да је инхалација боја веома озбиљна ствар, која доводи до губитка чула код професионалаца, попут чула мириса, као и изумирања можданих ћелија. Он каже: „Могуће је да разговарате са професионалним радником и да он уопште не реагује на вас, осим послје неког времена, јер је инхалирао много од ових материјала."

- Дрвосликар умире и наше здравље никоме није важно, и не постоји интерес за њега као низа оно шта и колико радимо. Ми никада нијесмо видјели земљу или компанију које се баве производњом боја која је барем покушала да нам обезбједи рад са dobrim материјалима и обучила нас како да радимо с њим - био је одговор Ислама Фавзија, који осликава и полира дрво, а коме је због повреде десне руке и упале сасвим еродирао слој коже, јер је боју користио директно, без рукавица, с обзиром на то да су мајстори задовољни да раде четком или пиштољем с распрскивачем. Исламове повреде и сва та обољења коже навела су и Самаха Јусуфа, његовог колегу у истој радионици, да одабере дрворез умјесто да ради дрвосликање / полирање.

-Плашио сам се за себе и своје здравље, ови су материјали веома опасни и много је људи умрло због њих- рекао је он.

Мајстори у контакту са полиестером и полиуретаном су у највишој категорији излагања болестима груди, различитим болестима и заразама, обољењима ока, упала-

Отровна испарења убијају народ

ма и иритацијама коже, штавише забиљежен је и негативан утицај на јетру и бубреге због материјала за осликавање и органских растварача, што потврђују и анализе обављене на Природно-математичком факултету Универзитета „Мансура“, а које се тичу утицаја на животну средину у зависности од излагања радника бојама у радионицама намјештаја.

ШОКАНТАН БРОЈ ОБОЉЕЛИХ

Како наводи доктор Нађ, лекар - професор загађења ваздуха у Националном центру за истраживање, и према последњој статистичкој студији коју је издала плућна болница у Дамијети, децембра 2009. године, укупан број примљених у болницу премашио је 128. 409 грудних болесника, од којих су 102. 726 пацијената обољели због коришћења опасних боја. Према ријечима директора болнице, доктора Абд Ел Салам ел Магхарбела, 15 одсто њих болује од астме, односно 19. 261 особа, 6.420 пацијената је заражено ЦОПД-ом и 77.045 хиљада има бронхитис.

Хронична астма, тзв. стаклена плућа, рак плућа и ЦОПД су најчешће болести од којих пате људи који се редовно баве израдом намјештаја у радионици, зато што се у овим радионицама користе отровни гасовити материјали, као што су полиуретан и полиестер који је постао дио ваздушне структуре тако да их људи у Дамијети удишу, а испред свих је Ел Шора, како каже доктор Абд Ел Салам ел Магхарбел. Он уочава постојање потребе да се истраже могућности и нађе рјешење које може да спаси људе од прскања намјештаја полиестером и полиуретаном.

ИТАЛИЈАНСКА КАБИНА

Италијанска кабина је достигнуће савремене технологије које су у напредним земљама измислили како би се отарасили штетног дјеловања у завршној фази. Неки од власника радионица већ траже да се ова кабина направи у Дамијети; једна од тих кабина припада Хаџ Отману, а ријеч је о контролисаној затвореној соби, с подом од челика и великом ваздушном хаубом која скупља испарења боје у кутију која се може очистити кад се у њој накупи материјал. Унутар ове кабине је један од мајстора, зове се Махмуд, и упркос томе што не носи маску на устима и носу, потврдио је да га рад у кабини штити од опасних боја и не доводи до инфекције, јер кабина брзо одвлачи испарења од њега и његовог радног мјеста. Уз све предности које пружају, разлог што их власници осталих радионица још нијесу направили лежи у томе што улога ових кабина долази до изражаја тек у последњој фази израде намјештаја, која слиједи након завршетка процеса емери и филтрирања полиестера. Осим тога, и цијена им је висока, почевши од 150. 000 фунти, као што је рекао Адел Саад, мајстор за осликавање / полирање. Зато власници неких радионица траже друге начине који су погодни за њих, а истовремено смањују контаминацију услед прскања намјештаја у улици. То подразумева „традиционалну кабину“. Назив је инспирисан италијанском кабином, и то је кабина величине средње собе у чијем је центру правоугаони сто на који се ставља комад дрвета који треба испрскати најприје полиестером. Затим се овај комад износи напоље како би се завршио емери дио, а онда се поново уноси како би био нанесен спрејем и завршни материјал (полиуретан). И у овој кабини постоје „двје ваздушне хаубе“ великих димензија које скрећу гасове и прашину. Ове кабине су повезане лименим димњацима на врху куће у којој се налази радионица, и

гасови излазе из отвора из димњака. Унутар традиционалне кабине, прича Хаџ Абдо Богхаиза који има радионицу за израду намјештаја, зидови су испуњени чврстом црном бојом, упркос томе што ова кабина није старија од годину дана. На “крилима вентилатора хаубе” накупљена је прашина сиве боје, материјал који је један од резултата прскања и који лети и излази из отвора димњака на кућама и подиже се до људи који живе на вишим спратовима изнад радионице.

Адел Саад каже: “Тачно је да нас то штити, као професионалце, али то штети људима који живе на горњим спратовима”. То потврђује и супруга сликара мајстора за осликавање дрвета, Хазем ел Есаали, која живи на трећем спрату и чија се кућа налази поред димњака традиционалне кабине. Она каже: “Све што изађе напоље од прскања улази кроз прозоре и испуњава стан”. То је код ње изазвало грудну алергију.

Абдо Богхаиз, власник традиционалне кабине, често понавља: „Ми правимо ове кабине својим рукама како бисмо ушtedели новац, јер ако пошаљемо намјештај у италијанске кабине, нећемо имати новца да купимо храну, посебно због тога што је наш рад јефтин. Трудимо се да примијенимо свако рјешење за сопствену и заштиту људи, а да истовремено сачувамо и оно што зарадимо”.

Богхаиз се сјећа свог брата који се сукобио са једним од својих сусједа, баш због прскања. Тај сукоб је окончан тако што је његов брат убијен, а његов је ујак имао хроничне алергије у грудима које су и биле узрок његове смрти.

ОДГОВОРНОСТ КОМПАНИЈА

Хазем Ел Есили, дрвосликар, каже да су раније за намјештај користили други материјал који је био мање опасан од полиестера и полиуретана, на примјер “гамалак, алкохол и лакове”. Разлог за коришћење материјала који су сада у употреби лежи у томе што су брзи, лаки за производњу, а и зарада је већа у односу на рад с алкохолом и гамалаком за које је потребно више времена. Осим тога, за њих је потребно и велико искуство. Он објашњава: “Алкохол и гамалак су били чистији и бољи и моје је здравље било веома добро”.

Кад смо га питали зашто се професионалци не врате коришћењу тих материјала, он је рекао: “Нијесмо га ми промијенили, компанија је то учинила”. Овај одговор представља срж проблема, компаније које се баве производњом опасних материјала, без обзира да ли се он користи у Египту или ван њега, сноси дио одговорности за штету нанијету здрављу грађана. Иако компаније етикетама на пакетима својих производа упозоравају на опасност од боја, та су упозорења сведена на избегавање додира с очима, кожом и удисање испарења и емисије гасова, као и на ношење маске у случају недовољно добре вентилације. Сва та упозорења нијесу довољна да заштите грађане и њихово здравље, и одговорност произвођача боја лежи у томе што не производе алтернативне материјале, као што су материјали за производњу намјештаја који се производе у развијеним земљама, попут Италије, а у које нијесу укључени испарљиви органски растварачи и гдје се умјесто растварача полиестера користи нпр. вода. Требало би напоменути да неке од земаља од којих увозимо опасне боје не користе те боје у својој индустрији намјештаја, и то је оно што је подстакло Алија Хабиба, предсједника Управног одбора Задружног савеза произвођача намјештаја у Дамијети и замјеника удружења произвођача намјештаја у Египту, да се запита како је могуће да се у Египат увозе боје из земаља у којима је на снази забрана њиховог коришћења.

Радници изложени опасностима по здравље

И ДРЖАВА ЗАТАЈИЛА

И како држава дозвољава увоз тих материјала? Још је озбиљније то што ове земље упозоравају на све дијелове намјештаја увезене из Египта, што потврђује и Хабиб који каже: “Када извозимо намјештај у земље као што је Италија, комад по комад, та земља спроводи провјере уређајима за мјерење квалитета дрвета и утврђује идентитет и количине коришћене боје и да ли је прекорачена граница или не. ”

Осим тога, ове земље постављају услове за намјештај увезен из Египта, као што каже и др Нађа Тајеб. Један од тих услова јесте ИСО сертификат за извоз (14001).

-Развијене земље не брину о луксузу намјештаја, већ се веома интересују за количину загађења које проистиче из њега, па тако државе попут Италије увозе од нас дрво за намјештај и у процесу дораде користе воду - и боје које доприносе очувању животне средине. Због тога што се у малим радионицама у Дамијети користе опасне боје, оне не могу да своје производе извозе у иностранство и производња је ограничена само на локални ниво- каже она.

Када је ријеч о египатским компанијама за боје, довољно је да посјетите једну од египатских бојара и сазнаћете имена великих компанија, све бројеве и врсте.

Употреба боје на воденој бази у Египту имала би и негативне стране. Према Хабибовом мишљењу, предсједник Управног одбора Задружног савеза произвођача намјештаја у Дамијети, први је недостатак производње у ширем обиму, а други је недостатак искуства радника у њиховој примјени, а не у свијести о значају и предностима и како би се могле искористити у потпуности.

Трећа одговорност у овој епизоди о загађивању, осим одговорности радника и произвођача боја, јесте на држави, гувернату Дамијете, и њеним организацијама за заштиту животне средине. Њихов задатак је да прате рад у радионицама намјештаја, боје које се у њима користе и, како каже Алараби Ал Вали, локални члан савјета у Дамијети, управљање пословима у вези са очувањем животне средине. Дамијета није ефикасна и не прати се рад у радионицама, рекао је он, додајући да се више пута жалио на управљање животном средином, али да му нико није одговорио на те жалбе.

Ријечи Араб Ал Валија морају да буду провјерене, што ме је навело да прибавим број телефона Одјељења за заштиту животне средине и да прошле суботе, 19. јуна, позовем и пожалим се на повећано прскање, као грађанин. Радник по имену Мухамед, из књиговодства, подигао је слушалицу и рекао: "Данас је празник, обратите нам се сјутра". Одговор запосленог намеће питање улоге коју имају у пословима заштите животне средине, прије свега у праћењу тога које се боје употребљавају у радионицама, нарочито ако су боје штетне за здравље грађана и животну средину. Поставља се и питање зашто није одређен запослени за хитне случајеве, да прима жалбе људи и у вријеме празника. Потребан је јасан одговор Мазхара Ноамана, генералног директора одјељења за заштиту животне средине, који је бранио улогу гуверната у питањима животне средине када је ријеч о континуираном праћењу радионица за израду намјештаја и мјерењу процента загађења које долази из ових радионица. -Администрација доставља противрјечне извјештаје о радионицама које премашују дозвољене границе, јер им пружа прилику да исправе свој статус. Гувернат има велику улогу у томе да људима из Ел Шора помогне да пређу на систем прскања у кабинама, којих је 130 у центру са 40 хиљада радионица -каже он.

Када је Ноаман упитан о последњем мјерењу загађења и процентима у гувернату уопште и нарочито у Ел Шури, његов одговор је открио ново изненађење. Према његовим ријечима, нема мјерења загађености животне средине, укључујући и гувернат и Ел Шору због тога што у Дамијети немају надзор над животном средином како би био измјерен проценат загађења ваздуха генерално, али се загађење мјери у свакој радионици посебно. Генерални директор за питања животне средине завршио је ријечима:

"Гувернорат ће врло брзо да заврши мјерења ".

КОНФЛИКТ ИНТЕРЕСА

Запрепашћујуће је то што др Маи, савјетник за питања животне средине у гувернату каже да се „улога гуверната огледа у активирању инспекцијских кампања поводом радионица за израду намјештаја, као и у коришћењу судске контроле, али је проблем у томе што већина представника судске контроле из Дамијете има и радионицу намјештаја. То ће сигурно утицати на њихову улогу у праћењу рада радионица и на обим њиховог залагања у заштити животне средине".

Да ли овај званичник мисли да би требало обуставити производњу намјештаја да би се сачувала животна средина или да треба производити намјештај без обзира на то што се тиме наставља уништавање животне средине?

Иако није ни најмање лако ријешити ову тешку једначину на једноставан начин, др Нађа ал Тибе тврди "да су развој и животна средина пријатељи" и да бисмо морали да тражимо средства у циљу постизања њихове коегзистенције, без наношења штете било којој од њих. Заправо је једно од ових средстава и то да техничар има улогу у смањењу загађења тако што ће смањити количину боје коју користи, носиће заштитну опрему током свог рада и узимаће у обзир и заштиту животне средине тако што ће изградити више кабина за прскање, попут оних италијанских. Што се тиче компанија, оне би требало да замијене опасне материјале онима који нијесу опасни, уколико то даје исте резултате, или да смање број опасних органских материјала који се користе у компоновању боје, скупа са активирањем питања животне средине, улоге управе у праћењу радионица, и вођењем обуке за њихове власнике. Такође, ово питање захтијева много више напора од стране гуверната како би сачували народ. То значи,

Отровна испарења убијају народ

у складу са оним што је рекао Хаџ Али Ал Саид, један од становника Ел Шора “да гувернорат треба да измјести и пресели радионице за израду намјештаја што даље од стамбеног блока” , што је подржано и од стране др Маи Ел Гамала, уз афирмацију важности успостављања “техничког града”, посвећеног само малим радионицама за израду намјештаја. Мазхер Ноаман потврђује да је ријеч о граду који је већ уписан у стратешке планове и да је потребно још неколико корака прије његове изградње.

Фондација

Душко Јовановић

- ▶ Европска унија добила рат
- ▶ Суботићева француска веза у Загребу
- ▶ Прљави новац на Кипар летио 178 пута
- ▶ Павићева услуга партнеру Суботићу
- ▶ Тадићев коначни обрачун са Суботићем
- ▶ Шарић и његови ортаци

Берислав ЈЕЛИНИЋ
(„Национал”, Хрватска)

Европска унија добила рат

Пише: Берислав Јелинић

» Италијанске власти и даље кривично гоне Мила Ђукановића

Недјељник „Национал“ директно је помогао пуњењу буџета ЕУ за више од 1,6 милијарди долара, колика је сума коју ће свјетски дувански гиганти уплатити за борбу против шверца цигарета и производње и продаје лажираних цигарета у следећих 15-ак година. До тог износа на крају се дошло 14. децембра 2007.

Европска комисија, заједно са 26 чланица ЕУ, потписала је тога дана споразум с дуванским гигантом „Јапан тобако интернешенелом“ како би се заједничким напорима оформио дјелотворни систем борбе против шверца цигарета и против пласирања лажираних цигарета на тржиште ЕУ. „Национал“ је први писао о балканској дуванској мафији. У контексту тог споразума „Јапан Тобако“ сарађиваће с ОЛАФ-ом, тијелом Европске комисије за борбу против превара, као и с правним службама Европске комисије. Споразум подразумијева да ће „Јапан Тобако“ током следећих 15 година у ту сврху платити најмање 400 милиона долара. Та ће сума додатно нарасти уколико се на тржишту у будућности буду пронашле лажиране цигарете „Јапан Тобака“, као и оне оригиналне, које су прокријумчарене. Заузврат су обе стране потписале и међусобни споразум о обустави судских поступака. „Поздрављам завршетак преговора око овог важног споразума, који користи ЕУ и штити њене финансијске интересе“, изјавио је након потписа споразума Жозе Мануел Баросо, предсједник Европске комисије. Потписивање тог споразума епилог је тешке правосудне битке коју су водили адвокатски тимови „Јапан Тобака“ и земаља чланица ЕУ пред судом у Њујорку. Земље чланице ЕУ у том спору заступали су адвокати из америчке адвокатске куће „Крупник, Кемпбел, Малоун, Бустер, Слама, Хенкок, Либерман & Мек Ки, П.А“. Заправо је тај споразум настао као велики компромис, јер су представници „Јапан Тобака“ на њега пристали тек након што су видјели колико су снажни докази адвокатског тима ЕУ који откривају да је „Јапан Тобако“ дубоко умијешан у организовани шверц цигарета, баш као и још неки свјетски дувански гиганти. Адвокатски тим ЕУ још 2004. Успио је да потпише сличан споразум с „Филип Морисом“, још једним дуванским гигантом. „Филип Морис“ се обавезао да плати чак 1,2 милијарде долара кроз неколико година у исту сврху као и „Јапан Тобако“. Правну битку водили су исти адвокати. Представници адвокатског тима ЕУ боравили су прије шест година у недјељнику „Национал“. Привукли су их чланци „Национала“ о балканској дуванској мафији, која је функционисала под политичким покровитељством Мила Ђукановића, тадашњег предсједника Црне Горе. У сарадњи с истражитељским тимом „Национала“, адвокати земаља чланица ЕУ дошли су до драгоцене документације и заштићених свједока који су им дали исказе о шверцу, као и о улози политичког естаблишмента и врхушке дуванских

Баросо

компанија у тим активностима. Аутори текстова о дуванској мафији у „Националу“ дали су исказе и италијанским властима, које кривично гоне Мила Ђукановића и још неке Црногорце, заједно с припадницима италијанске мафије због удруживања ради шверца цигарета. Главе те мафијашке хоботнице или су у бијегу због међународних Интерполових потјерница, или номинално политички развлашћени у Црној Гори, те у сјени почињу преображај у имућне предузетнике, који у реалном животу контролишу све поре црногорског економског живота.

Суботићева француска веза у Загребу

Пише: Берислав Јелинић

» Србијанске власти сумњају да је логистику за недавно ухапшеног шверцера дувана Станка Суботића одрађивао и француски шпијун Арнауд Дањеан, чести посјетилац Загреб и Мирјане Хрге

Арнауда Дањеана, дугогодишњег истакнутог француског шпијуна, који је на подручју Балкана радио за француску инострану обавјештајну службу ДГСЕ (Direction Générale de la Sécurité Extérieure, главна управа за спољњу безбједност), недавно су у Србији почели неформално сумњичити да је био један од главних помагача и логистичара Станка Суботића Цанета, једног од највећих европских шверцера цигарета, у вријеме док се тај самозвани предузетник скривао од Интерполове потјернице коју су за њим биле расписале србијанске власти. Ту је информацију „Национал” сазнао од извора блиских србијанским истражитељима који се баве истрагом Суботићевих кријумчарских активности. Информација о могућем Суботићевом француском помагачу за хрватску јавност интересантна је из неколико разлога. Дањеан је дио свог шпијунског мандата у кључним годинама за формирање хрватске државе одрадио и у Хрватској, у којој је стекао бројне контакте, а започео и нека занимљива пријатељства. Хрватску посјећује неколико пута годишње, а у последње вријеме то чини и због своје блиске везе с Мирјаном Хргом, новинарком и уредницом „Нове ТВ”. Њих двоје упознали су се преко заједничких пријатељица, које су с Дањеаном биле на забавама на којима се он дружио са Станком Суботићем. Једна од тих заједничких пријатељица Дањеана и Мирјане Хрге је Соња Шашић, атрактивна Србијанка која је била удата за србијанског пјевача Жељка Шашића. Дањеана и Мирјану Хргу снимили су у прољеће 2007. новинари магазина „Story”, како напуштају загребачки ресторан „Такеноко”. Снимци су тада подстакли нагађања да се ради о новој љубавној вези у којој се нашла Мирјана Хрга. Она те приче никада није посве демантовала, штавише, пријатељима се знала повјерити да Француз према њој осјећа велику симпатију, већу него што она осјећа према њему. Након тих фотографија објављених у недељнику „Story”, Саша Сушец, познати ХТВ-ов спортски новинар, прекинуо је своју везу с Мирјаном Хргом. Мирјану Хргу и Дањеана знали су спорадично виђати на интимним вечерама у Самобору, а јавно су се заједно појавили и на гала вечери хрватског скијања која се крајем априла 2003. одржала у Националној и свеучилишној библиотеци у Загребу. Према „Националу” доступним информацијама, Дањеан је у Хрватској боравио и прије отприлике два мјесеца. Било је то неколико седмица прије него што је Суботић ухапшен

у Москви. Том приликом такође је неко вријеме провео с Мирјаном Хргом. „Национал“ је из добро упућених србијанских кругова сазнао да је он тих дана Мирјану Хргу посјетио и у њеном стану, те да је телефоном из Хрватске контактирао Суботића. Захваљујући Дањеану, у контакту с одбјеглим србијанским криминалцем била је и Мирјана Хрга. Интервју са Суботићем је покушала да прогура на „Нову ТВ“, али је вођство ТВ куће на крају од њега одустало, сматрајући га сувише компромитујућим за ту телевизију. Дањеан је Хргу тијесно повезао и са својим пријатељима из србијанске политике, понајприје с Чедомиром Јовановићем, блиским сарадником убијеног србијанског премијера Зорана Ђинђића. И Јовановић и Ђинђић били су неформално повезани са Суботићем. Мирјана Хрга је прошле године била једна од гошћи у ресторану „Marcellino“ у Загребу на приватној прослави рођендана Чедомира Јовановића, који је у прољеће 2007. боравио у Загребу на сједници вијећа Европске либерално-демократске и реформске странке. Тај се скуп календарски подударио с његовим рођенданом - Јовановић се родио 13. априла 1971. Србијански истражитељи сумњају да је Дањеан Суботићу давао информације гдје се и како може скривати, те камо може путовати без страха да ће га ухапсити на основу Интерполове потјернице. То није био први пут да су Дањеан и Суботић контактирали у вријеме док је за њим била расписана Интерполова потјерница. Виђени су заједно и у паришком хотелу „Ritz“ 21. фебруара 2008, а с њима у друштву била је и још једна особа. Чини се да га је Суботић својим богатством и политичким везама импресионирао, а вјероватно и задужио. Ако такав опис њиховог односа не одговара истини, онда испада да француска тајна служба из неких њима знаних разлога пружа неформалну подршку међународном кријумчару цигарета. Могуће је да је Суботић на Дањеана најприје оставио утисак кроз приче дијела тадашње србијанске опозиције с којом је био у контакту током друге половине деведесетих, а коју је Суботић већ тада финансирао мањим дијелом своје зараде од шверца цигарета. Његов могући француски заштитник је у то вријеме већ радио као шпијун француске иностране обавјештајне агенције ДГСЕ. Арнауд Дањеан родио се 1971. у француској покрајини Saône-et-Loire. Дјетињство је провео у селу Сорнау, недалеко од Лоуханса, гдје му се отац запослио као службеник локалне банке. Мајка му је радила као зубарски техничар. Када му је отац навршио 32 године, тада 11-годишњи Арнауд Дањеан пронашао га је објешеног у гаражи. Тај трагични догађај скрхао је његову мајку. Упркос проблемима у породици, Дањеан је успјешно завршио средњу школу и уписао студије политичких наука и међународних односа при „Institut d'Etudes Politiques“ у Паризу. Након што је завршио факултет, придружио се војсци. Добро се снашао у француској морнарици, али су му савјетовали да почне градити цивилну каријеру, те се пријавио на јавни конкурс који је расписала француска тајна служба. Тако је завршио у ДГСЕ-у. Након свега шест мјесеци у шпијунској служби, Дањеан је са 24 године постао најмлађи шеф ДГСЕ-а у иностранству. Постао је шеф шпијунске станице у Сарајеву. Од 1994. до 2000. служио је као шпијун ДГСЕ-а на подручју БиХ, Хрватске, Косова и Црне Горе. За своје шпијунске заслуге са свега 29 година добио је француско национално одликовање за заслуге, које је Дањеану уручио тадашњи социјалистички министар вањских послова Alain Richard. Након 2000. Дањеан је постао посебни савјетник за источну и југоисточну Европу француског шпијунског стојера - био је посебно задужен за сарадњу с балканским државама. На тој функцији се задржао до 2002. Потом се придружио француском министарству вањских послова и следеће двије године служио у сталној француској мисији при УН-у у Женеви. Након тога, годину дана проводи на Косову, као старији савјетник Хавијера Солане, бившег челника НАТО-а и високог повјереника ЕУ за спољну политику. Почетком 2005. Дањеан се придружио кабинету француског министра вањских послова

Суботић

Michela Barniera, као његов савјетник за југоисточну Еуропу. Наставио је тај посао и за мандата Барниерова наследника Philippe Douste-Blazyја до прољећа 2007. Иако је поријеклом рурални љевичар, који је с покојним оцем ишао по социјалистичким митинзима, Дањеан се разочарао у француску политичку љевичу и на наговор пријатеља кандидовао се на парламентарним изборима, као кандидат десне центристичке странке УМП Николаса Саркозија, у свом изборном округу Saône-et-Loire. Тек у другом кругу тијесно га је победио социјалистички кандидат. Данас формално предаје балканску историју и спољне послове на „Institut d'Etudes Politiques” у Паризу. Као најистакнутији француски шпијун на подручју бивше Југославије у другој половини 90-их, Дањеан је из прве руке свједочио и стасавању ДОС-а, србијанске опозиције која је у великој коалицији срушила власт Слободана Милошевића 5. октобра 2000. масовним протестима у Београду који су избили због крађе на предсједничким изборима. Нови предсједник крајем 2000. постао је Војислав Коштуница, а када је на ванредним изборима за Скупштину Србије недуго потом ДОС освојио 176 од 250 посланичких мјеста, нови премијер Србије постао је Зоран Ђинђић, а у парламент улази и Чедомир Јовановић, Ђинђићев каснији блиски сарадник. Арнауд Дањеан био је врло близак и с Ђинђићем и с Јовановићем, али и с Владимиром Бебом Поповићем, тадашњим портпаролом владе ДОС-а. Арнауд Дањеан је са своје шпијунске позиције имао изузетно квалитетан увид у формирање, финансирање и снажење тадашње србијанске опозиције. У времену када се Ђинђић успињао на власт у Србији, Станко Суботић је због својих шверцарских активности већ морао напустити Србију, те се зближио с црногорским политичким лидером Милом Ђукановићем. Осигуран црногорским политичким залеђем, Суботић је финансирао тадашњу србијанску опозицију. „Национал” је још 2001. открио да се Суботићеви „пословни канали протезу цијелим Балканом, захваљујући тајној подршци или заштити највиших политичких и полицијских ауторитета у готово свим државама бивше Југославије”. У Србији су то својевремено били Јовица Станишић, шеф српске Службе државне безбједности и Милорад Вучелић, некадашњи потпредсједник СПС-а и некадашњи директор српске државне телевизије. „Национал” је описао и да је Суботић пословни ортак црногорског предсједника Мила

Ђукановића, који учествује у дијелењу шверцерске добити. Уз помоћ црногорске компаније „Миа“, која је фиктивно власништво Ђукановићевих школских колега Душка Бана и Жељка Михајловића, те својих оф шор компанија на Кипру, од којих се једна зове „Dulwich“, Суботић је био један од главних добављача цигарета за југословенско црно тржиште из свих крајева свијета. Мило Ђукановић се бринуо за пропустљивост црногорских граничних прелаза у оба смјера - за илегални увоз робе коју ваља продати у Црној Гори и Србији, али и у неким земљама ЕУ, и за потајни извоз зарађеног новца у кипарске и швајцарске банке. Гомиле девиза транспортовале су се из Југославије приватним авионима, уз ознаку дипломатске пошлице. Према неким процјенама, само у последњих пет година прошлог вијека заједничким ортачким снагама Ђукановић и Суботић зарадили су најмање милијарду долара. Открића „Национала“ о дуванској мафији иницирала су и парламентарну истрагу у Црној Гори. Крајем јуна 2002. парламентарна истражна комисија је објавила опширни извјештај у којем је потврдила 95 одсто навода „Национала“. За осталих пет одсто нијесу имали доказа, али нијесу рекли да нијесу тачни. Суботића је у међувремену Ханс Јирген Колб, њемачки државни адвокат из Аугсбурга, у интервјуу „Националу“ прозвао једним од 20 највећих европских кријумчара цигарета. Суботић је помагао србијанску опозицију и након што је дошла на власт па је тадашњи србијански премијер Зоран Ђинђић летио Суботићевим авионом у неке иностране посјете. Ђинђић и Јовановић били су у Србији политичари далеко испред свог времена. Имали су истакнуте улоге у изручењу Слободана Милошевића Међународном суду у Хагу, због чега је Ђинђић током 2003. и убијен. У Србији су, након његова убиства, реформе посустале и земља се нашла у великим политичким проблемима. Чедомир Јовановић и данас је на гласу као политичар будућности, јер су његова политичка промишљања, иако исправна и реална, за србијанске прилике данас тешко сварљива. О Суботићу се последњих година у Србији није говорило као о криминалцу, већ као о контроверзном пословном човјеку. Суботић у сарадњи с њемачком издавачком кућом „WAZ“, кроз компанију „Футура плус“ контролише дистрибуцију и малопродају цигарета у Србији, власник је компаније „Фамис“ за производњу сухомеснатих производа, а недавно је купио компанију „Дуван“. У Француској је сувласник двије винарије, у Русији и Грчкој има компаније које се баве дистрибуцијом безалкохолних пића. У Данској је регистровао „ЕМИ групу“, а посједује и компаније на Кипру. Највећи је увозник алкохолних пића за Црну Гору, гдје је купио хотел „Адмирал“ и дио острва Свети Никола. Планирао је да његова компанија „Футура Монтенегро“ купи и уједини црногорске дистрибутивне куће. Спонзор је фудбалског клуба „Црвена звезда“, а осим политичарима дао је велик новац и за обнову цркве у свом родном Убу. Његово богатство процјењује се на милијарду еура. Недуго након „Националових“ открића о правој природи Суботићевих послова, у Србији је отворена истрага, која је резултирала тиме да је у љето прошле године србијанска полиција против њега расписала потјерницу. Против Станка Суботића отворена је истрага у Специјалном суду у Београду због шверца и илегалне продаје цигарета од 1995. до 1997. године, чиме је буџет Србије оштећен за 40 милиона еура. Према рјешењу за спровођење истраге, криминална група на чијем је челу био Суботић има 15 чланова, од којих је девет било ухапшено у љето 2007.

Потези очајника

Станко Суботић је ухапшен 29. априла 2008. у Москви, на захтјев србијанских власти, које су за њим, због шверца цигарета, расписале Интерполову потјерницу. Тврди се да се већину времена скривао у Црној Гори, док се неко вријеме кретао и Европом. Прошле седмице је, као крунски доказ да му је поступак намјештен, пласирао у јавност тврдње да је у својој вили у Марбељи снимио како подмићује Душана Михајловића, бившег министра унутрашњих послова Србије у Ђинђићевој влади. Такви потези показују да Суботић тоне све дубље, те да ће тешко избјећи судску казну у Србији.

Инцидент у “Марцелину”

Рођенданска прослава Чедомира Јовановића у Загребу остала је у сјенци свађе Мирјане Хрге и Александра Станковића. Њему је током вечере у ријеч упала Мирјана Хрга. Испровоцирала је Станковића, који је вербално напао, тако да је чак Весна Пусић узела у заштиту. Станковић се том приликом и јавно запитао шта Мирјана Хрга, као новинарка десне политичке оријентације, ради на приватној рођенданској прослави либералног политичара. Вјероватно није знао да је Мирјану Хргу с Јовановићем упознао Арнауд Дањеан.

Прљави новац на Кипар летио 178 пута

Пише: Берислав Јелинић

» На интернет страници америчке невладине организације „Center for Public Integrity”, која промовише истраживачко новинарство, јавности су први пут постали доступни документи о истрази против црногорске и италијанске мафије због шверца цигарета и прања новца

Црногорском премијеру Милу Ћукановићу не може се судити због дипломатског имунитета, али истражитељи знају за његове сусрете с водећим италијанским мафијашима и умијешаност у шверц цигарета и прања новца, који је од 1997. до 2000. пристизао из Швајцарске у Црну Гору, а онда авионом био пребациван на Кипар; Ћукановић је све те наводе демантовао званичним саопштењем.

„Center for Public Integrity”, неваљина америчка организација која промовише истраживачко новинарство, објавила је 1. јуна на својој интернет страници (www.publicintegrity.com) текст под насловом „Црногорска веза”, о поступку који се у Италији већ девет година води против актуелног црногорског премијера Мила Ћукановића. Тај текст се може окарактерисати као досад можда најжешћи удружени америчко-италијански напад на црногорско-српску дуванску мафију, али и на Ћукановића лично. Текст објављен прошле седмице за хрватску јавност је занимљив зато што су уз њега први пут у цјелости објављени комплетни документи италијанског тужилаштва и Антимафијашке дирекције на темељу којих се базирају оптужбе против Ћукановића. Међу особама које се сумњиче за шверц цигарета и прања новца је још неколицина црногорских и србијанских држављана, укључујући и Станка Суботића Цанета, кога су мјеродавне хрватске и србијанске институције на нивоу индиција почеле повезивати с убиством Ива Пуканића. Откривени документи показују да је писање „Национала” увелико помогло разоткривању „једне од највећих европских шверцерских операција последњих година - причу о корупцији, убијеним свједоцима и милијардама долара опраним кроз швајцарске банке”. Ти документи откривају да су недјељник „Национал” и Иво Пуканић у формирању истражног списка италијанских тужилаца имали веома важну, а можда и кључну улогу. У то је увјерен и Лео Систи, искусни награђивани италијански новинар и аутор чланка „Црногорска веза”, који је у чланку констатовао да је Пуканић само последња у низу жртава и други новинар који је животом платио писање о уплетености Мила Ћукановића у шверц цигарета. Систи је у чланку „Црногорска веза” детаљно описао контекст балканске дуванске

Ђукановић

мафије која је у сарадњи с напоританском „Камором“ и напуљском „Сакра Корона Унитом“, двјема италијанским мафијашким организацијама, годинама шверцовала цигарете и наносила голему штету италијанском државном буџету. Текст почиње цитирањем телефонског разговора између Мила Ђукановића и Душанке Пешић Јекнић, тадашње представнице црногорске трговачке мисије у Милану, које су, између осталих, 4. јануара 2001. прислушкивали италијански полицајци. Према садржају тог, али и других разговора које су прислушкивали 20 мјесеци, италијански полицајци закључили су да су њих двоје љубавници, јер су међусобно тепали и причали како једно другом недостају. Приватне наклоности мање су занимале италијанске истражитеље - пажњу им је више привукао онај дио разговора у којем су се обоје почели прибојавати како би ухапшени шефови италијанске мафије могли почети да причају како су заправо представници црногорских власти били у шверцу цигарета. Према италијанској оптужници, од 1994. до 2002. Црна Гора је била рај за шверц цигарета за двије италијанске мафијашке организације које су тамо имале своје радне јединице. Готово сваке вечери десетине кормилара управљали су великом флотом глисера накрцаних цигаретама преко Јадранског мора, од луке Бар до италијанског града Барија и околине. Према судским списима, током тих осам година из Црне Горе се мјесечно шверцовала милијарда цигарета, понајвише марки „марлборо“ и „марлборо лајтс“. Тамо их је мафија продавала на црном тржишту. Италијански истражитељи почели су пратити и траг новца који је зарађен шверцом цигарета. Утврдили су да га је било довољно за шверцере, организовани криминал, али и за високо позициониране Црногорце. Према списима Антимафијашке дирекције, Мило Ђукановић је енормно профитирао од шверца, а тај новац се налазио у банкама у Швајцарској, Монте Карлу и на Кипру. Италијански тужилац Ђузепе Шелзи изјавио је за „Center for Public Integrity“ да је Ђукановић организовао, промовисао и водио „мафија-тупе“ организацију. У тексту се наводи да су Шелзијеви истражитељи написали следеће: „Мило Ђукановић је био потпуно свјестан свега што се догађало у Црној Гори, као и последица за Италију и друге чланице ЕУ. Био је тога свјестан, јер је у то био умијешан и у томе имао директни интерес. Лично је био свјестан великих износа новца који су се извличили од шверца цигарета кроз италијанску мафију. Његова похлепа за богатством направила га је толико непринципијелним да се хармонизовао с италијанском мафијом. Отишао је толико далеко и осигурао заштиту бјегунаца који су били тражени у Италији, занемарујући правне норме. То је радио кроз апарат државне

безбједности." Новац се прао путем швајцарских брокера базираних у Лугану, граду швајцарског кантона Тицино. Италијански истражитељи реконструисали су и да се новац између 1997. и 2000. прао уз помоћ три авиона. Тако је опрано 1,2 милијарде њемачких марака, 726.000 долара, 136.000 швајцарских франака и 65.000 аустријских шилинга. Особа која је, према наводима италијанских истражитеља све то организовала зове се Станко Суботић Цане кроз своју компанију „Dulwich”.

Истражитељи су написали: „Суботић је осигурао доступност авиона за трансфер новца из Црне Горе, гдје је новац стизао из Швајцарске, према коначном одредишту на Кипру. Користио је три авиона, један од њих купљен је профитом од црногорске таксе на транзит цигарета и Суботићевим приватним новцем.” Истражитељи су установили да је 15 курира 178 пута летјело из Црне Горе на Кипар. Дио новца с Кипра коришћен је како би се плаћали произвођачи цигарета, али је дио наводно нестао у најмање двијема опскурним компанијама с рачунима у банкама у Лихтенштајну. У реконструкцији те мафијашке шеме значајну је улогу одиграо „Национал”, који је у мају 2001. објавио серију текстова о балканској дуванској мафији у којима су детаљно описани сви детаљи шверца цигарета. Посебно је истражитељима био значајан интервју са Срећком Кестнером, бившим Суботићевим партнером, који је прво јавно у „Националу” изјавио да су Ђукановић и Суботић партнери у том шверцу. Убрзо након тога, с Пуканићем су контактирали италијански истражитељи које је он повезао са Срећком Кестнером, али и Гораном Стањевићем, Црногорцем настањеним у швајцарској покрајини Тицино, који је тамо радио као спољни сарадник црногорске Агенције за страна улагања. У интервјуу за „Национал”, који је објављен 4. октобра 2001, Стањевић је детаљно описао како је и зашто организовао сусрете Ђукановића с водећим италијанским мафијашима. То је, понајприје захваљујући Пуканићу, послје испричао и италијанским истражитељима. Све је то помогло италијанским истражитељима, који су већ 2003. затражили хапшење Мила Ђукановића, које је италијански суд тада, такође, одбио због имунитета који је уживао. Истовремено је из Италије напрасно побјегла и Душанка Пешић Јекнић, а истражитељи су јој претражили стан и пронашли златни рудник - личне подсјетнике, биљешке и планере с телефонским бројевима Мила Ђукановића, његовог брата Аца, Станка Суботића, курира који су возили авионе на Кипар... У тексту који је објавио „Center for Public Integrity” наводи се да италијански тужиоци свједочење Ива Пуканића сматрају изузетно важним за реконструкцију извлачења новца из Црне Горе према Кипру. Све наведено, уз опсежну документацију италијанских истражитеља, објављено је неколико дана уочи почетка суђења које је поводом тог случаја требало да почне у Италији. Суђење је прошле седмице одгођено за новембар, јер су се оптужени пожалили да не разумију оптужбе, будући да им спис није достављен на црногорском и српском језику. Истог дана када је објављен и опсежни чланак Леа Систија о шверцу цигарета, „Center for Public Integrity” објавио је још један озбиљан истраживачки чланак који Црну Гору описује као полигон за приватни посао породице Мила Ђукановића. Аутори текста дошли су до информација по којима се богатство Мила Ђукановића процјењује на 14,7 милиона долара, његовог брата Аца на 167 милиона долара и његове сестре Ане на 3,5 милиона долара. Објављени текстови изазвали су велико интересовање у Црној Гори и Србији, али и у иностранству. Текст Леа Систија одмах је објављен и у италијанском недјељнику „L'Espresso”, а „Center for Public Integrity” објавио је и посебан интервју с Леом Систијем. Прилог о тим открићима објавила је и највећа америчка телевизијска кућа Еј-Би-Си, а у том прилогу бивши сарадник и блиски пријатељ Мила Ђукановића, Ратко Кнежевић, назвао је Ђукановића криминалцем. Кнежевића је у писању свог текста цитирао и Лео Систи, а документа које је

Систи објавио показују да је Кнежевић, такође, свједочио о шверцу цигарета у Италији. Мило Ђукановић је 5. јуна реаговао нервозним саопштењем демантујући све наведено. Његова перцепција се увелико разликује од перцепције италијанских тужилаца - оно што су за италијанске тужиоце првостепен докази о његовим везама с организованим криминалом, за Мила Ђукановића су обичне глупости. Чини се да таквој његовој перцепцији мало ко данас вјерује, па се у прошлонедјељним текстовима на ту тему све чешће почело спомињати да изјашњавање о томе треба пустити суду. Зато исказ Ива Пуканића из данашње перспективе није само драгоцен доказ који ће се користити у италијанском суду. Истражитељи Пуканићева убиства већ су тај исказ почели користити као могући путоказ према могућим наручиоцима његовог убиства. Пуканићево свједочење, али и текстови објављени прошле седмице о тој теми могу се користити и за правилну друштвену контекстуализацију „Национала“ као недјељника који је у протеклом вијеку дао увјерљиво највећи медијски допринос борби против корупције и организованог криминала у региону. У том контексту све је извјесније да је такав друштвени ангажман Пуканића, као главног покретача „Национала“, на крају коштао живота.

Организација посвећена истраживачком новинарству

■ „Center for Public Integrity“ непрофитна је организација која постоји већ двадесет година. Објавила је више од 350 опсежних истраживачких текстова који су открили корупцијске афере у врху власти у САД и другим земљама, а њихове чланке цитирају најугледнији свјетски медији.

■ Након неких њихових открића, институције америчке власти од Центра су тражиле помоћ да би попуниле рупе у закону и побољшале своју транспарентност и одговорност према грађанима.

■ „Center for Public Integrity“ постао је свјетски познат када је 1996. открио да је администрација америчког председника Била Клинтона допуштала богаташима да преспавају у спаваћој соби бившег председника Линколна у Бијелој кући у замјену за новчане прилоге за изборну кампању.

■ Центар је први објавио тајни нацрт Патриотског закона којим су ограничена грађанска права Американаца након терористичког напада Ал Каиде 2001. Објавили су и да је „Халибуртон“, компанија блиска тадашњем америчком председнику Џорџу В. Бушу, добила највише послова и новца од свих приватних компанија ангажованих у ратовима у Ираку и Авганистану.

■ ЦПИ је 2008. утврдио да је осам највиших америчких званичника, укључујући председника Буша, дало 935 лажних изјава о постојању ирачког оружја за масовно уништење и везама са Ал Каидом, чиме су, манипулишући јавношћу, правдали припрему и напад на Ирак. Међу најновијим истраживањима је и прича о 25 највећих америчких и међународних компанија које су изазвале свјетску економску кризу.

Павићева услуга партнеру Суботићу

Пише: Берислав Јелинић

» Станка Суботића све више повезују с убиством Иве Пуканића, па је у паници тражио од шефа ЕПХ да му се пружи простор у издању-ма куће, чије производе његова компанија „Футура Плус“ дистрибуира у Србији

Од прошле недјеље институције које истражују убиство Ива Пуканића располажу новим индицијама на темељу којих се све озбиљније сумња да би један од наручилаца атентата могао бити Станко Суботић Цане. Суботић је средином прошле седмице примио у пријатељску посјету Игора Алборгетија, бившег главног уредника недјељника „Глобус“, данас новинара у „Јутарњем листу“, који је с њим направио опширан, али понајприје срамотан интервју за те дневне новине.

Суботић је у том интервјуу изнио низ лажи и глупости, укључујући и тврдње да је Пуканић преко „Национала“ за неке особе обављао прљаве послове, па су ваљда те особе и наручиле његову ликвидацију. Ту Суботићеву неукусну тврдњу „Јутарњи лист“ објавио је као главни апел на насловници свог недјељног броја. Суботић је у том интервјуу испричао да је серију текстова „Национала“ о балканској дуванској мафији осмислио тим људи у Београду који је близак с бившим србијанским политичким лидером Војиславом Коштуницом, сугеришући да је Пуканић умало био њихов потрчко. Пуканић те особе није познавао, а текстови о балканској дуванској мафији настали су као плод вишемјесечног истраживања „Национала“ и били су поткријељени бројним документима и изјавама припадника тог миљеа, који су као протагонисте балканске дуванске мафије означили управо Суботића и црногорског премијера Мила Ђукановића. Суботић је у истом интервјуу опет изнио и ноторну лаж да је добио 80 судских спорова против „Национала“. Чак се дрзнуо да изјави да је с Пуканићем једном приликом требало да се суочи на суду, а да се Пуканић том приликом није појавио. Суботић се на суду у Загребу појавио у октобру 2005, и то на три судска рочишта у једном дану у три одвојена поступка. Дотад није долазио, јер се бојао суочавања с Пуканићем. Међутим, у октобру 2005. његов поносни адвокат Слободан Будак вјероватно му је рекао да су новинари и уредници „Национала“ већ рекли што је требало рећи у тим поступцима, па су заједнички процијенили да се том приликом на суду ни Пуканић, ни остали тужени неће појавити. Истога дана недјељник „Глобус“ направио је сличан интервју са Суботићем и тај Суботићев долазак у Загреб за неколико дана представио као „загребачки тријумф српског тајкуна“. Била

**Мјесто
убиства Ива
Пуканића**

је то очито добро испланирана операција с циљем да се покуша немогуће - поправити слика о Суботићу у Хрватској. У сличној улози су се издања „Еуропаресс Холдингa“ појавила и четири године касније, али су се отад до данас околности за Суботића знатно промијениле. Тада је имао пуно мање проблема. Србија је за Суботићем прије неколико година расписала потјерницу због сумње у шверц цигарета. Због те потјернице био је прошле године два мјесеца у екстрадиционом притвору у Москви, а пуштен је под загонетним околностима, што показује да Русија нема пуно везе с правном државом, као и да је Суботић због свог огромног богатства заиста врло моћна особа. Од 2005. за Суботића се промијенило и то што је његово име на 6. мјесту списка осумњичених за мафијашко удруживање ради прања новца који је саставила Дирекција за антимафијашку борбу у Барију у Италији. Однедавно су га надлежне институције почеле повезивати и с убиством Ива Пуканића. Суботић је увјерен да ту кампању против њега воде новинари. Међутим, то није тачно. С атентатом на Пуканића почели су га повезивати учесници у том атентату. Суботића је с атентатом на Ива Пуканића први повезао Роберт Матанић. Матанић је у исказу који је дао истражном судији 22. децембра 2008. испричао да је Слободан Ђуровић био главни координатор дјеловања криминалне групе која је планирала Пуканићево убиство. Истом приликом Матанић је у том контексту споменуо и Станка Суботића. Матанић је у исказу судији Ерни Дражанчић испричао да се још у мају 2008. на бензинској станици у Спачви састао са Слободаном Ђуровићем. Матанић је у свом исказу испричао да му је Ђуровић тада рекао да би се Станко Суботић желио наћи с Матанићем ради једног посла. Потом је Матанић изјавио да је Ђуровићу, на другом састанку, почетком јуна, рекао да не жели да се нађе са Суботићем, јер му је речено да би циљ требало да буде ликвидација Ива Пуканића. Матанић је на суду изјавио да је питао Ђуровића зашто би неко хтио да ликвидира Пуканића, те да му је Ђуровић казао да се Пуканић замјерио многим, а поготово Станку Суботићу који већ неколико година жели да му се освети и који је казао да ће то учинити кад-тад. Суботића је с атентатом на Ива Пуканића повезао и свједок покајник, на темељу чијег исказа је у Београду

недавно ухапшен Сретен Јоцић, звани Јоца Амстердам, и то под сумњом да је главни организатор атентата. Свједок покајник испричао је на суду како је дознао да је Јоцић организовао атентат на Пуканића понајвише, јер се Пуканић замјерио црногорској дуванској мафији, те да је убиство преко Јоцића заправо наручио Станко Суботић Цане. Изјаву да је Пуканићево убиство преко Јоцића наручио управо Суботић први је крајем априла објавио „Јутарњи лист“, а послје су ту вијест пренијели готово сви важнији медији у Хрватској и региону. Након Јоцићевог хапшења у Београду о томе је извјештавала и Хрватска телевизија, која је 28. априла у опширном прилогу у централном дневнику Суботића назвала балканским краљем шверца цигарета. Вјероватно у паници због таквог развоја догађаја, Суботић је по сваку цијену хтио да предуприједи штету. Извори блиски „Еuroapress Holdingu“ за „Национал“ су потврдили да је Суботић још почетком прошле седмице директно разговарао са сувласником „ЕПХ“, Нинославом Павићем, затражио од њега да му се да простор у издањима „ЕПХ“, и најавио да би могла доћи у питање њихова сарадња у Србији ако о њему настави да се пише у негативном контексту. Суботић је у Србији власник дистрибуцијске компаније „Футура плус“ која у власништву има више од хиљаду киоска. Његова компанија у Србији дистрибуира нека издања у сувласништву „WAZ“-а и Павића - недељник „Глорију“ за српско тржиште и магазин за младе „ОК“. Исти извори тврде да је Павић потом разговарао с неким новинарима који су у издањима „ЕПХ“ пратили истрагу о убиству Пуканића и сугерисао им да мало „попусте гас“ кад је Суботић у питању. Нинослав Павић, а вјероватно и представници WAZ-а, његових сувласника унутар „ЕПХ“, одлучили су да не би требало доводити у питање сарадњу са Суботићем у Србији, без обзира на то што се ради о особи с потјернице, коју Србија и Италија повезују с мафијашким удруживањем ради шверца цигарета и прања новца. Убрзо потом Алборгети је посетио Суботића и интервјуисао га, а главни уредник „Јутарњег листа“, Младен Плеше, максимално се држао договора Павића и Суботића. Занимљиво је да је Плеше био помоћник главног уредника „Национала“ у вријеме кад је „Национал“ објавио највећи дио својих текстова о Суботићу и врло добро зна на којим је доказима „Национал“ тада базирао своје тврдње да је Суботић главни мафијашки бос Балкана. Плеше тада није имао никаквих професионалних приговора за објављивање текстова о Суботићу. Да има имало професионалне савјести, могао је барем квалитетније упутити Игор Алборгетија у то како с мало више професионалног дигнитета водити интервју са Суботићем. Први текст о Суботићу „Национал“ је објавио 17. маја 2001, када је тадашњи министар унутрашњих послова Шиме Лучин јавно потврдио да је он крајем 90-их добио хрватски пасош. Афера о дуванској мафији и Суботићу као њеном протагонисти имала је снажан одјек у региону. Према Лучиновој тврдњи, у интервјуу недељнику „Ферал Трибјун“, Суботић је добио хрватски пасош на препоруку генерала Љубе Ћесића Ројса, али је послје утврђено да му је документа средно некадашњи државни секретар МУП-а Вјекко Брајовић, који је за њега у октобру 2005. провјерио и је ли сигурно да се тада на један дан појави у Хрватској. Документа је добио према члану закона који говори о странцима нарочито заслужним за хрватске националне интересе. „Национал“ је у мају 2001. написао да се Суботићеви „пословни канали протежу по цијелом Балкану захваљујући тајној подршци или заштити највиших политичких и полицијских ауторитета у готово свим државама бивше Југославије“. У вријеме кад је „Национал“ писао о Суботићу његов главни политички покровитељ био је српски премијер Зоран Ђинђић. Суботић је у интервјуу „Јутарњем листу“ изјавио да је од 1995. помогао Ђинђићевој странци с десет милиона еура. Финансирањем тадашње опозиције Милошевићу новцем сумњивог поријекла Суботић је улагао у мирну будућност, али се преварио. У интервјуу

„Јутарњем листу“ жалио се како сада има проблема с истом том Ћинђићевом странком коју је тако издашно финансирао - не штите га од кривичног прогона, иако је то ваљда сматрао очекиваном противуслугом за новац који им је давао. „Национал“ је описао и да је Суботић пословни ортак црногорског председника Мила Ћукановића, који учествује у дијелењу шверцерске добити. Мило Ћукановић се бринуо за пропусљивост црногорских граничних прелаза у оба смјера - за илегални увоз робе коју ваља продати у Црној Гори и Србији, али и у неким земљама ЕУ, и за потајни извоз зарађеног новца у кипарске и швајцарске банке. Гомиле девиза транспортоване су из Југославије приватним авионима, уз ознаку дипломатске поштице. Ћукановић је недавно у интервјуу „Вечерњем листу“ изјавио да му је Суботић лични пријатељ, а исто је изјавио и Суботић у интервјуу „Јутарњем листу“. Суботић је, у интервјуу „Јутарњем листу“, открио да су, највјероватније захваљујући открићима „Национала“, србијанске власти путем међународне правне помоћи затражиле документа о пословању његових компанија на Кипру. Накнадно су ту документацију србијанске власти доставиле италијанским истражитељима. Према „Националу“ доступним информацијама, само 1999. преко једне од својих компанија на Кипру, како тврде италијански истражитељи, Суботић је опрао 2,35 милијарди њемачких марака. Оно што Суботић у интервјуу „Јутарњем листу“ назива легалним пословањем, италијански истражитељи назвали су мафијашким удруживањем. Суботић је у истом интервјуу изјавио да су његови адвокати од италијанских истражитеља добили увид у спис и дознали да су у спису и текстови „Национала“ о његовим активностима. Све то показује да је имао разлога да буде нарочито љут на Пуканића. Ако се занемаре пријетње и покушаји подмићивања, Суботићев одговор на писање „Национала“ био је засипање судским тужбама, најчешће због необјављивања демантија. Дирљиво га је пред судом заступао адвокат Слободан Будак, који је зајапурено и помпезно говорио како му је част да у Суботићево име износи његове тужбе против „Национала“. Против „Национала“ је подигао 12 тужби и све их изгубио на суду, било правоснажно, било неправоснажно. Упркос тим чињеницама, Суботић је и прошле седмице наставио да лаже да је добио све спорове против „Национала“. Тешко да ће Суботић икад правоснажно добити било који поступак који против „Национала“ и његових новинара и уредника води ради клевете и одштете. Том закључку иду у прилог и бројни документи у посједу „Национала“. Међу осталим документима који потврђују сва „Националова“ открића о „предузетништву“ Станка Суботића налази се и документ ПОА-е од 24. априла 2003. Ријеч је о информацији о спрези криминалних група из СиЦГ и РХ, која је настала недуго након што је у Београду ликвидан Зоран Ћинђић. У њему ПОА тврди и следеће: „У СРЈ су значајну улогу имали и криминалци попут Станка Суботића званог Цане. Суботић је, средином 90-их уз помоћ утицајних особа из југославенског политичког живота и безбједносних структура, инсталирао већину својих незаконитих активности у Црној Гори гдје је остварио интересну сарадњу с црногорским председником Милом Ћукановићем. Захваљујући томе, Црна Гора је годинама осигуравала и финансирала своју неформалну државну и политичку одвојеност од остатка СРЈ, а у таквим околностима Суботић, Ћукановић и особе из њиховог круга прибавиле су незаконитим путем велико материјално богатство. Суботић је био један од главних организатора послова нелегалне дистрибуције одређених високопрофитних производа, попут нафте и цигарета, те кријумчарења наркотика и оружја, али и организованих убиства конкурената.“ Пуканић Суботићу ни по чему није био конкурент, нити су имали било шта заједничко. Суботић је за Пуканића и „Национал“ напосто био изванредна и легитимна новинарска тема. Зато се ни на прошлогодишње инсистирање Жељка Митровића, србијанског медијског тајкуна и хохштаплера, Пуканић није хтио

упутити на Митровићеву јахту како би се покушао помирити са Суботићем. Састанак је тражио Суботић. Особе надлежне за истрагу о Пуканићевом убиству ту информацију доживљавају као индикацију да је Суботић тим састанком хтио да себи унапријед створи својеврстан алиби у случају да га почну повезивати с Пуканићевим убиством - и да би послије могао говорити да се он с Пуканићем ионако помирио пред свједоцима. Чињеница да хрватска безбједносна служба Суботића отворено назива криминалцем и убицом нипошто не значи да је Суботић заиста наручио Пуканићево убиство. То ће се евентуално тек доказати и, док се то не догоди, такве закључке не треба унапријед изводити. То досад нико није ни чинио, него су медији само преносили оно што су о Суботићевим везама с убиством Ива Пуканића говорили учесници у том злочину. Зато се Суботић и озбиљно забринуо, те затражио помоћ од свог пословног партнера Нинослава Павића. Интервју који му је Павићев „Јутарњи лист“ омогућио у маркетиншком речнику се назива „product placement“, а Суботић је у том смислу добио врхунски третман - некритички приступ новинара који га је интервјуисао и професионално тешко одбрањив пласман на насловницу „Јутарњег листа“, који претендује да буде најутицајнија хрватска дневна новина. Докаже ли се да је Суботић заиста имао везе с убиством Пуканића, могло би се почети анализирати и је ли „Јутарњи лист“ таквим третманом Суботића заправо починио кривично дјело спречавања доказивања.

Тадићев коначни обрачун са Суботићем

Пишу: Берислав Јелинић и Давор Пашалић

» Србијанска компанија „Футура плус“, власница најатрактивнијих киоска у Београду, експресно је отјерана у стечај, иако је планирао да је купи руски тајкун Олег Дерипаска: у позадини је обрачун Демократске странке са Станком Суботићем

Највећи дистрибутер штампе у Србији, компанија „Футура плус“, чији је власник Станко Суботић Цане, за којим су српске власти прије двије године расписале потјерницу због оптужнице да је учествовао у шверцу цигарета, суочен је са стечајем, због дуга већег од девет милиона еура. Асоцијација медија, која обухвата највеће новинске куће у Србији, прије више од мјесец дана је на киосцима „Футуре плус“ престала да продаје своја издања – „Политику“, „Блиц“, „Вечерње новости“, „Пресс“, „Време“, „НИН“, „Економист“, „Дневник“, „Спорт“, „Спортски журнал“, „Ало“, „Привредни преглед“... Разлог је дуг „Футуре плус“ издавачима већи од три милиона еура. Мали издавачи на наплату дуга чекају и дуже од годину дана. Радници „Футуре плус“ тврде да им плате касне четири мјесеца и да им компанија дугује више од пет милиона еура. „Футура плус“ располаже с око 1.200 продајних мјеста и званично контролише 22 одсто тржишта у Србији, али се процјењује да се у Београду ради о 80 одсто, јер се киосци налазе на најатрактивнијим локацијама. Компанија има 3.500 запослених, 200 транспортних возила, 7.500 квадратних метара продајног простора. „Футура плус“ је настала спајањем више дистрибутерских мрежа – „Дувана“, „Борбе“ и „Политике“. Суботић је комплетни власник „Футуре плус“ постао прошле године. Тада је њемачки медијски див „WAZ“ своју половину „Футуре плус“ продао данској компанији „ЕМИ“, чији је власник Суботић. „ЕМИ“ је до тада контролисала преосталих 50 одсто „Футуре плус“. „WAZ“ је у „Футуру плус“ ушао захваљујући томе што је од 2002. године власник 50 одсто београдске „Политике“. Продајну мрежу „Политике“ је 2005. године „WAZ“ унио као оснивачки улог у новоформирано предузеће „Футура плус“. Суботић је са своје стране унио дистрибутерске мреже „Дувана“ и „Борбе“. У „Футури плус“ тврде да су у компанију уложили више од 50 милиона еура, од тога 15 милиона еура у замјену киоска, возни парк и другу опрему, а да су за протекле три године платили порез већи од 80 милиона еура. Донедавно је „Футура плус“ сваког дана пласирала готово 900.000 примјерака штампе, али новине чине само 25 одсто промета компаније. Већи дио се односи на продају цигарета, лутрије, допуна кредита за мобилну телефонију... На продајним мјестима „Футуре плус“ је, прије

актуелне кризе у пословању, дневно куповало око 300.000 људи, а десет пута више је пролазило крај 6.500 рекламних површина на киосцима. Укупан промет „Футуре плус“ је, тврде у компанији, с око 90 милиона еура из 2006. двије године касније повећан на 140 милиона еура. Такве податке неизбјежно прате питања: Како је могуће да је компанија која свакодневно ради с огромном количином готовог новца пред стечајем? Гдје је толики новац нестао? Је ли га Суботић пребацио на рачуне неких оф шор компанија? Из „Футуре плус“ одговарају да се ради о резултату вишемјесечног систематског уништавања те компаније која је жртва „оркестриране кампање“ против њеног власника Суботића. Тврди се да власт годинама покушава да уништи Суботића и да је то био циљ и шефа државе и лидера Демократске странке Бориса Тадића и бившег премијера Војислава Коштунице. Разлог је, наводно, Суботићево пријатељство с предсједником црногорске владе Милом Ђукановићем и убијеним српским премијером Зораном Ђинђићем, чије је мјесто првог човјека Демократске странке заузео Тадић. Од свих блиских Ђинђићевих сарадника, у актуелној влади Србије је само министар наука Божидар Ђелић. „Футура плус“ је саопштила да њене обавезе износе око 20 милиона еура, али да су покривене кредитима и банкарским гаранцијама, за које је заложена имовина компаније, као и земљиште вриједно више од 170 милиона еура. Упркос томе, држава је одлучила да покрене стечајни поступак. Претходно су банке, у координираној акцији с државом, превремено прогласиле кредите доспјелим. У све су укључене државне компаније и издавачи, укључујући и оне у којима је држава противуставно власник, тврде у „Футури плус“. „То није учињено због дугова „Футуре“, ни због бриге државе за пословање предузећа, ни због радника, ни због повјереника, ни због издавача. У „Футури плус“ стечај се уводи због обрачуна са Суботићем“, саопштила је компанија.

„Кампању је наручила држава, која је користи да би уништила све што има везе са Суботићем. Шверц цигарета у Србији је током деведесетих година организовала држава. Важније је да је држава читав свој механизам против Суботића покренула не због посла, него због његових политичких веза. Притом се Суботић политиком никада није бавио. Бавили су се његови пријатељи. Ђинђић док није убијен и Ђукановић, који је премијер Црне Горе“, саопштила је „Футура плус“. Оцјењује се да је процес против Суботића покренут баш зато што је био близак с Ђукановићем и Ђинђићем и наглашава да нико није демантовао да је Демократској странци поклатио десет милиона еура. Тврди се да је притисак на Суботића удесетеростручен од када је, прије неколико мјесеци, најавио да ће саопштити како је и с ким у последњој деценији прошлог вијека пословао у Србији и колико је новца и коме дао, као помоћ, у Демократској странци. Наводи се да су листови блиски Демократској странци почели кампању против Суботића, а да је држава Србија истовремено кренула у напад на „Футуру плус“. Суботићева имовина је блокирана и најављена је заплена имовине у центру Београда - стана површине 170 квадратних метара у пјешачкој Кнез Михаиловој улици, чија се вриједност процјењује на више од 500.000 еура, и стана у Улици Кнеза Милоша, гдје се налазе амбасаде Хрватске, САД, Њемачке... Специјално тужилаштво за борбу против организованог криминала предложило је да се затражи блокада Суботићеве имовине у Црној Гори, гдје је на Светом Стефану власник више вила, вриједних неколико милиона еура. У „Футури плус“ тврде да потражују исто онолико новца колико компанија дугује повјереницима и да су, „у тренутку када у Србији свако свакоме дугује“, издавачи заједничким наступом упропастили могућност продаје компаније страном купцу. „Футура плус“ није саопштила назив потенцијалног купца, али су се у медијима појавиле тврдње да се ради о руском милијардеру Олегу Дерипаски. То би била прва српска инвестиција Дерипаске, који је био сврстан

Тадић

међу десет најбогатијих људи на свијету, али му је, због глобалне економске кризе, вриједност имовине с прошлогодишњих 28 милијарди долара пала на 3,5 милијарди. Министар трговине Слободан Милосављевић је „Футуру плус“ окарактерисао као највећи проблем и најнеликвидније трговачко предузеће у Србији. Због тога је укупна слика пословања медија негативнија него што би објективно могла бити, оцијенио је Милосављевић. Услиједила је одлука Трговачког суда да покрене предстечајни поступак и именује привременог стечајног управника. Понуда штампе на киосцима „Футуре плус“ је крајње сужена. Осим листа „Данас“, могу се купити „Курир“ и „Глас јавности“ - издања Радисава Родића, с којим је у вишегодишњем отвореном сукобу потпредсједник Владе Млађан Динкић. Продаје се и дневни лист „Борба“, који је познати новинар Иван Радовановић прошле године купио од „Футуре плус“. Динкић тврди, међутим, да је Суботић и даље власник тог листа, што је Радовановић демантовао ријечима: „Не видим зашто би бивши власник мени нешто продао да би постао прави власник.“ Из „Футуре плус“ су поручили да организатори „маркетиншке ликвидације“ неће моћи сакрити двије чињенице: „Прво – да су они који данас владају Србијом и прогањају Суботића не тако давно узимали од њега новац. Друго – да све што раде, раде да задовоље интересе оних од којих данас узимају новац.“ Србијанске власти појачавају притисак мјеродавних државних институција на Станка Суботића, дозволио је „Национал“ из упућених србијанских извора. Прије неколико дана почели су завршни преговори о разговорима с два свједока који имају конкретна сазнања о незаконитостима у које је Суботић био уплетен претходних година. Први свједок темељно је упућен у све тајне шверца цигарета, а србијанске власти потврдиле су да су у контакт с том особом дошле захваљујући једној од земаља у региону. Наводно је тај свједок у понедјељак дао исказ србијанским тужиоцима. Према писању београдског „Блица“, други свједок који се у том контексту спомиње особа је која има конкретна сазнања о наручиоцима и извршиоцима атентата на бившег министра одбране Југославије Павла Булатовића и генерала Радована Стојичића Бацу. Те убице описане су као плаћене убице црногорске мафије. За једним од њих србијан-

ско правосуђе је прије пет година расписало међународну потјерницу, али се он без тешкоћа крије у Црној Гори. Други плаћени убица повезивао се с неколико злочина у Србији, али против њега никада није било прикупљено довољно доказа. И с тим убиствима је раније већ повезиван Суботић. Први је то посредно учинио некадашњи начелник СУП-а Београд Бранко Ђурић Буца, који је после је оптужен за учешће у убиству четворице чланова СПО-а и покушају убиства Вука Драшковића на Ибарској магистралаи 3. октобра 1999. Ђурић је на питање ко је убио Стојичића рекао: „Ево, убиле су га цигарете.“ Миодраг Завишић, некадашњи начелник новосадске полиције, био је још конкретнији. Он је, као члан групе Станка Суботића оптужен за шверц цигарета, изјавио на суђењу у Специјалном суду у мају 2008. да је могуће да Суботић стоји иза Стојичићевог убиства: „Стојичићева супруга рекла ми је да сумња да је Суботић учествовао у његовом убиству.“ Суботићевој репутацији додатно шкоди и то што су га србијански и црногорски медији почели повезивати и с браћом Дарком и Душком Шарићем. Њих су, пак, србијански медији почели спомињати као особе које се доводе у везу с организацијом кријумчарења више од двије тоне кокаина које су у заједничкој акцији прошле седмице заплијенили америчка ДЕА и србијанска БИА. Извори блиски србијанском криминалном миљеу чак тврде да је Суботић вјероватно финансирао дио те пошиљке како би се извукао из дугова у које је упao. Дјелимично је у пословне проблеме и дугове упao због рецесије, а дјелимично због међународне потјернице србијанских власти због поступка у којем му се суди за учешће у шверцу цигарета. Суботић се недавно жалио да србијанске власти немају разумијевања за његове пословне контакте с руским тајкуном Олегом Дерипаском. Ратко Кнежевић, црногорски бизнисмен и свједок у истрази о атентату на Иву Пуканића, изјавио је недавно да је Суботића из руског притвора, гдје је био на основу потјернице србијанских власти, захваљујући својим везама у Русији ослободио управо Дерипаска. Дерипаски је недавно ускраћена америчка виза, а шпанске власти терете га однедавно за прање новца. У децембру ће у Москву доћи шпански истражни судија Baltasar Garzón, како би га саслушао на ту тему. Дерипаску су раније, у другим случајевима, за прање новца сумњичиле америчке и британске власти. Он те оптужбе никада није коментаришао, као ни пословне везе са Суботићем. Ратко Кнежевић је изјавио и да су се Суботић и црногорски премијер Мило Ђукановић у Француској у париском хотелу „Ritz“ састајали с опозиционим србијанским политичарима Александром Вучићем и Томиславом Николићем. Кнежевић је увјерен да се на том састанку договарало како ће Суботић финансијски помагати србијанској опозицији ради рушења политичке моћи србијанског предсједника Бориса Тадића. Ако су ти закључци тачни, Суботић вјероватно рачуна да би финансијским помагањем опозицији купио себи политичку заштиту од кривичног процесуирања ако опозиција успије да преузме власт у Србији. Суботић је прије неколико мјесеци у интервјуу за хрватске новине признао да је раније с десет милиона еура финансирао Тадићеву странку у вријеме док јој је на челу био Зоран Ђинђић. Тада је рекао да се разочарао у ту странку, а осим срамотних лажи које је тада изговорио о Иви Пуканићу дао је том приликом и неке друге непромишљене изјаве које су у србијанским политичким круговима схваћене као пријетње. Отприлике у исто то вријеме мјеродавне хрватске институције послале су србијанским колегама поуздане информације да је Тадићева безбједност угрожена. Суботићево име почело се од прољећа ове године све чешће спомињати и у контексту могућих наручилаца убиства Ива Пуканића. Кад је у прољеће у Београду, под сумњом да је организовао убиство Пуканића, ухапшен Сретен Јоцић, србијанском предсједнику Тадићу појачано је обезбјеђење. Истовремено су србијански истражитељи почели појачавати и рад на већ отвореним предметима у којима се Суботић терети за незакони-

тости. Све то довело је до тога да су се појавили нови свјedoци који имају конкретна сазнања о убиствима с којима се Суботић већ раније повезивао. Посебно је занимљиво то што се у том контексту почео спомињати и Веско Вукотић, за кога се тврди да је убица којим су се користиле тајне службе Србије и Црне Горе. Ратко Кнежевић је, као свједок у истрази о атентату на Пуканића, изјавио да му је Веско Вукотић прије неколико година признао да је од Суботића и Ђукановића добио наредбу да ликвидира њега и Пуканића. „Јутарњи лист” објавио је информацију да је Вукотић то недавно потврдио и србијанским истражитељима. Све то показује да се Суботићу у Србији сужава маневарски простор. Тако се крајем седмице догодило и оно што се донедавно чинило немогућим – црногорске власти најавиле су да ће му на темељу захтјева србијанског тужилаштва блокирати имовину. Хоће ли му његов блиски пријатељ Мило Ђукановић ускратити и гостопримство, тек треба видјети.

Шарић и његови ортаци

Пише: Берислав Јелинић

» Актенат на Пуканића многи су означили и као прворазредан терористички акт, што говори о бескрупулозности криминалног миљеа који га је наручио. Сада је тај криминални миље у САД-у званично означен као пријетња америчкој националној безбједности

Сједињене Америчке Државе могле би се следећих мјесеци пуно активније политички ангажовати на простору бивше Југославије зато што је врх америчке обавјештајне заједнице процијенио да је организовани криминал на Балкану постао пријетња америчким националним интересима. Исходиште те пријетње понајприје се налази у Црној Гори и то, по свему судећи, у једном дијелу истог оног криминалног миљеа кога надлежне хрватске институције, засад на нивоу озбиљних индиција, повезују с наручиоцима атентата на Иву Пуканића и Нику Фрањића. Једна од особа чије се дјеловање доживљава као озбиљна пријетња америчким националним интересима зове се Дарко Шарић, србијански држављанин кога србијанске власти сумњиче да је главни организатор шверца готово 2,7 тона кокаина који су у спектакуларној заједничкој акцији средином прошлог октобра заплијениле америчка ДЕА и србијанска БИА.

КО ЈЕ ДАРКО ШАРИЋ?

Дарко Шарић родио се 21. октобра 1970. у Пљевљима. Према званично доступним информацијама, он је службеник са средњом стручном спремом, који је 1989. служио војску у Крању. Пријављен је на адреси Нови Београд, Улица Танасија Пејатовића 66. Од 2005. је разведен, раније је радио у Казину Крагујевац, али није познато шта, а током 2009. из Србије се вратио у Пљевља, наводно због болести мајке и зато што је остао без посла. То је устврдио његов адвокат када је Шарић недавно изненада затражио црногорско држављанство. Шарић је онедавно у бјекству од србијанског правосуђа, а његове пословне и политичке везе могу се потпуно сврстати у контекст оних пријетњи које је 2. фебруара пред одбором америчког Сената за обавјештајна питања врло прецизно описао Dennis C. Blair, директор америчког „National Intelligencea“. Блаир је у обраћању пред тим тијелом америчког Сената изложио документ под насловом „Годишња процјена пријетње америчке обавјештајне заједнице“. У том документу је једно посебно поглавље посвећено пријетњама које

Шарић

америчким интересима долазе од стране организованог криминала.

КОРУМПИРАНЕ ВЛАДЕ

У документу је истакнуто да организовани криминал пријети америчким интересима јачањем својих веза с корумпираним владиним службеницима. У документу пише и следеће: „Многе од добро организованих група организованог криминала на Балкану, које досад нијесу биле укључене у производњу наркотика, сада шире своје везе према произвођачима дроге како би развиле своје властите дистрибуцијске канале и шверцерске мреже. Земље са slabим владама, гдје су корумпирани службеници слијепи за активности организованог криминала, укључују, између осталог, и оне на Балкану, гдје шверц дроге цвјета. На крају тог спектра је чити пораст разних веза између влада, организованог криминала, обавјештајних служби и јаким пословних особа”.

Иако без формалног запослења, све до средине прошлог октобра Дарко Шарић се убрајао у категорију јаким пословних особа са изузетним везама у црногорским високим политичким и пословним круговима, али и обавјештајним службама. О поријеклу његовог богатства мало се знало, а он је о томе још мање говорио.

ВЕЗА ШАРИЋА И ФАРЦ-а

Након што је недавно Шарић и званично осумњичен да је био главни организатор шверца заплијењеног кокаина, почеле су се откривати бројне занимљиве појединости из његове, углавном непознате биографије. Србијански „НИН” објавио је недавно опширан текст у ком се тврди да је Шарићева криминална каријера почела у његовим родним Пљевљима плачком куће једног богатог Пљевљака, да је потом побјегао прво у Италију па у Шпанију, те да је неко вријеме боравио и у Словенији, гдје је развио респектабилну криминалну организацију. Према подацима србијанских служби, у Србију се наводно пребацио тек прије пар година. Шарић се под тајном истрагом нашао још крајем 2008, када су италијански истражитељи дојавили својим србијанским колегама да је тамо ухапшено неколико људи које су повезивали са Шарићем, и то с релативно малим количинама кокаина, неких 20-30 килограма. Били су то први поуздани знаци да се његова криминална група почела знатно ширити. Тврди

се да је америчка ДЕА већ тада реконструирала да су Шарићеви људи куповали кокаин од припадника ФАРЦ-а, ултраљевичарске колумбијске герилске и терористичке групације, која један дио својих активности финансира шверцом дроге. Установљено је и да су Шарићеви људи кокаин од ФАРЦ-а куповали испод тржишних цијена, што је сугерисало велик опсег њихове сарадње.

ЕПСКО БОГАТСТВО

Шарић је стога још од краја 2008. био под сталном присмотром полиција разних земаља, све до спектакуларне заплене 2,7 тона кокаина на броду у близини Уругваја. Након те заплене ухапшено је више десетина његових људи, а од прије двије седмице Шарић је и званично осумњичен за учешће у том криминалном послу. Недуго након те заплене, покренуто је још неколико акција, између осталог и у Италији, гдје је такође ухапшен већи број опасних криминалаца који су, мафијашким речником говорећи, фигурирали као Шарићеви радници. Шарићева група сматра се једном од најопаснијих и најозбиљнијих на ширем регионалном подручју, а његово богатство процјењује се на неколико милијарди еура. Шарићевом богатству приписују се епске размјере. Тврди се да посједује бројне луксузне виле у Новом Саду и Београду, преко десет станова на Новом Београду, а приписују му и власништво над хотелима „Пресидент“ и „Патрија“ на Палићу, „Путник“ у Новом Саду, као и власништво над клубовима „Х20“ и „Магацин“ у Београду, те сувласништво у бројним компанијама и власништво над хиљадама хектара земљишта.

ВЕЗЕ С ХРВАТСКОМ

Шарића се убрзо потом почео повезивати и са Хрватском. Тврди се да посједује и хрватски пасош, један од оних који су својевремено нестали из мостарског конзулата, а тврди се и да је његова криминална група повезана најмање са једним убиством у Хрватској - односно да је по његовом налогу убијен Трипо Пенковић из Пуле, који је наводно регрутовао поморце за шверц кокаина. За Пенковићево убиство био је осумњичен Анастасије Мартинић, хрватски држављанин и власник брода „Maui“ на ком је у октобру заплијењено 2,7 тона кокаина. Пенковића је хрватска полиција и раније повезивала са црногорским нарко миљеом. Шарићеве везе са Црном Гором пуно су озбиљније и занимљивије од спорадичних са Хрватском. Шарићу су бројне црногорске и србијанске новине почеле приписивати изузетно блиске везе са Станком Суботићем Цанетом, црногорским пословним човјеком, кога надлежне хрватске институције, засад на нивоу индиција, спомињу као могућег наручиоца убиства Ива Пуканића. Суботић је, према властитом признању, близак пријатељ црногорског премијера Мила Ђукановића, али и особа која је у бјекству од Интерполове потјернице због шверца цигарета, због чега му се у Србији тренутно суди у одсуству. Тврди се да је Шарић од Суботића купио дио његове обилне имовине након што је Суботић упао у правне проблеме у Србији, али и да му је позајмљивао новац у тренуцима када је то било потребно. Ако је вјеровати писању већине црногорских и србијанских медија, Суботић је најзаслужнији што је Шарић пребацио послове у Црну Гору. Они су, наводно, толико блиски да су у једној од Шарићевих кућа на зиду пронађене слике и Суботића и Мила Ђукановића.

ФОТОГРАФИЈЕ С ЋУКАНОВИЋЕМ

Након неких претреса Шарићевих некретнина у Црној Гори, појавиле су се и информације да су полицајци пронашли и приватне фотографије на којима се у тренуцима срдечног приватног дружења налазе Мило Ћукановић, Станко Суботић, Брано Мићуновић и Дарко Шарић. Суботићу и Мићуновићу суди се и у Италији због шверца цигарета и прања новца, а судило би се и Милу Ћукановићу да се није позвао на дипломатски имунитет. Тврди се да су се Суботић и Шарић често приватно дружили у Црној Гори, и то и у вријеме када је за Суботићем већ била расписана међународна потјерница. Појавиле су се и додатне озбиљне сумње да Дарко Шарић ужива заштиту црногорске државе, а те је сумње у свом телевизијском наступу, у интервјуу за Б92, подстакао црногорски премијер Мило Ћукановић. Он је тада изјавио да није било никаквих препрека да Дарко Шарић добије црногорско држављанство, јер у вријеме када је поднио захтјев он није био правоснажно осуђен. Ћукановић се тада позвао на одредбе Закона о црногорском држављанству, али је превидио да особа која тражи црногорско држављанство мора прије тога добити отпуст из држављанства земље чије је држављанство претходно имала. А Србија Шарићу неће дати отпуст из свог држављанства, иако је то Шарић недавно затражио, вјероватно како би управо у Црној Гори потражио сигурно уточиште од правних проблема с којима се у Србији суочио.

ИСТРАГА ПРОТИВ 24 ОСОБЕ

Мило Ћукановић је у истом интервјуу демантовао пријатељство свог брата Аца Ћукановића са Шарићем, демантовао је и недавни наводни оружани сукоб између Аца Ћукановића и Дарка Шарића, као и то да је Шарић добио знатне кредите од Прве банке, у сувласништву Аца Ћукановића. Иако је Ћукановић наоко спретно вербално избегавао та неугодна питања, србијанске новине расписале су се о томе како је Ћукановићев говор тијела одао да се он у тој ситуацији осјећао врло неугодно – презнојавао се, поправљао кравату и слично, што је изазвало расправе стручњака који су закључили да је Ћукановић лагао. Није само тај Ћукановићев наступ изазвао неповјерење и напетости у односима између Србије и Црне Горе. У Црној Гори, прије пар дана, из притвора су пуштена два члана Шарићеве нарко-банде и то зато што Србија није хтјела да достави Црној Гори детаље из тог предмета, највјероватније зато што се у Србији боје да би детаљи из истраге одмах дошли до Шарића. „Да смо послали папире, директно бисмо угрозили истрагу која је овдје покренута против 24 особе“, изјавио је србијански специјални тужилац Миљко Радисављевић за „Курир“. О тој неугодној ситуацији изјаснила се и србијанска министарка правосуђа Сњежана Маловић, која је у интервјуу за „Блиц“ изјавила да реакција црногорске државе по питању Дарка Шарића није адекватна, нити очекивана. Замољена да прокоментарише оптужбе Мила Ћукановића да су србијански државни органи најављивањем истрага у медијима дали сигнал Дарку Шарићу да се склони, Сњежана Маловић је изјавила следеће: „Организовани криминал је далеко озбиљнија тема од покушаја да се било ко бави политичким маркетингом и замјеном теза. Такви наступи не доприносе унапређењу односа двију земаља, нити регионалне сарадње. Чини ми се да је кључ побољшања односа разрешење статуса људи које Србија тражи због криминала, а који се крију у Црној Гори. Чини ми се да је њихов утицај на црногорске политичке прилике превелики“.

НАПЕТИ ОДНОСИ ИЗМЕЂУ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

Спорне Ђукановићеве изјаве оштро је коментарисао и Слободан Хомен, државни секретар у србијанском Министарству правосуђа. Хомен је изјавио да је давање држављанства дискреционо право сваке државе, јер га може дати свакоме, али исто тако може и сваки захтјев одбити без образложења. „Зато чуди то инсистирање на давању држављанства, умјесто да се причека да Србија заврши кривични поступак па ако се испостави да особа није крива онда јој се држављанство може дати и накнадно“, изјавио је Хомен у србијанским медијима. О потреби сарадње полиција у земљама региона говорило се и на конференцији која је одржана недавно у Загребу, а којој су присуствовали сви челници полиција из земаља са подручја бивше Југославије. Србијански медији посветили су том скупу значајан медијски простор, а нарочито су се цитирале изјаве србијанског министра унутрашњих послова Ивице Дачића о успјешној сарадњи полиција Србије и Хрватске на расвјетљавању убиства Ива Пуканића и Ника Фрањића. И на тој загребачкој конференцији поставила су се питања зашто таква сарадња није остварена са полицијом Црне Горе. Њихови представници нијесу на та питања понудили никакве сувисле одговоре. Поменуте изјаве србијанских политичара, а једним дијелом и садржај загребачке конференције полицијских представника земаља региона, показују да политички односи Црне Горе и

Једна од Шарићевих вила у Новом Саду

Србије постају све напетији и то управо због утицаја организованог криминала на сам врх црногорске државе. Управо о таквом утицају врло је опширно пред америчким сенатом говорио и Dennis C. Blair, шеф америчког „National Intelligencea”.

КРИМИНАЛЦИ ЗАРОБИЛИ ДРЖАВЕ

Амерички аналитичари су прије пар дана закључили да су неке евроазијске владе сада толико повезане с организованим криминалом да су постали готово једно тијело, што је креирало ситуацију која се у САД назива „state capture”, односно у којој су криминалци заробили државу. То, по свим обиљежјима, врло пластично оцртава и стање у Црној Гори. Тај закључак појачава и још један детаљ. Амерички аналитичари споменули су како је ФБИ прошле године направио огромну грешку када је Олегу Дерипаски, краљу руског алуминијума, дао специјалну једнократну дозволу да посјети САД, гдје се он сусрео са неким утицајним пословним људима и банкарима, што је Дерипаска искористио да се с њима јавно слика и износи тврдње да су његови проблеми с америчким властима прошлост, а то је додатно помогло да он ријеши своје озбиљне финансијске проблеме. Дерипаска се посебно помиње и као руски тајкун који је изузетно пуно инвестирао у Црну Гору, а неки црногорски медији повезивали су његов утицај и са неочекиваним ослобађањем Станка Суботића из руског притвора, гдје је неко вријеме боравио због Интерполове потјернице.

ПРВОРАЗРЕДАН ТЕРОРИСТИЧКИ АКТ

Дерипаска се у Црној Гори повезује управо с оним контроверзним пословним људима, које се однедавно почели повезивати и са одбјеглим нарко босом Дарком Шарићем. Према једном дијелу тог „пословног” миљеа, на нивоу индиција, воде и трагови истражитеља који желе открити наручиоца атентата на Ива Пуканића и Ника Фрањића. Недвосмислено је утврђено да су се извршиоци и координатори тог атентата састајали и дружили у Црној Гори. Тај атентат се почео доводити у везу с тим миљеом зато што је „Национал” опширно писао о шверцерским активностима које су годинама кретале из Црне Горе, а које су изгледа на крају еволуирале од шверца цигарета до шверца дроге. Атентат на Пуканића многи су означили и као прворазредан терористички акт, што говори о бескрупулозности криминалног миљеа који га је наручио. Сада је тај криминални миље у САД званично означен као пријетња америчкој националној безбједности, а то многи аналитичари означавају као почетак знатно већег политичког ангажмана САД у региону, што би требало довести до још одлучнијег обрачуна са организованим криминалом и њиховим заштитницима.

Фондација

Љишко Јовановић

- ▶ Хорор у болници
- ▶ Ланци и окови, лажни исцјелитељи
- ▶ Држава у колапсу

Анас АРЕМЕЈАРО
(„The New Crusading Guide”, Гана)

Хорор у болници

Пише: Анас Аремеуаро

» Тужан је и жалостан приказ незамисливе људске патње, свијетли животи и бриљантни умови тако убијени и уништени болешћу. Ово је прича пуна страшних и трагичних необичности

Психијатријска болница у Акри (Азулум Дон), водећи центар Гане у психијатријском лијечењу, крвави услед озбиљних административних, оперативних и етичких пропуста због којих овдје пацијенти живе у нељудским и монструозним условима. Један затвореник једе из извртнутог прљавог гумена чиније. Каже да му је гумену чинију претходног дана дала краљица Велике Британије, Елизабета, на вечери на којој су њих двоје размјењивали пољупце. Наслоњен на зид у другом углу, човјек младалачког изгледа одсутно гледа у небо, мрмљајући себи у браду: „Ја видим мјесеца, мада је свијетло дан.“ Његови уски кукови једва да су у стању да чврсто задрже панталоне на његовој задњици, изблиједјеле фармерке висе на њему, откривајући не више тако мужевне препоне и неуредну масу запостављених стидних длачица. Нешто даље одвија се бизарни ритуал групе од њих четворице: смијући се, гутају некакву чудну течност коју им други заточеник (Јах) сипа на језик из пехара који му је у рукама. У ствари, чинодејствујући „свештеник“ је управо уринирао у тај пехар, и то пред њиховим очима, а они ипак са слашћу гутају то што им сипа на језик! Ово су само неке од крајњих ексцентричности којима сам био свједок у психијатријској болници у Акри. Ипак, ако вам је горња прича о нашим мање срећним сународницима дјеловала узнемирујуће, онда ће оно што се односи на неке од наводно нормалних, трезвених и привилегованијих радника у установи да вас разбијесни преко сваке мјере.

ХЕРОИН, КОКАИН, МАРИХУАНА

Током седмомјесечне истраге „Новог крсташког водича“ Анас је открио неколико примјера несавјесног поступања неких од припадника особља болнице према болесницима у психијатријској болници у Акри. Представљајући се различито као пацијент, трговац, пекар и такси возач, овај репортер је успио да састави каталог хардкор видео-снимака, аудио и низ сликовитих доказа о томе како се и дању и ноћу дешавају ситне крађе у болници иза којих стоји болничко особље, о ужасним условима живота и редовној употреби и продаји опојних дрога, као што су кокаин, канабис и хероин међу пацијентима и особљем у психијатријској болници у Акри. Примљен на три недеље у болницу, под именом Муса Аколго, алијас „Дон Дада“ на БХЦ мушко

одјељење под бројем 61919, твој искрени репортер је из прве руке, лицем у лице, посматрао неке случајеве кршења људских права и занемаривања пацијената од стране медицинских сестара, жустру трговину опојним дрогама, као и све израженију појаву продаје алкохола и коришћења од стране пацијената, што је све снимљено скривеном камером. На дневном нивоу, особље болнице краде храну намијењену пацијентима, не само за своју личну потрошњу, већ и за продају безазленој јавности с којом је ипак понекад у дослуху. Ријеч је о жустром начину готовинског пословања: приватна лица могу да добију прехранбене артикле као што су пасуљ, пиринач, брашно и шећер по знатно нижој цијени и то од бесрамног особља болничке кухиње. Психотонични љекови као што су „Ларгацтил™“ и други седативи подједнако су јавности на располагању за продају.

Дроге, као што су марихуана, кокаин и хероин буквално су преплавиле болничка одјељења и ту их је лакше набавити него у злогласним сокацима и мрачним ћошковима Туду или Содоме и Гоморе у Акри. Као пацијент на овом мјесту, репортер и његове колеге у БХЦ мушком одјељењу готово да нијесу имали било каквих проблема да набаве канабис, хероин и „кокс“ (кокаин), или „стон“ тајландског типа. За малу дневну напојницу, неки од болничких радника постаће курири у куповини ових тешких дрога за пацијенте. Дјелатност ових трговаца дрогом у психијатријској болници представља јавну тајну међу запосленима и пацијентима. Добро познати дистрибуциони пунктови у Туду, Сахари и Акра Њутауну виде и користе психијатријску болницу као главни центар за локалну дистрибуцију дроге. У разговору с репортером, „Чисто лице“, дилер дроге који је своју трговину сконцентрисао у болници открива да пацијенти чине срж његове базе клијената. „Прије него што су примљени у болницу, снабдијевао сам их тим истим љековима, тако да оно што сада радим сматрам приближавањем тржишта клијентима.“ „Чисто лице“ креће се по разним пунктовима с дрогом у Акри како би скупио довољне залихе за пацијенте у болници. На питање зашто пацијентима не би допустио да се подвргну рехабилитацији без опојних дрога, он презриво одговара: „Ко вам је рекао да им не треба пошто су полудјели? Ако не бих бринуо о њима и продавао им, како да направим нешто новца? Ја не занемарујем своје купце, посебно болеснике у Пантангу, гдје су моји главни клијенти. „

ТУКУ ПАЦИЈЕНТЕ

Такође је уобичајена појава да болничко особље своје личне и професионалне дужности препусти у руке пацијената. Многи од ових болесника морали су да носе кофе воде до четврти у којој станује болничко особље. Други су често одвођени на дужност кухињске матроне, као и на друге послове који немају било какве везе са болницом. Пацијенти су се могли видјети како кувају, чисте, перу, па чак и обављају послове којима је требало да се баве медицинске сестре. Један видео-запис приказује пацијента који стално сједи на депонији и ту једе, скупља труле материјале и отпад из канте за смеће, а одмах након тога полетно одлази право у кухињу да помогне особљу да кува. Једног јутра, репортер је пратио тог пацијента опремљен скривеном камером, када се упутио ка гомили смећа да се игра и скупља трулеж и црвљиви отпад голим рукама. Само неколико минута касније, он је отишао у кухињу, гдје је завукао неопране руке у лонац како би промијешао кашу која се кувала за доручак.

Занемаривање, злостављање и малтретирање пацијената од стране медицинских сестара у болници и даље је један од најважнијих узнемиравајућих аспеката живота у болници. У многим је приликама репортер снимио случајеве у којима су пацијенти

Акра

који пате од тешких напада остављани да леже на милост и немилост времену, док су сестре остајале крајње незаинтересоване за њих. Неке су сестре снимљене како туку пацијенте који беспомоћно леже на земљи и превијају се у боловима. Једном приликом је виђен мушки пацијент како помаже женском пацијенту који пати од епилепсије да се одржи на ногама. Послије низа узалудних покушаја да помогне болесној дјевојци, мушки пацијент је оставља напољу, у близини канцеларија медицинских сестара и одлази даље. Неколико минута касније, медицинска сестра пролази поред ње и не пружа било какву помоћ. Недалеко од пацијента, могу се видјети три медицинске сестре које доконо ћаскају док епилептични пацијент лежи у боловима. Када је коначно стигла помоћ, пацијент бива немилосрдно претучен од сестре која виче „Устај“, „глупа дјевојко“, „ако је будемо тукли она ће устати.“

Понашање медицинских сестара је генерално до те мјере нечувено да напоран рад и савјесна нарав Кена Волеја Брантуа, Алекс Бах и неколицине других свијетли попут бакљи у мрклом мраку.

Франциска Нтов, млада медицинска сестра у болници, унијела је дух пажње и љубави која обично прати медицинску његу. С блиставим осмијехом, сваког дана, она покушава да од себе да само најбоље, обраћа пажњу на пацијенте и труди се да сазна све о њиховом стању. Њен сјајан примјер даје наду за будућност психијатријске веге у земљи. Студенти - медицинске сестре из Пантанг колеца за његу, такође су помогли да се на лица пацијената врати осмијех. Репортер је идентификовао медицинске техничаре, попут Мухамед Авол Викаија, Констанце Опонг, Теофил Мартеија, Суллеиман Мухамеда и Грејс Фокоију, Муса Алхасана, које су показале висок степен оданости принципима и пракси психијатрије. Они су пацијенте укључили у хуман процес лијечења. Упркос томе, било је инцидената у којима су пацијенти умрли, а њихова су тијела остављена и предуго занемарена. У ствари, објекат је толико претрпан да медицинске сестре сматрају да је немогуће изводити прозивку сваке вечери. Једном приликом, пацијент је умро у септичкој јами резервоара и тијело је лежало

неколико недјеља прије него што је други радознали пацијент скренуо пажњу менаџмента на неред, о чему свједочи репортер. Медицинска сестра (име ускраћено), која је разговарала с репортером, потврдила је овакво стање ствари у болници. „Не можете да лажете о томе. Они увијек свађују кривицу на бројеве, али ја вјерујем да је ово позив у који треба ући са срцем. „

УПРАВА НЕГИРА

У међувремену, управа психијатријске болнице у Акри негира да је упозната с неким од поменутих дешавања у болници. Др Акваси Осеи, медицински директор болнице, каже да му нико није пружио доказе о таквим инцидентима у болници, иако признаје постојање гласина о таквим причама. Не искључујући могућност доступности и употребе наркотика међу пацијентима, др Осеи говори за „Нови крсташки водич“: „Чуо сам за неколико случајева када су неки пацијенти излазили како би донијели канабис у болницу. Имао сам потешкоће да нађем некога ко би могао да ми укаже на те ствари. Ако знате да је било таквих случајева, дозволите ми да се с њима упознам“, истакао је он.

На питање о томе да особље користи пацијенте као радну снагу у кухињи, др Осеи објашњава да пацијенти у ствари одлазе у кухињу како би преузели своју храну, као и да је то облик радне терапије. То, каже он, „служи као стимулација за побољшање њиховог стања“, тврди наглашавајући да су то „пацијенти којима је практично довољно добро да би могли и да буду упућени кући“. Он, међутим, признаје да не може бити оправдања за особље које свој посао препушта пацијентима. Али, наш је посао био да докажемо супротно. Пронашли смо пацијента чије је ментално стање очигледно подривало његову способност да мисли макар и о прилично рутинском чину самопослуживања: носио је топлу пиринчану воду на глави, што је довело до озбиљних опекотина услед којих му се кожа с темена ољуштила!

У међувремену, Уједињене нације (УН), и Свјетска здравствена организација (СЗО) сматрају да је ментално здравље од кључног значаја за хумани развој и отуда дефинишу здравље као: „стање потпуног физичког, менталног и социјалног благостања, а не само одсуство болести или слабости. „ Опет, у члану четири Повеље афричке уније о људским и правима народа стоји: „Људска права су неповредива. Свако људско биће има право на поштовање свог живота и личног интегритета. Нико не може бити произвољно лишен овог права „. Ова су права грубо прекршена у психијатријској болници у Акри.

Медицински директор болнице за психијатријске болести у Акри, међутим, за већину изазова с којима се суочавају у болници криви неадекватну логистичку подршку. „Имамо врло озбиљна ограничења у погледу инфраструктуре. Иако је наш систем психијатријске његе бољи него у већини земаља у нашем дијелу свијета, не задовољава у погледу онога што би психијатријска болница требало да буде „, признаје др Акваси Осеи.

Овај став је био очигледан. Распадајућа физичка структура је један од јасних доказа да су улагања у болницу била недовољна. Лош надзор особља и недовољно обучени радници у комбинацији могу да створе услове који пацијенте подстичу на силовање, премлаћивања, немиле и самоубиство. У неколико случајева, пацијенти су претрпјели огромну штету, као резултат лошег медицинског третмана, пропусти или грешке. То је у оштром контрасту са оним што је умјетничко дјело рехабилитације, а у шта се репортер увјерио у психијатријској болници „Ст. Горана“ у Стокхолму,

Шведска.

У „Ст. Горана болници” репортера је дочекало веома гостољубиво окружење, у ком пацијенти живе без злоупотребе или било ког облика занемаривања. У болници је било неколико љекара и медицинских сестара који су учествовали у њези болесника с највећом могућом пажњом. Било је очигледно да међу пацијентима влада осјећај припадности болници, за разлику од психијатријске болнице у Акри гдје већина пацијената живи у страху и ваља се у нељудским условима.

У интервјуу са неким од чланова особља болнице, репортеру је показано толико учтивости, а потом је упућен и на Фредија Бенгтсона, који је био задужен за централне јединице болнице.

БИЗНИС ЦВЈЕТА

Још један дан посла и наш истраживачки репортер, Анас Аремејаро, представља се као таксиста и пекарски помоћник ради куповине врећа пиринча, брашна и шећера намијењених затвореницима у психијатријској болници. Ради ове пословне трансакције, среће се са двојицом радника у психијатријској болници ван болничког круга. Видео-запис почиње тако што репортер излази из таксија. Тачно четири минута и пет секунди касније, види се како репортер помаже двојци момака да спусте вреће с брашном и шећером из другог возила. Затим разговор почиње:

Репортер: Да ли је то све што имате, робе нема довољно?

ЧОВЈЕК: То је све што имамо, ја сам га замолио да сачека док имам довољно, али он је инсистирао да ја то донесем данас.

Репортер: Да! Зато што ми то увијек користимо у изради хљеба па нам је баш потребно.

ЧОВЈЕК: Да! Рекао си, али ако треба да га задржим, отопиће се.

Репортер: Али, он је рекао да имаш пиринач.

ЧОВЈЕК: Ја ћу вам набавити.

Репортер: Да, молим.

ЧОВЈЕК: Али, ви ћете морати да ми дате ГХ \$ 150 за ово прво.

Репортер: ГХ \$ 150 зар не? Ок, можемо да идемо сада?

ЧОВЈЕК: Када стигнемо тамо, довешћу вам људе из пекаре.

Репортер: Дакле, ко ће бити наш контакт за пиринач?

ЧОВЈЕК: Патрик

Репортер: Али, Патрик...

ЧОВЈЕК: Цијела је идеја да, када добију пиринач и неко је спреман да купи, они не могу да га задрже дуго времена, али ако сте му дали новац, он ће вам набавити пиринач.

Репортер: У реду, то значи да морамо да дамо новац прије него што добијемо наш пиринач.

ЧОВЈЕК: Да! Знаш, кад се појави пиринач и неко има новца, не постоји начин да га ставе на страну, значи продају га. Њему је такође потребан новац! Тако то ради. Када му даш новац и кажеш му шта желиш, то је то.

Репортер: У реду! Видим, видим. ОК, Чарли! Новац, биће ГХ \$ 20.

РЕПОРТЕР МУ ДАЈЕ НОВАЦ ЗА УГОВОРЕНУ ТРАНСАКЦИЈУ.

Репортер: Шта сада очекујете? Мислим, да ли добијате нешто за нас наредне недеље?

ЧОВЈЕК: Шта хоћеш?

Репортер: Ако можете да нам набавите нешто маргарина, брашна и љубичасте инјекције, то ће бити у реду.

ЧОВЈЕК: Ако је брашно то што желите, немам никаквих проблема с тим да контролишем брашно и маргарин, али не и пиринач; мораће да се консултује Патрик. Управо сте видјели брашно? Ја ћу га користити у печењу.

Репортер: Да ли предложете да вам дам новац да дате Патрику за пиринач?

ЧОВЈЕК: Да!

Репортер: Па, колико ти предложеш да му дам?

ЧОВЈЕК: То зависи од количине коју желите.

Репортер: Треба нам доста, али...

ЧОВЈЕК: Ја не могу знати колико новца имате, осим тога нијесте једини, купиће други, боље да узмете све, не можете да трошите на дизел за возњу тамо -амо. Рекао сам му неки дан.

РЕПОРТЕР СЕ ОКРЕЋЕ КОЛЕГИ.

Репортер: Мислим да треба да му дамо дио маминог новца. Дакле, колико могу да ти оставим?

ЧОВЈЕК: Немам појма, јер нисам у твој џепу.

Репортер: Добро, онда ћу оставити ГХ \$ 60.

ЧОВЈЕК: То је у реду.

КОЛЕГА: Коју количину да очекујемо?

ЧОВЈЕК: Ја не могу то да кажем, али ако то није довољно, он ће додати и узеће од тебе када следећи доћеш, чак и када је новац потрошен и још није предвиђени рок, позваћу те да доћеш за оно што је на располагању. Можете да дођете у сриједу или четвртак по први сет и вратите се за коначну испоруку у суботу.

Репортер: Да не заборавим, имам пријатеља који ради у апотеци, он је рекао да му треба „азар“ и друго.

ЧОВЈЕК: ООО! Поменули сте, то је излетјело из памћења, хајде да се тиме позабавимо сјутра, ОК. Зваћу те.

ЧОВЈЕК СЕ ОКРЕЋЕ РЕПОРТЕРОВОМ КОЛЕГИ И ПИТА ГА:

-Да позовем на твој број?

Главни добављач акпетешија (локални суви цин) „глувари“ са нашим репортером.

Филм почиње репортеровом шетњом од болничке собе до човјека у жутој МТН мајици, и тачно у 52. секунди снимка почиње разговор. Репортер позива члана особља који је купио двије боце акпетешија (локални суви цин) за њега.

Репортер: Чујем да си власт, оооо!

Запослени: Моћ је ту...

Репортер: Па колико имаш?

Запослени: Једна флаша за ГХ \$ 22.

Репортер: ГХ \$ 22?

Запослени: Е, за 4,4, е овдје, одмах.

Репортер: Не брините, не брините.

Запослени: И моја соба за то.

Репортер: Али, снага је унутра?

Репортер одлази у предузеће човјека; у његову собу гдје доноси флашу акпетешија на сигурно мјесто. Тачно у 2:35 почиње разговор:

Запослени: Ја не отимам новац од људи тек тако...

Репортер: Оох! Како отимате људима новац, Чарли, довешћу неке људе, неки пријатељ, посебно одјељење.

Запослени: Ако добијем, ти долазиш да узмеш.

Репортер: Оох! Долазим да узем сам, сада...

Запослени: Не мора медицинска сестра да види.

Репортер: Не, неће сестра да види.

Репортер прати човјека до зграде.

Репортер: Да дођем? Да буде брзо...

Улазе у другу собу, пјешаче испод подземних степеница и опет у другу собу, тачно у 4:42 почиње разговор;

Репортер: Еехх! Чарли, овај дан добар, ооо...

Запослени се види с двије боце алкохола; једну даје репортеру, а из друге просипа мало на земљу.

Репортер: Тестирај, тестирај, да видимо, како треба. Еехх!

Запослени, који је газда „газда“ кокаина у крају сусреће се с репортером на тајној локацији...

Репортер одлази у женско одјељење болнице у потрази за Картеровом, медицинском сестром која набавља кокаин за пацијенте. Картер је за то да испуни свој дио нагодбе око снабдијевања репортера другом испоруком кокаина.

Напомена: други дио (2) ове приче, у којој Анас одлази у потрагу за лијеком против лудила, дјелимично је истраживан у Совету, Јужној Африци, Уагадугу, Буркини Фасо и неким камповима за лијечење у Гани. Сазнајте све о божјим људима и њиховим лажима о њиховим исцјелитељским моћима, детаљно о пацијентима у ланцима и оковима.

Стари љекови и њихова нежељена дејства

“Нови крсташки ВОДИЧ” и његове истраге такође су на видјело изнијели и недостатке антипсихотичних љекова за затворенике у болници.

За неколицину оних који су на располагању је такође откривено да имају негативне нуспојаве код пацијената. Уобичајено је да се погоршања огледају у реакцији пацијената на љекове који би требало да их лијече. У току истраге, репортер је био свједок екстремних случајева негативне реакције пацијента на неки од ових љекова. Нежељени ефекти, као што су трњење језика и стално окретање врата били су распрострањени међу пацијентима који су узимали ове љекове. Остала нежељена дејства, која су потврдиле медицинске сестре, била су неразговјетан говор, импотенција, поспаност...

Ланци и окови, лажни исцјелитељи

Пише: Анас Аремејаро

*» Лажни молитвених кампова и традиционалних исцјелитеља
» Како је свештеник/исцјелитељ из Јужне Африке и Буркинабе преварио нашег репортера у име лијечења психијатријских болести*

„Нови крсташки водич“ је истраживао психијатријска обољења и забринутост полазника лијечења и откривено је мноштво људски понижавајућих услова у више традиционалних и вјерских љечилишта у Гани, Буркини Фасо и Јужноафричкој Републици. Ланци и бичеви су дио љекова који се користе за смиривање агресивнијих психијатријских пацијената у неким од тих окружења. „Ја сам пропао од глади и бола када сам био одведен у молитвени логор Кејп Кост и, на моје изненађење, мој бол је одмах протумачен као чудо и тај лажни пастор је добио громогласни аплауз узвикујући ријечи „Бог је велики у заједници ...“, ријечи су Фелиција Катехене који је претрпио привремене менталне сметње пред овим новинарем у интервјуу.

„Ментални болесник у потрази за лијеком води живот који је чиста изолација у оковима, физичко злостављање, одбијање хране и принудних љекова“ – прича, у интервјуу нашем извјештачу, Ибрахим Хамису, који је био окован за стуб у Нагренгоу, граду у Буркини Фасо.

Истрага је такође објелоданила да су неки традиционални исцјелитељи само измамљивали готовину породица психијатријских пацијената нудећи им непостојеће излечење. Репортер се преселио у поменуте земље у потрази за лијеком против менталних поремећаја и из прве руке свједочи о разним и масовним преварама у име доброг Господа.

ПОТРАГА ЗА ЛИЈЕКОМ

На простртој бамбус простирци, госпођа Ниалунгу баца избор божанстава сачињен од суве кости, животињске коже и других дрангулија, загледа их замишљено и вршти: „Си луд човјек, нема значи побожности, и богови су потврдили, ви сте били зачарани, рођака твоја је засадила тамни дух у својој глави, не постоји лијек за ово у било којој болници на свијету, може само лијек да прође кроз мене, Ниалунгу ...“, рекла је својим духовним штапом чврсто упереним у нашег репортера који је утрчао у њено светилиште као луди човјек у потрази за лијеком. Резултат је био болан, као

Лажни исцјелитељи користе бројне реквизите

и варварски процес лијечења који је трајао више од два сата и после кога је новинар био прилично болестан од страшне главобоље, кашља и неконтролисаних болова у грудима.

Јохана Ниалунгу је познати (сангоома) традиционални исцјелитељ и пророк божанског у Мотсоаледи сквотер кампу, у Diepkloof, предграђу југозападне Tounshire (Совето), Јужна Африка. Motsoaledi је сиромашно ендемско насеље изграђено од валовитог лима, фолија и отпадака. Популарност госпође Ниалунгу не зна за границе, јер многи долазе у њено духовно утврђење и унутар и ван те заједнице. Они вјерују да је послата од стране неких рјечних богова из далеког села, ради тога да помогне људима у граду. Њена је дужност, дакле, као представника богова, да захтијева интервенцију божанства прије лијечења било које болесне особе.

Репортер стога тражи њену интервенцију у лијечењу психијатријске болести која је лажна. Сангоома жена Ниалунгу брзо истиче да јој се указује да само она може да излијечи лудило, ако је усмјерена на то од стране божанства. Пошто је промијешала своју збирку костију, ноктију, мртвих животињских кожа и старог новца, она је ушла у мрачну собу у којој нијесмо могли да се видимо, али сам могао да чујем њено „комуницирање са боговима и да их питам за правац.“

Након што их је консултовала, рекла је репортеру и његовој групи пријатеља који су играли улогу рођака, да су богови прихватили да помогну и да јој дају усмјерење шта да ради. Она је донијела два сета кокосових ораха и рекла да су јој богови наложили да један буде спаљен и да новинар треба да удише испарења, а други треба да буду гурнути у носдрве и такође насилно инхалирани. Она је тада почела да пали непознате супстанце у пламену у свом традиционалном лонцу. Касније је угасила ватру, остављајући да се вије густо дим запаљене супстанце. Онда је од новинара затражила да клекне, носем окренутим директно према правцу испарења, а она га је

прекрила дебелим њебетом.

Дим му је ишао право у очи и ноздрве, што је изазвало оштар бол у глави, а затим је у тренутку почео да се гуши. Онда је почео да кашље, нос и очи су му били воденасти, и просто није могао да их отвори због бола. Одједном, почео је да повраћа и морао је да прекине процес, јер је бол постала неподношљива. Након кратког рвања, Ниалунгу је гурнула супстанце у његове ноздрве и то је такође довело до тренутног и непрекидног кијања, натјеравши репортера на сузе. „Ово је тек почетак“, рекла је она додајући да мора да дође опет, и опет. Након процеса Ниалунгу је тражила новац да умири божанства, и додала је да, било када да дођемо на преглед, то значити ново плаћање. И то још веће.

МОЛИТВА И ТРИ ЦРВЕНЕ СВИЈЕТЕ

Др Шарп је генерални сведржац Исус НТИ пророчке цркве. Он је свештеник једночлане цркве који тврди да је овлашћен да лијечи све облике болести у дјелићу секунде, укључујући и менталне болести, АИДС, и губу. Са конгрегацијом мањом од педесет (50) људи, др Шарпова црква и центар за лијечење налазе се у срцу главног града Гане – Акри. Приликом посјете овом центру, придошлицу дочекује приказ пацијената који пате од безбројних болести и који стоје у реду за излечење. Овдје, гласна музика, уз бубњање двојице тинејџера, подсјећа на распродају у трговини др Шарпа. Упркос многим извјештајима и оптужбама за лажно лијечење против овог самозваног исцјелитеља, он опстаје у својим чудесним дјелима исцјељења. Чувена је његова тврдња да је имао директан уплив у молитву за садашњег председника да победи на протеклим изборима. Он зато држи календар са сликом председника да обоји своју причу. За њега, лијек за лудило је похрањен у његовом бренду – уљу помазања, три црвене свијете и у одређеном износу новца који захтијевају анђели божији. Када је извјештач посјетио овај центар за лијечење, др Шарп је захтијевао ГХ \$ 80 за лијечење, али је износ на крају сведен на ГХ \$ 30 за читав посао. Након подношења захтјева за цјелодневну молитву за новинара, др Шарп је обавијестио репортера да су анђели дошли до њега и затражили да новинар пости пет дана. Он је дао строге инструкције да новинар утрљава његову марку уља на чело свако јутро током пет дана сувог поста. Када се новинар вратио послје пет дана са жалбама да нема никаквих промјена у његовом статусу, др Шарп је само викао: „Господ је увијек Бог. Проблем је у томе што нијесте добро постили „.

У ИМЕ АЛАХА

Обучен у потпуно бијелу исламску одору са одговарајућим турбаном, Малам Миски, држећи Кур'ан и тасби исповиједа да је Алахов изабраник. Он не само да комуницира с анђелима, већ и са патуљцима, за које каже да су га обдарили исцјелитељским моћима и моћима да дочара материјалне ствари у име Алаха, Милостивог и Самилосног.

Миски је уважени и поштовати Малам из Тамале у сјеверном дијелу Гане са сјајним предачким коријенима. Он има двије куће у Тамали и још двије саграђене у Касоа у централном региону Гане, и све је то од тога што је моћан имам, каже он.

Када сам му рекао да болујем од лудила, он је брзо рекао да су му његови патуљци већ говорили о мом проблему, па је додао да има моћ да то излијечи у дјелићу

секунде. Малам Миски је рекао да је помагао дилерима кокаина и другим великим личностима у земљи. Он је рекао да је потребно да плати људе да ходају голи до шуме да би скинули кору дрвета за лијечење психијатријских болести и да су му патуљци који би били задужени за процес лијечења наложили да наплати 5.000 долара прије него што приступи лијечењу.

Када је разговор постао стварно занимљив, слагао сам му да сам био дилер кокаина. „Ја сам то знао, патуљци су ми то већ шапнули” признао је. Онда је обећао да ће мој кокаин промијенити у материју која се не може видјети на аеродромским безбједносним системима, тако да могу са сигурношћу да га прокријумчарим из земље.

СТВАРА И БОГАТАШЕ

Сеиду Нагрено је духовни исцјелитељ у Нагрено, Буркина Фасо, и такође је био један од исцјелитеља менталних болести које је репортер посјетио.

Веома самоувјереног држања, помоћник овог традиционалног исцјелитеља рекао је репортеру да су му његови богови саопштили да је новинар зачаран. Према његовим ријечима, новинар је боловао од озбиљне менталне болести изазване духовним снагама, које се могу обуздати једино ако се избјегавају месо, со и бибер. Он је нагласио потребу да се строго поштују правила, за која тврди да су једини преостали начин да духови нестану. У овом центру за лијечење наводно је пуно пацијената који пате од менталних поремећаја, а који су виђени оковани и везани за логове и дрвеће. Сеиду Нагрено такође тврди да има лијек за сиромаштво тако што пружа просперитет свакоме ко тежи томе да буде богат. У интервјуу са репортером, Исса Нконде, редовни посјетилац светилишта потврдила је своју вјеру у исцјелитељске моћи Нагреноа. Говорећи на француском, она је рекла: „Он не само што има лијек за психијатријске проблеме, већ је и у стању да оконча сиромаштво нудећи просперитет”. Професор Крис Нденде, клинички психолог, који је за “Нови крсташки водич” говорио о овој причи, није могао да сакрије свој бијес: „Са таквим обиљем лаковјерних секташа, пацијената и вјерника, да ли може бити икакво изненађење што се ови људи и жене лоше репутације и даље успјешно баве својом трговином, а на штету пацијената широм Африке? Ово само по себи не изненађује с обзиром на акутну несаташницу стручњака специјализованих у психијатрији и за менталне болести. „ Проф. Нденде је наставио питањем: „Гдје је наша влада и шта они раде да заштите грађане чији их порези одржавају на власти? Да ли су свјесни шта се дешава или их само није брига за пацијенте који пате од менталних болести? Уз хронично сиромаштво око нас, у Африци, и уз произвољност као заједничку карактеристику нашег цивилног и политичког живота, душевна болест није далеко од било кога од нас. Која ли ће нас погодити, када се деси?

Држава у колапсу

Пише: Анас Аремеуаро

» Ми морамо разумјети да бити „луд“ није вољни, намјеран избор, то је нешто што може да се деси свакоме, у било ком тренутку

Професор Кена Агиеман Атафуах, бивши комесар за људска права у покрајини Британска Колумбија, Канада, и начелник у Институту правде и људских права који је говорио за „Нови крсташки водич“ о открићима из психијатријске болнице у Акри, а до којих је дошао са нашег истраживачког новинарства Анас Аремејаро, примијетио је да су „открића не само срамота за нацију, већ и за допринос људским правима.

Додао је и да „такође представљају изазов размишљањима о медицинским наукама“. Проф. Атафуах који је и правник, љекар и ПхД криминологије, био је става да „скала кршења људских права објелодањених овом причом звучи као најважнији позив на акцију“, и додао је да „имамо обавезу да поштујемо наш устав и члан 15,1 нашег устава, којим се предвиђа заштита достојанства људских бића у свако доба.“ Он је потврдио да потреба да нација има обавезу да поштује и контролише њихово благостање и људско достојанство постаје још израженија с обзиром на тако нехумане услове у објектима и према људима ограничене контроле сопственог ума и тијела.

Проф. Атафуах је рекао: „Имамо већи терет према онима унутар нашег одјељења који имају ограничену контролу над својим менталним способностима, него да су они напољу, а ми смо као друштво колосално подбацили што се и види из објелодањеног. Ми смо оптужени као појединци и као народ, јер наше обавезе да се бринемо и да обезбиједимо њихову добробит нијесу испуњене. То је оптужница и то веома тужна и значајна оптужницу медицинске струке, посебно медицинских сестара и другог особља о ком је било ријечи у овој причи.“

Међутим, некадашњи директор Комисије за људска права похвалио је медицинске сестре које обављају своје дужности с пажњом и посвећено, као што је и представљено у причи. Он је истакао: „Мислим да активности медицинских сестара чија су лица објављена у „Новом крсташком водичу“ морају да буду прослављене. Оне су имале храбрости да ураде праву ствар.“

Др Лојд Амоах, предавач на Универзитету Асхеси и аналитичар развојне политике, рекао је у једном интервјуу: „За мене, ово стање симболизује, у веома сликовитом смислу, државу Гану, државу у мукама колапса и неспособности. На институционалном нивоу доказује потпуну онемогућеност у остваривању горућих социјалних потреба грађана. То су дубоки и критички друштвени изазови с којима се Гана данас суочава. Ови се проблеми компликују економском стагнацијом и реаговати адекватно на њих је, по мом мишљењу, прије свега, изазов овој и наредним владама Гане које би требало да се тиме позабаве.“

Власти обећале да ће ментално обољели имати бољи третман

Шта може и мора да се уради на нивоу политике како би се поправила ова ситуација, питао је репортер.

–Мислим да се политика Гане у последњих двадесет и пет година превише фокусирала на привреду. У извјештају „Новог крсташког водича“ наглашава се потреба да се социјални простор врати у политичку арену. Поробна нам је озбиљна и фокусирана реконфигурација у нашим институцијама, посебно у јавном сектору, и више од тога, што се тиче оних институција које утичу на социјалну добробит Гане, на примјер, на здравље, образовање и слично. Важно је да се види да су предузети непосредни кораци за које је Влада установила да их теба предузети у погледу неких питања која су покренута у „Новом крсташком водичу“ и која ће представљати кључни и неизбежни први корак. Морају се такође размотрити планови на средњи и дужи рок, попут повећања средстава за психијатријске болнице широм земље и обуке или преквалификације кадрова- закључио је он.

Три дана после објављивања седмомјесечне истраге „Новог крсташког водича“ о бруталном кршењу људских права и другим незаконитостима у психијатријској болници у Акри, неки чланови особља болнице признали су као истинита откровења изнијета у причи. Особље које се састоји од медицинских сестара, радника и помоћника на одјељењима, изразило је захвалност асу нашег истраживачког новинарства за изношење трулежи у болници, која је до сада била скривена од људског ока.

Док се и даље тврдило да је болница имала озбиљне инфраструктурне изазове, особље је за кршење људских права кривило оне раднике који су се непрестано радовали злостављању пацијената.

„Ово је посао који мора да се ради пажљиво. Ми морамо разумјети да бити „луд“ није вољни, намјеран избор, то је нешто што може да се деси свакоме, у било ком тренутку. Један од радника (име задржано), изјавио је за новине: „Постоје радници који не брину о пацијентима. Они су чак прикупљали храну и новац од пацијената прије пријема. Захваљујем репортеру што их је разоткрио – додао је члан болничког особља.

Неки запослени, који су разговарали с новинаром, вјерују да је прича била неопходна како би се придобила пажња надлежних органа кад је ријеч о менталном здрављу. Ово је признање стигло на потпетицама министра здравља приликом његове посјете психијатријској болници по објављивању приче. Министар здравља др Бенџамин Кунбоур посјетио је болницу дан након објављивања приче како би се са ситуацијом упознао из прве руке. Дочекало га је очајно стање институције пред молбом за ментално стрпљење када је ријеч о помоћи владе. Министар је рекао новинару који је био у његовој пратњи да ће његово министарство ставити на снагу мјере које ће осигурати да „тужна ситуација“, која преовлађује у болници, буде предухитрена.

-Такође сам морао да региструјем да је оно што смо видјели у болници само врх леденог бријега, у мјери институционалних недостатака и административних слабости које постоје у систему здравствених услуга у земљи- рекао је он, упозоравајући да сви „морају да воде рачуна да ментално обољеле пацијенте третирамо као људе који имају свако право на основна људска права, као и да пацијенти не могу да буду третирани као животиње „. На питање о трговини опојним дрогама од стране болничког особља, као што је наведено у причи, министар је рекао да ће починиоци бити ухваћени и да ће професионалци за које се установи да су криви бити адекватно санкционисани. Он је рекао да ће министарство одмах преиспитати мјере безбједности у болници како би се предприједиле сличне појаве у будућности. Дотичући се грешака, није пропустио да помене посвећеност владе у успостављању правног оквира за рјешавање питања отвореног запостављања и одвајања менталне здравствене заштите из области не-менталног здравља, као и доприноса људским правима када је ријеч о приступу здравственим услугама. Министар је дао гаранције да ће се удружити с генералним директором здравствене службе Гане, др Илијом Соријем, у напорима да се ојача снага болничког особља у психијатријској болници. Госпођа Алис Аллотеи, замјеник директора Службе за услуге у психијатријској болници у Акри, признала је да се ситуација у болници граничи с питањима етичких и административних пропуста.

Она је, међутим, пробала да одмјери кривицу, рекавши да болница кубури с ограниченим кадром због чињенице да многи медицински стручњаци одбијају да буду постављени на то радно мјесто. Стога је болницу, на основу сегрегације и стигматизације, друштво повезивало са установама за менталну здравствену заштиту.

Госпођа Аллотеу је буквално била шокирана када је рекла: „У болници се тренутно налази 1.200 пацијената и има 280 медицинских сестара које је потребно да пружају услуге болесницима 24 сата дневно. Неке од сестара су тренутно на боловању, а неколико њих које су сада на радном мјесту чак су претрпјеле физичке нападе од стране болесника са менталним поремећајем”.

Госпођа Аллотеу је позвала министра да предузме хитне и практичне кораке ради обезбјеђивања логистике и појачања безбједности како би се смањиле невоље болнице.

Слично госпођи Аллотеу, још неколико запослених у болници дало је сличне изјаве о ситуацији у болници и потврдило открића из приче, али су захтијевали анонимност како би сачували своја радна мјеста.

Вондауња

Лушко Јовановић

- ▶ Непријатељи народа (1)
- ▶ Непријатељи народа (2)
- ▶ Тајкуни преваре
- ▶ Предсједник наредио хапшења
- ▶ Љигави секс скандали

**Mary Fianko AKUFF
Selase Kove SEYRAM
Rahim SINARE
Pamela ABBEY
(„The New Crusading Guide”, Гана)**

Непријатељи народа

Пишу: Mary Fianko Akuffo, Selase Kove Seyram, Rahim Sinare и Pamela Abbey

*» Како се сумњиве компаније, царински службеници и пословни тајкуни удружују како би нацији заболи нож у леђа
» Оне који се из дијаспоре врате у Гану увијек дочека сурова стварност у којој могу само да гледају како њихова добра стечена тешком муком бивају украдена или је уништавају људи у луци Тема*

Права комерцијална кошница; економска жила куцавица Гане, налази се на обали Атлантика и гледа на зајенушано плаво море. Морски повјетарац као да је намјерно ту како би умирујуће дјеловао на пренатрпану и ужарену атмосферу оштрог темпа пословања који се овдје одвија. Национална застава, царинска застава и заставе луке лепршају високо на јаболима, потпуно развијене на вјетру. Наочити мушкарци и жене, блистави у својим униформама, и с береткама на којима је свети грб шетају унаоколо високо подигнута чела. Пословни људи у тамним одијелима и клириншки агенти укрштају се на путу од канцеларије до канцеларије у духу посвећене преданости. Али, не дајте се заварати, неки од људи у у овој иконичној луци Гане врло су заузети крађом у једном од најплодоноснијих винограда домовине.

Они којима је нација повјерила бригу о земљи и луци потпуно су их присвојили скупа с цјелокупном производњом, ускративши притом власнику (Гани) добробити које јој припадају. Лука Тема претворена је у златни рудник неколицине похлепних званичника и реална је пријетња да би они могли да тај рудник сасвим опустоше како би задовољили сопствене себичне потребе. Многи званичници ЦЕПС-а, полицијске службе Гане, службе националне безбједности и лучке управе учинили би све што је у њиховој моћи како би се дочекали дјела тог колача.

Лука Тема је мрачан и мутан свијет, у ком су се службеници безбједности удружили с клириншким агентима у поткрадању новца који припада држави, путем утаје пореза, примања мита и личне похлепе, поткопавајући на тај начин напоре нације у погледу мобилизације прихода. Услед реченог, неизбјежно је да управо потенцијални инвеститори, увозници и обични становници Гане носе терет себичности и похлепе ових званичника и агената, очитован у порасту цијена.

СВАКОДНЕВНА КОРУПЦИЈА

Ова открића резултат су тромјесечног истраживања које је спровео „The New Crusading guide“ када је ријеч о пословању у луци Тема. Представивши се као клириншки агент под именом „Oblitey Sowah“, или „Koose“ из агенције „Tiger Shipping“, Anas Aremeyaw Anas је, скупа с тимом агената направио тајне видео снимке свако-

Непријатељи народа (1)

дневних случајева примања мита и корупције с којима се сусреће сваки увозник или пословни човјек који се нађе у овој луци. Већина увозника приморана је да се суочи с грубом стварношћу у којој су кашњења, плаћање незаконитих накнада, уништавање или крађа њихове робе и добара уобичајени баш, као и најобичнија похлепа коју нескривено показују поједини службеници обезбјеђења. Ово је истраживање такође изнијело на свјетлост дана и многобројне случајеве подмићивања, корупције, крађе, неколицину примјера у којима су се службеници безбједности и клириншки агенти споразумјели о међусобној сарадњи, баш као и случајеве губитка робе која припада увознику, а услед неадекватног обезбјеђења и сигурносних мјера у објектима. Захваљујући истраживању, објелодањени су неки од најгорих облика мита и корупције, недостатак професионализма и очигледни примјери крађа које су починили лучки службеници обезбјеђења.

Када је ријеч о корупционашким активностима, многи агенти су развили различите методе и начине на које износ мита придоду трошковима који се уобичајено наплаћују увозницима. Сходно томе, људи који у земљу увозе робу преко ове луке, проживљавају неизрециве фрустрације, и то не само услед тога што плаћају огромне износе за потпуно незаконите накнаде који, по правилу, завршавају у џеповима приватних лица. Током процеса увоза, царинење робе у луци може потрајати и мјесецима. Понекад, ноћне море ових увозника коначно кулминирају губитком робе услед крађе или њеног уништења изазваног погрешним или немарним руковањем. Током година, множиле су се пријаве на тему неатрактивности луке, због многих увозника који су својим фрустрацијама одлучили да дају одушка на неки други начин. Просто је запањујуће колико је мало тога промијењено у овом систему.

„The New Crusading guide” је, такође, успио да прибави приступ електронском царинском систему – спремишту информација о свим трансакцијама које се одвијају у луци – и ту је наишао на веома забрињавајуће случајеве пореских ослобођења и непокривених дуговања држави у висини милијарди цедиса. На свјетло дана су изашли многи случајеви у којима је у име предсједничке канцеларије током година нуђено ослобађање од плаћања пореза. Многа ослобођења дата појединцима и компанијама на основу назнаке „предато и чека на одобрење парламента”.

Овдје откривамо да се новац преливао и губио у подмићивању, корупцији и неке би пореске олакшице могле да буду од помоћи у томе да Гана закорачи у период у ком неће зависити од страних донација.

Многи пословни људи и пријатељи политичара користили су током година своје везе и познанства с члановима парламента како би избјегли плаћање пореза када су увозили робу преко луке Тема. Ови појединци су некад робу увозили на своје име, а некада на име чланова своје породице или њихових предузећа. Нема било какве сумње у то да је пуко коришћење појма парламент резултирало тиме да држава остане без милиона цедиса, с обзиром на то да су неки владини званичници годинама смишљено злоупотребљавали систем и својим партнерима у мутним пословима омогућавали увоз робе без царинских оптерећења. Провјером је установљено да чак и када је овај код коришћен онда кад је и требало, то јест за робу за коју је и требало да буде коришћен, дуго чекано одобрење парламента никада није стизало. У најмању је руку ужасно схватити да неки од ових људи никада нијесу ни отишли до парламента по одобрење.

У периоду између марта 2007. и децембра 2009, вриједност пореског олакшања које је омогућено у име „парламента” неким појединцима и институцијама премашује износ од 900 милиона ГХ. Ова пореска олакшања одобравана су за најразличитију

Док се народ мучи да преживи, државни службеници згрђу милионе

робу, почевши од медицинске опреме, опреме за домаћинство, до предмета и возила за образовне намјене. Подаци који су прибављени између јануара и новембра 2010. указују на то да је држава остала без прихода од отприлике 17.9 милиона ГХ\$ услед примјене ових специјалних дозвола издатих у име парламента. Парламенту је уставом гарантован мандат за обраду свих пореских питања у вези с финансијама. У дијелу члана 174 (1) Устава, у поглављу 13, у поднаслову „финансије“ наводи се „опорезивање неће спроводити ни на један други начин сем под надлежношћу и с одобрењем парламента“. У том смислу слиједи да нико не може бити опорезован сем уколико је то учињено по налогу парламента.

Иако се пореска ослобођења дају у посебним случајевима и на основу одобрења парламента, „The New Crusading guide“ је открио да су извјесни појединци и организације злоупотребљавали систем тако што су користећи се именом парламента извјегавали плаћање пореза. За протеклих шест година, парламент нема податке о поменутим пореским ослобођањима.

У интервјуу, који је за „The New Crusading GUIDE“ дао предсједавајући финансијског одбора у парламенту, Hon James Avedzi, изјавио је да, иако је парламент пренио овлашћења у погледу пореских изузећа на Министарство финансија, нема било какву идеју о томе којим су појединцима или организацијама одобраване пореске олакшице током протеклих година.

–Нијесам видео ништа слично ни као извршни члан одбора у периоду од 2007. до 2008, ни као његов предсједник од 2009. до 2010. године. Ништа нијесам видео-признао је. Упркос томе, потврдио је да је „Министарство финансија дужно (и да би требало) да то чини на дневном нивоу и да о томе периодично подноси извјештај парламенту“. Није могао да каже у коме је временском року парламент дужан да размотри и ревидира пореска изузећа.

Када су му предочени докази о пореским изузећима појединцима и институцијама које смо открили захваљујући приступу електронском систему, Hon James Avedzi је једноставно рекао: „Не бих да говорим о вриједностима које смо управо видјели, јер

Непријатељи народа (1)

ми није познато шта све обухвата тих 18 милиона цедиса о којима говорите, али је могуће да се тако нешто може видјети у систему”.

РАЗЈАПЉЕНЕ СМРТОНОСНЕ ЧЕЉУСТИ

Многи становници Гане отиснули су се с обале своје домовине и отишли да раде у страним земљама с намјером да се једнога дана врате и изграде бољи живот за своју породицу и свој род. Ови мушкарци и жене раде тешке послове и издржавају понекад веома тешке услове у страним земљама само да би обезбиједили себе и своју породицу. Враћају се у Гану, своју домовину, гдје их чека гашење нада у луци Тема. Дуго гајени снови распршиће се овдје, јер они неће бити у стању да дођу до свог вриједног власништва.

Уобичајено је то прича о појединцу пораженем преварама, јер оне који се из дијаспоре врате у Гану увијек дочека сурова стварност у којој могу само да гледају како њихова добра стечена тешком муком бивају украдена или је уништавају људи у луци Тема. И када се то догоди, званичници у луци се према њима односе с крајњим непоштовањем и крајње бездушно. Полази се од претпоставке да они имају новца на претек, и да у земљи остају сувише кратко да би се борили за своју имовину. Имовина никад не бива нађена, иако су огромне своте потрошене на испљујуће дуг процес царањења. Многи су овим сасвим ојађени; они који су истрајали најчешће напуштају обалу Гане пјевајући тужне пјесме о својој вољеној земљи- узнемиравајућем врзином колу у ком зло побеђује добру вољу.

Беки Менсах је филантроп родом из Гане, а живи у Канади. У јануару прошле године, Беки је, уз помоћ неких пријатеља и добронамјерних институција у Канади, прикупила едукативне материјале како би помогла студентима у Кејп Кост образовном институту.

Послали су 40 фита дуг контејнер пун едукативних материјала, компјутера, машина за шивење, хране и опреме за домаћинство како би били од помоћи у пружању подршке школској дјечи у Гани.

Иако је контејнер адресиран на име највишег званичника Кејп Коста, најприје је упућен у луку Такоради, и никад није стигао на одредиште. Беки је у неко доба морала да отпутује из Канаде у Гану како би му ушла у траг. Након дуготрајне потраге, контејнер је јуна 2010. године нађен у луци Тема. Лучке власти су од ње тражиле да плати неопходну накнаду трошкова како би контејнер прошао царину. Уз помоћ својих агената, она је исплатила тражене накнаде, у укупном износу од око 5.000 ГХц. Упркос томе, било је потребно још пуних пет мјесеци и још једно путовање до Гане прије него што је могла да види свој контејнер. Када је напokon, у новембру 2010. успјела да дође до контејнера, затекла га је обијеног, а готово половина онога што је била хуманитарна помоћ, из њега је било покрадено.

-Када смо стигли тамо, царински службеник је извршио провјеру – без јемственика на документима, без дјеловодног броја, провјеравао је пломбу на контејнеру. Плomba на контејнеру и бројеви се нијесу слагали, али оно што ме је највише изненадило јесте да је плomba отворена чим ју је узео у руке- испричала је у интервјуу за „The New Crusading guide”.

Између осталог, три лаптоп рачунара, 800 пуних ранчева за студенте, 68 покривача за кревете, четири шиваће машине, кутија пуна предмета за домаћинство и неколико боца с водом било је украдено. Нико није пружио било какав одговор ни на једно њено питање и морала је да се помири с тим да ће студентима у Кејп Косту,

којима је ова помоћ била потребна и намијењена, доставити полупразан контејнер. Након свих проблема с којима се суочила у сусрету с лучким званичницима, Беки се коначно вратила у Канаду. Све у свему, вриједност изгубљене робе премашује 120.000 долара.

Када се обратила службеницима безбједности у луци, они су одбили да јој поставе било какву пажњу. "Заправо сам била у стању потпуног шока, али царински службеник ми није упутио ни једну једину ријеч. Када сам почела да му износим своје притужбе и жалбе, једноставно ми је окренуо леђа и отишао од мене- испричала је са сузама у очима.

-Тамо их је била неколицина који су сједјели под дрветом и ја сам им се обратила питањем: "Момци, да ли бисте нам помогли", а они су нас само гледали право у очи и нијесу нам рекли ни ријеч. Било је то веома понижавајуће и болно, сви ти униформисани људи у луци, и ми, њихови клијенти, који стојимо тамо и говоримо: "Зар не видите шта нам се дешава?", наш је контејнер готово сасвим празан. Али, сва четворица су само сједела и мирно нас посматрала како их беспомоћно гледамо.

СТОМАК ЗБЕРИ

Баш као и Беки, велики број појединаца могао би да исприча своју ужасну причу о злостављању које су морали да претрпе када су са најразличитијих дестинација слали робу и добра у Гану преко луке Тема.

Емануел Ахулу, становник Гане који се недавно вратио из Вирџиније, Сједињене Америчке Државе, такође има сличну причу. Након што је послао потпуно нов аутомобил, скупа са осталим стварима преко луке у Теми, Емануел је допутовао у Гану и суочио с тим да су све његове ствари украдене и да је његов аутомобил озбиљно оштећен. Све се то десило након што је ангажовао царинског агента, прибавио потребну документацију и добио увјеравања да су „све ствари под контролом”.

– Баш све ствари из аутомобила биле су украдене. Нијесам могао да нађем ни једну једину од ствари које су биле купљене и спаковане у сасвим нов аутомобил. Ствари у кутијама и у торбама – све су украдене, није остало ништа – испричао је за „New Crusading guide”.

– Пртљажник аутомобила је био отворен и они су из њега однијели све што сам купио и спаковао- додаје Емануел.

Кад се обратио лучким службеницима, доживио је исту судбину као и Беки: није могао да нађе никога ко би хтио да чује његове притужбе. Од тада размишља о покретању судског поступка.

– Вјерујем да је следећи корак да власти буду позване на одговорност, ко год да је задужен за ове терминале, чија су год одговорност ови контејнери или сви аутомобили који овдје приспијевају. Мислим да би та особа морала да буде сматрана одговорном и да би требало да одговара за оно што је учињено, и у доброј сам мјери увјерен да ћемо у том правцу и стићи донекле; у овоме ћемо доћи до самог дна – рекао је он.

Чини се да су службеници чије је задужење да воде рачуна о луци умногоме заказали у испуњавању својих дужности. Осим веома бројних случајева примања мита, у које смо се и сами увјерили, мало се шта може рећи о улози коју у луци играју ови службеници. Понекад изгледају попут царинских службеника и неки једноставно провале у контејнере и затим продају робу која је била у њима и која припада неким увозницима, у по бијела дана и наочиглед цјелокупне јавности.

Непријатељи народа (1)

Џонсон Кларксон, инвеститор из Уједињеног Краљевства Велике Британије, такође се у луци суочио са сличним икушењима. У интервјуу који је дао за „The New Crusading guide“, испричао је како је нестало више од стотину бицикла које је из Велике Британије послао у Гану као вид помоћи пољопривредницима из области Бронг Ахафо.

-Након што смо прошли кроз прави пакао како бисмо платили све те накнаде, био сам у најмању руку веома збуњен када сам открио да више од половине мојих добара недостаје- изјавио је он. У међувремену, он се вратио у своју земљу, пошто од лучке полиције, као ни од лучких власти није успио да добије било какав одговор на постављена питања.

Ланти Окунка Банерман, који потиче из Гане, а живи у дијаспори, својевремено је објавио у „Ghanawebu“ чланак под насловом „Стомак звери“. Било је то подсјећање на његово искуство приликом царињења аутомобила у луци Тема током 2005. године. Ланти, очигледно с великим огорчењем, пише о томе како се његов аутомобил нашао, чврсто заробљен, у „смртоносним раљама“ (луке Тема), наводећи разгранату мрежу корупције, мита, бирократских уских грла и тајних злочиначких споразума који блокирају, иначе једноставну процедуру царинске провере у луци.

Ни послје пет година се не чини да је бар нешто учињено како би отровни дах из ових чељусти престао да се шири и како би за увознике лука представљала пријатељски настројену средину. Случајеви попут случаја Беки Менсах и Емануела Ахулу су поновљени показатељи непромјенљивости сценарија приче која се одвија у овој луци.

КАНАДСКА САГА

Након искуства Беки Менсах, „The New Crusading guide“ је отпутовао до Канаде ради увида у ситуацију на тој страни. У складу са наводима које је дала Беки, луке у Канади – укључујући и Порт Калгари, полазне луке из које је и послат контејнер –уредно су и добро вођене. У њима не постоји корупција и систем је углавном аутоматизован. Готово је немогуће наћи лучког званичника који тражи мито било од извозника било од увозника. Штавише, роба која се негдје упућује као хуманитарна помоћ у потпуности је ослобођена свих трошкова и дажбина.

Такође, нема извјештаја о крађама који су тако карактеристичне за луку у Гани. Несумњиво, Канада представља примјер када је ријеч о томе како би требало да се понашају и званичници у Гани. Као и у другим развијеним земљама, и канадске луке имају веома ефикасне системе захваљујући којима је процес царињења мање стресан.

Атсу Амегаши, ванредни професор Одсјека за економију на Универзитету „Гуелф“ у Канади, истакао је да проблем одливања средстава од дажбина може да буде ријешен једино уколико у том правцу власти предузму озбиљне кораке.

-Постоји потреба за посвећеним руководством, оним које је вољно да подстакне и подржи агенте који ће ући у траг корумпираним званичницима који су надлежни за питања пореске администрације- рекао је износећи своје мишљење.

Професор, који је такође поријеклом из Гане, и даље остаје при томе да ситуација у Канади представља сјајан примјер који би у Гани требало да слиједе.

М.Н: Предсједничка канцеларија и тајкуни Осим узнемиравајуће бујице корупције која влада међу службеницима безбједности и царинским службеницима, и злоупотреба у име парламента и судбине свих оних из дијаспоре који су преко ове луке жељели да увезу неку робу, „The New Crusading guide“ је такође открио и плимут-

Лука Тема
у Гани

них савеза који се протежу до прилично високог нивоа. „Предсједничка канцеларија“ такође је годинама коришћена као печат који су извјесни појединци користили како би од државе присвојили толико потребан приход од дажбина.

Одјељак 44. Закона о царини, трошарини и превентивним услугама (Менаџмент) представља законски темељ на основу ког ЦЕПС привилегованим лицима одобрава изузеће од плаћања увозних дажбина – на примјер предсједнику. Оваква се ситуација означава као Тарифа бр. ЗАФ.1 у дијелу А Тррећег распореда ЦЕПС Тарифе, на страни 653.

Према томе, „предсједничка канцеларија“, која је под надлежношћу Министарства за предсједничке послове, разликује се од „предсједника“. Предсједничка канцеларија, према законима Гане, не ужива било каква права на царинска и пореска ослобођења. Изузеће се односи искључиво на ствари које је увезао или купио локално сам предсједник за своје личне и за потребе своје породице, а не на ствари које је увезла или локално купила држава. Ове ствари су приватно власништво предсједника. За тренутне потребе, ријеч је о стварима које је увезла или купила особа која је у то вријеме била предсједник Гане. То су ствари које ће та особа посједовати и даље, када више не буде предсједник Републике Гане.

На примјер, службено лице које је запослено у предсједничкој канцеларији не може да буде ослобођено пореза само зато што је тамо запослено. Међутим, „The New Crusading guide“ је открио да су права дата предсједнику злоупотребљавали виши службеници и званичници низа влада. Роба, која није имала било какве везе са личношћу предсједника, бивала је изузета од царинских дажбина у име предсједничке канцеларије и то од стране многих владиних званичника. То је чињено без икаквог знања предсједника.

Открића у тоталу пореских ослобођења под шифром указују на то да је предсједничка канцеларија стигла до износа од 14.190.336 ГХЦ (отприлике 9.511.000 долара). Провјером уноса по виђењу откривене су прилично сумњиве декларације, укључујући луксузна возила увезена на име члана парламента, различита половна возила, половну гардеробу, рибље брашно, половне клима уређаје, половне машине за шивење и низ других непредсједничких материјала.

– Ова ме листа шокира с обзиром на то да знам да наши предсједници не користе половне аутомобиле. Такође, није ми познато да је иједан од наших предсједника

имао живинску фарму. Дакле, зашто су онда половни аутомобили и рубље брашно увожени за предсједничку канцеларију- запитао се службеник Министарства финансија када му је јуче предочена листа специјалних дозвола за увоз за потребе предсједника.

Открили смо да је Министарство финансија такође имало удјела у давању одобрења за изузеће од дажбина. Одобравало је издавање дозвола за увоз робе без царинских дажбина у износу од око пет милиона цедиса (чему је еквивалент нешто више од три милиона и двије стотине хиљада долара).

ЗЛАТНИ РУДНИК

Полиција, царина, трошарина и служба превентиве, представници и званичници службе безбједности у лукама Гане, као и званичници националне службе безбједности дубоко су огрезли у миту и корупцији. Обично захтијевају одређен износ од агената за које установе да су избјегавали плаћање царине на начин погрешне класификације увоза, потцјењивања или прецјењивања вриједности робе која се увози. Понекад захтијевају новац и прије него што одобре улазак робе на одређене пунктове у луци или и прије потписивања документације.

Сасвим је уобичајен приказ у ком службеник безбједности практично обучава и подсјећа агенте како да дају мито. „Без тога, немате било какве изгледе да успијете у овом послу“, обично говоре. Имали смо прилику да наиђемо на вишег службеника ЦЕПС-а, по имену господин Квакие, у лабораторији ЦЕПС-а, а који је захтијевао новац прије него што би дао одобрење за нашу робу. Када „The New Crusading guide“ није мога да исплати тражену своту новца, ево шта се дешавало: ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: Ти! Видиш, требало би да увијек имаш на памети да је то као кад дођеш први пут, па онда кад поново дођеш, следећи пут си већ постао наш пријатељ. Видиш! ТИГАР: – Јесте, јесте! ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: – Дакле, колико ти кажеш? ТИГАР: – Шефе! Шефе! Допусти ми да те частим са 50 ГХЦ.

ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: – Колико? 50 ГХЦ, додај још мало.

ТИГАР: – Молим, господине? ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: – Додај мало, није то ваљда све што имаш? ТИГАР: – Зато кажем... ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: – Ништа ти немаш да кажеш.

ТИГАР: – Могли бисмо да кажемо нешто што би могло да звучи крајње провокативно, с обзиром на то да ви представљате систем и да нам је ово први пут. Могли бисте да нам кажете како то радимо, а ми такође кажемо „ох“! Дакле, како нам је ово први пут, шефе, ми сада постајемо пријатељи.

ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: – Само ти дигни на 100 ГХЦ.

ТИГАР: 100 ГХЦ? ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: – Фина дама и свеfino као ово, и ако размишљаш о томе да отвориш сопствену компанију у будућности, мораш да будеш упознат са стањем ствари на терену, видиш! ТИГАР: – Да, господине! ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: – Али, ако почињеш сопственим рукама, овако... ТИГАР: – Ох! Не, господине, није тако...

ЛАБ. СЛУЖБЕНИК: – Ако отвориш сопствену компанију ствари се неће одвијати како би требало.

Другом приликом, репортер је срео службеника безбједности ГПХА који је захтијевао новац прије него што му је допустио да уђе у луку: СЛУЖБЕНИК: – Ти си агент? ТИГАР: – Јесам! СЛУЖБЕНИК: – Ти онда имаш новаца, донеси и ја ћу насјећи унутра. Да! Донеси своје захтјеве. Одох да сјецкам, оох! ТИГАР: – Ти идеш да сјецкаш? СЛУЖБЕНИК: – Идем да сјецкам мале.

ТИГАР: – Не! Проблем? СЛУЖБЕНИК: – Не превелик.

Јасно, мито и корупција који су узели маха међу агентима и ЦЕПС имају далеко-сежне последице када је ријеч о мобилизацији националних прихода. Како су ови мутни послови отишли далеко, постојећи и потенцијални инвеститори су озбиљно забринути с обзиром на то да агенти обично укључују пословичне „трошкове подмићивања” у своју надокнаду. Иако већина увозника прелази преко незаконитости и пристаје да исплати све тражено, понекад пролазе кроз прави пакао како би им био одобрен приступ властитој роби. Случајеви Беки Менсах и Емануела Ахулуа типични су за стање ствари у луци тема.

ОЈАДИЛИ ДРЖАВНУ КАСУ

Финансијски и полицијски стручњаци су сугерисали да би Гана могла да се одрекне међународне помоћи уколико би се они који су задужени за лучке градове у Гани озбиљно потрудили да искоријене корупцију и немар у пословању. Систем пореских изузећа на име парламента и предсједничке канцеларије умногоме је злоупотребљаван, што се и одразило на стање у државној каси.

– Ситуација у којој се чини да су ова изузећа била злоупотребљавана умјесто да доприноси свему осталом што је требало да унаприједи нашу економију постала је веома забрињавајућа – рекао је др. Лојда Амоах, политички аналитичар и професор на Универзитету Ашеси. Како би се стало на крај непрестаном даљем задуживању земље, он истиче да лука, као полазна тачка, „нуди могућност огромних прихода и према томе је од фундаменталног значаја за развој земље да се на њу гледа критички”.

Виши сарадник у „ИМАНИ Гана” Кофи Бентил напомиње да, „уколико бисмо својим лукама управљали како треба, ми бисмо заправо могли да дођемо до више новца него што зарађујемо захваљујући производњи какаоа, на примјер”.

– Уколико бисмо услугу учинили централним питањем наше економије, могуће је да бисмо поспјешили економију, мислим притом и на државни приход, који је у служби региона, а једна од области које су идентификоване као предуслов услужно орјентисане економије јесте управо систем лука. Између лука Тема и Такоради, могли бисмо да успоставимо систем који би био у служби цијелог западно-афричког субрегиона – сматра он.

Питање немогућности Гане да испуни своје приходовне циљеве више је питање лоше управе и корупције него недостатка ресурса.

Директор Свјетске банке у Гани, Исаак Диван, вјерује да би мобилизација прихода у морала да буде поспјешена.

– Различите таксе би морале да буду повезане и обједињене у једној бази података тако да би, када је познато колики је ПДВ и колики је обим пословања од ког се приходује по основу пореза, пореске власти могле да буду обавијештене о нивоу прихода и профита, и онда се могу убирати корпоративни порези. Дакле, постоји потреба за већом ефикасношћу у смислу различитих услуга које се надопуњују на заједничком задатку, и коначно, такође, поспјешују улазак пословања у формалну економију. Од највеће је важности да се прикупе испуштене петље и да се успостави дисциплинованији систем. Једноставно је до сада додјељивано исувише дозвола за изузеће на све стране путем лобирања од стране најразличитијих индустрија, сектора и компанија – напомиње он.

Непријатељи народа

Пишу: Mary Fianko Akuffo, Selase Kove Seyram, Rahim Sinare, Pamela Abbey

*» „Ал као што се проломе олује
гдје први сунчев руј се јавља,
громовима страшним праћене
бродовље мрве – тако са кладенца
што рекло би се теку благодетно,
набуја неблагоприят“
(„Макбет“, Чин 1, друга сцена)*

Иако зора обећава ведро небо погодно за пловидбу, ова се предност тако често испостави као претеча олује која потапа бродове. О, како згодно горњи Шекспирови стихови описују случај одредишне инспекције предузећа, „ГЦНет“ и низ увозника који послују у луци Тема! Покренута усред узвишене наде и очекивања да ће помоћи да се заустави расипно крварење луке Тема, одредишна инспекција предузећа (ДИЦс), ГЦНет систем и слични престали су да доприносе додавању још једног оптерећујег слоја на све већу гомилу неспособности, немара и чисте преваре који трују потенцијале Гане да се прехрани, пријетећи да од брода националног развоја начини олупину. Царине, акцизе и превентивне службе, задужене да брод одрже на површини, придружују се безобзирном окршају.

Поред дневних случајева мита, корупције и других незаконитих дјелатности, не-прикривених међу клириншким агентима и званичницима ЦЕПС-а у луци, било је више случајева преваре и лошег управљања, за које су одговорне неке институције, под надзором Царинских акцизних дажбина и Службе за превенцију (ЦЕПС) у луци Тема.

Истрага „Новог крсташког водича“ је показала да су Мрежа комуналних сервиса Гане (ГЦНет), Одредишна инспекција предузећа (ДИЦс) и низ приватних предузећа предњачили у неколико дјела корупције и тајних договора унутар лучког система. У овом случају нијесу изостављене ни власти лука у Гани (ГПХА).

ЦЕПС, који управља активностима ГЦНет-а, Одредишном инспекцијом предузећа, баш као и компанијама које обављају послове у луци, изгледа да није успио да обавља своју дужност. Као резултат, преваре и корупција су постали дјелатност доступна свим компанијама. Недостатак ефикасног полицијског режима ЦЕПС-а у усмјеравању мобилизације прихода довео је до тога да се избјегавање пореза изводи с дрском лакоћом.

Егзотика Гане у сјенци корупционашких афера

ОТВОРЕНА ПЉАЧКА

Већ и први поглед на царински систем управљања у Гани (ГЦМС) и трансакције које су обавили сви легални, као и сумњиви пословни људи у земљи показао је обиље мутних послова као што су пореске утаје, дјелимично и потпуно ослобађање од пореза. Било је доказа о постојању многих смицалица које су компаније спроводиле како би пљачкале народ. Ово се обично ради уз помоћ званичника ЦЕПС-а.

„Нови крсташки водич“ је приступио електронском систему и открио сумњиве трансакције званичника који су заобилазили правила како би у потпуности избјегли или на најмању могућу мјеру свели плаћање царинских дажбина, приликом идентификовања малог прилива. На примјер, табеларни приказ ситуације који смо прегледали указује на то да су неки од званичника ЦЕПС-а намјеравали да покушају да се укључе у промет без употребе електронског система.

Дакле, у конкретној ситуацији, у евиденцији коју смо прегледали наводи се да “је једном приликом супервизор тражио од службеника контроле да пусти робу на основу чека на износ од ГХЦ 3,663.37. До дана данашњег у систему нема доказа о томе да је чек на ГХЦ 3,663.37 икада уновчен”.

Још један откривени податак показује да је “супервизор упутио службеника контроле да ослободи робу, јер је обезбиједио наплату ГХЦ 16,882.98. У систему нема доказа да је наводно обезбијеђена краткорочна исплата икада реализована, као ни у низу примјера намјерне манипулације система којом су неке компаније и њихови сарадници међу службеницима ЦЕПС-а профитирали на рачун државе.

Многобројни примјери корупције ЦЕПС-а, произвели су ефекат цурења када је ријеч о Одредишној инспекцији предузећа, увозницима и ГЦНет-у.

АХИЛОВА ПЕТА

У прошлости, људи су бивали у дослуху с различитим добављачима како би смањили вриједност приказану на фактури и како би плаћали умањене порезе у луци. Да би ову појаву провјерила, влада је основала Одредишну инспекцију предузећа са задатком да провјери и сазна реалне вриједности робе која се увози у земљу. ДИЦс је плаћен један одсто од цијене, плус осигурање и превоз робе при свакој увозној трансакцији.

Умјесто да се концентришу на смисао споразума, утврђено је да су неки из ДИЦса током последњих неколико година учествовали у преварама система путем подкласификације, погрешне класификације или прије класификације ставки. „Нови крсташки водич“ је зато одлучио да сазна истину о тој ситуацији.

Представивши се као увозник, наш истраживачки новинар Анес Арамејаро, бацио је поглед на то како заправо функционише Одредишна инспекција предузећа. Кључно питање за „Нови крсташки водич“ било је да објелодани да ли су оптужбе у вези с ДИЦс у сразмјери с услугама које пружају и да ли је ДИЦс обављала дужности ради којих их је држава ангажовала.

Лист је увезао контејнер одабране робе под именом Хаким Дифур, из имагинарне шпедитерског предузећа „Емануел Тигар“. Контејнер СТЦ 1к 20, под регистрационим бројем УТП ИПКСУ3302534 и бројем печата ТСК1460655 увезен је с одобрењем нашег репортера. Контејнер је био напуњен са 300 картона стерилисаног чоколадног млијека укупне тежине од 346.500 кг, 500 кутија стерилисаних брескви и млијека од манга, и са 800 картона стерилисаног млијека од јагода укупне бруто тежине од 924.000 кг.

Иако би према оригиналним фактурама било потребно плаћање од 14.654,27 цедиса, наш тајни репортер је намјерно припремио лажну фактуру како би тестирао ефикасност система. Лажне фактуре су биле на мање износе како би видио да ли ће компанија бити у стању да открије превару. Углавном смо се оријентисали на „Дл компанију“, али они нијесу могли да открију превару. Успјешно смо избјегли 30 одсто пореза који је требало да буде плаћен држави. Сада само замислите хиљаде трансакција које се одвијају на овим дисковима сваког дана. Ако је сваком трансакцијом избјегнуто 30 одсто пореза, то дефинитивно доводи до губитка милијарди цедиса.

Занимљиво је да су цариници понекад у стању да открију превару гледајући на вриједности, али умјесто да провјеравају аномалије, већина више воли да подмаже своје дланове. ДИЦс је, такође, наћен и у електронском систему, користећи погрешне ХС или ЦПЦ кодове у изради декларације. Ови кодови помажу при утврђивању царинске стопе од 5, 10, 20 или 30 процената који примјењују на одређену трансакцију.

ПОГРЕШНЕ КЛАСИФИКАЦИЈЕ

Примјери погрешне политике коју примјењују неки ДИЦс како би изиграли систем укључују класификацију по Gateway Services Limited (ГСЛ) испод ХС броја који бодује нулу за царину и ПДВ, умјесто правог који повлачи десет одсто царине и 12,5 одсто ПДВ-а, што доводи до 56, 329 милиона мањка. Другом приликом, ГСЛ је погрешно класификован као „латекс рукавице“ под ХС 10%, умјесто оне која повлачи 20%.

„Гана линк“ користио је погрешан код ХС који повлачи 10% царине за винил вјештачку кожу, умјесто оне која повлачи 20% царине.

Такође, било је погрешних класификација пошилики отпадног папира из Белгије под ХС бројем који је нула бодован, умјесто да се уноси као 20% царине, као и

ГСЛ погрешно класификован „Jag Bitter“ алкохол под ХС бројем мање вриједности, умјесто оног који повлачи посебан порез од 20%. Затим, ту је класификација подних плоча из Велике Британије под ХС бројем по царинској стопи од 10%, умјесто ХС броја који повлачи 20%.

Још једна погрешна класификација је урађена код плетених мрежа из Кине, кад је коришћено нулто бодовање, умјесто исправне царинске стопе од 10 %. Такође је ту и класификација ГСМ копира папира, кад је коришћен погрешно код 10 %, умјесто потребних 20%.

Такође, ту је и случај „БИВАЦ“. Записи показују класификацију тканине за вертикалне засуне из Јужне Африке под ХС 3925300000 (10 %) умјесто ХС 6303920000 (20%) од „БИВАЦ“-а.

Ови акти чине срж дијела корупције почињене из ДИЦс.

БИЗАРНА ПРИЧА

Прво што ми је упало у очи када смо заронили у електронски систем била је компанија „Сервистер, увозник замрзнуте живине, рибе и производа од меса“. Открили смо да је ова компанија имала осмишљену стратегију за избегавања пореза, вриједну милионе цедиса, на увоз. Након увоза производа, „Сервистер“ протестује да су вриједности на завршној класификацији и процјени извјештаја (ФЦВР) из инспекције компаније превисоки. Пријављују захтјев за дозволу да очисте производе „на дозволу“, у очекивању исхода њиховог предлога на ДИК-у. Ова акција је у супротности са прописаним поступком, који предвиђа да роба мора да се вреднује и процјењује на основу цијене трансакције у бази података (ТПД), достављене ЦЕПС-у од стране одговарајућих Одредишних инспекција предузећа. Депозит који представља 150 % на процијењену царину и порезе узима ЦЕПС прије издавања дозволе.

„Нови крсташки водич“ је, међутим, открио да не постоје докази о ГЦМС који указују на то да је депозит предузет од стране ЦЕПС-а. Тема у односу на све дозволе за трансакције са „Сервистером“. Када је дозвола одобрена, роба се на крају продаје на тржишту, а одговарајућа царина никада није плаћена. Да је „Сервистер“ заправо платио тачан депозит, који је обично већи од стварне царине, усавршили би оне дозволе како би повратили вишак депонованих средстава.

Компанија, међутим, вјешто плаћа само на основу вриједности њихове фактуре, а не на основу ФЦВР или ТПД вриједности. Од 881 трансакције које је обавио „Сервистер“ само су четири ФЦВР вриједности. Пажљиво преиспитивање четири трансакције, по ФЦВР вриједности, указује на то да су ФЦВР, иако под знаком питања, увијек више од вриједности рачуна због чега „Сервистер“ плаћају веће дажбине и порезе. Да би избјегли плаћање праве вриједности ФЦВР, дјелови на њиховим декларацијама на бази оваквог ишчитавања представљају врло вјешт начин за избегавање пореза.

Само у 2006. години „Сервистер“ је наводно избјегао порез у региону у вриједности од милион цедиса, уз знање функционера ЦЕПС-а од којих се очекивало да ово провјере.

У поређењу са сличним производима увезеним из исте области и на истом нивоу количина и пуштених отприлике у исто вријеме са неком другом компанијом, сазнали смо да је „Франкопат“, сестринска компанија, избјегла плаћање веће вриједности пореза него „Сервистер“.

Ситуација иде даље у области конзерви „mackerels“, увезених из истог мјеста и у исто вријеме, истог квантитета и квалитета. Било је огромне разлике у процјени

Контејнери робе нестају у лучким
складиштима Теме

вриједности. Челични лимови, мљечни производи, батерије, јестиво уље, гуме, риба, фрижидери / замрзивачи били су неки од производа који су нашли увозника на мутан начин муке државе кроз утају пореза „на суво“.

Напримјер, „Агро делта“ увози јестиво уље; они тврде да га процесуирају као сапун. Они плаћају мању вриједност под маском обраде. Али, када смо се појавили на тржишту, схватили смо да су га ужурбано продали као јестиво уље за кување, умјесто да га користе за сапун. Ко је водио истрагу пословања ове компаније? Сви докази постоје у електронском систему.

ПРЕВИШЕ ИЗУЗЕТАКА

Обим царинења и дјелимичног ослобађања и пуне царине је растао у земљи, са разарајућим ефектом на приход од наплате. У 2005. укупно 1 .649 трилиона цедиса је одобрено као изузеће од царине у главној луци Гане. До краја 2006., међутим, он је скочио на укупно ГХЦ 1.125.124.115.114. У 2009. приближан износ од 815 милиона цедиса и еквивалент од 545 милиона долара изостављено је у пореским олакшицама.

Агенције и појединци који су имали користи су разноврсни- обухватају мануфактурне концерне, оператере у слободној зони, невладине организације, рударске компаније, грађевинске фирме, и МДАС.

„Нестле Гана“ д.о.о увози око 555728 милијарди ЦИФ (УС \$.069 61 милиона долара) вриједности готових производа. Царина/ослобађање од плаћања пореза на увоз достигла је 082,678 милијарди (УС \$ 9,085 милиона долара), што је приближно повећање од 83 одсто у односу на укупан износ изузећа од УС \$ 49.69 милиона долара које је „Нестле“ остварила у 2004. за увоз у износу од 488,728 милијарди (УС \$ 54.333 милиона долара) ЦИФ. Господа из „Smart Grad Holdings Limiteda“ су добила дјелимично ослобођење у износу од 9.951 милијарди еура (око УС \$ 1 .093 милиона долара) за увоз папуча за купатило и полиетиленских кеса из Нигерије. Овај износ представља повећање од 96 одсто у односу на слична изузећа (тј. УС \$ 558.1 71) за увоз сличних предмета, што је износило 025,53 милијарди (или приближно 2,85 милиона УС \$ ЦИФ), које је компанија остварила у 2004. години.

Погрешни описи, нетачна класификација и потцијењеност увезене робе у електронском систему представљају главни разлог одлива прихода. Нова роба (нпр. гума или електронска) декларисана је као и обично, или су величине или спецификације намјерно погрешно описани (нпр. обруч 17 гума декларисан је као 14 „телевизора“). Нпр. порцеланске плочице декларисане су као керамичке или је стварна количина погрешно уписана (нпр. 3.888 квадратних метара, умјесто стварних 5.104 квадратних метара), затим 480 непријављених „Солатек АВС“ стабилизатора који су откривени са УПС и мултигардовима приспјелим из Кине; 16.1 44 кг половне одјеће која није декларисана у само једном одређеном контејнеру; 1. 000 десетина кухињских крпа које нијесу декларисане у једној пошиљци из Кине, кријумчарење робе из луке. Два су таква истакнута случаја – покушај кријумчарења два контејнера из луке Тема,

као и покушај кријумчарења 2.566 мобилних телефона из Аеро села на међународном аеродрому Котока.

ПРОПУСТИ СТРАЖАРА

ГЦНет управља електронским системом за процесуирање трговинских и царинских докумената у Гани. Овај електронски систем, који је обезбиједила држава, представља базу података описа и вриједност свих роба које су ушле у земљу или изашле из ње, као и одговарајуће плаћене царине и дажбине. Она садржи све трансакције било валидних или сумњивих привредника дуж и широм цијеле земље. Само неколицина веома посебних људи познаје њене тајне и могу да интерпретирају податке електронског система.

Иако је систем веома ефикасан, од његовог увођења у пословање луке, "Нови крсташки водич" је открио да је ГЦНет током година пропустио да провјери пријављене случајеве превара које су штетне по напоре земље у мобилизацији прихода.

ГЦНет управљање системом било је прилично успјешно све до открића преваре која је од тада позната као „Eliot Ansa Saga”.

Млади Елиот је једног дана ушао у систем и обрисао записе неких предузећа која би требало да дугују држави. Иако је ГЦНет систем контроле толико снажан да је сваки такав покушај морао бити откривен, био је потребан ЦЕПС да дуне у пиштаљку о Елиотовим активностима. Елиот је, пошто је откривен, упутио писмо оставке и напустио обале Гане, а да га нико није ухапсио. Менаџмент ГЦНет-а никада није дао разлоге за хапшење Елиота, већ је само рекао да су „пријавили случај озбиљне преваре”.

Као одговор компаније на упитник „Новог крсташког водича”, ГЦНет напомиње да "нијесу откривене аномалије, народ би изгубио процијењени износ од ГХ29, 000". То је, међутим, у супротности са нашим провјерама, што указује да ће држава имати већи настали губитак него што је ГЦНет процијенио.

РИНГИШПИЛ ТРИК

Након што смо наишли на грешке у систему, замјеник комесара ЦЕПС-а задужен за односе са јавношћу Ени Анипа је позвана ради званичног одговора на нека од открића у луци.

Замјеник комесара ЦЕПС-а затражио је упитник који му је лако достављен. Ми смо, међутим, нашли да су неки од његових одговора незадовољавајући и позвали смо на наставак разговора како би била разјашњена још нека питања.

Када смо позвали да организујемо вријеме за интервју, Ени Анипа је рекла да је заузета и да јој је потребно вријеме да се припреми за интервју. Двије недјеље касније, позвани смо на разговор. Стигли смо до њене канцеларије у планирано вријеме, у 11 сати, али када смо је позвали, она је одбила да одговори на позив.

Као главна институција задужена за мобилизацију националног прихода, ЦЕПС је још једном подбацио када је ријеч о разлозима које је понудио за очигледну трулеж која нагриза порески систем Гане. Активности, као што су оне које је изложила Ени Анипа, остају само врх леденог бријега у напорима да се ЦЕПС ослободи одговорности.

Тајкуни преваре

Пишу: Mary Fianko Akuffo, Selase Kove Seyram, Rahim Sinare, Pamela Abbey

» Када робу конфискују у луци на основу потцијењене декларације или неплаћене царине, обично се упућује на аукцијску продају како би се надокнадили губици који би могли да буду на терету државе

Ако сте видјели дивно обученог и упадљивог аукционара како ударивши чекићем по столу закључује уговор, вјероватно сте помислили да је цијела ствар фер и транспарентна. Пазите, јер „свако налик није исто“, као што нас учи Шекспирова под-тема издаје у „Јулију Цезару“. У ствари, ријеч је о пословичном чину закуцавања последњег ексера у мртвачки ковчег, а у овом случају је ријеч о ковчегу националних развојних напора.

Оваква је ситуација основ привидног повјерења тајкуна, чији кораци дјелују прорачунато док искаче из свог „сува“, обучен у свијетли италијански смокинг. Овај тајкун би требало да оконча последњу фазу своје мјесечне руте подмићивања високих владиних чиновника, званичника ЦЕПС-а и аукционара. Он одлази право у канцеларију вишег службеника ЦЕПС-а у „Кући јубилеја“, спушта коверат пун новца и готово одмах одлази истом брзином којом је и ушао. Управо је испунио свој дио договора у сумњивом поступку лицитације. У његовим је рукама, заувјек, интегритет вишег службеника ЦЕПС-а и аукционара, јер га је откупио, готовином коју је оставио на њиховом столу. Наша претходна два издања показала су да лука Тема лежи наизнаок на наковњу корупције, лоше управе и запуштености. Данас биљежимо како се сурови чекић спустио на ово несрећно национално благо.

АУКЦИЈЕ РОБЕ У ЛУЦИ

Лука је један од начина на који држава мобилише приход. Када робу конфискују у луци на основу потцијењене декларације или неплаћене царине, обично се упућује на аукцијску продају како би се надокнадили губици који би могли да буду на терету државе. Ове лицитације су обично под контролом службеника Царинске акцизе и Службе за превенцију (ЦЕПС), и посебно именованог аукционара.

Процес је замишљен и требало је да буде фер и транспарентан, и да свим учесницима пружи исту прилику на терену. Али, стварна ситуација у луци Тема је далеко од тога.

„Нови крсташки водич“ је истраживши овај дио пословања открио да је већина службеника ЦЕПС-а врло често у дослуху са аукционаром како би на аукцијској продаји робе дошли у посјед баш оних пословних тајкуна с којима су остварили посебне

уговорне споразуме. Овим је уговорним споразумима обично прописано да пословни тајкуни дијеле остварени профит на продаји робе са званичницима ЦЕПС-а и аукционаром. Као резултат тога, званичници ЦЕПС-а су током година радили управо на томе да осигурају ситуацију у којој ће ови тајкуни постати једини корисници цијеле аукције. Они који нијесу вољни да испуне захтјев званичника и функционера ЦЕПС-а потписивањем ових уговора остају без робе у току лицитације.

Јасно је да је процес лицитације, о коме се толико говорило, параван који функционери ЦЕПС-а и аукционари користе како би обмањивали јавност.

ПРИВИЛЕГОВАНИ ПОНУЂАЧИ

Сваки пут када се организује аукцијска продаја, јавност се обавјештава да свако може да поднесе понуду. Дакле, људи пролазе кроз процес куповине новина и друге документације како би учествовали у аукцији. Напокон, када дође сам дан аукције, све се наде обичних становника Гане распрше, најприје зато што се многе ствари и производи поменути у огласу за лицитацију никада и не нађу на аукцијској продаји. У вријеме када се ова роба стави на продају, аукционари већ имају посебно интересовање за одређене понуђаче. Ови понуђачи ће увијек добити робу коју желе. У случајевима када је понуђач непознат, аукционари га занемарује, без обзира на то колико високо може да се попне његова понуђена цијена.

У тајном видео - снимку разговора, виши царински службеник открива нашем прерушеном репортеру многе трикове званичника ЦЕПС-а укључених у превару у процесу лицитације:

СЛУЖБЕНИК ЦЕПС-а: – Особа са царине може да вам омогући да добијете неке ствари за које ће вам рећи да су на аукцији, иако ви као појединац можете да прочешљате цијелу луку и да ипак не нађете све што желите да купите, јер се понекад ствари веома тешко налазе. Дакле, ако желит нешто да купите, само то и урадите. Купите шта желите и платите новцем који имате при себи, било да је износ велики или мали, јер за вас није лако да све ствари које желите да купите нађете на једном мјесту. Прошли пут сте дошли овдје, момци, и данас сте опет овдје. Чешће се дешава да ви, момци, пропустите робу на аукцији; можда нијесте могли да дођете или сте стигли сувише касно, након што је роба већ била на аукцији.

Репортер: – Али аукционар познаје оне који купују робу на аукцији?

СЛУЖБЕНИК ЦЕПС-а: – Молим?

Репортер: – Мислим, да ли уобичајено постоји некакав однос између аукционара и купца?

СЛУЖБЕНИК ЦЕПС-а: – Да, аукционари знају оне који купују робу. Они људи које сте видјели у канцеларији су ти који учествују у аукцијској продаји робе.

Репортер: – Да ли их они познају?

СЛУЖБЕНИК ЦЕПС-а: – Да, и они су дуго радили једни с другима.

Репортер: – Дакле, купци знају ко су одређени људи који у одређеном тренутку купују робу на аукцији?

СЛУЖБЕНИК ЦЕПС-а: – Да!

Репортер: – У мјери у којој имају договор с аукционаром?

ЦЕПС-СЛУЖБЕНИК: – Да!

Репортер: – Па како бих могао да дођем у контакт са аукционарима?

СЛУЖБЕНИК ЦЕПС-а: – Ти људи које сте видјели задужени су за аукције. Ако смо добили неку робу и данас, они људи тамо раде на документацији. Можда за отпри-

лике двије недјеље, роба ће се наћи на аукцији. И тако оне жене тамо знају када ће бити аукција.

Репортер: – Ох! Стварно?

СЛУЖБЕНИК ЦЕПС-а: – Да. Знате, оне су у овом послу веома дуго, између 15 и 30 година. Дакле, једна од дама је представљена једном од званичника и тако је научила како се обављају пословне трансакције.

Репортер: – Дакле, осим њега, можемо ли да ступимо у контакт са још неким другим?

СЛУЖБЕНИК ЦЕПС-а: – То није лако.

СЕКС У ЗАМЈЕНУ ЗА РОБУ

Случајеви корупције у процесу јавних аукција у великој мјери утичу на мобилизацију прихода. Спрега високих функционера ЦЕПС-а и власти у лукама Гане, као што се може и очекивати, значи да се средства са аукције тешко реализују.

У интервјуу за „Нови крсташки водич“, шеф портова у луци Тема, Ричард Анамо, указује на то да је било проблема између ЦЕПС-а и ГПХА у погледу мобилизације прихода остварених путем аукцијских продаја. Он је објаснио како ГПХА остварује минималан приход од аукцијске продаје робе.

– Нажалост, кад су у питању аукције, то је зато што приход припада ЦЕПС-у јер је ријеч о њиховој имовини, они износе на аукцијску продају робу и увијек су забринuti њеном пореском компонентом... И тако увијек у преговарамо с њима – рекао је он.

Према ријечима начелника луке, стање мобилизације прихода у процесу аукцијске продаје знатно се погоршало у последње вријеме.

– То је питање о ком стално говоримо, у нади да ћемо једном бити у могућности да дођемо до споразума са царином – рекао је он, додајући да „последњи пут у суштини нијесмо имали ништа што се тиче ових ствари о којима је ријеч.“

„Нови крсташки водич“ је, такође, наишао на шокантну вијест о томе како су се поједини званичници ЦЕПС-а упустили у сексуалне односе са неким од пословних жена, уз обећање да ће им обезбиједити робу и радне уговоре у оквиру луке Тема.

Предсједник наредио хапшења

Пишу: Mary Fianko Akuffo, Selase Kove Seyram, Rahim Sinare, Pamela Abbey

» Прикупили сте новац који не припада вама, већ народу, поручио је предсједник Милс

Предсједник Ата Милс је реаговао када је “Нови крсташки водич” објелоданио мито и корупцију у луци Тема, тако што је ненајављено посјетио луку у петак. Предсједник је оштро осудио укоријењену корупцију у луци, нагласивши да представља ризик и да може нанијети озбиљну штету када је ријеч о изгледима Гане у погледу страних инвестиција. Обраћајући се дијелу безбједносних званичника на дужности у луци, предсједник је оштро осудио неколико случајева мита и корупције у које су били укључени званичници ЦЕПС-а и други службеници који су снимљени нашом камером у оквиру исраживачког пројекта “НЕПРИЈАТЕЉИ НАРОДА”.

Предсједник је у свом излагању истакао да је одувјек гајио сумње у погледу корупције у луци и на другим мјестима, укључујући границе земље и само је “чекао на Анесов видео снимак”.

Предсједник је изразио забринутост због нивоа похлепе коју су испољили службеници.

–Погледајте број људи који похађају школу под дрвећем. Погледајте колико је људи који немају приступ ни основној здравственој њези. Потребан нам је приход како бисмо били у стању да им то обезбиједимо. А шта се дешава? Прикупили сте новац који не припада вама. Он припада народу и нико нема право да присваја оно што припада народу. Ово је капија. Када људи желе да инвестирају у Гану, дођу до капије – и ту се суочавају са корупцијом. Немојте бити изненађени што сам данас веома љут. И имам све могуће разлоге да будем љут. Погледајте колико је људи који једва успијевају да саставе крај с крајем. Погледајте колико је људи који не могу да похађају у школу, јер за то немамо средстава –рекао је предсједник.

Предсједник се позвао на институцију закона према ком се захтијева да званичници ЦЕПС-а пријаве имовину којом располажу. Он је такође дао подршку актуелном вршиоцу дужности шефа царинске управе у пореским властима Гане, генералу Карлу Модеју, да предузме све, макар и драстичне мјере уколико су потребне како би се луке ослободиле корупције.

–Ја ћу ићи тако далеко да предложим да свако ко ради на царини мора да има имовинску карту. Они би морали да пријављују своју имовину и, с времена на вријеме, да ажурирају своје имовинске карте тако да можемо да имамо увид у то шта се заправо дешава. Знам да они умију да прогледају кроз прсте, али се то неће дешавати под мојим надзором. Ја сам генералу Модеју рекао да има сва овлашћења да уради све оно за шта сматра да је исправно. Ко надгледа чуваре? Волио бих да су

Предсједник наредио хапшења

Ата Милс, предсједник Гане

ми открића до којих је дошао Анес доставили људи из безбједносних служби који су овдје запослени. Постоје људи који овдје долазе само да би пребацивали своју тежину с једне на другу ногу, и размеђу се помињањем имена такозованих виших чиновника. Зато сам рекао генералу Модеју, и вама кажем исто, да би свакога ко овдје буде дошао и поменуо име предсједника, одмах требало ухапсити. Не желим да будем на страни оних који уништавају све оно што покушавамо да изградимо у овој земљи- поручио је предсједник.

Он је задужио генерала Модеја да ухапси свакога ко је укључен у корупционашке дјелатности користећи се именом предсједника.

Предсједник Милс је потом изразио жаљење због стања у правосуђу, а у вези са ранијим видео записом који је начинио наш ас истраживачког новинарства,

Анас Арамејаро Анас о кријумчарењу кокоса уз помоћ државних званичника.

Поменуто се односило на четрнаест осумњичених, углавном званичника ЦЕПС-а, ухаћених и ухапшених због тога што су помагали неким кријумчарима да из Гане извозе какао у сусједну Обалу Слоноваче, али су на суду пуштени на слободу, након некорпоративног става тужилачког тима у руковођењу случајем.

-Такође бих желио да ову прилику искористим да се, уз највеће поштовање, појалим на наше правосуђе. Најљепше вас молим да помогнете свакоме од нас да будемо одговорни за руковођење својом службом. Шта се десило с Елубо видео снимком који ми је проузроковао толико невоља? Шта се десило? Да ли је то добар примјер? Нећемо толерисати овакве пропусте - упозорио је предсједник.

У међувремену, "Нови крсташки водич" је поуздано обавијештен да је генерал-мајор Карл Модеј већ отпустио неке од оних који су примали мито, а што се недавно нашло на видео снимку под називом "непријатељи народа".

Покајници захвални новинару

Као резултат оваквог развоја догађаја, неки званичници ЦЕПС-а и други безбједносни званичници који су говорили за "Нови крсташки водич" након посјете предсједника Милса "изразили су кајање што су својим дјеловањем разљутили предсједника".

-Почевши од данас, нећемо се више упуштати у било какве корупционашке радње и дјелатности. Овај видео-снимак је нанио огромну срамоту цијелом систему и ми се кајемо због све што смо урадили - рекао је један од полицајаца. Други званичник ЦЕПС-а похвалио је „Нови крсташки водич“ за причу коју је објавио. "Анес и ваше новине су заиста помогли мајци Гани. Вјерујем да ће Гани бити све боље што више оваквих открићења буде." Провјера коју је лист спровео у луци, након посјете предсједника показује нам луку као необично мирну. Службеници на својим радним мјестима у Луци, потресени недавним развојем догађаја, често избегавају да погледају клириншке агенте право у очи у страху да би могло да се деси да их то Анес снима.

Љигави секс скандали

Пишу: Mary Fianko Akuffo, Selase Kove Seyram, Rahim Sinare, Pamela Abbey

» Осим многобројних случајева мита, крађе и преваре, "Нови крсташки водич" је у оквиру луке Тема открио и низ случајева сексуално недопустивог понашања неких од безбједносних званичника и жена - увозника

Радост што коначно посједује своју радњу с бескрајном залихом робе помућена је захтјевом службеника који јој је упутио у тренутку када се већ спремила да напусти његову канцеларију. Молила се за то да никада не доживи овај тренутак, али, авај, ипак се дешава! Колеге су јој преносиле приче у вези са љигавим сексуалним понудама безбједносних званичника који нуде помоћ женама које долазе код њих у луку Тема. Она се усудила да их стави на пробу. Службеникове ријечи су јасно допирале до ње: "Ја бих вам могао дати личне ствари и све што вам је потребно за продавницу - ако ви мени дате оно што ја желим", рекао је званичник. Наступила је кратка пауза. "Желим те", рекао је службеник на крају.

Осим многобројних случајева мита, крађе и преваре, "Нови крсташки водич" је у оквиру луке Тема открио и низ случајева сексуално недопустивог понашања неких од безбједносних званичника и жена - увозника, као и међу клириншким агентима који раде у луци. За многе жене које су посјетиле луку Тема у потрази за пословним приликама и услугама службеника безбједности, испоставило се да постоји и цијена коју би требало платити – секс. Онима које нијесу биле спремне и вољне да плате ту цијену обично је бивало речено да одустану од даље портаге било за робом, пословима или услугама у луци.

ВИДЕО-СНИМЦИ

„Нови крсташки водич“ је покренуо истрагу о пословању у луци и на свјетло дана су изашле приче о томе како се неки од службеника царине и превентивне службе (ЦЕПС) полиције, Националне безбједности Гане, лучких власти и органа безбједности упуштају у сексуалне односе са неким од пословних жена обећавајући им да ће захваљујући њима моћи да обезбиједе робу и уговоре за рад у луци. Неке од жена – службеница у луци које су разговарале са нашим репортером на тајном задатку потврдиле су тачност гласина да већина ових службеника тражи сексуалне односе са већином жена у замјену за своје услуге.

Видео-запис који је направио "Нови крсташки водич" пружа доказе о неким од безбједносних официра којима је већ прешло у навику да траже секс у било које

вријеме и да намјесте да се нека жена појави у њиховој канцеларији како би им се обратила за помоћ. Ови службеници обично женама обећавају да ће им омогућити да дођу до друге робе, пореских ослобођења или радних уговора у замјену за секс.

На засебном видео снимку забиљежено је како виши службеник ЦЕПС –а тражи секс од жене која је у потрази за стварима потребним за почетак бизниса. Службеник јој обећава помоћ тако што ће јој омогућити да дође до робе која је издвојена за аукцијску продају. У складу с оним што јој је рекао, службеник позива телефоном човјека који би требало да на поменутој аукцијској продаји буде аукционар и тражи од њега да разговара са дамом.

Службеник је потом од даме затражио сексуалну услугу, али је она протестовала и истрчала из његове канцеларије.

На другом видео-снимку, службеник ЦЕПС-а је снимљен у канцеларији жене која је клириншки агент. Службеник ЦЕПС-а јој предложио и захтијева секс са њом и њеном најбољом пријатељицом. Када су двије даме сазнале за намјере службеника ЦЕПС-а, једна од њих га је позвала у њену собу, и скинула га како би имао секс с њом. На снимку се може видјети како је она љута на службеника зато што је спавао и са „њеном пријатељицом“. Расправа је прерасла у жестоку свађу између службеника ЦЕПС-а и жене клириншког агента, да би на крају дошло и до физичког обрачуна на дамином кревету.

ОБРАЧУН У КРЕВЕТУ

ДАМА: Шта се догодило са твојим обећањем, обећао си ми? Зашто желиш да имаш и мене и моју пријатељицу?

ЧОВЈЕК: Зашто ме овако понижаваш?

ДАМА: Хтјела сам да водиш љубав са мном, нијесам хтјела да те понизим ни на један начин.

ЧОВЕК: Водити љубав на силу? Да ли се љубав води на силу?

ДАМА: Зато што ме излуђујеш, само ме пусти да размислим!

ЧОВЕК: Да ли мислите да је оно што радите рјешење за било који проблем ?

ДАМА: Ти си ме уништио, јер никада и никоме у животу нијесам вјеровала као теби. Како си могао да ми урадиш тако нешто? Да ли знаш какве су последице онога што си урадио?

ЧОВЕК: Рекао сам да ми је жао.

ДАМА: Немој да ми говориш да ти је жао ако то није из срца. Ти си ме осрамио пред мојом пријатељицом; ти си мојој пријатељици рекао да ти ништа нијесам значила, зар ми није тако рекла ево баш овдје? Ти си њој рекао да ћеш прекинути са мном, зар није тачно да си јој то рекао?

ЧОВЈЕК: Знате шта? Не свиђа ми се ово што се дешава.

ДАМА: Зашто си морао да тако поступиш са мном? Ја ћу се скинути, и ти ћеш се скинути, свуци се, свуци се! Престани с тим што си радио, у супротном ће доћи полиција и видјети нас обоје овде.

ЧОВЈЕК: Шта је ово?

ДАМА: Понио си и кондом... И кондом си, такође, донио.

ЧОВЕК: Шта је ово?

ДАМА: Видјела сам све, правиш будалу од мене. Свуци се!

ЧОВЈЕК: Слушај ме, ја мислим да су ствари отишле предалеко.

ДАМА: Гдје предалеко?

За паре
спремни
на све

ЧОВЈЕК: Ок!

ДАМА: Далеко, гдје?

ЧОВЈЕК: Ок! Ради шта хоћеш.

ДАМА: Свуци се! Рекао си да хоћеш да ...

ЧОВЈЕК: Немој да ме тјераш да ...

ДАМА: Ако ме будеш ударио, наћи ћеш се у кључалој води.

ЧОВЈЕК: Да! Дакле, престани!

ДАМА: Покушај било шта, желиш мир, зар не! Не желиш мир?

ЧОВЈЕК: Молим те ...

ДАМА: Желиш мир, зар не?

ЧОВЈЕК: Довела си ме овдје да ми ово радиш?

ДАМА: Скини се, не свиђа ми се то што радиш, скини то!

ЧОВЈЕК: Слушај ме!

ДАМА: Рекла сам ти да то скинеш! Ако се ти наљутиш, и ја ћу да се такође наљу-
тим.

ЧОВЈЕК: Ма да! Дакле, онда престани.

ДАМА: И то ће бити још горе, скини то!

ЧОВЈЕК: Па престани, немаш појма с ким си се ухватила у коштац! Скини хаљину.

ДАМА: Ја кажем не!

ЧОВЈЕК: Нећеш ти прво мене свући!

ДАМА: Ти ћеш се скинути, кажем ти да ћеш се скинути, ја сам дошла да вас
упознам и то си предложио, то си хтио, па ћеш то и добити данас. Хтио си да водиш
љубав са мном зар не!? Зар то није оно што си желио? Питала сам зар то није оно

што си желио?

ЧОВЈЕК: Слушај ме.

ДАМА: Ако се не скинеш, данас ћеш преспавати овдје, не верујеш ми?

ЧОВЈЕК: Престани с тим што радиш, мислим да си сада отишла предалеко.

ДАМА: Ти си тај који је отишао предалеко са својим упозорењима. Мени се не свиђа то што радиш. Ја ћу ову ствар изморити. Узећу нож и везаћу ову ствар и онда ћеш бити у реду.

ЧОВЈЕК: Пустите ме да се обучем, ОК?

ДАМА: Ти си ме осрамотио.

ЧОВЈЕК: Пустите ме да се обучем.

ДАМА: Водио си љубав са мојом пријатељицом прије мене.

ЧОВЈЕК: Она ти је рекла да сам водио љубав са њом?

ДАМА: Дошла сам да видим, зар ниси водио љубав са њом?

ЧОВЈЕК: Нијесам водио љубав са било ким.

ДАМА: Шта сте радили?

Осим случајева овог другог службеника ЦЕПС-а, на другим видео снимцима који су направљени током овог пројекта могу се видјети представници националне службе безбједности који воде преговоре о сексу са женом увозником како би јој заузврат ослободили прекомјерно оцарињену робу. Дама је протестовала и пријетила да ће о свему обавијестити полицију. То је припадника службе националне безбједности привољело да одобри ослобађање робе и само јој је рекао да иде.

У другим сценама забиљеженим камером наших новинара на тајном задатку у „Дугој соби“ у луци Тема, један ГПХА официр безбједности и два полицајца су затечени у непримјереном сексуалном положају са извјесним клириншким агентом, женом. Многи од ових полицајаца склони су томе да искористе даме које долазе у луку како би им се обратиле за помоћ. Снимљени случајеви сексуалне злоупотребе положаја указали су из још једног угла на сву трулеж луке Тема – разоткривено је у који су степен моралне декаденције достигли неки од људи који су постављени на позиције. Када су му представљени видео материјали, докази о злоупотреби секса у луци, Џонсон Нкетиах, тренер за лични развој, само је рекао “морамо се запитати какво то наслеђе остављамо данашњој младежи, онима који су лидери сјутрашњице”.

Садржај

Неправда се не заборавља	7
---------------------------------------	---

Ендру Хигинс („Вашингтон Пост”, САД)

Банкар његује кумовски капитализам	11
Годишње „прелети” милијарда	17
Како су смијењени играч покера и трговац драгуљима	20
Сви знали да мора доћи до колапса	23
Када би палате у Дубаију проговориле	27
Мутни послови с авио-горивом	31

Mzilikazi wa Afrika („Сандеј Тајмс”, Јужноафричка Р.)

Силована, па бачена у море?	43
Уцјене, пријетње и злостављање	46
Сви ће бити испитани	49

Stephan Hofstatter („Сандеј Тајмс”, Кенија)

Сумњиви бизнис директора полиције	53
Генерали узвраћају ударац	56
Државни милиони за опремање виле	59
Незаконити најам треба отказати	64
Истрага разоткрива бизнисмена	66

Иван Нинић (Портал „Пиштаљка”, Србија)

За министра нема кризе	71
------------------------------	----

Patrick MAYOYO и Jillo KADIDA („Daily Nation”, Кенија)

Кркљанац иза решетака	79
-----------------------------	----

Будо СИМОНОВИЋ („Франкфуртске вести”, Црна Гора)

Тајне остршког блага	85
----------------------------	----

Комнен Радевић (НД „Вијести”, Подгорица)

Кривицу не признају, бране се ћутањем	103
Имовину отела црногорска и руска мафија	105
Гига признао убиство	107
Предложено да свједоче Лопухова и Кузњецов	110
Како је дошло до крвавог рата за „Јадранску стражу”	112
Пријетио везама у полицији и судовима	117
Рекли су ми да га је купио страшан човјек	119

Зиндовићу и осталима 68 година затвора-----	122
Бамутураки Мусингузи (магазин The New African, Уганда)	
Шумски људи прогнани из постојбине -----	127
Тамара МАРКОВИЋ („Блиц“, Србија)	
Српски гангстери чували атентаторе-----	137
Вулевић планирао атентат с Бојовићем -----	139
Симић сакрио Шћекићеве убице -----	142
Жељко Марковић („Дневник“, Србија)	
Ласта се вратила у Сурдук-----	147
Немања Павићевић (РТЦГ, Црна Гора)	
Црногорски оскаровац -----	153
Менг Јанг („Цаијинг магазин“, Кина)	
Шверц као начин живота -----	159
Кријумчари морају подмићивати -----	169
Возом у неизвјесност -----	173
Дијана Суботички („ТВ „ВК“, Србија)	
Од тендера до суднице -----	183
Миленко Јовановић, Гојко Раичевић и Владимир Божовић (ИН4С портал, Црна Гора)	
Терор тајне службе -----	193
Измишљају државне непријатеље -----	197
Брука за државу -----	200
Lawrence Marzouk и Petrit Collaku (БИРН, Приштина)	
Фатмир Љимај намјешта послове -----	205
Адријан Могош (БИРН, Румунија)	
Туђе име за нови живот -----	213
Јетон Муслиу („Газета експрес“, Приштина)	
Пљуште разводи због папира -----	221
Доротеја Николова (БИРН, Бугарска)	
Мајке на реверс -----	229
Да помогнем и добијем новац -----	235
Аида Садиковић (НД „Вијести“, Црна Гора)	
Знао сам да се шверцује, али не и да је толико -----	239
Срби шаљу воду умјесто нафте, Црногорци ни толико -----	241

Мурић: Био сам очевидац фиктивног извоза нафте -----	244
Грчко гориво није стизало на Косово -----	246
Двије плаве коверте, један лажни извоз -----	248
Шверцери заборавили да цистерне не лете -----	253

Азхар Каламујић („ЦИН”, БиХ)

Оружје и блиндирани џипови -----	257
Од косовског осуђеника до сарајевског бизнисмена -----	261

Митар В. Ракчевић и Дражен Живковић („ДАН”, Црна Гора)

Свједок видио Вулевића како излази из „голфа убице” -----	269
Не смијем да свједочим, Вука је СДБ заштитила кад је убио Белог -----	275
Недолазак тужиоца спасио Вулевића -----	281

Сехам Ел Баша („Elyoum Elsaara”, Египат)

Отровна испарења убијају народ -----	289
--------------------------------------	-----

Берислав Јелинић („Национал”, Хрватска)

Европска унија добила рат -----	299
Суботићева француска веза у Загребу -----	301
Прљава новац на Кипар летио 178 пута -----	306
Павићева услуга партнеру Суботићу -----	310
Тадићев коначни обрачун са Суботићем -----	315
Шарић и његови ортаци -----	320

Анас Аремеуаро („The New Crusading Guide”, Гана)

Хорор у болници -----	329
Ланци и окови, лажни исцјелитељи -----	336
Држава у колапсу -----	340

Mary Fianko Akuff. Selase Kove Seyram, Rahim Sinare и Pamela Abbey („The New Crusading Guide”, Гана)

Непријатељи народа (1) -----	345
Непријатељи народа (2) -----	354
Тајкуни преваре -----	360
Предсједник наредио хапшења -----	363
Љигави секс скандали -----	365

Библиотека документи

Да само ријеч убија

Зборник радова са Првог међународног конкурса за
истраживачко новинарство Фондације Душко Јовановић

Издавач:

Фондација „Душко Јовановић”

За издавача:

Славица Јовановић

Уредник:

Никола Марковић

Дизајн и техничка припрема:

Саша Протић

Коректура:

Јелена Газдић

Штампа:

„Графокартон”, Бијело Поље

Тираж:

300

Фондација
Душко
Јовановић
